

REPUBLIKA SLOVENIJA

Naložba v vašo prihodnost

OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013

REPUBLIKA SLOVENIJA
*Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno
samoupravo in regionalno politiko*

OPERATIVNI PROGRAM RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV ZA OBDOBJE 2007 - 2013

Ljubljana, 2008

Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013

Nosilec avtorskih pravic:

Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko

Oblikovanje in grafična priprava:

Tiskarna Pleško d.o.o., Ljubljana

Kraj/leto izida:

Ljubljana, 2008.

Število natisnjenih izvodov:

500

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

658.3(497.4)"2007/2013"

OPERATIVNI program razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013.

- Ljubljana : Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2008

ISBN 978-961-6760-00-3

241452288

Sofinanciranje: Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013 je nastal s finančno pomočjo strukturnih skladov EU - Evropski socialni sklad, tehnična pomoč. Uredila ga je Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

KAZALO

1. UVOD	7
1.1. Izhodišča za pripravo operativnega programa	7
1.2. Načelo partnerstva	7
1.3. Predhodno vrednotenje	11
2. ANALIZA STANJA RAZVOJNIH PODROČIJ	14
2.1. Uvod	14
2.2. Analiza stanja po razvojnih področjih s prikazom prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti	14
2.2.1. Konkurenčnost slovenskega gospodarstva	15
Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti področja spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti	20
2.2.2. Trg dela	21
Prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti spodbujanja zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih	31
2.2.3. Razvoj človeških virov	32
Prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in slabosti podporja človeških virov	39
2.2.4. Socialna vključenost in enakost možnosti	41
Prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in slabosti socialne vključenosti in enakih možnosti	46
2.2.5. Učinkovita in cenejša država ter administrativna usposobljenost vladnega in nevladnega sektorja	47
3. STRATEGIJA ZA RAZVOJ	55
3.1. Dosedanje izkušnje	55
3.2. Ključne usmeritve, cilji in kazalniki	57
3.2.1. Razvojni kontekst	57
3.2.2. Strateški cilji s kvantificiranimi indikatorji	59
3.2.3. Temeljna načela	61
3.2.4. Opredelitev in utemeljitev razvojnih prioritet	63
3.3. Razvojne prioritete OP ESS	66
3.3.1. Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti	66
3.3.2. Spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih	72
3.3.3. Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja	75
3.3.4. Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti	82
3.3.5. Institucionalna in administrativna usposobljenost	87
3.3.6. Tehnična pomoč	95
4. DOPOLNJEVANJE UKREPOV: KREPITEV REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV, RAZVOJ PODEŽELJA IN RIBIŠTVO	97
4.1. Dopolnjevanje z Operativnim programom krepitev regionalnih razvojnih potencialov	97
4.2. Razmejitev z razvojem podeželja	98
4.3. Razmejitev z razvojem ribištva	100
5. FINANČNI NAČRT	102
5.1. Finančni načrt pravic porabe po letih	102
5.2. Viri financiranja po razvojnih prioritetah	104
6. IZVEDBENE DOLOČBE	105
6.1. Določitev izvedbene strukture in odgovornih institucij	105
6.2. Enakost možnosti, nediskriminacija in trajnostni razvoj	108
6.3. Spremljanje in vrednotenje	109
6.4. Finančni tokovi	111
6.5. Informiranje in obveščanje javnosti	112
6.6. Opredelitev postopkov med Evropsko komisijo in državo članico o izmenjavi podatkov v računalniški obliki	113
6.7. Skladnost s pravili konkurence in javnih naročil	114

Priloga 1: Okvirna razčlenitev prispevka Skupnosti po kategorijah v OP ESS	115
Priloga 2: Zbirna tabela ciljev in kazalnikov	118

KAZALO TABEL

Tabela 1: Indeks ustvarjalnosti in njegove posamezne sestavine (indeks talenta, indeks tehnologije in indeks tolerantnosti) po posamičnih slovenskih regijah.	18
Tabela 2: Stopnje zaposlenosti po doseženi izobrazbi prebivalstva 15–64 let	22
Tabela 3: Sektorska struktura delovno aktivnih po anketah o delovni sili, Slovenija in EU, 1995, 2000 in 2005	23
Tabela 4: Razširjenost začasnih zaposlitev v Sloveniji.	24
Tabela 5: Razširjenost delnih zaposlitev v Sloveniji po starostnih skupinah	24
Tabela 6: Primerjava števila brezposelnih po anketi o delovni sili (ADS) in registru Zavoda za zaposlovanje	25
Tabela 7: Stopnje brezposelnosti po starostnih skupinah (povprečne letne vrednosti)	25
Tabela 8: Tokovi oblikovanja registrirane brezposelnosti v obdobju 1995–2005.	26
Tabela 9: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (letne stopnje) in deleži dolgotrajno brezposelnih (podatki za 2. četrletje) v Sloveniji	27
Tabela 10: Socioekonomski kazalci za kohezijski regiji in za Slovenijo na področju trga dela	29
Tabela 11: Stopnje zaposlenosti in brezposelnosti po regijah po ADS, 2005	29
Tabela 12: Registrirana stopnja brezposelnosti po regijah	30
Tabela 13: Pogostost vključevanj v neformalno izobraževanje in dejavnost zaposlitve, leta 2004	33
Tabela 14: Delež prebivalstva v starosti 15–24 let na vseh ravneh formalnega izobraževanja, srednjih šolah in na dodiplomskem študiju, v %	34
Tabela 15: Deleži prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo, skupaj in po spolu v Sloveniji v obdobju 1995–2005 (drugo četrletje), v %	36
Tabela 16: Socioekonomski kazalci za kohezijski regiji in za Slovenijo	38
Tabela 17: Kazalci stanja človeških virov v razvojnih regijah	39
Tabela 18: Delež dolgotrajno brezposelnih po regijah po letih	45
Tabela 19: Izobrazbena struktura prebivalstva po regijah	45
Tabela 20: Izdatki sektorja država po namenih v % BDP????	
Tabela 21: Delež zaposlenih v NVO v Sloveniji.	52

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Pravice porabe po letih glede na vir financiranja, v evrih	102
Preglednica 2: Viri financiranja po razvojnih prioritetah, v evrih	104

SLIKE

Slika 1: Matrica razvoja za izbrane evropske države.	18
Slika 2: Matrica razvoja za posamične slovenske regije	19
Slika 3: Povprečna starost ob upokojitvi, ločeno po spolu, pri starostnih upokojencih od leta 1992 do leta 2005	22
Slika 4: Delež prebivalcev z dokončano vsaj srednjo izobrazbo (drugo stopnjo sekundarnega izobraževanja) – 2002, starostna skupina 25–64 let.	35
Slika 5: Delež zaposlenih z višjo in visoko izobrazbo po področjih dejavnosti septembra 2003 (v %)	36
Slika 6: Primerjava uresničevanja e-storitev za EU-25 za državljane.	50

SEZNAM KRATIC

ADS	Anketa o delovni sili
BDP	Bruto domači proizvod
CSD	Centri za socialno delo
DRP	Državni razvojni program 2007–2013
EIB	Evropska investicijska banka
EK	Evropska komisija
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
EPD	Enotni programski dokument 2004–2006
ESR	Evropski sklad za razvoj ribištva
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
IKT	Informacijsko-komunikacijska tehnologija
IS	Informacijski sistem
KS	Kohezijski sklad
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
MIC	Medpodjetniški izobraževalni centri
MSP	Mala in srednja podjetja
MVZT	Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
MJU	Ministrstvo za javno upravo
NNJF	Sistem notranjega nadzora javnih financ
NSN	Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007–2013
NSRO	Nacionalni strateški referenčni okvir 2007–2013
NVO	Nevladne organizacije
OP ESS	Operativni program za razvoj človeških virov 2007–2013
OP ROPI	Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture 2007–2013
OP RR	Operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov 2007–2013
OP	Operativni program
OU	Organ upravljanja
OVE	Obnovljivi viri energije
PRP	Program razvoja podeželja RS 2007–2013
PRR	Program razvoja ribištva RS 2007–2013
RR	Raziskovalno-razvojna dejavnost
SME	Srednja in mala podjetja
SRS	Strategija razvoja Slovenije
SURS	Statistični urad RS
SVLR	Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko
UČV	Upravljanje s človeškimi viri
UEM	Urad za enake možnosti
UMAR	Urad Vlade RS za makroekonomske analize in razvoj
UNP	Urad za nadzor proračuna
VIS	Visokošolska izobraževalna središča
VŽU	Vseživljenjsko učenje
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

1. UVOD

1.1 Izhodišča za pripravo operativnega programa

Operativni program za razvoj človeških virov za obdobje 2007–2013 (v nadaljevanju OP ESS) je skupni programski dokument Slovenije in EU, ki je sprejet na predlog države članice, po uskladitvi z Evropsko komisijo (v nadaljevanju EK), ko slednja sprejme odločitev o potrditvi ter ga obe partnerici tudi skupaj izvajata in financirata. Slovenija bo usmerila razpoložljiva sredstva Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju ESS), Evropskega sklada za regionalni razvoj (v nadaljevanju ESRR), Kohezijskega sklada (v nadaljevanju KS), drugih finančnih virov in sredstva ustreznega lastnega sofinanciranja v gospodarsko konvergenco države na podlagi kriterijev trajnostnega razvoja, kjer gre prvenstveno za izboljšanje razmer rasti in zaposlovanja z vlaganjem v fizične in človeške vire, inovacije v družbi znanja, zmožnost prilagajanja gospodarskim in socialnim spremembam, varovanje okolja ter učinkovitost upravljanja. Na ta način želi Slovenija prispevati k uresničitvi skupne dolgoročne vizije in ciljev razvoja Slovenije. Konkretno – **skupni cilj Operativnega programa razvoja človeških virov (v nadaljevanju OP ESS) je doseganje večje zaposlenosti, socialne vključenosti, višjega življenjskega standarda ljudi in zmanjšanje regionalnih razlik, kar bo moč doseči s povečanim vlaganjem v ljudi, katerih človeški kapital bo zagotavljal večjo stopnjo inovativnosti, zaposljivosti in gospodarske rasti.**

OP ESS najširše temelji na Strategiji razvoja Slovenije (v nadaljevanju SRS), ki jo je v prvi polovici leta 2005 sprejela Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju Vlada RS)¹. Vlada je leta 2004 sprejela tudi Načrt priprave Državnega razvojnega programa 2007–2013 (v nadaljevanju DRP) ter ga ustrezno dopolnila sredi leta 2005, s čimer je opredelila tudi pripravo DRP in na njem temelječih strateških dokumentov za izvajanje kohezijske politike EU v Sloveniji. Načrt priprave DRP predvideva, da bo dokument strokovna podlaga za pripravo Nacionalnega strateškega referenčnega okvira (v nadaljevanju NSRO), kjer ta pomeni poglobitev DRP na področju kohezijske politike EU. Nacionalni strateški referenčni okvir tako postavlja celovito strategijo za uporabo sredstev kohezijske politike v Sloveniji, vključno z opredeljenimi cilji in predvidenimi učinki, in je izhodišče za pripravo OP ESS.

Umeščanje kohezijske politike v izvajanje prenovljene Lizbonske strategije temelji na usmeritvah Integriranih smernic za rast in zaposlovanje in na njih je temelječ Nacionalni program reform za izvajanje Lizbonske strategije, oba pa pomenita eno ključnih strateških usmeritev OP ESS. Enako velja za smernice, ki so bile na ravni EU sprejete specifično za področje kohezijske politike in ki so v celoti skladne s cilji in načeli Lizbonske strategije. Gre za dokument *Kohezijska politika za podporo rasti in novim delovnim mestom: Strateške smernice Skupnosti, 2007–2013*², ki opredeljuje prioritete Skupnosti, ki naj bi bile deležne posebne pozornosti kohezijske politike – iz naslova obeh strukturnih skladov, ESRR in ESS, ter KS. Strateške smernice Skupnosti za področje kohezijske politike, Integrirane smernice za rast in zaposlovanje ter Nacionalni program reform torej pomenijo eno od ključnih strateških podlag, na osnovi katere morajo države članice pripraviti NSRO in iz tega izhajajoče operativne programe (v nadaljevanju OP), kar še posebej velja za opredelitev ciljev in razvojnih priorit³.

V nadaljevanju je pravni status OP ESS na ravni EU opredeljen v okviru Regulative Sveta EU, ki ureja izvajanje ESRR, ESS in KS. OP je na tej podlagi opredeljen kot *„dokument, ki ga predloži država članica in sprejme EK in določa razvojno strategijo skladnim nizom razvojnih priorit⁴ za doseg ciljev „Konvergence“ s pomočjo pomoči sklada“*.

Pri načrtovanju OP ESS so bile v celoti upoštewane tudi druge ustrezne normativne podlage na ravni EU in na nacionalni ravni.

1.2 Načelo partnerstva

Zavedajoč se evropskih⁴ in nacionalnih normativnih podlag o vlogi partnerstva, je bila v postopku priprave OP ESS namenjena velika pozornost vzpostavitvi spektra mrež za oblikovanje tesnega sodelovanja med partnerji – državo in EK na eni strani

¹ Vlada RS; 30000-2/2005/2004, 23. 6. 2005.

² Kohezijska politika za podporo rasti in novim delovnim mestom: Strateške smernice Skupnosti, 2007–2013 Bruselj, 5. 7. 2005, COM(2005) 0299.

³ V operativnem programu se izraza »razvojna prioriteta« in »prednostna os« uporabljata kot sinonima.

⁴ Uredba Sveta o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu (10. člen).

ter drugimi organi in telesi na drugi strani (pristojna regionalna, lokalna in druga javna telesa, gospodarski in socialni partnerji ter drugi ustreznimi organi, ki predstavljajo civilno družbo, okoljski partnerji, invalidske organizacije, nevladne organizacije in telesa, odgovorni za spodbujanje enakosti spolov, druge nevladne organizacije itd.).

Partnerstvo ne zajema le priprave, ampak gradi nadaljnje partnerstvo v izvajanju, spremljanju in vrednotenju OP ESS. Z upoštevanjem načel evropskega vladanja⁵ pri oblikovanju mrež sodelovanja (odprtost, participacija, odgovornost, učinkovitost, skladnost) je zagotovljena uspešna priprava OP ESS ter v nadaljevanju tudi uspešno izvajanje OP ESS. Izvedba partnerstva je v tem okviru v nadaljevanju nujno povezana z upoštevanjem subsidiarnosti in proporcionalnosti. Vse omenjeno gradi na dosedanjih izkušnjah in spoznanjih pri programiranju in izvajanju nacionalne razvojne in kohezijske politike EU v Sloveniji v prejšnjih obdobjih in tudi za v prihodnje (predpristopni, sedanji in prihodnji čas polnopravnega članstva Slovenije v EU).

Izvajanje načel partnerstva vsebuje tako informiranje partnerjev (posredovanje dejstev in predstavitve ključnih vsebin v obliki ključnih sporočil za partnerje) kot tudi komuniciranje s partnerji (vzpostavitev in ohranjanje omrežij). Kjer je nujno, so bili vzpostavljeni novi instrumenti (interaktivne oblike). Aktivnosti načela partnerstva je izvajala SVLR, v okvirih specifičnih področij in pristojnosti pa vladna telesa (npr. MJU za NVO).

Postopek priprave OP ESS je bil najavljen v okviru »Načrta priprave Državnega razvojnega programa Republike Slovenije 2007–2013«, ki ga je sprejela vlada sredi leta 2004 in ga dopolnila sredi leta 2005. Načrt priprave DRP predvideva, da dokument lahko rabi kot strokovna podlaga za pripravo NSRO, kjer ta pomeni poglobitev DRP na specifičnem področju kohezijske politike EU, programi NSRO pa bodo pripravljene kot posamezni OP. Od najave priprave OP ESS pa do objave osnutka dokumenta je tako že potekalo vzpostavljanje aktivnih mrež sodelovanja med partnerji.

SVLR je tako v sodelovanju z vsemi pristojnimi ministrstvi in institucijami na državni ravni v prvi polovici leta 2006 pripravila osnutek NSRO, priprava prvega osnutka OP ESS pa je potekala skorajda sočasno, tako da je bil prvi javni osnutek OP ESS objavljen 4. julija 2006. Ta je vseboval vse ključne programske vsebine in je torej pomenil osnovo za intenzivno izmenjavo stališč s partnerji. V nadaljevanju je zato predstavljen povzetek ključnih aktivnosti v okviru informiranja in komuniciranja s partnerji v dveh časovnih obdobjih: pred objavo in po objavi osnutka OP ESS. Poglavje se zaključuje s predstavitvijo ključnih vsebin, ki so nastale v okviru izvajanja načela partnerstva.

V nadaljevanju je predstavljen povzetek ključnih aktivnosti v okviru informiranja in komuniciranja s partnerji v dveh časovnih obdobjih: pred pripravo in po pripravi osnutka OP ESS. Podpoglavje se zaključuje s predstavitvijo ključnih vsebin, ki so nastale v okviru izvajanja načela partnerstva.

SODELOVANJE MED PARTNERJI PRED OBJAVO OSNUTKA OP ESS

Eden od mejnikov začetka sodelovanja z najširšim krogom partnerjev je bila izvedba 3. seje Sveta za trajnostni razvoj (21. junij 2005), osrednjega posvetovalnega organa vlade, namenjenega dialogu s civilno družbo in socialnimi partnerji, čemur je takoj sledila javna predstavitev v Centru Evropa (Ljubljana, 22. junij 2005) z naslovom »Programiranje razvojnih in kohezijskih sredstev v Sloveniji za obdobje 2007–2013«, kjer so sodelavci SVLR med drugim predstavili pripravo programskih dokumentov, v katerih bo Slovenija opredelila vsebine, za katere bodo dodeljena razvojna sredstva EU vse do leta 2013.

Omenjenim dogodkom je sledil politični dogovor o novi finančni perspektivi EU. Na podlagi znane globalne razdelitve evropskih kohezijskih sredstev v obdobju 2007–2013 je bila izvedena naslednja javna predstavitev podlag za pripravo NSRO in OP (konec leta 2005). V ciklu sodelovanja s partnerji je potekala tudi bolj usmerjena izvedba načela partnerstva. V okviru teh posebnih dogodkov so bila tako organizirana specifična srečanja s predstavniki nevladnih organizacij (npr. v Ljubljani 13. februarja 2006, prvenstveno sicer namenjeno obravnavi NSRO), ki so bili kritični do dotedanjega sodelovanja, hkrati pa so navedli tudi nekaj konkretnih predlogov (sistemsko vključevanje nevladnega sektorja v izvajanje razvojnih projektov, sofinanciranje dejavnosti nevladnih organizacij itd.). Na tej podlagi je bil posredovan tudi poseben dopis nevladne strani, ki je opozorila širši krog vpletenih partnerjev in širšo javnost na položaj, ki ga imajo v pripravi dokumentov (NSRO). Z nadaljnjimi aktivnostmi so bile identificirane možnosti za tesnejše vključevanje nevladnega sektorja. Za konkretizacijo dogovorov je bil izveden tudi delovni sestanek s predstavniki nevladnih organizacij, ki je rabil predvsem pregledu narejenega in oblikovanju skupnih strategij sodelovanja v prihodnje (še pred predstavitvijo delovnega gradiva NSRO in OP ESS); po predstavitvi so se mnenja zbirala v okviru širše javne razprave.

⁵ Evropsko vladanje, Bela knjiga; Evropska komisija, Brussels, 25. 7. 2001, COM(2001) 428 final.

Izvajanje načela partnerstva s predstavniki regionalnih in lokalnih teles (regionalne razvojne agencije, občine itd.) je potekalo na skupni ravni in posamezno. Izvedba sama se je začela še pred izvajanjem partnerstva na najširši ravni. V prvem primeru izpostavljamo izvedene prve delavnice, kjer so bili med drugimi obravnavani predvsem vidiki priprave NSRO (npr. v Logarski dolini, 21. januar 2005). Za omenjene partnerje je bil v tem obdobju prav tako organiziran širši dogodek, kjer so bile predstavljene do tedaj znana izhodišča priprave NSRO in OP.

Tik pred objavo OP na spletnih straneh sta bila izvedena tudi posveta, ki ju je vodil minister, pristojen za lokalno samoupravo in regionalno politiko, s sodelavci. Na omenjeni način je bil organiziran posvet s predstavniki nevladnih organizacij (9. junij 2006) s pomočjo Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij ter s predstavniki gospodarstva in raziskovalne sfere in v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije. V okviru prvega posveta je bil izpostavljen pomen trajnostnega razvoja in vlaganj v razvoj človeških virov. Sodelovanje s predstavniki nevladnih organizacij je bilo sicer ocenjeno kot dobro v primerjavi s prakso priprav predhodnih razvojnih dokumentov, vendar pa še vedno ne povsem skladno s pričakovanji NVO. Posvet s predstavniki gospodarstva in raziskovalne sfere (19. junij 2006) je opozoril na potrebo po koncentraciji razvojnih sredstev, izraženo pa je bilo tudi zadovoljstvo s povečanim obsegom sredstev za razvoj človeških virov in diverzificiranostjo in odprtostjo predlaganih aktivnosti. Predstavniki gospodarstva so tudi opozorili na pomen usklajenosti modernizacije šolstva s potrebami gospodarstva. V okvir izvajanja načela partnerstva sodi tudi izvedba 4. seje Sveta za trajnostni razvoj (Ljubljana, 22. junij 2006), osrednjega posvetovalnega organa vlade, ki je namenjen dialogu s civilno družbo in socialnimi partnerji o vseh temeljnih vprašanih trajnostnega razvoja. Na tej seji so se partnerji med drugim seznanili s pripravo OP ESS tik pred objavo osnutka in ugotovili, da ta daje primeren odgovor na vprašanje razvoja človeških virov ter konkurenčnosti gospodarstva, pa tudi enakosti možnosti in spodbujanja socialnega vključevanja. Kritični so bili predvsem predstavniki NVO, ki so bili mnenja, da bi država morala predvideti bistveno večji delež, namenjen izključno nevladnemu sektorju, predvsem za krepitev njegove administrativne usposobljenosti in kapacitet (zaposlovanje v NVO). Omenjeni dogodek je tako zaokrožil cikel sodelovanja z najširšim krogom partnerjev.

V okviru priprave NSRO in na njem temelječih operativnih programov je bila vzpostavljena uradna spletna stran, ki nudi vsem zainteresiranim informacije o dogodkih in vsebinah priprave OP ESS (<http://www.svlrsr.gov.si/index.php?id=1182>), prav tako pa so informacije dosegljive tudi na spletni strani skladov EU (<http://www.gov.si/euskladi/>). V okviru informiranja so bile izvedene tudi tiskovne konference ministra za lokalno samoupravo in regionalno politiko, kjer je bil med drugim predstavljen OP ESS. Ob navedenem je bil v okviru spletne strani objavljen tudi elektronski naslov za podajanje vsebinskih predlogov, pripomb ali posredovanje vprašanj, povezanih z OP ESS (gorazd.jenko@gov.si).

Eden prvih širših partnerskih dogodkov (posvet) s predstavniki vladnih teles je bil izveden na Brdu pri Kranju 27. junija 2005. Na ta način so bila vladna telesa seznanjena z izhodišči priprave ter pozvana k tvornemu sodelovanju pri pripravi DRP, NSRO in OP. Poleg številnih bilateralnih srečanj s predstavniki vladnih teles sta bila do objave osnutka OP ESS organizirana še dva širša posveta (na Brdu pri Kranju 6. oktobra 2005 in 17. januarja 2006). Ključna vladna telesa za pripravo OP ESS so bila: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za finance, Urad Vlade RS za makroekonomsko politiko in razvoj, Služba Vlade RS za razvoj, Urad predsednika Vlade RS. Omenjena vladna telesa so prispevala vsebinske podlage za pripravo OP ESS.

SODELOVANJE MED PARTNERJI PO OBJAVI DELOVNEGA GRADIVA OP ESS

Po objavi osnutka OP ESS so se aktivnosti sodelovanja med partnerji dodatno intenzivirale. Eden ključnih dogodkov je bila izvedba 5. seje Sveta za trajnostni razvoj (Ljubljana, 28. september 2006), osrednjega posvetovalnega organa vlade, namenjenega dialogu s civilno družbo in socialnimi partnerji o vseh temeljnih vprašanih trajnostnega razvoja, ki je med drugim obravnaval tudi osnutek OP ESS. V okviru širšega pristopa so bile izvedene izmenjave mnenj in predlogov med več predstavniki različnih nevladnih organizacij ter predstavniki SVLR (npr. Ljubljana, Informacijski center Sveta Evrope, 21. september 2006), kjer je bilo po eni strani izraženo zadovoljstvo z napredkom pri vsebinah in z odprtostjo OP ESS za nevladni sektor, obenem pa ponovno izpostavljen problem administrativne usposobljenosti nevladnega sektorja ter zagotavljanje likvidnostnih sredstev. Prav tako je bilo izražena potreba po močni institucionalni podpori z vladne strani in opaznem povečanju razpoložljivih sredstev za ta sektor. Ena izmed pomembnih ugotovitev je bila pričakovanje nevladnega sektorja za vključitev spodbujanja področja socialnega podjetništva, ki je v OP ESS že opredeljeno tudi v okvir OP RR, in sicer pri spodbujanju podjetništva. V tem delu je bilo izraženo strinjanje, da so omenjene vsebine logičen del prednostne usmeritve spodbujanja podjetništva in da se dopolnjujejo z vsebinami Operativnega programa krepitve človeških virov. Na drugi strani so na potrebo po zagotovitvi ustrezne podpore opozorili tudi predstavniki socialnih partnerjev (npr. na sestanku na obrtni zbornici dne 13. 2. 2007), kjer je bil govor o zagotovitvi ustreznega obsega sredstev za njihovo institucionalno krepitev in čim tesnejše sodelovanje

pri izvajanju operativnega programa. Navedeno je bilo še posebej izpostavljeno na področju usposabljanja zaposlenih, uvajanja fleksibilnejših oblik dela v gospodarstvu, pri usposabljanju na delovnem mestu ter modernizaciji programov v izobraževanju in usposabljanju.

V okvir osredotočenega sodelovanja sodi tudi partnerstvo s predstavniki regionalnih in lokalnih teles (regionalne razvojne agencije, občine itd.). Tako je bil npr. organiziran posvet, ki ga je vodil minister, pristojen za lokalno samoupravo in regionalno politiko, s sodelavci (Celje, 21. julij 2006). V teh okvirih je bila sicer posebna pozornost namenjena razvojni prioriteti razvoj regij v OP RR, ki bi morala zagotoviti po mnenju predstavnikov regionalnih in lokalnih teles izvajanje razvojnih pobud po načelu »od spodaj navzgor« in ki naj zajema kar najširši nabor možnih aktivnosti (brez prevelikega omejevanja države), a so se predstavniki regionalnih in lokalnih teles dotaknili tudi razvoja človeških virov in izrazili zadovoljstvo nad konceptom OP ESS ter nad odprtostjo predlaganih aktivnosti, pri čemer so podprli vse večjo povezanost sistema izobraževanja in usposabljanja med izobraževalno sfero in gospodarstvom. Partnerski dogodki s predstavniki regionalnih in lokalnih teles so si v različnih časovnih razmakih sledili do srede januarja 2007 (npr. RRA Koroške, Dravograd, 12. januar 2007). Srečanja, ki so potekala v zaključni fazi priprave OP ESS in drugih programskih dokumentov, pa so v večini prinašala povsem konkretne vsebine bodočega izvajanja OP ESS (npr. izvajalska struktura) ter predloge za nadaljnjo pripravo izvajalskih dokumentov. S predstavniki lokalnih in regionalnih teles so bili organizirani tudi posebni dogodki predstavitve in razprave o programskih dokumentih za izvajanje kohezijske politike EU v Sloveniji v finančni perspektivi 2007–2013 s poudarkom na človeških virih (npr. Kranj, 22. november 2006, »Pomen partnerskega sodelovanja za izvedbo projektov s področja razvoja človeških virov na Gorenjskem v obdobju 2007–2013«; Žalec, 12. december 2006, »Skupaj v prihodnost: Partnerstvo včeraj, danes, jutri«), kjer so sodelujoče institucije iz regije (institucije za razvoj človeških virov, predstavniki delodajalcev, predstavniki ZRSZ ipd.) podprle usmeritev, vsebine in načela OP ESS in drugih dokumentov za izvajanje kohezijske politike v RS.

V primeru podajanja informacij so se tudi v tem delu organizirale tiskovne konference. Ena v nizu je bila specifična tiskovna konferenca, na kateri so bili predstavljeni operativni programi kot podlage za črpanje sredstev evropske kohezijske politike v obdobju 2007–2013 (Ljubljana, 11. julij 2006). Iz SVLR so predstavljali OP ESS še na drugih specifičnih srečanjih, kjer je bila možna tudi razprava (npr. strokovni posvet ob dnevih ljudskih univerz Slovenije 2006; 4. in 5. december 2006). Takšne razprave so bile največkrat povezane z vsebino OP ESS, zlasti pa z razvojem človeških virov in vseživljenjskega učenja. Na podlagi objavljenih spletnih strani in elektronskih naslovov za posredovanje predlogov, pripomb ali vprašanj se je po objavi osnutka OP ESS zvrstilo kar nekaj prispevkov različnih partnerjev, ki jih lahko strnemo v naslednje ugotovitve:

- podpora vključevanju vsebin vseživljenjskega učenja na različnih ravneh in za najširši krog upravičencev tako za zaposlene kot tudi za brezposelne osebe;
- razvijanje inovativnih pristopov k spremljajočim aktivnostim težje zaposljivih oseb in poseben poudarek na spodbujanju neaktivnih oseb za aktivno iskanje zaposlitve;
- poseben poudarek na razvoju in oblikovanju ustreznih štipendijskih shem;
- področje vseživljenjske karijerne orientacije in svetovanja postaviti kot enega stebrov delovanja na vseh ravneh človekovega življenja (od šol, podjetij, različnih centrov, nevladnih institucij, interesnih združenj itd.) s postavitvijo centralne »točke« (nujnost decentralizacije na eni in postavitev standardov kakovosti na drugi strani);
- nujnost čimprejšnje pravne opredelitve socialnega podjetništva kot dodatnega in še ne dovolj izkoriščenega instrumenta na trgu dela ter na ta način dodatno zagotavljanje moderne socialne države;
- dosledno izvajanje načela enakih možnosti, vključno z enakostjo spolov, ki je postavljeno kot horizontalna tema, v procesu dopolnjevanja predloga OP ESS pa se je 4. razvojna prioriteta (spodbujanje socialnega vključevanja) dopolnila z enakostjo možnosti;
- še vidnejša vključitev aktivnosti za migrante, begunce in druge ranljive skupine v okviru 4. razvojne prioritete;
- ob skrbi nevladnih organizacij za še vedno nezadosten partnerski odnos države (sicer je ugotovljen napredek) je sprejeto stališče o aktivnem vključevanju nevladnih organizacij v pripravo in izvajanje OP ESS tako na splošni (posveti) kot tudi na specifični ravni (posebna srečanja), hkrati pa bodo te vključene tudi v izvajanje širokega kroga razvojnih aktivnosti OP ESS – načelo odprtosti dokumenta;
- področje izvajanja OP ESS je v skladu s strinjanjem SVLR in partnerjev ustrezno postavljeno, saj upošteva tako nacionalne kot tudi lokalne oz. regionalne razvojne predloge;
- področje izvajanja OP ESS sledi ugotovitvam, da je potreben preprost sistem izvajanja brez odvečnih birokratskih postopkov, ki bi izvajanje za končne upravičence zapletli, ga upočasnili ali popolnoma zavrli (vse to pa v ustreznih normativnih okvirih).

Kljub vsemu ni odveč dodati, da so bile tudi v času po zaprtju tega dela (elektronske) javne razprave izvajane tovrstne partnerske aktivnosti v drugačnih oblikah (srečanja z različnimi ciljnim skupinami).

Partnerski dogodki s predstavniki vladnih teles v tej fazi priprave OP ESS so bili poleg serije bilateralnih dogodkov vsebinsko koncentrirani okoli področij razvojnih prioritet OP ESS. V tem primeru so vladna telesa posredovala dopolnitve in popravke že posredovanih gradiv za pripravo OP ESS. Posebno izpostavljamo delo Ministrstva za javno upravo, ki je v okviru sodelovanja s predstavniki nevladnega sektorja posredovalo posebno gradivo, ki je vsebovalo pripombe in mnenja o osnutkih različnih razvojnih dokumentov, tudi o OP ESS. Eden pomembnejših širših dogodkov tega dela je bila izvedba operativnega sestanka z vsemi ministrstvi, vključenimi v izvajanje kohezijske politike EU v Sloveniji v naslednji finančni perspektivi, kjer je bil predstavljen zadnji osnutek OP ESS, na tej podlagi pa smernice za njegovo izvajanje (Ljubljana, 11. december, 2006). Ker smo bili v SVLR mnenja, da je načelo partnerstva treba kontinuirano izvajati tudi v fazi priprave na izvajanje OP ESS, so tovrstne aktivnosti potekale že v začetku leta 2007, ko so bili izvedeni bilateralni sestanki z vsemi resorji, vključenimi v bodoče izvajanje OP ESS, pri čemer so bile odpravljene še zadnje nejasnosti v predlogu OP ESS ter podane smernice za pripravo izvajalskih dokumentov. V okviru bilateralnih, a vsebinsko specifičnih dogodkov gre šteti tudi srečanje s predstavniki Službe Vlade RS za razvoj, kjer sta bila opravljena usklajevanje in razmejitve med Resolucijo o nacionalnih razvojnih projektih 2007–2023 in OP ESS ter drugimi strateškimi dokumenti izvajanja kohezijske politike EU v Sloveniji. Za konec tega dela vsebine pa še eden pomembnejših dogodkov izvajanja partnerstva: izvedena je bila tudi predstavitev NSRO in razprava o njem in o na njem temelječih operativnih programih za izvajanje kohezijske politike EU v Sloveniji (v pristojnem odboru Državnega zbora RS, Ljubljana, 15. december, 2007). Pristojni odbor Državnega zbora RS je podal pozitivno oceno glede predlaganih osnutkov dokumentov. Še pred tem dogodkom je parlamentarna skupina GLOBE Slovenija v Državnem zboru RS izvedla razpravo o DRP in posledično tudi o NSRO ter na njem temelječih operativnih programih (Ljubljana, 14. november 2006).

1.3 Predhodno vrednotenje

Namen predhodnih vrednotenj je optimizacija razdelitve sredstev po operativnih programih in izboljšanje kakovosti programiranja. Vrednotenje ugotavlja in presoja srednje in dolgoročne potrebe, cilje, ki jih je treba doseči, pričakovane rezultate, izmerjene cilje, skladnost predlagane strategije za regijo, dodano vrednost Skupnosti, obseg upoštevanja prednostnih nalog Skupnosti, pridobljena nova spoznanja iz prejšnjega programiranja ter kakovost postopkov izvajanja, spremljanja, ocenjevanja in finančnega upravljanja⁶.

Z začetkom postopkov priprave OP ESS so bili v okviru odgovornosti in pristojnosti SVLR za pripravo in uskladitev OP ESS z EK izvedeni predpisani postopki predhodnega vrednotenja OP ESS⁷.

Predhodno vrednotenje je proces, namenjen ugotavljanju ustreznosti programov, glede na potrebe in programske okvire vsakega programa posebej. Namenjen je razumevanju procesne učinkovitosti posameznih predlogov programov in razumevanju učinkovitosti rezultatov, ki jih bo izvajanje programov prineslo. Posebej pa vrednotenje obravnava tudi uporabnost in trajnost rezultatov.

Izvajalec predhodnega vrednotenja OP ESS je v tej fazi zagotovil in bil na voljo za sprotno vsebinsko in organizacijsko koordinacijo in asistenco SVLR ter tudi drugim relevantnim telesom – ministrstvom in vladnim službam pri pripravi OP ESS. V tem delu je tako sodeloval pri pripravi OP ESS s predstavniki SVLR in drugimi telesi, vključenimi v pripravo OP ESS, na organiziranih bilateralnih in skupnih srečanjih s predstavniki pristojnih regionalnih, lokalnih in drugih javnih teles, z gospodarskimi in socialnimi partnerji ter drugimi ustreznimi organi, ki predstavljajo civilno družbo, nevladne organizacije in telesa, odgovorna za spodbujanje enakosti spolov, itd.). V tem delu so bile predlagane vsebine in drugi postopkovno vsebinski nasveti ali predlogi, vključeni v OP ESS. Na tem mestu zlasti izpostavljamo upoštevanje predlogov v analitičnem, strateškem in izvajalskem delu predlagane vsebine OP ESS.

CELOVITA PRESOJA VPLIVOV NA OKOLJE

SVLR je v postopku priprave OP ESS z vlogo z dne 4. 7. 2006 obvestila Ministrstvo za okolje in prostor o nameri glede priprave OP ESS. Ministrstvo za okolje in prostor je v zadevi odločalo na podlagi normativnih podlag za izvajanje celovite presoje vplivov na okolje za operativne programe strukturnih in Kohezijskega sklada, v katerih je bila Direktiva 2001/42 Evropskega

⁶ Uredba Sveta o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu (47. člen).

⁷ Uredba Sveta o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu (47. in 48. člen).

parlamenta in Sveta o celoviti presoji nekaterih planov in programov na okolje prenesena v slovenski pravni red⁸. V omenjenem postopku je Ministrstvo za okolje in prostor pridobilo tudi mnenje Zavoda RS za varstvo narave, ki je podal mnenje, da za OP ESS ni treba izvesti presoje sprejemljivosti vplivov planov in posegov na varovana območja. Pri aktivnostih, ki jih podpira ESS (tj. podpora mehkim, nematerialnim aktivnostim, povezanim z razvojem človeških virov), namreč ne gre za projekte z očitnimi okoljskimi posledicami, kot je to npr. pri infrastrukturnih projektih, zlasti ne za tiste, ki so navedeni v prilogah I in II Evropske direktive 85/337/EEC. Ministrstvo za okolje in prostor je tako na podlagi vloge SVLR, ustreznih normativnih podlag in prejetega mnenja Zavoda RS za varstvo narave odločilo, da v postopku priprave OP ESS ni treba izvesti postopka celovite presoje vplivov na okolje. Ne glede na to se je skladnost programa z okoljskimi cilji ugotavljala v okviru predhodnega vrednotenja. Informacija je dostopna javnosti na spletnih straneh organa upravljanja (www.svlr.gov.si).

Izvajanje predhodnega vrednotenja OP ESS

V pripravi predhodnega vrednotenja OP ESS je izvajalec podal dve poročili o predhodnem vrednotenju OP ESS, ki sta dosegljivi na spletni strani http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_evropske_kohezijske_politike/.

Splošna ugotovitev prvega poročila glede **skladnosti OP z zahtevami uredbe** je bila, da programski dokument ni vseboval vseh predpisanih vsebin in da ga je bilo treba dopolniti oz. uskladiti s predlogom uredbe. Z drugim poročilom je bilo ugotovljeno, da je pripravljavec operativni program dopolnil ter da **program vsebuje predpisane vsebine in je torej ustrezen**.

Ugotovitve prvega poročila **vrednotenja socialno-ekonomske analize** so pokazale, da analiza stanja najprej ni obsegala vseh področij, ki jih ESS podpira, zato je pripravljavec vrednotenja predlagal dopolnitev analize z manjkajočimi področji. Prav tako je bil podan predlog preučitve analize SWOT, saj so bile prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti med seboj včasih neskladne. Ob koncu je bilo ugotovljeno, da je dopolnjen analitični del OP ESS (dopolnjena analiza stanja z analizo SWOT) ustrezen glede na področja ESS, ki jih podpira uredba. Obenem taka analiza ob upoštevanju razpoložljivih podatkov omogoča vrednotenje izbranih prioritet in področij.

Ugotovitve prvega poročila **vrednotenja racionalnosti, utemeljenosti strategij in notranje skladnosti programa** so pokazale, da lahko iz primerjave analize stanja z razvojnimi prioritetami zaključimo, da specifična področja niso dovolj celovito analizirana, zaradi česar ne bi mogli z gotovostjo trditi, da določene prioritete ter posledično usmeritve in dejavnosti ustrezajo dejanskim potrebam na trgu dela, izobraževanja in javne uprave. Evalvator je predlagal, da se aktivnosti med seboj združujejo po vsebinah ali funkcijah, predlagal pa je tudi strukturo razvojnih prioritet in prednostnih usmeritev, s čimer je zmanjšal njihovo število in naredil strukturo preglednejšo. Pri pripravi dopolnjene različice so bile aktivnosti opredeljene bistveno bolj koncizno in pregledno, hkrati pa je bilo omogočeno sofinanciranje predlaganih aktivnosti, kot so npr. investicije podjetij v vseživljenjsko učenje, projekti za izboljšanje organizacije v podjetjih, dejavnosti, ki bodo starem omogočale lažje usklajevanje poslovnega in zasebnega življenja ipd. Pripravljavec je torej predloge upošteval, z izjemo predloga, da prioriteto »spodbujanje socialne vključenosti« vključi v druge prioritete, saj je menil, da je treba zagotoviti posebne ukrepe za ogrožene ciljne skupine.

Pripravljavec je poleg tega 4. prioriteto preimenoval v »enakost možnosti in socialne vključenosti«, prav tako pa je upošteval opozorila glede podvajanja prioritet in prednostnih usmeritev.

Ugotovitve prvega poročila ustreznosti **programa glede na nacionalne politike in nacionalne strateške smernice** so naslednje. Iz ugotavljanja skladnosti OP ESS z nacionalnimi politikami in nacionalnimi strateškimi smernicami je evalvator zaključil, da so razvojne prioritete prednostne usmeritve in predvidene dejavnosti OP ESS večinoma skladne s cilji Lizbonske strategije, Strateškimi smernicami Skupnosti in Nacionalnim strateškim referenčnim okvirom. Iz tega je evalvator sklepal, da je bila priprava OP usklajena z nacionalnimi politikami in smernicami, z gotovostjo pa na podlagi izdelane skladnosti še vedno ni mogel trditi, da je OP ustrezen in sledi zastavljenim ciljem večjih razvojnih politik in smernic, saj je skladnost izvedena zgolj vsebinsko, ne pa na podlagi kazalnikov, ki v predmetni verziji OP še niso bili opredeljeni. Z dopolnitvijo sistema kazalnikov je bila ta potencialna pomanjkljivost odpravljena. Evalvator se je strinjal, da je teža razvojnih prioritet OP ESS ustrezno določena.

Vrednotenje je opozorilo na nedovoljšnjo dodelanost načela enakih možnosti v predlogu OP ESS, kar je bilo upoštevano. V novelirani različici je namreč to področje jasneje in oprijemljiveje opisano, prav tako pa je bila preimenovana razvojna prior-

⁸ Zakon o varstvu okolja (Ur. l. RS, št. 41/04, 20/06, 39/06), Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Ur. l. RS, št. 73/05), Uredba o vrstah posegov na okolje, za katere je obvezna presoja vplivov na okolje (Ur. l. RS, št. 66/96, 12/00, 83/02), Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih NATURA 2000) (Ur. l. RS, št. 49/04, 110/04), Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Ur. l. RS, št. 130/04, 53/06).

iteta 4 v »enakost možnosti in socialna vključenost«, saj se bodo v tem okviru neposredno financirale aktivnosti, ki prispevajo k temu cilju.

V sklopu prvega **poročila vrednotenja pričakovanih rezultatov in vplivov** je bilo ugotovljeno, da na ravni programa ni bilo dovolj jasno določenih ciljev niti kazalnikov, medtem ko so v drugem osnutku cilji in kazalniki izboljšani. Na nivoju programa, kjer je treba določiti predvsem kazalnike konteksta, so bili kazalniki pomanjkljivi. Na osnovi dogovora s pripravljavcem OP je pripravljavec vrednotenja predlagal popravke kazalnikov.

Ugotovitve prvega poročila **vrednotenja predlaganega izvajalskega sistema** so pokazale, da sta sistem upravljanja in tudi sistem spremljanja določena na podlagi predhodnih izkušenj, ki so se izkazale za dobre, zato sta sistema primerna tudi za prihajajoče finančno perspektivo. Načelo partnerstva je bilo upoštevano v vseh fazah priprave OP, kar je bilo potrjeno tudi v drugem poročilu. V OP ESS najprej ni bilo natančno oz. dovolj podrobno določeno telo (ali telesa), odgovorno za plačila upravičencem. V pripravi izvedbenih dokumentov je treba jasno paziti na določitev nalog vseh organov skladno z uredbo EK, na sledljivost finančne odgovornosti in finančnih tokov, preglednost nad strukturami in racionalnost struktur ter na preprečevanje podvajanja odgovornosti in nalog. Dopolnjeni OP je navedene pomanjkljivosti odpravil.

Na podlagi opravljenega predhodnega vrednotenja je izvajalec v zaključnem poročilu ocenil, da je predlog OP ESS ob izvedbi predlaganih priporočil sprejemljiv.

2. ANALIZA STANJA RAZVOJNIH PODROČIJ

2.1 Uvod

Razvoj človeških virov je nujen za doseganje večje rasti in konkurenčnosti gospodarstva za večjo blaginjo prebivalstva. S tega izhodišča morajo aktivnosti na področju človeških virov poiskati rešitve in udejanjiti instrumente in programe, ki bodo odgovor na vprašanja, s katerimi se srečujemo na trgu dela, vseživljenjskega učenja, tehnološkega razvoja in trajnostnega razvoja, kot sta naravna in kulturna dediščina. V ta namen bodo programi in instrumenti podpirali prilagodljivost posameznikov in podjetij, spodbujali vključevanje na trg dela, socialno vključenost, znanje za razvoj in vseživljenjsko učenje, institucionalno usposobljenost, dialog med socialnimi partnerji in podporo nevladnim institucijam. Hkrati pa bodo omogočili razvoj in izvedbo pilotnih programov ter vrednotenje posameznih politik.

Analiza stanja razvojnih področij izhaja iz procesa priprave Strategije razvoja Slovenije, Državnega razvojnega programa 2007–2013, Reformnega programa za Lizbonsko strategijo in okvira ekonomskih in socialnih reform za blaginjo Slovenije ter drugih analiz in priporočil socialnih partnerjev in drugih institucij. Analiza stanja razvojnih področij je razdeljena na oceno stanja, osredotočeno na trg dela in področje vseživljenjskega učenja, opis posameznih področij z opredelitvijo prednosti in slabosti posameznega razvojnega področja.

2.2 Analiza stanja po razvojnih področjih s prikazom prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

DEMOGRAFSKI TRENDI

Demografske značilnosti predstavljajo enega ključnih izzivov in okoliščin, ki vplivajo na praktično vse vidike razvoja človeških virov. V Sloveniji gredo trendi podobno kot v drugih državah EU v smer upadanja rodnosti in upočasnjevanja umrljivosti. Tako se je število prebivalcev, ki je naraščalo že vse obdobje po II. svetovni vojni in je po podatkih registra prebivalstva leta 1991 že preseglo 2 milijona, do leta 1998 zmanjšalo na dobrih 1.982.000. Rodnost, ki se je že v začetku 80. let znižala pod raven zagotavljanja enostavnega obnavljanja generacij, se je znižala še zaradi vpliva gospodarske in politične tranzicije. Proces upočasnjevanja umrljivosti se je na drugi strani zaradi tranzicije najprej upočasil, po obnovi gospodarske rasti v drugi polovici preteklega desetletja pa ponovno pospešil, tako da se pričakovano trajanje življenja še naprej podaljšuje. V letu 2005 je doseglo pri moških 74,1, pri ženskah pa 81,3 leta, tako da se je razlika pričakovanega trajanja življenja v Sloveniji do povprečja EU-25 precej zmanjšala. Selitveni prirast je bil v povprečju nižji kot v 80. letih, predvsem zaradi političnih sprememb ter slabih možnosti za zaposlovanje in visoke domače brezposelnosti. Ob upočasnjeni umrljivosti je bilo v drugi polovici 90. let število rojstev že manjše od števila umrlih, tako da je naravni prirast, ki se je zmanjševal že od leta 1979, postal negativen, kljub temu da je bil selitveni prirast od leta 1993 (z izjemo leta 1998) pozitiven, saj se je število prebivalcev po podatkih registra prebivalstva vse do leta 1998 zmanjševalo⁹, od tega leta pa število prebivalcev ponovno počasi narašča. Leta 2005 je spet preseglo 2 milijona. Z upadanjem števila rojstev in upočasnjevanjem umrljivosti se počasi spreminja tudi **starostna sestava prebivalstva**. Zmanjšuje se delež otrok, povečujeta pa deleža delovno sposobnega in starega prebivalstva. Ta proces je za sedaj še počasen zaradi relativno velikih demografskih izgub v času obeh svetovnih vojn, tako da Slovenija glede deleža starega prebivalstva še zaostaja za povprečjem EU. Lahko pa postane kritičen že v naslednjem desetletju in kasneje, ko bodo začele vstopati v kontingent starega prebivalstva številne generacije, rojene po II. svetovni vojni, kontingenti otrok in delovno sposobnega prebivalstva pa se bodo začeli (zaradi nizke rodnosti v obdobju po letu 1980) zmanjševati. Razmerje med delovno sposobnim (15–64 let) in starim prebivalstvom (65 let in več) se bo od sedanjega 5 : 1 po projekcijah (Kraigher, 2005, Eurostat, 2005, v Poročilu o razvoju 2006) do leta 2013 poslabšalo na 4 : 1. Po letu 2020 bo padlo na manj kot 3 : 1 in po letu 2040 na manj kot 2 : 1. Za mlade takšni trendi niso pomembni le z vidika medgeneracijske solidarnosti, ampak tudi z vidika zagotavljanja usposobljenega kadra za gospodarski razvoj. Število mladih se bo namreč do leta 2050 zmanjšalo za okvirno 50.000 (mladi do 14. leta starosti), kar se bo neposredno izrazilo tudi v številu izobraženih. Iz projekcij namreč izhaja, da se bo število srednješolcev zmanjševalo (s sedanjih 100.000 na 78.500 že leta 2013), medtem ko se bo število študentov še nekaj časa povečevalo, za leti 2020 in še posebej 2050 pa je napovedano bistveno zmanjšanje njihovega števila.

⁹ To kaže tudi na to, da uradna statistika prebivalstva in statistika selitev medsebojno metodološko nista usklajeni.

2.2.1 Konkurenčnost slovenskega gospodarstva

Osrednji cilj Lizbonske strategije EU in Strategije razvoja Slovenije sta hitrejša gospodarska rast in rast zaposlovanja za večjo blaginjo prebivalstva. Za hitrejšo gospodarsko rast je predvsem potreben razvoj konkurenčnega gospodarstva. Za izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva pa so potrebni prenos znanja ter njegova uporaba in trženje, kar lahko združimo v izraz inovacijska sposobnost. Sama inovacijska sposobnost je sicer prvi pogoj, vendar ne povzroči izboljšane konkurenčnosti brez uporabne vrednosti in realizacije na trgu. Države, za katere velja, da temeljijo na znanju in inovativnosti, intenzivno vlagajo v raziskave in razvoj, imajo tesno povezavo med javnim raziskovalnim in izobraževalnim sektorjem ter gospodarstvom, velik delež inovativnih podjetij, visoko usposobljeno delovno silo in ustrezno infrastrukturo IKT s podpornimi institucijami. Zato se analiza stanja konkurenčnosti gospodarstva osredotoča predvsem na tiste dejavnike, ki so se pokazali kot dejavniki konkurenčnosti v primerljivih državah. Poglavje analizira predvsem naslednja področja:

- tehnologijo IKT,
- znanje ter raziskave in razvoj,
- tehnološki razvoj in inovativnost
- podjetništvo in vidik enakosti spolov,
- konkurenčnost slovenskih regij.

Eden od osnovnih kazalnikov konkurenčnosti gospodarstva je dodana vrednost na zaposlenega v gospodarskih panogah. Po njem Slovenija po produktivnosti dela močno zaostaja za povprečjem EU, saj povprečna dodana vrednost na zaposlenega v EU-25 znaša 75.000 EUR, v RS pa le 24.180 EUR. Najmanj produktivna so mikropodjetja, ki dosegajo le 73,6 % produktivnosti slovenskega povprečja.¹⁰

TEHNOLOGIJE IKT

Za povečanje produktivnosti je ena izmed najpomembnejših prioriteta vlaganje v IKT; 40 % rasti produktivnosti (0,7 od 1,4 % BDP) v obdobju 1995–2000, ko je industrija IKT generirala 8 % BDP držav članic, je posledica IKT. Razlike v gospodarski učinkovitosti razvitih držav je mogoče v veliki meri pojasniti prav s stopnjo investiranja v IKT, z obsegom in učinkovitostjo naložb v raziskave na tem področju ter s konkurenčnostjo informacijske industrije.

Za hitrejši razvoj informacijske družbe je bistvenega pomena možnost dostopa do širokopasovnih omrežij oz. do storitev, ki jih ta omogočajo. Za Slovenijo velja, da je v mestnih (urbanih) naseljih z velikimi koncentracijami uporabnikov in v bližini glavnih telekomunikacijskih vozlišč ponudnikov moč izbirati med ponudniki različnih vrst širokopasovnega dostopa. Zunaj mestnih naselij je situacija drugačna, saj je ponudba zaradi šibke infrastrukture in odsotnosti komercialnega interesa mnogo manjša ali pa je ni. V prvem četrtletju leta 2006 je imelo dostop do interneta 54 % vseh slovenskih gospodinjstev. V gosto poseljenih naseljih je imelo dostop do interneta 64 % prebivalstva, v srednje poseljenih naseljih 49 % in v redko poseljenih naseljih 50 % prebivalstva. Od tega je imelo 37 % uporabnikov ozko pasovno povezavo do interneta, 34 % širokopasovno povezavo do interneta in 24 % brezžično povezavo do interneta. Med podjetji je imelo dostop do interneta kar 96 % podjetij z 10 ali več zaposlenimi, prav tako ima 62 % podjetij z več kot 10 zaposlenimi tudi internetno stran. Viden je tudi napredek pri uporabi širokopasovnih povezav do interneta, kar omogoča boljšo kakovost prenosa.

Ob zagotavljanju primerne telekomunikacijske infrastrukture se bo uspešnost razvoja informacijske družbe merila tudi z razpoložljivostjo in dostopnostjo najrazličnejših e-vsebin in e-storitev. S povečevanjem zahtev po boljši in hitrejši komunikaciji, opremi in storitvah industrija digitalnih in drugih vsebin (*content industry*) zelo spodbuja razvoj industrije IKT in drugih razvojnih potencialov v digitalni družbi, ki so v veliki meri odvisni od uspešne integracije tehnologij in upravljaljskih veščin na eni strani ter vsebin in kreativnosti na drugi. Razvoj digitalnih vsebin in storitev je v Sloveniji še relativno novo in ne dovolj delujoče področje, ki bo v ugodnih gospodarskih razmerah zacvetelo in ustvarilo številna nova delovna mesta, ne le za informacijske strokovnjake, ampak predvsem za ljudi z družboslovno, humanistično in umetniško izobrazbo predvsem v t. i. »kreativni industriji« (kultura, turizem ipd.). E-vsebine in e-storitve močno spodbujajo negospodarske dejavnosti, hkrati pa prispevajo tudi k razvoju gospodarskih dejavnosti in turizma. Dostop do e-vsebin in e-storitev (e-dostopnost) bo treba zagotoviti tudi osebam s posebnimi potrebami, starejšim in vsem drugim skupinam prebivalstva, za katere obstaja nevarnost, da bodo ob hitrem napredku IKT na vseh področjih življenja in aktivnosti ostale zapostavljene.

¹⁰ Slovenski podjetniški observatorij 2004, 2. del.

ZNANJE TER RAZISKAVE IN RAZVOJ

Po deležu domačih izdatkov za RR v BDP (1,45 % BDP v letu 2004) Slovenija dosega 78 % povprečja EU-25 (1,86 % BDP v letu 2004)¹¹. V letu 2004 je država financirala domače izdatke za RR v višini 0,44 % BDP oz. v višini 0,46 % BDP, če upoštevamo tudi javne vire iz tujine, kar znaša le 46 % vrednosti barcelonskega cilja 1 % BDP za javna vlaganja v RR do leta 2010. Vlaganja poslovnega sektorja v RR so v letu 2004 dosegla 0,85 % BDP ali 43 % vrednosti barcelonskega cilja 2 % BDP za poslovni sektor do leta 2010. Skupaj so v letu 2004 izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost znašali 378,58 mio. EUR, kar je v primerjavi z letom 1995 povišanje za skoraj 241 %. Od tega je poslovni sektor v to dejavnost vložil 253,555 mio. EUR, kar znaša 66,98 % vseh izdatkov. Vladni sektor je vložil 19,83 % sredstev, medtem ko je visokošolski sektor vložil 12,92 % vseh izdatkov. Preostanek sredstev je vložil zasebni nepridobitni sektor. Iz zgoraj navedenih podatkov in podatkov Statističnega urada RS je sicer vidno povečanje izdatkov za RR, vendar to povečanje še vedno zaostaja za razvitimi državami članicami EU in ga je treba intenzivno spodbujati. Vlaganja v RR so pod pričakovanji za doseganje barcelonskega cilja, še bolj problematična pa je nezadostna učinkovitost teh vlaganj. Ta problem je zlasti očiten pri nepovezanosti delovanja javnih raziskovalnih organizacij s potrebami gospodarstva, še posebej s specifičnimi potrebami lokalnih okolij in njihovih gospodarstev; enako velja za visokošolski sistem.

Pri človeških virih za RR, tj. deležu raziskovalcev v zaposlenem prebivalstvu, je Slovenija v zadnjem času nazadovala. Še leta 2000 je pri tem kazalniku dosegala 87 % povprečja za EU-25, v letu 2004 pa samo še 67 % tega povprečja. Pozitivne premike pa je opaziti pri razporeditvi raziskovalcev po sektorjih zaposlitve, kjer se je delež raziskovalcev, zaposlenih v poslovnem sektorju, povečal z 31,8 % v letu 2000 na 41,1 % v letu 2004. Gledano v absolutnih vrednostih se je število raziskovalcev v poslovnem sektorju zadnja leta povečalo, v vseh drugih sektorjih pa zmanjšalo. Kljub ugodnim premikom delež raziskovalcev v poslovnem sektorju še vedno zaostaja za povprečnim deležem v EU-25 (49,2 %), še bolj pa za tem deležem v nekaterih najrazvitejših članicah EU, kjer se giblje okrog 60 %¹². Dodatno vprašanje je nezadovoljiva izobrazbena struktura raziskovalcev v gospodarstvu. Med njimi je bilo leta 2004 samo 4,7 % doktorjev znanosti (in 52 % univerzitetno izobraženih) v primerjavi s 24,8 % doktorjev znanosti (in 67 % univerzitetno izobraženih) med vsemi raziskovalci v državi. Krepitev znanja v gospodarstvu je seveda nujno povezana z vlaganji v razvoj in s tem povezane investicije. Prav tako je povezano s stopnjo produktivnosti in stopnjo inovativnosti gospodarstva. Uporaba znanja v inovacijah pomeni enega ključnih virov dodane vrednosti izdelkov in storitev, kar je temelj konkurenčnega, na znanju temelječega gospodarstva.

Znanje je tudi sicer eden izmed ključnih dejavnikov konkurenčnosti sodobnega gospodarstva. Če se osredotočimo na predelovalne dejavnosti, potem stopnja izobrazbe kaže skrb vzbujajoč podatek. Podjetja v slovenski predelovalni industriji imajo namreč v povprečju 11,5 % zaposlenih z najmanj višjo izobrazbo, 21,7 % zaposlenih s srednjo izobrazbo ter 66,8 % zaposlenih z manj kot srednjo izobrazbo. V Sloveniji je večina univerzitetnih diplomantov ženskega spola, kljub temu pa je delež žensk na višjih položajih v znanosti in razvoju še vedno majhen. Zato velja v skladu z lizbonskimi in barcelonskimi cilji ter cilji politike enakih možnosti spolov v Sloveniji prav vprašanju večje mobilizacije in vloge žensk v znanosti posvetiti večjo pozornost ter hkrati v politiko raziskav in razvoja (RR) uvajati pristop integracije načela spolov, tudi s sistemskim stimuliranjem postopnega povečevanja deleža raziskovalnih in razvojnih kadrov ter s spodbujanjem uravnotežene zastopanosti žensk in moških v celotnem gospodarstvu.

Po podatkih o zaposlenih v RR¹³ je bilo v letu 2005 zaposleno skupaj 12.600 oseb (raziskovalcev, tehničnega in drugega osebja), od česar 4916 žensk (39,02 %). Raziskovalcev, zaposlenih v RR, je bilo 7644, od tega 2659 žensk (oz. 34,79 %). Stanje se glede na leto 2004¹⁴ izboljšuje (v letu 2004 je bilo v RR zaposleno skupaj 10.294 oseb (3862 žensk – 37,52 %), od tega 5959 raziskovalcev (1948 žensk – 32,69 %).

TEHNOLOŠKI RAZVOJ IN INOVATIVNOST

Vsi zgoraj navedeni elementi imajo za posledico šibko inovativnost slovenskih podjetij: inovacijsko aktivna je le petina podjetij, kar Slovenijo uvršča med zadnje štiri države razširjene EU. Pomembna kazalnika, ki kažeta na nizko učinkovitost vlaganj v RR in šibak prenos in uporabo znanja, sta tudi malo patentov in nizek delež izvoza izdelkov visoke tehnologije. Slovenija je manj uspešna pri tehnološki produktivnosti raziskav in uporabi rezultatov dejavnosti RR za hitrejši gospodarski in družbeni razvoj.

¹¹ Vir podatkov o RR in inovacijah je povsod, kjer ni opredeljeno drugače, Eurostatova podatkovna baza *New Cronos*, dostopna na spletni strani Evropskega statističnega urada.

¹² *Towards a European Research Area: Science, Technology and Innovation: Key Figures 2005*.

¹³ Vir: Statistični urad RS, raziskovalno-razvojna dejavnost 2005 z dne 19. 1. 2007.

¹⁴ Vir: Statistične informacije (Statistični urad RS), Raziskovanje in razvoj, znanost in tehnologija, št. 1 z dne 27. 12. 2006.

Enako velja za patentne prijave. Neučinkovitost prenosa znanja v gospodarstvo se izraža tudi v izvozu visokotehnoloških izdelkov v primerjavi s celotnim izvozom države.

Po podatkih statističnega urada je bilo v letu 2002 v inovacijsko dejavnost vloženo skupaj 325,355 mio. EUR. Največ so v inovacijsko dejavnost vlagali subjekti, registrirani kot predelovalne dejavnosti (SKD), pri čemer so izstopali gospodarski subjekti, registrirani za proizvodnjo koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva, proizvodnjo kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih mas (skupaj 69,7 mio. EUR), ter subjekti, registrirani za proizvodnjo električne in optične opreme (skupaj 59,9 mio. EUR). V inovacijsko dejavnost največ vlagajo velika podjetja, kar 71,57 % vseh vlaganj (podatki iz leta 2002). Sledijo jim srednja podjetja z 19,38 % vlaganj in mala podjetja z 9,05 % vlaganj v inovacijsko dejavnost. V letu 2002 je bilo tako inovacijsko aktivnih 21 % vseh podjetij. Inovativna podjetja imajo prihodek večji za 6 % in delež izvoza večji za 34 % od neinovativnih. Pri malih podjetjih je v inovativnih podjetjih zaposleno 15,2 % vseh, v srednjih 36,7 % in v velikih 73,5 %, zato imajo velika podjetja prednost. Največja razlika med inovativnimi in neinovativnimi podjetji glede produktivnosti (prihodek na zaposlenega) je pri malih podjetjih, ki znaša 40,9 %, pri srednje velikih podjetjih je 10,3 %, medtem ko je pri velikih enaka ali celo manjša (za 3,6 %), vendar je pri dodani vrednosti razlika večja¹⁵. V letu 2005 je bilo v Sloveniji 344 patentnih prijav, kar je povečanje za 119 % v primerjavi z letom 1998.

PODJETNIŠTVO IN VIDIK ENAKOSTI SPOLOV

V Sloveniji se je po analizi *Global Entrepreneurship Monitor 2006* (GEM) število podjetnikov povečalo, vendar pa ugotovitve kažejo, da je v primerjavi z drugimi državami GEM še vedno velika razlika med številom podjetnikov in podjetnic. Še posebej je velika razlika med vključevanjem moških in žensk v podjetništvo v skupini nastajajočih podjetij¹⁶, in sicer kar 3,7 : 1 v korist moških, pri celotni zgodnji podjetniški aktivnosti¹⁷ pa 3 : 1. Največ žensk se v podjetništvo vključuje v starostni skupini od 35 do 44 let, kjer je razmerje med moškimi in ženskami najmanj neugodno, in sicer 1,7 : 1 v korist moških, največja razlika pa je v starostni skupini od 18 do 24 let, kjer je razmerje 13,8 : 1 v korist moških.

Po ugotovitvah GEM 2006 za Slovenijo vzroki za nižje vključevanje žensk v podjetništvo niso osebne, ampak infrastrukturne narave: prezaposlenost in odsotnost podpore v družini, pomanjkanje ustreznih služb za kakovostno (zlasti popoldansko) varstvo otrok, odsotnost podpornih mehanizmov, ki bi upoštevali specifične potrebe podjetnic. V Sloveniji sicer ni zaznati splošnega odklonilnega odnosa do podjetnic – raziskave celo kažejo, da so tako podjetniki kot prebivalstvo nasploh prepričani, da so ženske enako usposobljene za podjetništvo kot moški. Za moško prevlado v podjetništvu so krive manjše ovire, ki kumulativno povzročijo bistveno zaostajanje žensk v podjetništvu. Zato je treba deklarativno pozitiven odnos do žensk v podjetništvu dopolniti z vrsto ukrepov, da bi se lahko ženske dejansko enakopravno vključevale v podjetništvo, in sicer na področjih:

- izobrazbe in poklicne usmeritve žensk, ki ni ugodna za samostojno podjetniško dejavnost,
- razvijanja vzornic, ki bi delovale tudi kot mentorice manj izkušenih podjetnic,
- uveljavljanja več žensk kot podjetniških svetovalk,
- razbremenitve žensk v drugih družbenih vlogah, zlasti kot gospodinje in matere,
- in izboljšanja infrastrukture, ki bo ženskam omogočila podjetniško kariero, predvsem pa je treba nadaljevati promocijo ženskega podjetništva tudi v posebnih oblikah neprofitnega, socialnega podjetništva.

KONKURENČNOST SLOVENSkih REGIJ

Konkurenčnost slovenskih regij smo analizirali z uporabo rezultatov študij o kazalcih ustvarjalnosti slovenskih regij¹⁸, ocenjene po metodologiji Richarda Floride¹⁹, ki ustvarjalnost regij ugotavlja s kazalci talenta, tehnologije in tolerance. Z omenjeno raziskavo smo dobili empirično osnovo, ki dobro kaže potencial Slovenije in njenih regij za razvoj regionalnih inovacijskih sistemov in skupnega inovacijskega sistema v državi kot celoti.

¹⁵ V raziskavi ni bilo mogoče ugotoviti razlike, ker izkaz o bilanci uspeha ne vsebuje dodane vrednosti, ampak bi jo bilo treba računati od primera do primera, kar pa na SURS ni bilo mogoče izvesti.

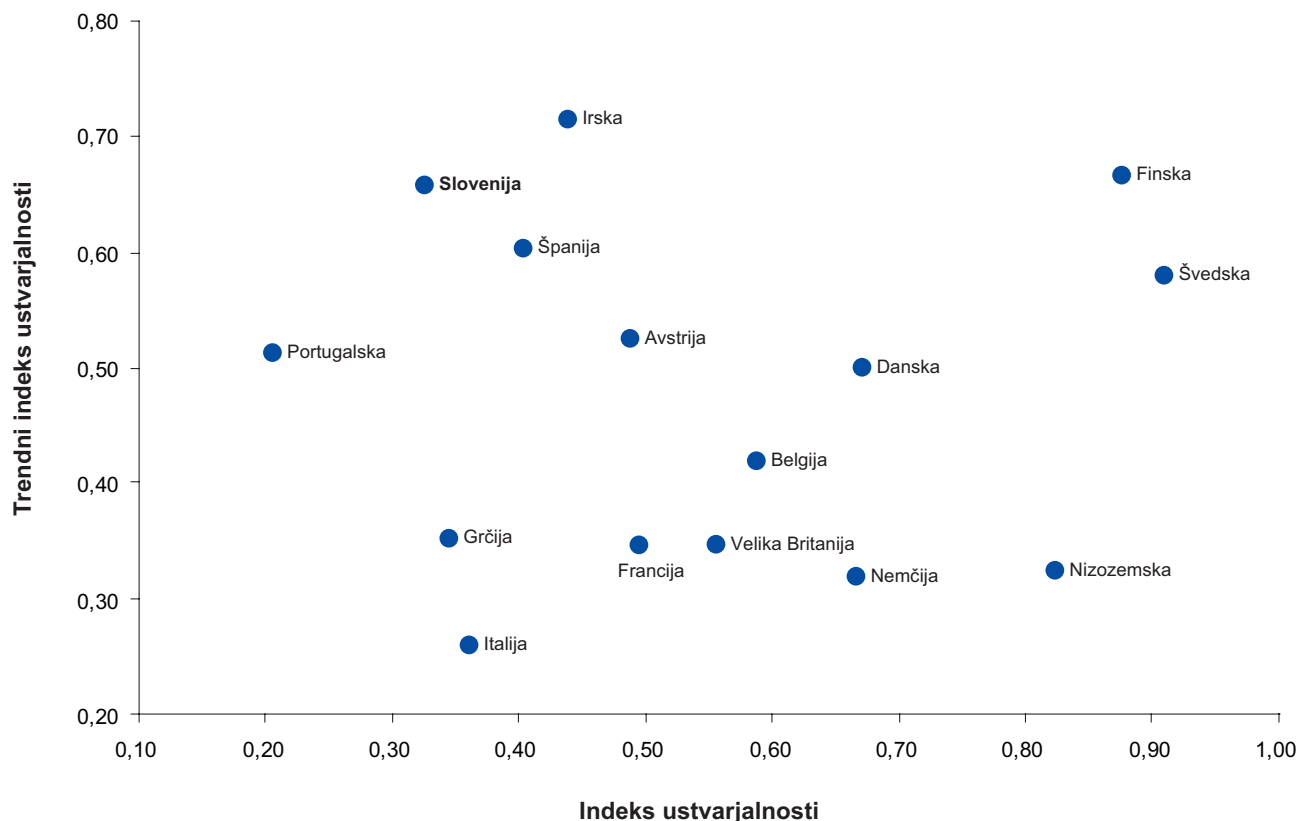
¹⁶ Nastajajoči podjetniki: podjetniki, ki so že začeli aktivnosti za ustanovitev podjetja oz. podjetje že imajo, a niso izplačali plač več kot 3 mesece.

¹⁷ Celotna zgodnja podjetniška aktivnost zajema nastajajoče podjetnike (podjetnike, ki so že pričeli aktivnosti, da bi ustanovili podjetje oz. podjetje že imajo, a niso izplačali plač več kot 3 mesece) in nastajajoče podjetnike (posameznike, ki imajo podjetje in izplačujejo plače dalj kot 3 mesece, a manj kot 3,5 leta).

¹⁸ Prof. dr. Janez Malačič s soavtorji: Študije o kazalcih ustvarjalnosti slovenskih regij, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2006.

¹⁹ Richard Florida: Vzpon ustvarjalnega razreda, prevod Stanko Blatnik, IPAK, Inštitut za simbolno analizo in razvoj informacijskih tehnologij, Velenje, 2005.

Slika 1: Matrica razvoja za izbrane evropske države

Vir: Študija o kazalcih ustvarjalnosti slovenskih regij, Ekonomska fakulteta v Ljubljani, 2007.

Indeks ustvarjalnosti uvršča Slovenijo na predzadnje mesto med Grčijo in Portugalsko, torej sorazmerno z ravnijo družbene razvitosti. Če pa pogledamo zadevo dinamično, torej trendni indeks ustvarjalnosti, so rezultati ugodnejši. Finska in Švedska imata visoke vrednosti v obeh dimenzijah in ju lahko označimo kot »voditelja«. Nizozemska ima še vedno visoko vrednost indeksa ustvarjalnosti, vendar »izgublja tla pod nogami«, saj ima izrazito nizko vrednost trendnega indeksa ustvarjalnosti. Italija, Grčija in Francija imajo nizke vrednosti v obeh dimenzijah in »capljajo zadaj«, Irska, Slovenija in Španija pa imajo nizke vrednosti indeksa ustvarjalnosti, a se približajo z visokimi vrednostmi trendnega indeksa ustvarjalnosti.

Med slovenskimi regijami po **indeksu ustvarjalnosti** izrazito odstopa Osrednjeslovenska. Sledita Gorenjska in Obalno-kraška. Druge regije precej zaostajajo, še posebej izrazito odstopajo Pomurska, Posavska, Notranjsko-kraška in Koroška. V teh regijah izrazito prevladujejo tradicionalne vrednote nad modernimi vrednotami in je torej s tega vidika okolje manj naklonjeno novostim in kreativnosti. Sicer pa pri prav vseh slovenskih regijah, z izjemo prestolnice, dajemo prednost varnosti pred svobodo in pravico do samoizražanja. Rezultat se kaže v tem, da je med prebivalstvom premalo podjetniške samozavesti, ambicioznosti, drznosti, včasih je prisoten celo občutek inferiornosti.

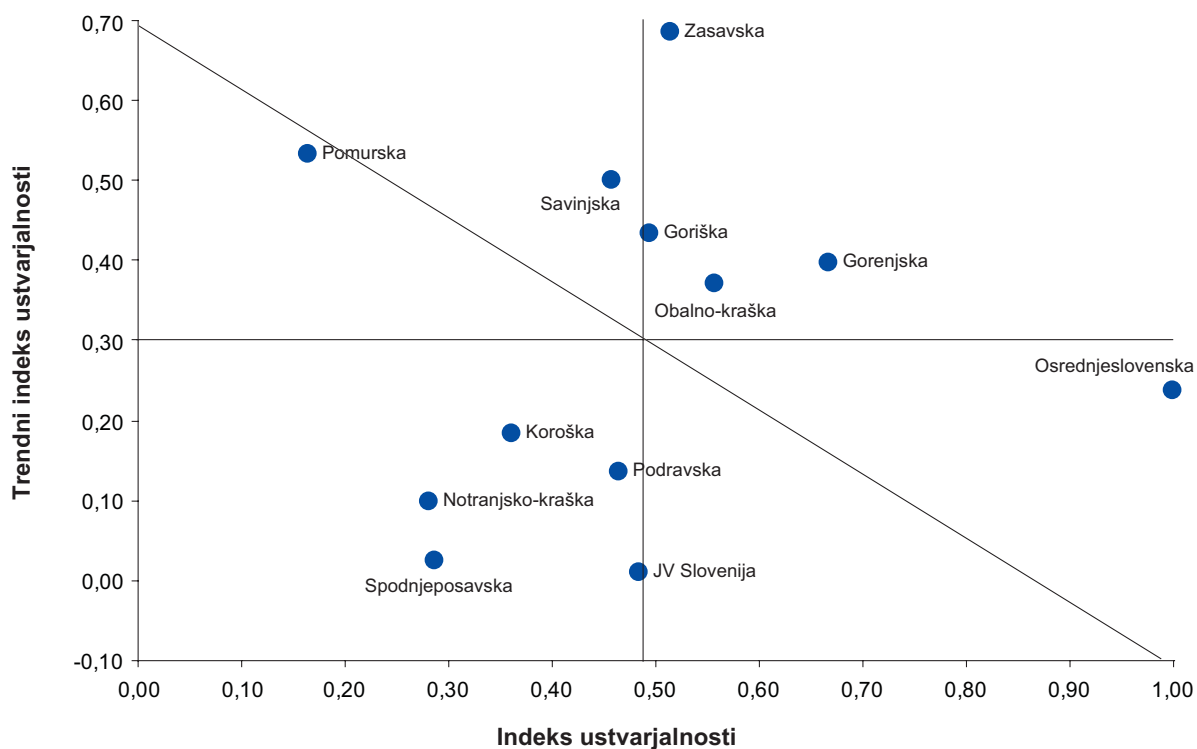
Tabela 1: Indeks ustvarjalnosti in njegove posamezne sestavine (indeks talenta, indeks tehnologije in indeks tolerantnosti) po posamičnih slovenskih regijah

	Točke indeksa ustvarjalnosti	Indeks talenta	Indeks tehnologije	Indeks tolerantnosti
Gorenjska	0,67	6,66	9,10	8,27
Goriška	0,49	5,51	4,67	7,59
JV Slovenija	0,48	5,21	8,21	3,98
Koroška	0,36	4,55	1,12	7,28

Notranjsko-kraška	0,28	4,72	3,13	2,27
Obalno-kraška	0,56	6,77	2,40	10,86
Osrednjeslovenska	1,00	12,00	12,00	12,00
Podravska	0,46	6,74	4,36	5,64
Pomurska	0,16	3,70	0,45	1,76
Savinjska	0,46	5,10	4,50	6,81
Spodnjeposavska	0,29	3,58	3,25	3,43
Zasavska	0,51	4,49	6,98	7,05

Vir: Študija o kazalcih ustvarjalnosti slovenskih regij, Ekonomska fakulteta v Ljubljani, 2007.

Slika 2: Matrica razvoja za posamične slovenske regije

Vir: Študija o kazalcih ustvarjalnosti slovenskih regij, Ekonomska fakulteta v Ljubljani, 2007.

Polje, ki je desno od navpične ločnice in nad diagonalo, predstavlja voditelje (»leaders«). Zelo izrazitih voditeljev, ki bi imeli visoko vrednost indeksa kreativnosti in hkrati visoko vrednost trendnega indeksa kreativnosti, nimamo. Vendarle pa zadoščata pogoju za voditelja Gorenjska in Obalno-kraška regija, čeprav njune vrednosti niso daleč nad povprečjem navedenih dveh indeksov. Ker je področje voditeljev tudi področje desnega spodnjega kvadranta, ki leži nad diagonalo, spada med voditelje (nekoliko drugačne vrste) nedvomno tudi Osrednjeslovenska regija. Njen trendni indeks je sicer rahlo podpovprečen, vendar pa ima maksimalno možno vrednost indeksa ustvarjalnosti, saj je pri vseh treh vsebinskih sklopih (indeksih srednje ravni) dosegla najvišje vrednosti.

Strogo tehnično gledano spadata med voditelje tudi Goriška in Zasavska regija, vendar pa je njuna vrednost indeksa ustvarjalnosti zelo blizu povprečja, medtem ko je njuna vrednost trendnega indeksa ustvarjalnosti precej višja od povprečja, zlasti pri Zasavski regiji, ki ima daleč najvišjo vrednost trendnega indeksa ustvarjalnosti. Ali bomo torej ti dve regiji uvrstili med voditelje ali pa ju bomo skupaj s Savinjsko regijo uvrstili med prebijajoče se regije (»up and coming«), je nekoliko subjektivna odločitev. Vsekakor spada med prebijajoče se regije Savinjska regija, medtem ko ima Pomurska tako nizko vrednost indeksa

ustvarjalnosti, da je kljub zelo visoki vrednosti trendnega indeksa ustvarjalnosti ni na področju prebivajočih se regij, temveč na področju regij, ki stopicajo zadaj. To področje je namreč poleg levega spodnjega kvadranta še področje levega zgornjega kvadranta pod diagonalo. V vsakem primeru gre v primeru Pomurske regije za skrb vzbujajočo nizko vrednost trendnega indeksa ustvarjalnosti.

Koroška, Notranjsko-kraška in Spodnjeposavska regija nedvomno spadajo na področje, kjer regije opredelimo, da zaostajajo (»laggards«). Njihova vrednost indeksa ustvarjalnosti je podpovprečna, hkrati pa ne kaže, da bi se v prihodnje to spremenilo, saj imajo podpovprečne tudi vrednosti trendnega indeksa ustvarjalnosti. Odločitev, kam bomo uvrstili Podravsko regijo in regijo Jugovzhodna Slovenija, ni tako jasna. Njun indeks ustvarjalnosti je okrog povprečja, medtem ko je njun trendni indeks ustvarjalnosti zelo podpovprečen, zlasti pri Jugovzhodni Sloveniji. Tako bi lahko rekli, da gre za regiji, ki stopicata zadaj (zaostajata), ali pa da gre za regiji, ki izgubljata tla pod nogami (»losing ground«), saj sta ob nizkem trendnem indeksu na poti iz povprečnega indeksa ustvarjalnosti v njegovo prihodnje upadanje.

Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti področja spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti

PREDNOSTI

- Osnovno defenzivno prestrukturiranje v uspešnejših podjetjih je zaključeno.
- Razvejena znanstvena in raziskovalna dejavnost v javnem sektorju z dobro razvitim mednarodnim sodelovanjem, razmeroma dobro razvita temeljna znanost.
- Visoka stopnja zaposlenosti žensk.
- Dobra formalna izobraženost prebivalstva.
- Relativno dobro razvejena mreža IKT (predvsem velja za podjetja in v urbanih centrih).
- Obstoječa mreža predinkubatorjev, inkubatorjev, tehnoloških parkov in centrov odličnosti, ki omogoča naselitev podjetij pod ugodnimi pogoji.

POMANJKLJIVOSTI

- Počasno prestrukturiranje proizvodnega in storitvenega sektorja (razvojni potencial storitvenih dejavnosti, kreativnih industrij).
- Nizek delež inovativnih podjetij v gospodarstvu in nizka stopnja inovacijske in podjetniške kulture v zasebnem, javnem in nevladnem sektorju.
- Prepočasna rast vlaganj v RR, tako javnega kot zasebnega sektorja.
- Slabo sodelovanje med zasebnim podjetniškim sektorjem in javnimi raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami z nizkimi vlaganji podjetniškega sektorja v aktivnosti RR.
- Raziskovalna in inovativna dejavnost poslovnega sektorja je osredotočena na nekaj dejavnosti, druge pa so neaktivne.
- Ni radikalnejše spremembe visokega šolstva; slabe povezave z industrijo in potrebami gospodarstva.
- Zaprtost izobraževalnega in raziskovalnega sistema onemogoča njegovo sodelovanje z gospodarstvom.
- Način financiranja izobraževalnih sistemov negativno vpliva na potrebo po izvedbi tržno naravnanih programov.
- Delež raziskovalcev v gospodarstvu je nizek v primerjavi z deležem raziskovalcev v javnem sektorju.
- Pomanjkanje nekaterih profilov visokokvalificiranih delavcev in strokovnjakov, neintenzivno upravljanje človeških virov v podjetjih in pomanjkanje preventivnih ukrepov v podjetjih za naložbe v izobraževanje in učenje.
- Slaba prilagodljivost programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja potrebam trga dela, zato neravnovesje med ponudbo programov izobraževanja in usposabljanja ter potrebami gospodarstva, trga dela in posameznikov.
- Neravnotežje med ponudbo in povpraševanjem po tehnično in naravoslovno izobraženih kadrih na trgu dela.
- Ne zadostna ponudba finančnih virov, načinov financiranja podjetij.
- Visoka smrtnost podjetij.
- Nizka dodana vrednost podjetij in panog.
- Višji delež zaposlenih s terciarno izobrazbo v javnem sektorju v primerjavi z zasebnim sektorjem.
- Slaba funkcionalna izobraženost prebivalstva (slaba tržna vrednost pridobljenih znanj).

PRILOŽNOSTI

- Razvoj storitvenih dejavnosti je v vzponu.
- Intenziviranje usposabljanja in izobraževanja v podjetjih; (motiviranje delodajalcev za vseživljenjsko izobraževanje in vlaganje v razvoj človeških virov), uvajanje koncepta VŽU, vseživljenjska karierna orientacija posameznikov.
- Razvoj in promocija koncepta vrednotenja kakovosti vlaganja v človeške vire v zaposlovalni sferi (vlagatelji v ljudi).
- Povečanje vlaganj v RR in drugih inovacijskih vlaganj (skupaj z večjo učinkovitostjo teh vlaganj) iz javnih in zasebnih virov.
- Razvoj programov za krepitev raziskovalnih kadrov v gospodarstvu ter intenzivnejši prenos znanja med akademsko sfero in gospodarstvom, šolami.
- Intenzivnejša uporaba IKT v gospodarstvu (kot podlaga za širše izboljšanje poslovanja in zahteve po več znanja o organizaciji in spremembah v podjetjih).
- Povezanost formalnega z neformalnim in priložnostnim znanjem.
- Nerazvit tretji (neprofitni) sektor omogoča razvoj novih delovnih mest in zaposlitvenih možnosti (ob pogoju nadaljnega razvoja gospodarstva).
- Začetki pospeševanja prestrukturiranja v smeri dejavnosti z večjo dodano vrednostjo v proizvodnem in storitvenem sektorju.
- Tuja vlaganja in tuje investicije.
- Razvoj finančnih virov za razvoj perspektivnih podjetij.

NEVARNOSTI

- Nadaljnja prisotnost administrativnih ovir za investicije.
- Potencialni intenzivnejši »beg možganov« v primeru prepočasnega zagotavljanja spodbudnega okolja za raziskave in razvoj.
- Izguba in zaostajanje za trendi razvoja poklicev v kreativnih industrijah in drugih perspektivnih sektorjih, brez katerih je/bo ogrožena tudi produkcija dobrin in se bo nadaljevalo zaostajanje v razvoju teh dejavnosti v EU.
- Neposlus za vlaganje v izobraževanje, usposabljanje in razvoj zaposlenih s strani podjetij.
- Zaostajanje v razvoju trga dela na perspektivnih področjih, tudi na področjih kreativne industrije in visokih tehnologij.
- Nadaljnje nesodelovanje med izobraževalno–raziskovalno sfero s sfero gospodarstva lahko povzroči zaostajanje za trendi tako v raziskavah in razvoju kot v gospodarstvu.

2.2.2 Trg dela²⁰

PODALJŠEVANJE DELOVNE DOBE

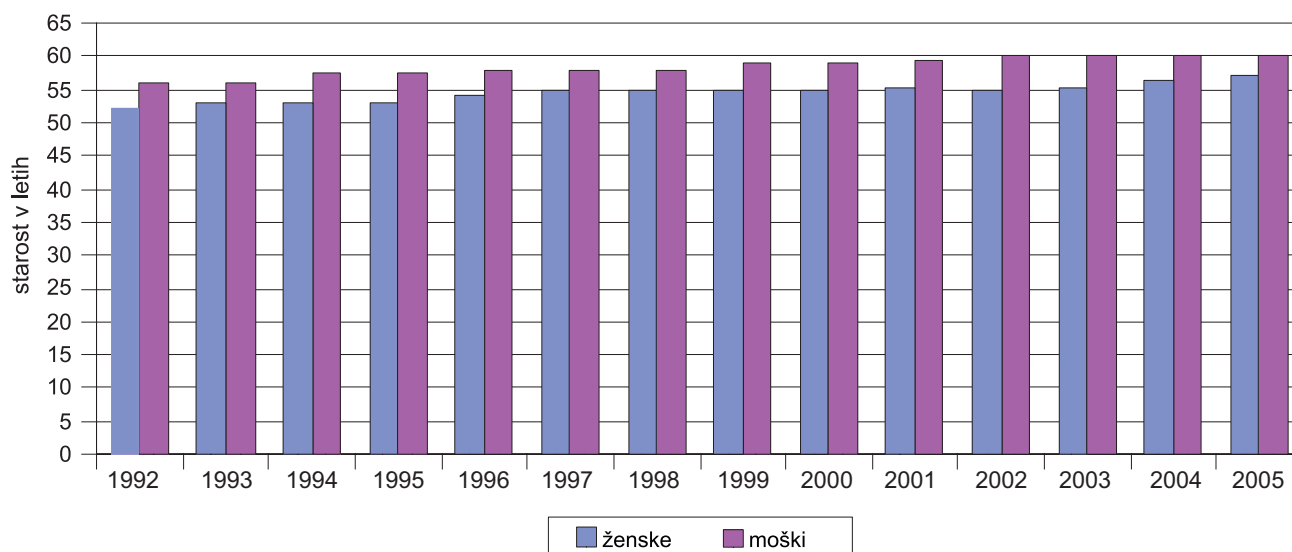
Predvidevamo, da bo v Sloveniji v prihodnjem obdobju prihajalo do postopnega podaljševanja učinkovite starosti pri upokojevanju zavarovancev od sedanjih 58 na 65 let starosti. Poleg tega lahko predvidevamo, da bo v primeru ugodnih možnosti za gospodarsko rast prišlo zaradi predvidenega zmanjševanja delovno sposobnega prebivalstva do poviševanja plač, po drugi strani pa glede na sedanjo pokojninsko zakonodajo do relativnega zmanjševanja pokojnin glede na plače in zato zelo verjetno do prostovoljnega podaljševanja delovne aktivnosti prebivalstva.

Povprečna starost ob upokojitvi se v Sloveniji po pokojninski reformi že povečuje, lizbonski cilj pa je povečanje starosti ob upokojitvi za 5 let do leta 2010. Ob upadanju demografskega potenciala po letu 2006 in staranju prebivalstva bo še posebej pomembno, da se bo pripravil program aktivnega staranja, ki bo povečal stopnjo delovne aktivnosti starejših. Kvantiteto na področju človeškega dejavnika bo morala nadomestiti kvaliteta, se pravi bolj usposobljena in izkušenejša delovna sila²¹.

²⁰ Med drugim povzeto tudi po Pomladanskem poročilu 2006, UMAR, Ljubljana 2006.

²¹ Vir: Nacionalno strateško poročilo o primernih in vzdrževanih pokojninah Republike Slovenije 2005.

Slika 3: Povprečna starost ob upokojitvi, ločeno po spolu, pri starostnih upokojencih od leta 1992 do leta 2005:

Vir podatkov: http://www.zpiz.si/src/letno_porocilo/2.html.

STOPNJA ZAPOSLENOSTI

Tranzicija v tržno gospodarstvo je sicer zelo spremenila **razmere na trgu dela v Sloveniji**. Stopnja zaposlenosti oz. delovne aktivnosti²² prebivalstva v skupini 15–64 let se je v obdobju 1996–2005 povečala za 4,3 odstotne točke in je razmeroma visoka, saj je v letu 2005 znašala 66,0 %, kar je nekoliko nad povprečjem EU. Gledano po starostnih skupinah smo bili v tem obdobju priča zmanjšanju stopnje zaposlenosti mladih (15–24 let), kar je povezano s povečanjem vključenosti mladih v izobraževanje, ki se je v obdobju 1998–2003 povečalo s 53,6 na 66,9 % in je med najvišjimi v EU. Pri drugih starostnih skupinah smo ugotovili povečanje stopnje zaposlenosti, pri čemer izstopa povečanje stopnje zaposlenosti starejših (55–64 let), kar je posledica opustitve množične uporabe zgodnjega upokojevanja iz začetka 90. let in uveljavitve pokojninske reforme.

Izobrazba je pomemben dejavnik zaposlitvenih možnosti. To dokazujeta tudi gibanje in višina stopenj zaposlenosti po doseženi izobrazbi, ki se je v obravnavanem obdobju najbolj povečala pri visoko izobraženih, manjše povečanje je tudi pri nizko izobraženih, stopnja srednje izobraženih pa se je rahlo zmanjšala.

Delež terciarno izobraženih v primerjavi z odraslim prebivalstvom je v Sloveniji nižji od povprečja EU, zato je stopnja zaposlenosti visoko izobraženih v Sloveniji višja od povprečja EU. K veliki razliki med stopnjami nizko in srednje izobraženih v primerjavi s stopnjo zaposlenosti visoko izobraženih prispeva tudi dejstvo, da je del prebivalstva v tej starosti (15–64 let) še vključen v začetno izobraževanje. Stopnja zaposlenosti nizko izobraženih v Sloveniji je precej pod povprečjem EU, kar je v precejšnji meri povezano z nizko stopnjo zaposlenosti starejših in nezadostno razvitostjo storitvenega sektorja.

Tabela 2: Stopnje zaposlenosti po doseženi izobrazbi prebivalstva 15–64 let

	1996 Q2	2000 Q2	2001 Q2	2002 Q2	2003 Q2	2004 Q2	2005 Q2
Nizko izobraženi	39,6	39,7	42	41,8	38,2	41,2	40,7
– moški	44,8	43,3	46,4	45,2	42,5	45,2	45,2
– ženske	35,6	36,9	38,3	39	34,5	37,8	36,6
Srednje izobraženi	71,3	69,5	69,3	69,5	67,5	70,7	70,7
– moški	73,8	73,4	74,1	74,3	72,7	75,3	75,3
– ženske	68,3	64,8	63,4	63,7	61,2	65,2	65,1

²² Stopnja zaposlenosti je razmerje med delovno aktivnimi in prebivalstvom v neki starosti. Cilj lisbonske strategije je 70 % stopnja zaposlenosti, merjena za prebivalstvo, v starosti 15–64 let.

Visoko izobraženi	83,5	85,8	85,7	86,4	85,2	86,8	86,5
– moški	83,4	85,9	85,8	86,6	85,4	87,7	87,9
– ženske	83,5	85,7	85,6	86,2	85	86,1	85,4

Vir podatkov: Eurostat.

STRUKTURA ZAPOSLENIH

V obdobju 1995–2005 se je sektorska struktura zaposlenosti v Sloveniji spreminjala v korist storitvene ekonomije, vendar relativno počasi. Razvoj sektorske strukture je bil v glavnem podoben razvoju v drugih evropskih državah, v primerjavi s katerimi ima Slovenija še vedno izstopajoče visoka deleža delovno aktivnih v kmetijstvu in v predelovalnih dejavnostih ter nizek delež delovno aktivnih v storitvah. Delež delovno aktivnih v kmetijskem sektorju (kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo), ki je med višjimi v EU, iz leta v leto precej niha z zelo počasno tendenco zniževanja (po podatkih anket o delovni sili 10 % v obdobju 1995–2005 – povprečje EU je bilo okrog polovico nižje). Delež delovno aktivnih v industriji se znižuje hitreje kot v kmetijstvu in ima stalno tendenco padanja. Po anketi o delovni sili se je v obdobju 1995–2005 znižal z 38,1 na 31,0 %, od tega v predelovalnih dejavnostih s 35,7 na 29,4 %. V Sloveniji je bil za predelovalne dejavnosti kot celoto značilen proces defenzivnega prestrukturiranja. Z izjemo nekaterih panog se je število zaposlenih v obdobju 1995–2005 v veliki večini podpodročij zniževalo. Na ravni celotne panoge se je število delovnih mest od začetnih 284.000 znižalo za približno 45.000 oz. 16 %.

Delež zaposlenih v visoko tehnoloških panogah²³ predelovalnih dejavnosti se postopno povečuje, vendar je zaostanek za razvojno najprodnnejšimi članicami EU še zmeraj očitno. V desetletnem obdobju (1995–2005) se je povečal delež zaposlenih na visoko in srednje visoko tehnoloških podpodročjih (z 31,0 v letu 1995 na 33,6 % v letu 2005), delež zaposlenih v srednje nizko tehnoloških podpodročjih je v letu 2005 znašal 27,8 % in se je izboljšal za 3,9 odstotne točke. Delež zaposlenih na nizko tehnoloških podpodročjih se je v letu 2005 v primerjavi z letom 1995 znižal za 6,6 odstotne točke na 38,6 %.

Delež delovno aktivnih v storitvenih dejavnostih je v Sloveniji relativno nizek. Leta 1995 je bil po anketi o delovni sili 46,4 %, do leta 2005 pa se je povišal na 53,8 % (povprečje EU-25 je bilo 67,7 %, povprečje EU-15 pa še 2 % višje). Med storitvenimi dejavnostmi se je najbolj povečal delež delovno aktivnih v poslovnih storitvah, javni upravi in izobraževanju. V kreativni industriji oz. v sektorju kulture je po podatkih iz 2002 bilo zaposlenih v Sloveniji 20.000 oseb, kar je pomenilo delež 2,5 % vseh zaposlenih.

Tabela 3: Sektorska struktura delovno aktivnih po anketah o delovni sili, Slovenija in EU, 1995, 2000 in 2005

	Slovenija			EU-15			EU-25	
	1995	2000	2005	1995	2000	2005	2000	2005
Vsi delovno aktivni po anketi								
Proizvodne dejavnosti:	53,6	48,1	46,2	35,6	33,3	30,3	35,3	32,3
kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo (A:B)	10,5	10,0	9,1	5,2	4,3	3,7	5,7	4,9
industrija (C:E)	38,1	32,7	31,0	22,6	21,1	18,6	21,8	19,6
– v tem predelovalne dejavnosti	35,7	30,8	29,4	21,3	20,0	17,6	20,3	18,3
gradbeništvo (F)	5,1	5,4	6,1	7,9	7,9	8,0	7,8	7,9
Storitve:	46,4	51,9	53,8	64,4	66,7	69,7	64,7	67,7
proizvodne storitve (G:I)	21,3	23,0	22,0	24,9	25,1	25,2	24,8	25,0
finančne in poslovne storitve (J:K)	6,1	7,7	8,9	10,5	12,1	13,3	11,2	12,5
javne in osebne storitve (L:P)	19,0	21,2	22,9	29,0	29,6	31,2	28,6	30,2
v tem: – javna uprava	4,4	5,6	6,1	7,8	7,6	7,4	7,3	7,3
– izobraževanje	5,8	6,6	7,6	6,6	6,7	7,1	6,8	7,2
– zdravstvo in soc. varstvo	5,0	5,0	5,4	9,1	9,5	10,4	9,0	9,8
– druge javne in osebne stor.	3,8	4,0	3,7	5,5	5,8	6,3	5,5	6,0
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pomagajoči družinski člani	4,2	4,8	4,6	2,1	1,7	1,2	2,0	2,0

Vir podatkov: SURS, Statistika trga dela: Ankete o delovni sili, Eurostat; preračuni UMAR, brez upoštevanja neznanih odgovorov.

²³ Po metodologiji OECD za razdelitev panog po tehnološki intenzivnosti, več o tem v Hatzichronoglou (1997, 6–23).

Delež žensk med delovno aktivnim prebivalstvom je izrazito nadpovprečen v dejavnostih gostinstva (62,1 %), finančnega posredništva (63,2 %), izobraževanja (76,3 %) ter zdravstva in socialnega varstva (81,1 %) – podatki se nanašajo na leto 2005.

Med delovno aktivnim prebivalstvom je v Sloveniji veliko tistih, ki se na delo vozijo v drugo občino. Tako je bilo v letu 2000 299.188 medobčinskih delovnih migrantov, v letu 2005 pa se je njihovo število povečalo na 347.715. Razmerje med moškimi in ženskami ostaja dokaj nespremenjeno, vendar se delež moških delovnih migrantov vztrajno povečuje (s 55,7 v letu 2000 na 56,4 % v letu 2005), delež žensk pa zmanjšuje (s 44,3 na 43,6 % v enakem obdobju).

FLEKSIBILNOST TRGA DELA

Pomembno vlogo pri zaposlovanju oseb igra tudi fleksibilnost trga dela. Poleg enostavnih meril fleksibilnosti trga dela, kot je razširjenost delnih in začasnih zaposlitev, se za ocenjevanje fleksibilnosti uporabljajo tudi ekonometrične ocene odzivnosti zaposlenosti in plač na makroekonomske šoke. Ker nekatere opredelitve fleksibilnosti trga dela vidijo vzroke za nefleksibilnost predvsem v zakonskih ureditvah delovnih razmerij, se kot merilo fleksibilnosti uporablja tudi indeks varovanja zaposlitve.

Tabela 4: Razširjenost začasnih zaposlitev v Sloveniji:

starostna skupina	1996q02	1997q02	1998q02	1999q02	2000q02	2001q02	2002q02	2004q02	2005q02
15–24 let	29,7	42,4	41,4	38,4	43,2	51	52,9	63,1	58,5
25–49let	5,3	9,1	8,3	8	9,5	9,3	10,8	13,6	14
15–64 let	8,4	14,1	11,5	10,8	12,8	13	14,6	17,8	16,8
50–64 let	3,4*	10,3	1,7*	2,8*	6,6	4,8	6	7,7	6,2

Vir podatkov: portal EUROSTAT.

Tabela 5: Razširjenost delnih zaposlitev v Sloveniji po starostnih skupinah:

starostna skupina	1996q02	1997q02	1998q02	1999q02	2000q02	2001q02	2002q02	2003q02	2004q02	2005q02
15–24 let	8,5	14,8	14,9	12,9	13,4	15,8	17,6	21,8	29,1	31,9
25–49 let	4,7	4,4	4,2	3,4	3,3	3,3	3,5	3,3	4,4	4,2
15–64 let	6,2	7,1	6,7	5,9	5,3	5,3	5,8	5,8	8,3	7,8
50–64 let	13,2	14	12,6	14	10	8,2	8,9	7,9	12	9,6

Vir podatkov: portal EUROSTAT.

Fleksibilnost trga dela, merjena z razširjenostjo začasnih in delnih zaposlitev, se je v Sloveniji v obdobju 1995–2005 povečala. Pri tem se je močno povečala predvsem razširjenost začasnih zaposlitev, delne zaposlitve pa ostajajo še vedno relativno skromno razširjene. Vzroke za slednje lahko iščemo tako v »neprilagojenosti«
sistemov socialne varnosti fleksibilnim oblikam zaposlitve in v dejstvu, da so delne zaposlitve relativno drage za delodajalce. Povečani fleksibilnosti je najbolj izpostavljena predvsem mlajša populacija (15–24 let), predvsem pa mlade ženske, med sektorji pa zlasti področje kulture, za katero so značilne netipične vrste zaposlitev, ki poleg fleksibilnosti zajemajo tudi večjo mobilnost, pogodbene zaposlitve za krajši delovni čas, začasna dela in delne zaposlitve »ad hoc«
(projektno delo na lokalni, čezmejni, transregionalni in globalni ravni), volonterske dejavnosti ali nizko plačane dejavnosti in veliko število samozaposlitev, ki se pogostokrat uvrščajo v t. i. mikropodjetja in mala podjetja. Povečana fleksibilnost, merjena z razširjenostjo delnih in začasnih zaposlitev, je nadpovprečno prizadela mlade in je izrazitejša v storitvenih sektorjih na področjih sociale, kulture, zdravstva.

BREZPOSELNOST

Gibanje brezposelnosti v Sloveniji lahko prikažemo z dvema viroma podatkov, in sicer z anketo o delovni sili, ki daje mednarodno primerljive podatke o aktivnosti prebivalstva, ki jo izvaja SURS, in podatke o registrirani brezposelnosti, izhajajoče iz registra brezposelnih oseb, ki ga vodi Zavod RS za zaposlovanje. V Sloveniji se rezultati med obema metodama razlikujejo, vendar se razlika postopoma zmanjšuje.

Tabela 6: Primerjava števila brezposelnih po anketi o delovni sili (ADS) in registru ZRSZ

	Število brezposelnih po anketi o delovni sili	Število brezposelnih po registru	Reg. brezposelni, ki niso anketno brezposelni	
	V tisoč		V tisoč	V %
1998	77	126	63	50
1999	71	119	60	50,4
2000	69	107	54	50,4
2001	57	102	50	49,0
2002	58	103	53	51,4
2003	63	97	44	45,3
2004	64	93	41	44,0
2005	67	92	38	41,3

Vir podatkov: SURS.

Vzroki za sorazmerno veliko razliko med registrirano in anketno brezposelnostjo v Sloveniji so poleg samih razlik v definiciji predvsem: (i) velika »neaktivnost« dela registrirano brezposelnih, ki ne iščejo aktivno dela, kar je v veliki meri povezano z visokim deležem dolgotrajno brezposelnih, ki postanejo pasivni in menijo, da zaposlitve ne morejo dobiti (*discouraged workers* oz. t. i. obupanci); (ii) delovna aktivnost registrirano brezposelnih, ki se lahko odvija tudi v sivi ekonomiji²⁴ ali pa v obliki aktivnosti, ki jo opravljajo pomagajoči družinski člani²⁵ v družinski pridobitni dejavnosti (obrt, podjetje, kmetija). K veliki omenjeni razliki zagotovo prispevata naslednji dejstvi: (i) vezava nekaterih pravic v sistemih socialnega zavarovanja na status brezposelne osebe, ki jo posameznik dobi s prijavo v register brezposelnih, kar povečuje interes brezposelnih za prijavo v register; (ii) slabo razmerje med številom svetovalcev zaposlitve na brezposelno osebo, kar zmanjšuje možnosti tako za intenzivnejše spremljanje in zaposlitveno svetovanje na eni ter za nadzor nad aktivnostjo brezposelne osebe na drugi strani.

Stopnja anketne brezposelnosti je v drugem četrtletju leta 1995 znašala 7,4 % in je vse do leta 2000 presegala 7 %, v letu 2001 pa se je spustila pod 7 % in v obdobju 2001–2005 nihala med 6,3 in 6,7 %. Leta 2005 je tako v povprečju skupna stopnja anketne brezposelnosti znašala 6,5 %, medtem ko je bil primerljiv podatek za ženske 7,1 %. Stopnja brezposelnosti žensk je že od leta 2001 okoli 7 %. Če stopnje brezposelnosti v obdobju 1998–2005²⁶ pogledamo po starostnih skupinah, vidimo, da se je najbolj znižala brezposelnost mladih (15–24 let), a je še vedno relativno visoka. Pri tem je treba opozoriti, da je bila stopnja brezposelnosti precej višja med mladimi ženskami (17,8 %), medtem ko je za mlade moške znašala 14,6 %.

Tabela 7: Stopnje brezposelnosti po starostnih skupinah (povprečne letne vrednosti)

	15–24	25–49	50–64	Skupaj
1998	18,6	6,5	5	7,9
1999	18,1	6,3	5,6	7,6
2000	16,8	5,7	6,2	7
2001	18,1	5,1	4,8	6,4
2002	16,7	5,4	4,3	6,4
2003	17,4	5,9	4,3	6,7
2004	16,3	6,8	4,3	6,3
2005	16	5,9	4,4	6,5
Razlika 2005–1998 v o. t.	–2,6	–0,6	–0,6	–1,4

Vir podatkov: SURS.

Analiza tokov registrirane brezposelnosti v zadnjih 10 letih kaže, da se število registriranih brezposelnih sicer zmanjšuje, toda tudi na račun črtanj iz evidence iz razlogov, ki ne pomenijo zaposlitve brezposelnih. Ta črtanja so se povečala zlasti po spre-

²⁴ Ocene obsega sive ekonomije po različnih virih so relativno visoke.

²⁵ Slovenija ima v primerjavi z državami EU relativno visok delež pomagajočih družinskih članov v delovno aktivnem prebivalstvu.

²⁶ Obdobje 1998–2005 je obdobje, ko razpolagamo z letnimi podatki, prej se je namreč anketa o delovni sili izvajala samo enkrat letno.

membah Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti iz leta 1998 (Ur. l. RS, št. 69/98)²⁷. Največ (preko 40 %) črtanj iz evidence iz razlogov, ki ne pomenijo zaposlitve, je zaradi kršitev obveznosti, od tega največ zato, ker v evidenci brezposelnih prijavljena oseba ni na razpolago za zaposlitev. Zaradi prehoda v razne oblike neaktivnosti (šolanje, upokožitev, porodniški dopust ipd.) je črtana dobra tretjina brezposelnih, ki niso črtani zaradi zaposlitve. Iz drugih razlogov je črtanih dobrih 20 %, med temi dobra polovica zato, ker se je oseba sama odjavila iz evidence brezposelnih.

Skupni priliv v brezposelnost ima tendenco naraščanja predvsem zaradi naraščajočega priliva oseb, ki so izgubile delo za določen čas. Skupni priliv v brezposelnost se je od okrog 80.000 leta 1995 v drugi polovici prejšnjega desetletja povečeval in v letih 2004–2005 znašal okrog 95.000. Delež priliva oseb, ki se jim je iztekla zaposlitev za določen čas, se je v skupnem prilivu povečal z okoli 25 % v letu 1995 na okoli 36 % v letu 2005 in je zelo pogost vzrok priliva. Približno četrtno vsega priliva v registrirano brezposelnost pomeni priliv iskalcev prve zaposlitve. Preostanek priliva v registrirano brezposelnost je posledica različnih drugih vzrokov za izgubo dela, med katerima prevladujeta lastna odpoved delojemalca in odpoved zaposlitve iz poslovnih razlogov. Večji vzrok priliva v brezposelnost so še stečaji podjetij, katerih pomen se zmanjšuje.

Število registriranih brezposelnih, ki so dobili delo, je v povprečju manjše, kot je bilo v 90. letih (glej tabelo 5), in to predvsem zaradi manjšega števila vključenih v zaposlitev po programih aktivne politike zaposlovanja (javna dela in drugi programi subvencioniranja zaposlovanja), medtem ko je število nesubvencioniranih zaposlitev brezposelnih v povprečju nekoliko večje, kot v drugi polovici preteklega desetletja.

Tabela 8: Tokovi oblikovanja registrirane brezposelnosti v obdobju 1995–2005

Leto	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1. Število ob začetku leta, v tisoč	123,5	126,8	124,5	128,6	126,6	114,3	104,6	104,3	99,6	96,0	90,7
2. Skupaj prilivi med letom, v tisoč	79,6	86,5	78,5	77,0	80,8	82,3	87,7	87,4	94,2	95,6	94,4
– iskalci prve zaposlitve	22,1	21,1	17,9	18,6	19,6	20,5	21,9	21,4	25,4	26,0	21,7
– zaposl., ki se jim je iztekla zaposlitev za dol. čas	20,3	23,4	23,7	29,5	30,8	28,2	32,1	32,9	32,2	33,1	34,5
– odpoved dela s strani delojemalca	9,2	8,9	9,8	9,9	8,4	9,8	10,0	8,8	8,3	8,3	7,0
– stečaj	8,6	11,6	8,0	6,7	6,6	6,9	5,8	7,5	7,0	4,7	4,6
– trajni presežki in poslovni razlogi	9,8	12,5	14,4	10,6	6,9	5,2	5,4	6,1	10,0	11,0	10,6
– drugi razlogi	9,5	9,0	4,7	1,7	8,4	11,9	12,5	10,7	11,3	12,6	16,0
3. Skupaj vsi registrirani brezposelni med letom (3 = 1 + 2), v tisoč	203,2	213,2	202,9	205,6	207,4	196,7	192,3	191,7	193,9	191,6	185,1
4. Skupaj odlivi med letom (4 = 5 + 6), v tisoč	76,4	88,7	74,4	79,0	93,1	92,1	87,9	92,1	97,9	100,8	92,6
5. dobili delo	60,0	54,6	56,1	55,4	62,4	60,2	52,7	52,2	50,5	54,3	53,9
v % od (3)	29,5	25,6	27,6	27,0	30,1	30,6	27,4	27,2	26,1	28,3	29,1
– preko programa javnih del	4,3	4,7	5,4	10,6	10,3	10,5	9,4	7,6	6,7	6,1	5,7
– program pomoči pri samozaposlitvi	3,2	2,3	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,0	1,2	1,7	1,7
– preko drugih programov spodbud zaposlovanja	11,7	7,6	10,7	15,8	10,9	11,7	10,3	4,0	4,5	8,3	5,8
– v nesubvencioniranih zaposlitvah	40,8	40,0	38,4	27,4	39,5	36,4	31,2	39,6	38,1	38,1	40,7
6. črtani iz drugih razlogov	16,4	34,1	18,3	23,5	30,7	31,9	35,3	39,9	47,3	46,6	38,7
v % od (3)	8,1	16,0	9,0	11,4	14,8	16,2	18,3	20,8	24,4	24,3	20,9

Vir podatkov: ZRSZ.

²⁷ Takrat je bil uveden novi 70. člen zakona, ki določa, kdaj lahko ZRSZ preneha voditi brezposelno osebo v svojih evidencah. Poleg prehoda v zaposlitev ali samozaposlitev lahko te razloge strnemo še v tri skupine: prehod v neaktivnost, kršitev obveznosti brezposelne osebe ter drugi razlogi, ki so bolj ali manj statusne narave.

DOLGOTRAJNA BREZPOSELNOST

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti²⁸, ki je kazalnik problemov trga dela in socialne povezanosti, se je v Sloveniji v obdobju 1996–2000 najprej povečevala in leta 2000 dosegla najvišjo raven (4,1 %), potem pa se je postopno zniževala, vendar je v letu 2004 znašala 3,2 %, kar je le nekoliko manj kot v letu 1996.

Na ohranjanje velikega problema dolgotrajne brezposelnosti kaže tudi relativno visok delež dolgotrajno brezposelnih v skupni brezposelnosti (populacija v starosti 15–64 let), ki je v drugem četrtletju 2005 znašal 51,0 %, kar je celo nekoliko več kot v letu 1996. Podatki o deležu dolgotrajno brezposelnih po starostnih skupinah kažejo, da se je problem dolgotrajne brezposelnosti v zadnjih 10 letih nekoliko zmanjšal med mladimi (15–24 let) in srednjo generacijo (25–49 let), povečal pa za starejše. Podatki iz registra brezposelnih kažejo, da se dolgotrajna brezposelnost najpogosteje pojavlja v kombinaciji starosti in slabe izobrazbe ter pri večjih zaposlitvenih ovirah (npr. invalidnost). V zadnjih letih se je povečal tudi delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve.

Tabela 9: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (letne stopnje) in deleži dolgotrajno brezposelnih (podatki za 2. četrtletje) v Sloveniji

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Delež dolgotrajne brezposelnosti 15–64 let	49,8	51,9	45,3	41,8	62,7	63,2	54,7	56,7	53,1	51,0
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	3,4	3,4	3,3	3,3	4,1	3,7	3,5	3,5	3,2	n. p.

Vir podatkov: Eurostat, 11. 4. 2006.

POTREBE PO ZAPOSLOVANJU DELAVCEV

Prilive in odlive v brezposelnost je mogoče ugotavljati na podlagi rezultatov ankete za napovedovanje potreb delodajalcev²⁹, ki so pokazali, da bo po napovedih v letu 2006 prišlo do sprememb v primerjavi z decembrom 2005 v izobrazbeni ravni. Tako naj bi se zmanjšalo število zaposlenih s I. in II. stopnjo izobrazbe, poraslo pa naj bi število zaposlenih s preostalimi stopnjami izobrazbe. Nadpovprečno naj bi poraslo število zaposlenih s IV. in VII.+ stopnjo izobrazbe, podpovprečno rast pa poslovni subjekti napovedujejo za zaposlenost na VI., V. ter III. stopnji izobrazbe.

Na podlagi ankete so poslovni subjekti za leto 2006 napovedali 29.664 novih potreb po zaposlitvi delavcev. Najmanj potreb je napovedal kmetijski sektor, v katerem se za leto 2006 napoveduje 442 zaposlitev, njegov delež med vsemi napovedanimi zaposlitvami pa znaša 1,5 %. Nekmetijski sektor je za leto 2006 napovedal 13.074 potreb (44,1 % vseh potreb), preostali del potreb (54,4 %) so napovedali poslovni subjekti iz storitvenega sektorja, ki naj bi leta 2006 zaposlili 16.148 oseb.

Med tremi dejavnostmi, ki so napovedale zaposlitve, izstopajo predelovalne dejavnosti, v katerih naj bi se zaposlilo 6828 oseb, kar pomeni 23,0 % vseh napovedanih zaposlitev. Pomemben delež obsegajo tudi napovedane potrebe v gradbeništvu in dejavnosti trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe, v prvi načrtujejo 5904 zaposlitve (19,9 %), v drugi 5538 (18,7 %). Več kot 2000 zaposlitev načrtujejo še v dejavnosti poslovanja z nepremičninami, najema in poslovnih storitev (2853 oz. 9,6 %), več kot 1000 pa še v izobraževanju, dejavnosti prometa, skladiščenja in zvez, dejavnosti zdravstva in socialnega varstva ter v javni upravi, obrambi in obveznem socialnem zavarovanju. Najmanj potreb napovedujejo v manjših dejavnostih, kot so npr. rudarstvo, nobene potrebe pa niso napovedali poslovni subjekti iz ribištva.

NAPOVED ŠTEVILA PRESEŽNIH DELAVCEV

Za leto 2006 so poslovni subjekti napovedali 7328 presežnih delavcev, poslovnih subjektov, ki načrtujejo presežne delavce, pa je bilo 689. Največ presežnih delavcev je napovedal sektor nekmetijstva, kjer poslovni subjekti načrtujejo kar 5185 presežnih delavcev oz. 70,8 % vseh napovedanih presežkov. V okviru tega sektorja največ presežnih delavcev napovedujejo predelovalne dejavnosti, kar 4407 oseb oz. 60,1 %. Po napovedih izstopajo proizvodnja električne in optične opreme (996 napovedanih presežkov), proizvodnja tekstilij, tekstilnih izdelkov ter oblačil (879), proizvodnja papirja, založništvo in tisk (611) ter proiz-

²⁸ Stopnja dolgotrajne brezposelnosti predstavlja razmerje med številom dolgotrajno brezposelnih (osebe brezposelne več kot 1 leto) in številom aktivnih prebivalcev.

²⁹ Napoved zaposlovanja za leto 2006 (rezultati ankete LPZAP).

vodnja hrane, pijač, krmil in tobačnih izdelkov (537). V nekmetijskem sektorju večje število presežkov napovedujejo še poslovni subjekti iz gradbeništva ter rudarstva, najmanj presežkov v okviru sektorja pa so napovedali poslovni subjekti, katerih osnovna dejavnost spada v področje oskrbe z elektriko, plinom in vodo. Večina presežkov v nekmetijskem sektorju v zadnjih letih nastane zaradi krčenja zaposlenosti, še vedno so na udaru delovno intenzivne panoge z nizko dodano vrednostjo na zaposlenega.

Storitveni sektor je za letos napovedal 1864 presežnih delavcev, katerih delež med vsemi je 25,4 %. Največ presežkov je napovedala dejavnost trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe (759 oseb, 10,4 %), več kot 100 presežkov pa so napovedali še poslovni subjekti iz dejavnosti prometa, skladiščenja in zvez, izobraževanja ter poslovanja z nepremičninami, najema in poslovnih storitev.

Kmetijski sektor je sorazmerno z velikostjo sektorja napovedal 279 presežnih delavcev. Vsi presežki so predvideni v dejavnosti kmetijstva, lova in gozdarstva, poslovni subjekti iz ribištva presežkov niso napovedali.

AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLVANJA

Države se med seboj razlikujejo po višini in strukturi izdatkov za aktivno politiko zaposlovanja (APZ). V letu 2003 so za aktivno politiko zaposlovanja največ namenile Danska (1,79 % BDP), Finska (1,72 %), Švedska (1,63 %), Nizozemska (1,4 %) in Nemčija (1,62 %). Slovenija je v primerjavi s temi državami namenila relativno malo sredstev za aktivno politiko zaposlovanja, delež BDP vrsto let znaša okoli 0,4 %, v letu 2004 in 2005 pa je znašal 0,34 % BDP. Učinkovitost programov APZ je izredno težko oceniti neposredno na osnovi izdatkov za APZ, zato je pomembna tudi primerjava strukture izdatkov in analiza njihove učinkovitosti.

Programi aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji v zadnjih desetih letih niso bili deležni evalvacij od neodvisnih institucij, v katerih bi se ocenjeval bodisi vpliv posameznega programa na verjetnost zaposlitve ali t. i. učinek *dead-weight*.³⁰ Kot referenco pri ocenjevanju programov APZ lahko povzamemo študijo, ki so jo naredili Kluge in drugi (2005).³¹ Ta kaže, da najbolj povečujejo verjetnost, da se udeleženec zaposli, s t. i. programi »pomoči in kazni«, ki vključujejo vse aktivnosti, povečujejo učinkovitost in intenzivnost iskanja zaposlitve in svetovanja brezposelnim osebam, vključno s kaznovanjem za neizpolnjevanje naloženih obveznosti ali neaktivnost. Omenjena študija zaključuje, da je za izboljšanje učinkovitosti treba programe ciljno usmeriti in več usposabljanja povezati s konkretnim delovnim mestom.

Za večjo učinkovitost programov bi bilo potrebno vsebinsko združevanje programov APZ v programe, ki bodo imeli jasno opredeljen namen, s čimer bi presegli sedanjo razdrobljenost programov APZ, zagotovili njihovo stabilno financiranje ter povečali ciljno usmerjenost programov glede na potrebe delodajalcev in brezposelnih oseb.

DELO NA ČRNO

Vlada RS je v letu 1997 sprejela program odkrivanja in preprečevanja dela in zaposlovanja na črno. Akcije usmerja komisija Vlade RS za odkrivanje in preprečevanje dela in zaposlovanja na črno, ki jo vodi predstavnik Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Nekatere novejšje raziskave predvsem z uporabo metode trga delovne sile ugotavljajo, da je ocena obsega sive ekonomije od 7,3 do 11,8 % BDP, po drugih analizah, izdelanih kot revizija BDP za obdobje od leta 1995–2002, pa je znašal obseg sive ekonomije okoli 6,5 % BDP³².

V letu 2005 so nadzorni organi ugotovili 1890 (v letu 2004 2504) kršitev zakona. Ugotovljeno je bilo 1211 (v letu 2004 1733) kršitev dela na črno in 679 (v letu 2004 711) kršitev zaposlovanja na črno, od tega je bilo ugotovljeno 1170 (v letu 2004 1674) kršitev pri pravnih osebah oz. zasebnikih in 720 (v letu 2004, 830) pri posameznikih.

Največ kršitev v zvezi z zaposlovanjem na črno je bilo ugotovljeno v dejavnosti gostinstva (164), sledi dejavnost trgovine (108), dejavnost kopenskega prometa (97) ter gradbeništva (88).

³⁰ S pomočjo kontrolne skupine brezposelnih se meri nepotrebnost nekaterih aktivnosti v okviru programa APZ.

³¹ Študija podaja skupni prikaz rezultatov 130 evalvacijskih študij programov aktivne politike zaposlovanja v EU.

³² Vir podatkov: Poročilo o aktivnostih in učinkih preprečevanja dela in zaposlovanja na črno za leto 2005.

REGIONALNE ZNAČILNOSTI TRGA DELA

Regionalne razvojne razlike v Sloveniji se kažejo tudi v regionalnih posebnostih trga dela. Problemi se koncentrirajo v kohezijski regiji (raven teritorialne razčlenitve NUTS 2) Vzhodna Slovenija, ki je po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2003 dosegala le 62,6 % povprečne ravni razvitosti EU-25, v manjši meri pa so prisotni tudi v kohezijski regiji Zahodna Slovenija, ki je v tem letu dosegala 91,7 % povprečne ravni razvitosti EU-25.

Tabela 10: Socioekonomski kazalci za kohezijski regiji in za Slovenijo na področju trga dela:

KAZALCI	Zahodna1) Slovenija	Vzhodna2) Slovenija	Slovenija
BDP na prebivalca po kupni moči (v %; EU-25 = 100); leto 2003	91,7	62,6	76,0
Stopnja zaposlenosti; 2005, v %	56,7	54,3	55,4
Delež zaposlenih v storitvenih dejavnostih (G do O)3) (v % med vsemi zaposlenimi v posamezni teritorialni enoti); leto 2005	61,1	46,8	53,5
Brezposelnost (v %), leto 2005	5,3	7,6	6,5
Delež mladih med brezposelnimi (v %); leto 2005, mladi do 25 let	25,1	26,4	25,9
Delež brezposelnih s 1. in 2. stopnjo4) izobrazbe med vsemi brezposelnimi (v %); leto 2005	20,6	26,5	24,3
Delež žensk med brezposelnimi (v %); leto 2005	45,9	51,8	49,6

- 1) Zahodna Slovenija: Gorenjska, Goriška, Obalno-kraška, Osrednjeslovenska (vse NUTS 3)
 - 2) Vzhodna Slovenija: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Zasavska, Spodnjeposavska, Notranjsko-kraška (vse NUTS 3)
 - 3) Klasifikacija dejavnosti NACE, delovno aktivno prebivalstvo.
 - 4) Nedokončana oz. končana osnovna šola.
- Viri:
- SURS,
 - za vse podatke s področja trga dela je vir Ankete o delovni sili,
 - Eurostat, New Cronos za BDP (stanje 19. 10. 2006).

Vzhodna Slovenija ima nižjo stopnjo zaposlenosti, bistveno nižjo v storitvenih dejavnostih in bistveno višjo stopnjo brezposelnosti. Slednja znaša v Vzhodni Sloveniji 7,6 %, v Zahodni Sloveniji pa 5,3 %. Tudi struktura brezposelnosti je na vzhodu države precej slabša od povprečja države.

Regionalne razlike v stopnjah zaposlenosti so bile v Sloveniji v 2005 relativno manjše, medtem ko so bile razlike v stopnjah brezposelnosti relativno visoke in stalne. Stopnja zaposlenosti v Osrednjeslovenski regiji je 18 % višja od najnižje v Zasavski regiji, medtem ko je stopnja brezposelnosti v Pomurski regiji še enkrat višja od najnižje v Goriški regiji. V zahodnih regijah se gibljejo stopnje brezposelnosti od 4,6 % v Goriški regiji do 5,4 % v Gorenjski regiji. V vzhodnih regijah pa so stopnje brezposelnosti visoko nad republiškim povprečjem, najvišja je v Pomurski regiji (10,1 %). Razlike v stopnjah brezposelnosti so še višje, če opazujemo podatke na lokalni ravni.

Največje število registrirano brezposelnih oseb je bilo decembra 2006 v Podravski regiji (16.351), Osrednjeslovenski regiji (15.371) in Savinjski regiji (12.491). Na lokalni ravni je največ registrirano brezposelnih v Ljubljani (9479) in Mariboru (6600).

Tabela 11: Stopnje zaposlenosti in brezposelnosti po regijah po ADS, 2005

Regije	Stopnje zaposlenosti, %	Stopnje anketne brezposelnosti, %
Pomurska	55,8	10,1
Podravska	51,6	9,0
Koroška	53,1	(6,6)
Savinjska	55,4	6,6

Zasavska	49,7	(9,0)
Spodnjeposavska	53,2	(8,1)
Jugovzhodna Slovenija	58,6	(5,2)
Osrednjeslovenska	56,8	5,1
Gorenjska	57,0	5,4
Notranjsko-kraška	58,3	(4,9)
Goriška	57,1	(4,6)
Obalno-kraška	55,0	(6,9)
Slovenija	55,4	6,5

Vir: SURS, Anketa delovne sile.

Dinamično gledano se je na ravni 12 razvojnih regij (NUTS 3, raven teritorialne razčlenitve) razmerje med najmanj razvito Pomursko regijo in najbolj razvito Osrednjeslovensko regijo med letoma 2000 in 2003 povečalo z 1 : 1,969 na 1 : 2,095. Koefficient variacije za leto 2002, izračunan iz podatkov o BDP 12 razvojnih regij, znaša 24,5, za leto 2003 pa 26,3. Stopnja registrirane brezposelnosti se znižuje v vseh regijah od leta 2000, hkrati pa se povečuje razlika med regijama z najnižjo (Goriška) in najvišjo stopnjo brezposelnosti (Pomurska). Merjeno s koeficientom variacije pa se medregionalne razlike v brezposelnosti zmanjšujejo. Regije z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti so: Pomurska, Podravska, Savinjska, Zasavska, Spodnjeposavska in Koroška. V vseh regijah ostaja problem strukturna brezposelnost. V letu 2004 se je povsod povečal delež iskancev prve zaposlitve med brezposelnimi, visok pa ostaja tudi delež dolgotrajno brezposelnih, ki v vseh regijah presega 45 % brezposelnih oseb. Izstopata Goriška in Osrednjeslovenska regija, visoke stopnje registrirane brezposelnosti pa so v Pomurski, Zasavski, Savinjski, Spodnjeposavski, Podravski in Koroški regiji. Po deležu mladih med brezposelnimi negativno izstopajo Pomurska, Savinjska in Zasavska regija, kjer je delež več kot 25 %.

Tabela 12: Registrirana stopnja brezposelnosti po regijah

Razvojna regija (NUTS-3)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006-VI
Osrednjeslovenska	8,8	8,0	7,7	7,5	7,5	7,6	7,6
Obalno-kraška	8,8	8,7	8,3	8,0	7,9	7,5	7,0
Gorenjska	9,7	8,7	8,2	8,0	7,6	7,3	6,5
Goriška	5,9	5,6	6,1	6,3	6,7	6,5	12,3
Savinjska	13,1	13,1	13,6	13,1	12,5	12,7	8,9
Jugovzhodna Slovenija	10,4	9,6	9,7	8,4	8,2	8,8	16,8
Pomurska	16,7	16,3	17,7	17,6	16,8	17,1	7,3
Notranjsko-kraška	10,4	9,4	8,8	8,6	8,1	7,9	13,4
Podravska	18,1	17,4	17,1	15,8	14,2	13,5	10,6
Koroška	9,9	9,9	11,3	12,2	11,4	10,6	11,0
Spodnjeposavska	13,4	13,9	14,1	14,6	12,7	11,5	12,6
Zasavska	14,9	14,3	14,8	15,6	14,4	13,8	12,0
SLOVENIJA	11,8	11,2	11,3	10,9	10,3	10,2	9,9

Vir: Statistični urad Republike Slovenije.

Prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti spodbujanja zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih

PREDNOSTI

- Nadpovprečno visoka stopnja zaposlenosti (prebivalstva 15–64 let).
- Povečevanje deleža zaposlenih na visoko in srednje visoko tehnoloških podpodročjih.
- Nizka stopnja brezposelnosti.
- Terciarno izobraževanje in usposabljanje kot priprava za delovno angažiranje v (aktivni) starosti.
- Relativno dobro razvit trg institucij na trgu dela.
- Dobro sodelovanje delodajalcev z Zavodom RS za zaposlovanje.

POMANJKLJIVOSTI

- Nizka stopnja zaposlenosti in visoka stopnja brezposelnosti nizko izobraženih.
- Nizka stopnja zaposlenosti v storitvah in še vedno visok delež zaposlenih v delovno intenzivnih dejavnostih.
- Neučinkovit prehod iz izobraževanja v zaposlitev, zato se mladi soočajo z vse večjimi težavami pri iskanju prve zaposlitve.
- Večanje števila brezposelnih žensk, predvsem zaradi procesa prestrukturiranja tekstilne in predelovalne industrije, ki zaposluje pretežno (slabo kvalificirano) žensko delovno silo.
- Omejena poklicna in prostorska mobilnost delovne sile.
- Strukturni problemi pri registrirano brezposelnih: velika dolgotrajna brezposelnost, naraščanje deleža iskalcev prve zaposlitve in mladih brezposelnih (15–24 let), velik delež starejših med brezposelnimi, velik delež nizko izobraženih, naraščanje stopnje brezposelnosti s terciarno izobrazbo, regionalne in lokalne razlike v stopnji brezposelnosti, druge težje zaposeljive skupine brezposelnih (invalidi itd.).
- Neugodna izobrazbena struktura prebivalstva glede dosežene stopnje izobrazbe (pri starejših delavcih nad 40 let, kar zmanjšuje njihove možnosti zaposlitve in mobilnosti).
- Neugodna izobrazbena struktura prebivalstva glede potreb gospodarstva (preobilica kadrov z ekonomsko in družboslovno izobrazbo ter pomanjkanje kadrov z naravoslovno izobrazbo), kar povzroča težjo zaposljivost teh kadrov.
- Razdrobljenost obstoječih programov APZ.
- Ni podatkov o učinkovitosti programov APZ.
- Neuskklajenost APZ z željo po razvoju konkurenčnega gospodarstva in podjetij.
- Delo na črno.
- Presežki delavcev se pojavljajo predvsem pri tistih z nižjo izobrazbo in v delovno intenzivnih panogah, prav tako pa v nekaterih t. i. perspektivnih panogah, npr. v optični industriji.
- Neustrezno usposobljene in izobražene osebe ostajajo izrinjene s trga dela, vseživljenjskega izobraževanja in razvoja človeških virov.
- Zaviranje procesa reform na trgu dela in toga delovna zakonodaja (nefleksibilnost delovnih razmerij).
- Administrativne ovire pri izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja.

PRILOŽNOSTI

- Rast poklicne in prostorske mobilnosti na skupnem evropskem trgu delovne sile (zaposlovanje v tujini in vračanje z izkušnjami).
- Dosedanje izkušnje pri izvajanju programov aktivne politike zaposlovanja omogočajo kreiranje učinkovitejših in prijaznejših programov socialne vključenosti neaktivnih oseb ter oseb z zmanjšano zmožnostjo vključitve na odprti trg.
- Vzpostavitev stabilnega financiranja programov APZ.
- Razvoj programov, ki bodo s svojo vsebino in časovnim fokusom omogočali ugodne omilitvene učinke posledic procesov prestrukturiranja gospodarstva na trg dela in zaposlovanja.
- Večanje vloge delodajalcev pri oblikovanju in izvajanju programov.
- Povečevanje učinkov in pomena vzpostavljanja vseživljenjske karijerne orientacije.

- Možnost aktiviranja novih partnerjev s strani neprofitnega sektorja in civilne družbe kot soustvarjalcev in izvajalcev novih programov in uporabnikov izobraževalnih programov za vključevanje na trg dela.
- Tretji (neprofitni) sektor s svojimi neformalnimi organizacijskimi oblikami in dejavnostmi zagotavlja ustrezen okvir za razvoj in popularizacijo alternativnih, fleksibilnejših in mobilnejših ter administrativno manj zahtevnih oblik dela in delovnega razmerja.
- Sodelovanje med gospodarstvom in izobraževalnim sektorjem bi omogočilo učinkovito načrtovanje izobraževalnih programov in posredno večjo zaposlenost in konkurenčnost delovne sile.

NEVARNOSTI

- Negativni demografski trendi.
- Naraščajoča brezposelnost med nizko izobraženimi, pa tudi tistimi s terciarno izobrazbo.
- Brezposelnost vse bolj postaja dolgotrajna brezposelnost in trajno stanje brezposelnosti pomeni veliko nevarnost socialne izključitve.
- Nevarnost »benefit traps« – zaradi pasivnih prejemkov se osebe raje odločajo za pasivnost kot za aktivnost.
- Naraščanje brezposelnosti in števila prejemnikov denarnih pomoči kot posledica fleksibilizacije delovnih razmerij (povratniki v evidenco brezposelnih).

2.2.3 Razvoj človeških virov

Izobraženost in usposobljenost prebivalstva sta najpomembnejša dejavnika uresničevanja cilja na znanju temelječe družbe. Po zadnji raziskavi Eurostata o vključenosti odraslih v izobraževanje in usposabljanje na osnovi evropskega vzorca naj bi se Slovenija v letu 2005 s 15,3 % vključenih odraslih prebivalcev uvrščala nad povprečje EU (10,2 %) in presegala cilj lizbonske strategije na tem področju (12,5 %). Ob splošnem ugodnem kazalniku vključenosti odraslih v izobraževanje in usposabljanje v Sloveniji pa je zaskrbljiv razkorak pri vključenosti odraslih v izobraževanje glede na izobrazbo. V EU-25 je razkorak med najmanj (ISCED 0–2) in najbolj (ISCED 5–6) izobraženimi 7,3 pri nas pa 8,4 (na Danskem npr. 1,9). Na velik razkorak v dostopnosti opozarjajo tudi izračuni UMAR o povprečnem številu let šolanja delovno aktivnega prebivalstva. V šolskem letu 2004/05 je nadaljnje izobraževanje izvajalo 360 organizacij in drugih ustreznih poslovnih subjektov; izvedli so več kot 18.000 različnih programov usposabljanja, izpopolnjevanja in specializacije ter programov splošnega izobraževanja, tj. programov za splošne potrebe in prosti čas. Udeleženci teh oblik izobraževanja sicer ne pridobijo višje ravni formalne izobrazbe, pač pa kvalifikacijo za zaposlitev ali širšo splošno izobrazbo. V izobraževalne programe je bilo vpisano več kot 300.000 udeležencev, 110.000 jih je po uspešnem zaključku prejelo tudi pisno potrdilo ali javno listino. Največ udeležencev, za katere obstajajo podatki o starosti, je bilo starih 25–29 let (16,3 %), sledili so udeleženci v starostni skupini 35–39 let (13,9 %). Do starosti 35–39 let je v izobraževanje vključenih več moških, od starosti 40–44 let dalje pa več žensk. Največja razlika je v starosti nad 50 let; v tej starosti je namreč v izobraževanje vključeno bistveno več žensk kot moških. Kar 84 % udeležencev je obiskovalo programe za potrebe poklicnega dela. Iz leta v leto pa upada število udeležencev, ki jih zanimajo programi za splošne potrebe in prosti čas. V šolskem letu 2001/02 je bilo v te programe vključeno 20 % udeležencev, v šolskem letu 2004/05 pa le še 11 %.

Spodnja tabela prikazuje podatke o številu vključitev po dejavnostih. Porazdelitev glede na dejavnost pokaže, da imajo kmetijstvo, gradbeništvo in industrija najvišje deleže razvrščenih pri eni sami vključitvi. V kmetijstvu je takšnih 58 %, v gradbeništvu 53 % in v industriji 49 %. Največji deleži vključenih v dve ter v tri ali več neformalnih izobraževanj so v storitvenih dejavnostih (državne in družbene storitve, elektrogospodarstvo ter finance, zavarovalništvo in poslovne storitve).

Tabela 13: Pogostost vključevanj v neformalno izobraževanje in dejavnost zaposlitve, leto 2004

Dejavnost zaposlitve	Ena vključitev	Dve vključitvi	Tri in več vključitev
Kmetijstvo, gozdarstvo	58,3	0	41,7
Industrija	48,9	24,2	26,7
Elektrogospodarstvo	30,8	23,1	46,2
Gradbeništvo	52,9	32,5	23,5
Trgovina	40	24,7	35,3
Transport in komunikacije	39	26,8	34,1
Finance in poslovne storitve	34,9	30,2	34,9
Državne, družbene in druge storitve	30,7	25,2	44,1
Neustrezno opredeljeni	55,5	16,8	27,7

n = 809

Poleg zakonodajalcev in strokovnjakov, ki že tradicionalno pomenijo skupine z največjo udeležbo v neformalnem izobraževanju – tokrat sta bili vključeni 2/3 zaposlenih v teh poklicih –, je relativno visoka vključenost kvalificiranih kmetijskih poklicev (78 %). Tehniki in vojaški poklici s približno 50 % vključenih so na tretjem mestu. V neformalno izobraževanje je bilo vključenih tudi nad 40 % storitvenih poklicev in trgovcev. Enostavni poklici in industrijski poklici so najbolj prikrajšani pri dostopu do neformalnega izobraževanja in so po deležu vključenih globoko pod nacionalnim povprečjem. Kar zadeva število vključitev v neformalno izobraževanje glede na poklic so spet v daleč najboljšem položaju zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji, saj se je 56 % vseh vključenih v neformalno izobraževanje v letu 2004 udeležilo treh ali več izobraževanj. Sledijo jim strokovnjaki s 44 % uvrščenih v to kategorijo. V dokaj ugodnem položaju so tudi storitveni poklici in trgovci, kjer se je samo enega neformalnega izobraževanja udeležilo 36 % ali 6 odstotnih točk manj od nacionalnega povprečja. Na drugem koncu so kmetijski poklici, upravljavci strojev in obrtni poklici, kjer več kot polovica udeležencev navaja samo eno vključitev. Največji delež (71 %) izkazujejo kmetijski poklici, s 60 % pa jim sledijo upravljavci strojev. Preseneča podatek, da je bilo od udeležencev neformalnega izobraževanja iz poklicev za enostavna dela skoraj 29 % vključenih v tri izobraževanja in več (ali enak delež v dve izobraževanji).

Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva³³ se je v Sloveniji v obdobju 1995–2005 povečalo, in sicer pri ženskah bolj kot pri moških. Po podatkih, pridobljenih z anketo o delovni sili (ADS), se je vrednost tega indikatorja povečala za 0,8 leta (z 11 let v letu 1995 na 11,8 leta v letu 2005), medtem ko je bilo po podatkih iz registra delovno aktivnega prebivalstva SURS to povečanje nekoliko manjše in je znašalo 0,6 leta (1995: 11 let; 2005: 11,6 leta). Povprečno število let šolanja se povečuje zaradi večje vključenosti mladine in odraslega prebivalstva v formalno izobraževanje (srednje, višje in visoko). Izobrazbena struktura delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji se torej izboljšuje, leta 2005 je imelo namreč po podatkih registra SURS 21,9 % delovno aktivnega prebivalstva višjo ali visoko izobrazbo, to pa je v primerjavi z letom 1995 pomenilo več za 6,6 %. Opazne pa so razlike med spoloma. Povprečno število let šolanja delovno aktivnih žensk je naraslo z 11,04 leta v letu 1995 na 11,95 leta v letu 2005, moških pa z 10,94 na 11,31 leta. Razlika med moškimi in ženskami, ki je leta 1995 znašala 0,1 leta, se je med tema letoma povečala na 0,64 leta. Domnevamo, da je k hitrejši rasti povprečnega števila let šolanja pri ženskah prispevala tudi hitrejša rast števila diplomantk v primerjavi z diplomanti.

Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva je bolj naraščalo v pretežno javnem kakor v zasebnem sektorju, obenem pa je bila razlika med njima vseskozi v korist prvega. V pretežno javnem sektorju se je povprečno število let šolanja povečalo z 12,4 leta v letu 1995 na 13,2 leta v letu 2005, v zasebnem sektorju pa z 10,6 na 11,1 leta. Razlika med sektorjema se je z 1,8 (leta 1995) povečala na 2,1 leta (leta 2005). V pretežno javnem sektorju se je v obdobju 1995–2005 tudi bolj povečal delež delovno aktivnega prebivalstva z višjo in visoko izobrazbo (za 9,0 %) kot v zasebnem sektorju (za 4,8 %). Razlika v deležu zaposlenih z višjo in visoko izobrazbo je med obema sektorjema tako še narasla in leta 2005 je bilo v pretežno javnem sektorju približno trikrat več delovno aktivnega prebivalstva z višjo in visoko izobrazbo (45,8 %), medtem ko jih je bilo v zasebnem le 14,3 %. K temu je pripomogla tudi zakonska regulacija, ki je zaostrovala izobrazbene zahteve za opravljanje dela v javnem sektorju.

³³ Z indikatorjem povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva merimo izobraženost prebivalstva. Prednost indikatorja je v tem, da gre za sintezni indikator o zalogi kapitala znanja. Pomanjkljivosti indikatorja pa so, da ne pove nič o kakovosti izobraževanja, poleg tega pa meri le formalno izobraževanje, ne upošteva pa neformalnega izobraževanja in informalnega učenja.

Najdaljše povprečno število let šolanja je imelo področje izobraževanja, sledi javna uprava, obramba, socialno zavarovanje, na tretjem mestu pa je finančno poslovanje. Na zadnjih treh mestih so se izmenjavale dejavnosti z nizkim deležem delovno aktivnega prebivalstva s terciarno izobrazbo (predelovalne dejavnosti, ribištvo, gostinstvo) in zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem. Povprečno število let delovno aktivnega prebivalstva se je v obdobju 1995–2005 povečalo v vseh dejavnostih, razen v gradbeništvu, kjer se je celo zmanjšalo (za 0,15 leta). Najmanj se je to število povečalo v kmetijstvu, lovu in gozdarstvu (za 0,27 leta). Razkorak v povprečnem številu let šolanja delovno aktivnega prebivalstva med dejavnostjo z najdaljšim in dejavnostjo z najkrajšim povprečnim številom let šolanja delovno aktivnega prebivalstva se je v obdobju 1995–2005 povečal z 2,8 leta v letu 1995 na 3,9 leta v letu 2005.

Delež mladih, vpisanih v srednje šole, se je povečal, število vpisanih pa se je zaradi manjšanja velikosti populacije zmanjšalo. Leta 2004 je delež vpisanih znašal 77,9 % (v generaciji 15–19 let), kar je bilo za 10,6 % več kot leta 1995. V obdobju 1995–2004 se je močno spremenila struktura mladine po vrstah srednjih šol. Upadla sta deleža in število mladine v nižjih poklicnih programih in v poklicnih šolah, povečala pa sta se deleža mladine v tehniških in splošnih srednjih šolah ter v poklicnih tehničnih programih. Delež mladine v generaciji 15–19 let v nižjih poklicnih programih je med letoma 1995 in 2004 upadel z 2,3 na 1,8 %, delež mladine v poklicnih šolah pa z 19,0 na 14,4 % v letu 2004, ko je bil najnižji v celotnem obdobju sploh. Leta 2004 je bilo mladih v srednjih poklicnih šolah 18.300, kar je bistveno manj kot leta 1995 (28.900), število mladih v nižjih poklicnih programih pa je med tema letoma upadlo s 3400 na 2300. Ravno nasproten trend od tistega v nižjih poklicnih programih in v poklicnih šolah pa je značilen za tehniške in splošne srednje šole ter za poklicne tehnične programe. Delež mladine v tehniških in splošnih srednjih šolah se je povečeval v vseh letih v obdobju 1995–2004, razen v letih 1995 in 1996, leta 2002 pa je bila v te šole prvič vključena več kot polovica generacije v starosti 15–19 let. Število vpisanih v splošne in strokovne gimnazije se je povečalo s 24.904 v šolskem letu 1995/96 na 39.040 v šolskem letu 2003/04, kar je pomenilo povečanje s 23,8 na 39,5 % med mladimi v generaciji 15–19 let, ki je vpisana v srednje šole. Močno se je povečal delež mladine v poklicnih tehničnih programih (z 1,8 % v letu 1995 na 6,2 % leta 2004), prav tako tudi njihovo število, in sicer za približno 2,8-krat. Delež dijakinj in dijakov, ki obiskujejo programe srednješolskega izobraževanja, je izenačen, vendar razlike v deležih deklet in fantov, vpisanih v posamezne srednješolske programe, kažejo, da je srednješolsko izobraževanje še vedno spolno segregirano. Dekleta prevladujejo na usmeritvah, kot so tekstilstvo, kemija, farmacija, gumarstvo, ekonomija, zdravstvo, izobraževanje za pedagoške poklice, ter na področju družboslovja, kulture in osebnih storitev, fantje pa so večinsko zastopani v programih, ki izobražujejo za področje gozdarstva, lesarstva, gradbeništva, tiska in papirja, elektrotehnike in računalništva, metalurgije in strojništva, prometa in zvez ter rudarstva. Oba spola sta enako zastopana le v treh srednješolskih programih: v agroživilstvu, gostinstvu in turizmu ter v splošnoizobraževalnem programu.

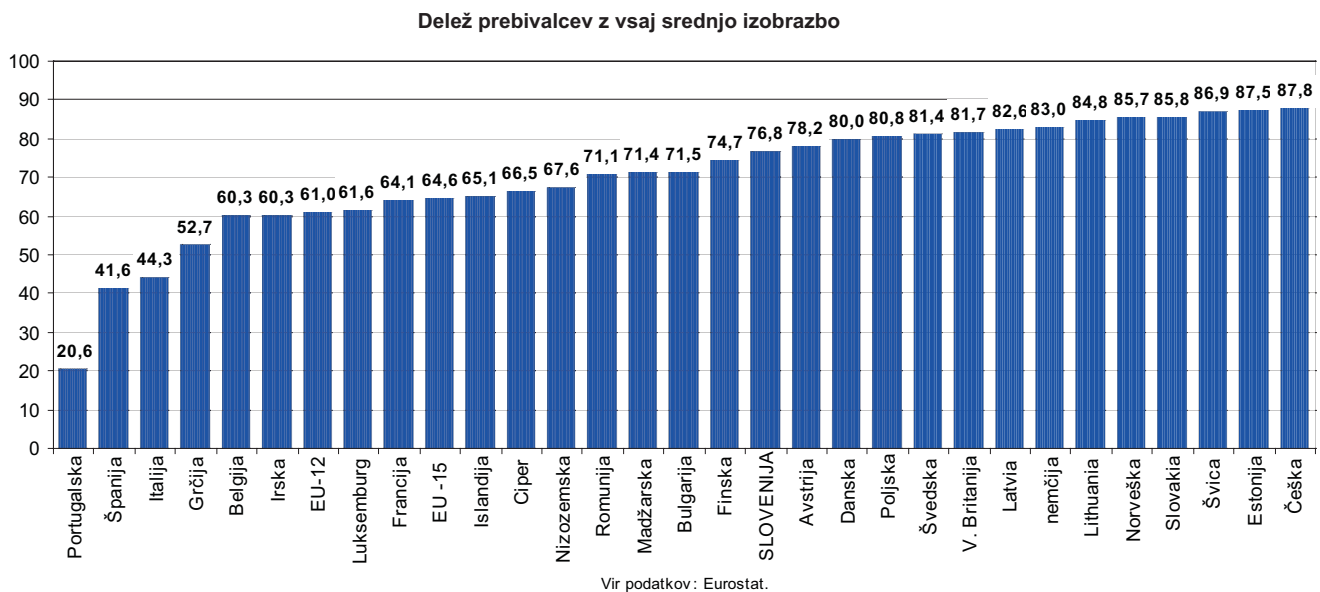
Redni dodiplomski študij: podobno kot v drugih razvitih državah se je tudi v Sloveniji število rednih dodiplomskih študentov v zadnjih 10 letih hitro povečevalo. Med letoma 1995 in 2005 se je skoraj podvojilo in leta 2005 je imela Slovenija 71.000 rednih študentov, delež v generaciji 19–23 let pa je prvič presegel 50 %. Desetletje prej je bila med študenti komaj četrtina te starostne generacije.

Tabela 14: Delež prebivalstva v starosti 15–24 let na vseh ravneh formalnega izobraževanja, srednjih šolah in na dodiplomskem študiju, v %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Delež prebivalstva v starosti 15–24 let na vseh ravneh izobraževanja											
Skupaj	n. p.	n. p.	n. p.	53,6	56,3	59,3	62,7	65,2	66,9	n. p.	n. p.
Moški	n. p.	n. p.	n. p.	49,7	51,8	54,8	58,1	59,9	62,5	n. p.	n. p.
Ženske	n. p.	n. p.	n. p.	57,8	61,1	64,1	67,5	70,7	71,5	n. p.	n. p.
Vključenost mladine v srednje šole v % pri generaciji 15–19 let											
število, v tisoč	102,1	104,7	104,8	103,5	103,0	100,9	100,6	98,8	100,1	98,8	n. p.
– v % od generacije 15–19 let	67,3	69,2	70,2	70,8	72,2	72,5	74,9	75,4	77,2	77,9	n. p.
Vključenost prebivalstva na redni dodiplomski študij											
Število, v tisoč	36,0	45,6	49,0	53,0	55,2	59,0	62,7	63,8	66,5	69,7	71,0
– v % pri generaciji 19–23 let	24,6	30,8	32,9	35,3	36,5	39,1	41,9	43,2	46,1	49,6	52,1

Viri podatkov: Eurostat.

Slika 4: Delež prebivalcev z dokončano vsaj srednjo izobrazbo (drugo stopnjo sekundarnega izobraževanja) – 2002, starostna skupina 25–64 let

Slovenija je v obdobju 1995–2005 povečala delež prebivalstva s terciarno izobrazbo³⁴ in tako sledila trendom v drugih razvitih državah. Po rezultatih ankete o delovni sili za drugo četrtletje je to povečanje v opazovanem obdobju znašalo 5,8 %. Leta 2005 je imela točno petina prebivalstva v starosti 25–64 let terciarno izobrazbo (leta 2000: 15,7 %; leta 1995: 14,2 %). Za to obdobje je značilno tudi naraščanje števila vpisanih (mladine in odraslih) v terciarno izobraževanje in števila diplomantov. V obdobju 1995–2000 je bilo povečanje majhno, saj se je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo povečal le za 1,5 %. Med letoma 2000–2005 je bila rast hitrejša, ta delež se je namreč povečal za 4,3 %. Razlog za to je v velikem povečanju števila vpisanih v terciarno izobraževanje v drugi polovici 90. let (s 47.900 leta 1995 na 91.500 leta 2000) in števila diplomantov (s 7200 v letu 1995 na 11.500 leta 2000).

Čeprav je Slovenija v obdobju 2000–2005 močno povečala delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, za povprečjem EU-25 še vedno zaostaja. Leta 2005 je zaostanek znašal 2,7 %, kar je za 0,9 manj kot leta 2000. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo je v drugem četrtletju leta 2005 v Sloveniji znašal 20,0 % (EU-25: 22,7 %) Zaostanek za povprečjem EU-15 pa se je v obdobju 1995–2005 celo povečal. Razlika je leta 2005 znašala 3,8 %, najmanjša pa je bila z 2,4 % leta 1995. Leta 2005 je znašalo evropsko povprečje EU-15 23,8 %, leta 1995 pa 16,6 %. Najvišje deleže prebivalstva s terciarno izobrazbo so imele leta 2005 skandinavske države: Finska (34,5 %), Estonija (33,6 %) in Danska (32,9 %). Delež žensk s terciarno izobrazbo je višji od deleža moških, obenem pa se je njihov delež hitreje povečeval kot delež moških. Leta 2005 je bil delež žensk s terciarno izobrazbo višji od deleža moških za 5,9 % (ženske: 23,0 %, moški: 17,1 %), po drugi strani pa je nižji delež žensk s podiplomsko izobrazbo.

Število mladih, vpisanih na univerze in visokošolske zavode, v zadnjih letih narašča. V študijskem letu 2004/05 je bilo v visokošolske programe vpisanih 91.229 študentov, od tega 59,4 % žensk. Študentk je bilo manj od študentov v višješolskih strokovnih programih, in sicer za 48,6 %. Študentke so enako kot v prejšnjih letih prevladovali na višjih in visokih šolah ter fakultetah, ki izobražujejo za področje zdravstva in socialnega dela ter za pedagoško delo. Delež študentk je občutno presegal delež študentov tudi na področju družbenih ved, poslovnih ved, prava, umetnosti in humanistike, delež študentov pa je bistveno večji pri tehničnih študijih ter znanosti, matematiki in računalništvu.

Delež diplomantk je bil leta 2004 63,2 %, vendar pa se delež žensk v napredovanju znanstvene oz. akademske kariere precej zniža, predvsem na najvišjih stopnjah. Razlika med spoloma pri magistrskem in specialističnem ter doktorskem študiju se iz leta v leto zmanjšuje, saj močno narašča delež žensk. V letu 2004 je bil delež žensk pri novih magistrskih in specialistih 56,4 %, znižal pa se je delež novih doktoric znanosti, in sicer z 49 % leta 2001 na 40,6 % leta 2004.

³⁴ Merimo ga v starostni skupini 25–64 let.

Po podatkih za leto 2001 je bilo v Sloveniji med akademskim osebjem 25,4 % žensk, na položaju redne profesorice pa jih je bilo 11,1 %. Premajhna ženska zastopanost se kaže tudi v sestavi znanstvenih svetov univerz in akademij, kjer je bil delež članic 17,2 %. V Sloveniji je imelo leta 2004 5,9 % aktivnih prebivalcev višjo stopnjo izobrazbe (med moškimi 4,8 odstotka, med ženskami 7,2 %) in 12,7 % visoko – med moškimi jih je imelo visoko izobrazbo 10,4 odstotka, med ženskami 15,6 odstotka. Razlika med spoloma se izniči pri specialistični po visokošolski izobrazbi, magisteriju in doktoratu – 1,5 % Slovencev je imelo lani enega od treh nazivov, pri čemer ni bilo razlik pri deležih med spoloma.

Tabela 15: Deleži prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo, skupaj in po spolu v Sloveniji v obdobju 1995–2005 (drugo četrtletje), v %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Skupaj	14,2	13,4	13,1	14,4	15,4	15,7	13,8	14,5	17,8	18,8	20,0
Moški	n. p.	12,8	12,5	13,0	14,0	14,1	11,7	13,0	15,2	16,1	17,1
Ženske	n. p.	13,9	13,5	15,9	16,9	17,3	15,8	16,1	20,4	21,7	23,0

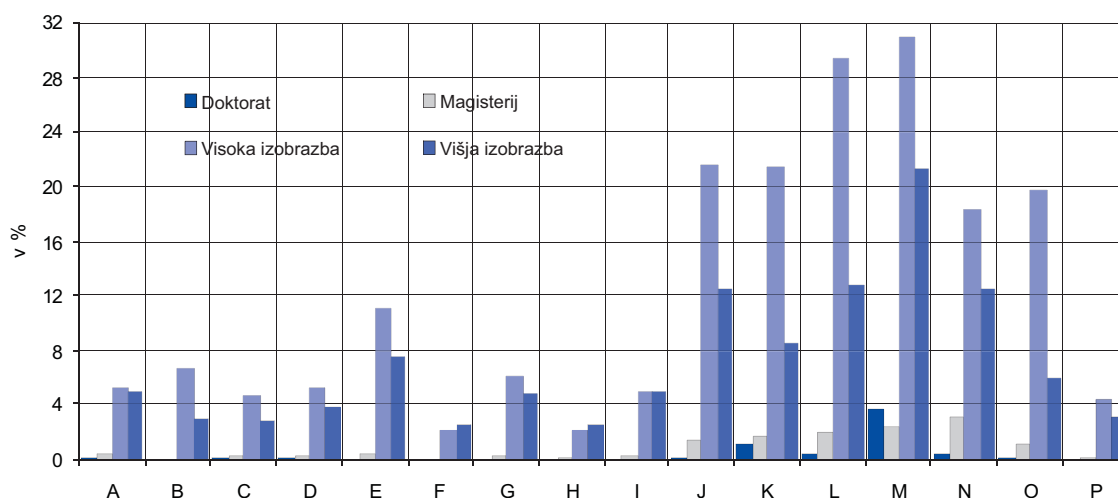
Vir podatkov: Eurostat, preračuni UMAR, SURS.

Delež oseb s terciarno izobrazbo se v številnih ekonometričnih analizah dejavnikov gospodarske rasti pogosto kaže kot pomemben dejavnik gospodarske razvitosti. Zato bo morala Slovenija za doseganje višje gospodarske rasti in razvitosti povečati delež prebivalcev s terciarno izobrazbo, za kar bo treba na eni strani povečati učinkovitost študija mladih, na drugi strani pa povečati spodbude za izobraževanje odraslih in starejših, saj je zaostanek Slovenije za razvitimi državami pri mlajših generacijah manjši oz. ga praktično ni.

Slovenija mora v prihodnje še bolj odpreti visokošolski prostor in s tem možnost za nastanek ali prihod novih manjših kakovostnih zasebnih univerz. Povečanje števila visokošolskih zavodov bo povečalo konkurenco med študijskimi programi in s tem vplivalo na njihovo kakovost. Z boljše kakovostjo želimo pritegniti večje število študentov iz drugih držav, hkrati z njimi pa tudi precej več visokošolskih učiteljev in raziskovalcev iz tujine, predvsem Slovencev iz zamejstva in od drugod.

Primerjalna analiza vključenosti prebivalcev v formalno izobraževanje kaže, da Slovenija za razvitimi bistveno manj zaostaja po vključenosti mladine v formalno izobraževanje kot po vključenosti odraslih. Preliminarni podatki iz nove raziskave Andragoškega centra Slovenije o vključenosti odraslih v izobraževanje sicer kažejo na napredek glede na leto 1998, vendar Slovenija še vedno močno zaostaja za razvitimi, predvsem skandinavskimi državami, kjer je vseživljenjsko učenje najbolj razvito.

Slika 5: Delež zaposlenih z višjo in visoko izobrazbo po področjih dejavnosti septembra 2003 (v %)

Vir podatkov: SURS.

Indikativne so tudi razlike po posameznih področjih dejavnostih, kar je razvidno iz zgornje slike. Tako je raven izobrazbe zaposlenih sorazmerno nizka v predelovalni industriji, ki je trenutno skupaj s kmetijstvom pod največjim konkurenčnim pritiskom; postavlja se vprašanje konkurenčnosti predelovalnih podjetij kakor tudi zaposljivosti potencialno brezposelnih oseb zaradi zmanjševanja števila zaposlenih.

Po kazalniku število diplomantov dodiplomskega študija širše skupine študijskih področij (matematika, naravoslovje in tehnologija) na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let po podatkih Eurostata v letu 2001 z vrednostjo 8,2 močno (za 30 %) zaostajamo za povprečjem EU-15 (11,9) in tudi za povprečjem EU-25 (10,9), kar se na trgu delovne sile že kaže v pomanjkanju kadrov teh strok. Pri tem je seveda treba poudariti, da je povezava med vpisanimi in diplomiranimi na posamezni študijski smeri (s časovnim zamikom) odvisna od učinkovitosti študija. Ta je po zadnji longitudinalni analizi, ki jo je leta 2001 pripravila dr. Milena Bevc s sodelavci, ravno na tehničnih smereh nižja kot na večini drugih smeri (te ugotovitve se nanašajo na opazovano generacijo iz 90. let). Poleg neustrezne strukture diplomantov (primanjkljaj diplomantov v naravoslovju, matematiki in računalništvu, zdravstvu in socialni na eni strani in presežek na družboslovju, ekonomsko-poslovnih vedah, pravo) tudi ni zadovoljivo trajanje študija, ki je v povprečju skoraj 7 let, pri čemer dejanske študijske obveznosti v povprečju ne presegajo 5 let. Slovenija zato vidi osrednjo vlogo v uresničevanju bolonjskega procesa, ki pomeni celovito prenovo visokošolskega izobraževanja in zagotavljanje možnosti za horizontalno in vertikalno mobilnost na nacionalnem in mednarodnem nivoju, s tujimi eksperti in vračanjem domačih strokovnjakov pa se želi dvigniti kakovost poučevanja in raziskovanja ter povečati internacionalizacija in mednarodna primerljivost.

Delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP je v Sloveniji v letu 2002 znašal 6,02 %, kar je precej nad povprečjem držav EU-25. Za leto 2003 pa začasni podatki kažejo, da se je delež nekoliko povečal – na 6,09 %. Slovenija se s tem deležem uvršča nad raven, ki jo dosega večina evropskih držav (4–6 % BDP), ter krepko nad povprečje držav EU-25, ki je bilo v letu 2003 po oceni Eurostata 5,10 % (4,94 % v letu 2002). Relativno visok delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP, ki ga dosega Slovenija, pa je vendarle nižji kot v nekaterih severoevropskih državah. Z visokim deležem, ki se še vedno povečuje, izstopajo predvsem Danska (8,51 % v letu 2002), Švedska (7,66 % v letu 2002) in Finska (6,39 % v letu 2002), ki so v ospredju tudi po nekaterih drugih kazalnikih izobraževanja – po deležu prebivalstva s končano terciarno izobrazbo, po pisnih spretnostih in po vključenosti odraslih v izobraževanje –, po katerih sicer za njimi Slovenija še močno zaostaja in se bi morala po njih zgledovati. Po deležu javnih izdatkov za izobraževanje v BDP je bila Slovenija v letu 2002 uvrščena na 7. mesto, po deležu javnih izdatkov za terciarno izobraževanje v BDP pa na 8. mesto med vsemi državami EU.

Tudi po deležu javnih izdatkov za terciarno izobraževanje v BDP Slovenija presega povprečje držav EU-25. V letu 2003 je po prvi oceni SURS delež javnih izdatkov za terciarno izobraževanje znašal 1,36 % BDP, kar kaže ob velikem osipu in dolgotrajnosti študija na relativno neučinkovitost študija in na ne najracionalnejšo porabo javnega denarja. Obenem pa analize kažejo, da sedanji sistem financiranja dodiplomskega, zlasti pa podiplomskega študija ne zagotavlja enakih možnosti vključenosti v izobraževanje vsem socialnim slojem. Zaradi visokih »nešolninskih« stroškov izobraževanja, v primeru izrednega študija pa tudi visokih šolnin, je omejen dostop nekaterim, ki niso dovolj bogati (da bi plačali sami) ali dovolj revni (da bi dobili štipendijo).

(Mejne) ekonomske koristi formalne izobrazbe so v Sloveniji v primerjavi z večino starih članic EU visoke, ne glede na način merjenja (relativne plače, stopnje zaposlenosti, individualne stopnje donosa za različne/zaporedne izobrazbene kategorije). Kljub temu pa je prisoten velik potencialni (tudi trajni) odliv v tujino med študenti višjih letnikov, pri tem zlasti med erasmusovci (udeleženci mednarodne študentske izmenjave) ter med tistimi s področja tehničnih in naravoslovno-matematičnih ved. Ti pa so, kot smo že navedli, za Slovenijo kritični profili – tako glede na potrebe na trgu dela kot primerjalno z drugimi državami po relativni razpoložljivosti teh kadrov. To so tudi tisti profili, ki so najmočneje zastopani med emigriranimi vrhunskimi strokovnjaki (raziskovalci) v zadnjih 10 letih.

Kar se tiče spodbud s področja štipendiranja je bilo še v letu 1990 v Sloveniji 30.713 kadrovskega štipendistov, v šolskem letu 2003/04 pa je bilo razpisano 2969 kadrovskega štipendij, med katerimi je 375 štipendij oz. 12,6 % razpisala država, preostale štipendije pa podjetja in druge organizacije. Na nizek obseg kadrovskega štipendiranja vpliva predvsem nezmožnost za dolgoročno kadrovskega načrtovanje, s čimer je povezana odsotnost dolgoročnih zaposlitvenih politik v gospodarstvu. Izjema v tem obdobju so bile t. i. regionalne štipendijske sheme, ki so se uveljavile v večini slovenskih regij.

Izgube v procesu izobraževanja: po podatkih Eurostata strukturni kazalnik zgodnjega opuščanja šolanja (delež vseh prebivalcev v starosti 18–24 let s končanim največ osnovnim šolanjem, ki niso vključeni v izobraževanje in usposabljanje, v primerjavi s celotno populacijo v tej starostni skupini za Slovenijo) ni problematičen, saj je po primerljivih podatkih za leto 2001 ta delež

(7,5 %) bistveno nižji kot v EU-15 (18,9 %) ali EU-25 (17,3 %). Vendar po domačih raziskavah problem tudi na sekundarni stopnji izobraževanja ni zanemarljiv, zelo problematičen pa je osip na terciarni ravni. Čeprav je število študentov (rednih in izrednih) na 1000 prebivalcev v Sloveniji že presežlo število 50, je v terciarnem izobraževanju še vedno problem velik osip in dolgotrajnost študija. Prehodnost med prvim in drugim letnikom po podatkih o vpisu je v obdobju 1991–2001 znašala med 60 in 68 %, kar kaže na ne najracionalnejšo porabo javnega denarja za terciarno izobraževanje. Slednjemu je kljub ocenam o skromnih javnih sredstvih namenjeno sorazmerno veliko sredstev (1,36 % BDP), kar je na ravni povprečja EU. Na problem dolgotrajnosti študija je opozarjala M. Bevc (2002), ki je v longitudinalni analizi učinkovitosti študija ugotavljala, da v 8 letih študij konča samo 50 % študentov, 6 % jih študira tudi po 8 letih, 44 % pa je neuspešnih.

Kakovost izobraževanja – raziskava pisnih spretnosti iz leta 1998 je pokazala nižje pisne spretnosti slovenske mladine v primerjavi z drugimi državami. Podobno vzbuja skrb zadnja mednarodna primerjava v doseganju mejnikov znanja otrok iz matematike in naravoslovja (TIMSS 2003), saj je mejnik najvišje ravni znanja matematike pri osnovnošolcih v Sloveniji 4-krat nižji od mednarodnega povprečja, 7-krat nižji od ustreznega deleža v Angliji in 5-krat nižji od deležev v Rusiji, Belgiji, Litvi, Latviji in na Madžarskem.

Neskladja nastajajo tudi zaradi neintenzivnega upravljanja človeških virov (UČV) v podjetjih, ki se kaže v premajhnem interesu podjetij za kadrovske investiranje v usposabljanje in izobraževanje, predvsem manj izobraženih. Za UČV v Sloveniji je značilno, da so zaposleni, ki niso del vodstvene linije, zgolj izvajalci, njihovi človeški viri pa neizkoriščeni; kritično malo je kadrovske strokovnjakov na 100 zaposlenih, pri čemer so podjetja usmerjena na notranji trg dela, stopnja prožnosti zaposlovanja je nizka, odločanje o UČV je centralizirano, UČV pa je namenjeno tudi premalo pozornosti vodstva. Pojavlja se posebna potreba po lastnih strokovnih kadrih ranljivih ciljnih skupin zaradi ohranjanja in razvoja posebnih kulturnih identitet, spodbujanja kulturne raznolikosti in večje socialne vključenosti ter prilagajanja teh ciljnih skupin za potrebe trga dela ob hkratnem razvoju tega trga za večjo odprtost in lažjo vključitev ranljivih ciljnih skupin. V tem sklopu je treba bolj uveljaviti prožnejše oblike izobraževanja (npr. na daljavo, uporaba metod in tehnik, prilagojenih invalidom in drugim funkcionalno oviranim osebam, gradiva v matičnih jezikih itd.) in zaposlovanja. Področje vlaganja v razvoj človeških virov v podjetjih se sistematično ne spremlja, obstajajo pa podatki o 10 podjetjih, ki največ vlagajo v izobraževanje svojih zaposlenih. Najvišji proračun za izobraževanje je leta 2004 znašal 3,62 %, največje povprečno število ur izobraževanja in usposabljanja na zaposlenega kar 156,58 ure, najvišji delež vključenosti v izobraževanje in usposabljanje je 100 %, kar je doseglo kar nekaj podjetij, ki vključujejo v izobraževanje in usposabljanje tudi zaposlene na porodniškem dopustu in v času drugih rednih odsotnosti. Najvišji delež notranjih izobraževalcev se je v letu 2004 povzpela na 33,33. Največji delež izmerjenih kakovosti izvedb izobraževanja pa prav tako znaša 100 %.

Vse ugotovljene pomanjkljivosti oz. nezadovoljivi kazalci v razvoju človeških virov zahtevajo vsaj dvoje vrst intervencij, in sicer v izboljšanje sistemov izobraževanja in usposabljanja ter v krepitev možnosti posameznika za dvig izobrazbene ravni oz. usposobljenosti in s tem zagotavljanje njegove mobilnosti. Tudi programi EU na področju izobraževanja in usposabljanja sledijo dvema temeljnima ciljema: izgrajevanju primerljivosti sistemov izobraževanja in usposabljanja ter spodbujanju mobilnosti.

REGIONALNE ZNAČILNOSTI RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV

Stanje v regionalnem razvoju najceloviteje izraža indeks razvojne ogroženosti, ki kaže precejšnje razvojne razlike med kohezijsko regijo Vzhodna Slovenija (indeks 127) in bolj razvito Zahodno Slovenijo (indeks 73). Na podrobnejši ravni teritorialne razčlenitve (raven razvojnih regij NUTS 3) so razlike še izrazitejše. Indeks staranja se večja v vseh regijah in zmanjšuje razliko med regijami.

Tabela 16: Socioekonomski kazalci za kohezijski regiji in za Slovenijo:

KAZALCI	Zahodna ¹⁾ Slovenija	Vzhodna ²⁾ Slovenija	Slovenija
Povprečno število let šolanja; leto 2005 ³⁾	11,36	10,66	10,98
Indeks staranja; 2003–2005 (na stanje 30. 6. vsakega leta)	106,1	103,6	104,7
Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu (v letih), 1999–2003	77,6	75,1	76,2
Sintezni kazalec razvitosti: indeks razvojne ogroženosti ⁴⁾	73,0	127,0	100,0

- 1.) Zahodna Slovenija: Gorenjska, Goriška, Obalno-kraška, Osrednjeslovenska (vse NUTS 3)
- 2.) Vzhodna Slovenija: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Zasavska, Spodnjeposavska, Notranjsko-kraška (vse NUTS)
- 3.) Podatek iz popisa 2002
- 4.) Indeks razvojne ogroženosti je sintezni kazalec, izračunan iz kazalcev gospodarske razvitosti, trga dela, prebivalstva, izobrazbe in okolja za 12 razvojnih regij

Delež zaposlenih z višjo in visoko izobrazbo je nadpovprečen le v Osrednjeslovenski in Obalno-kraški regiji. V pozitivno smer z deležem študentov v generaciji močno odstopajo Osrednjeslovenska, Obalno-kraška, Gorenjska in Goriška regija, slabše pa je v Pomurski in Spodnjeposavski regiji. Težava je tudi v begu možganov, saj izobraženci ostajajo v univerzitetnih središčih (predvsem v Ljubljani), kjer imajo boljše možnosti za nadaljnji razvoj. Regijska središča v manj razvitih regijah so slabo opremljena z izobraževalno infrastrukturo, še posebej z višje in visokošolskimi izobraževalnimi središči, ki so koncentrirana predvsem v Osrednjeslovenski, Podravske in Obalno-kraški regiji. In prav regijska izobraževalna središča bi lahko najbolje povezala povpraševanje in ponudbo na trgu dela, skladno s potrebami konkretnega gospodarstva v regiji. Velike razlike so tudi v prisotnosti znanstvenoraziskovalnih organizacij, ki so večinoma v Osrednjeslovenski regiji.

Tabela 17: Kazalci stanja človeških virov v razvojnih regijah:

Razvojna regija (NUTS-3)	Povprečno število let šolanja	Delež oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo
Osrednjeslovenska	11,27	11,60
Obalno-kraška	10,70	10,10
Gorenjska	10,70	8,00
Goriška	10,42	10,70
Savinjska	10,39	5,80
Jugovzhodna Slovenija	10,14	5,40
Pomurska	10,02	4,00
Notranjsko-kraška	10,29	9,40
Podravska	10,60	5,80
Koroška	10,33	7,10
Spodnjeposavska	10,19	6,40
Zasavska	10,34	4,40
Slovenija	10,64	7,30

Vir: Statistični urad RS, preračuni Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

Prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in slabosti področja človeških virov

PREDNOSTI

- Visoka vključenost mladih v izobraževanje, še posebej žensk.
- Delež dobro izobraženih in usposobljenih oseb je visok, kar pomeni, da ima ta populacija dobre možnosti za razvoj konkurenčnosti in vseživljenjsko izobraževanje.
- Visok delež prebivalcev z dokončano 4-letno srednjo izobrazbo.
- Sorazmerno visok delež javne porabe za izobraževanje v BDP.
- Velike ekonomske koristi od izobrazbe (predvsem izobrazbe na terciarni ravni) in njihova rast.
- Relativno visoka vključenost prebivalcev v vseživljenjsko izobraževanje.
- Stalno podaljševanje izobrazbene dobe aktivnega prebivalstva.
- Nizka stopnja osipa v osnovnih in srednjih šolah.
- Vključenost žensk v formalno in neformalno izobraževanje se je povečalo in je višje od moških.
- V starosti nad 50 let je v izobraževanje in usposabljanje odraslih vključeno bistveno več žensk kot moških

POMANJKLJIVOSTI

- Pomanjkanje sistemov za motivacijo in svetovanje glede možnosti izobraževanja in usposabljanja.
- Pri delavcih, starejših od 40 let, je izobrazbena struktura prebivalstva glede dosežene stopnje izobrazbe neugodna.
- Slaba prilagodljivost programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja potrebam trga dela, posledično neravnovesje med ponudbo programov izobraževanja in usposabljanja ter potrebami gospodarstva, trga dela in posameznikov.
- Nezadostno sodelovanje s socialnimi partnerji, gospodarstvom, nevladnim ter neprofitnim sektorjem in NVO pri oblikovanju izobraževalnih programov in programov usposabljanja.
- Nizka funkcionalna pismenost pri starostni skupini 16–65 let, nizka vključenost odraslih v izobraževanje in usposabljanje (funkcionalna pismenost).
- Velike razlike med regijami glede zaloge in tokov izobrazbenega kapitala (kapitala znanja) in mreže institucij za izobraževanje/učenje in nezadostno razvita ponudba izobraževalnih programov in neenakomerna regionalna porazdelitev organizacij, ki izvajajo javnoveljavne programe za odrasle.
- Visoka stopnja osipa na dodiplomskem študiju.
- Podaljševanje časa študija na dodiplomskem študiju.
- Nizka uporabna vrednost znanja, pridobljenega v sekundarnem in terciarnem izobraževanju.
- Neustrezno usposobljene in izobražene osebe ostajajo izrinjene s trga dela ter področij vseživljenjskega izobraževanja in razvoja človeških virov.
- Pomanjkanje ustreznih znanj za (strokovno) partnersko sodelovanje pri prenosu znanj.
- Nižja raven znanja otrok iz matematike in naravoslovja v primerjavi z drugimi državami.
- Nizka stopnja mobilnosti kadrov.
- Slaba vključenost gospodarstva in delodajalcev pri opredeljevanju potreb izobraževanja in usposabljanja.
- Nižja pisna spretnost mladine v primerjavi z drugimi državami.
- Delež žensk v znanstvenih nazivih se je znižal.
- V procesu izobraževanja odraslih je več tistih z višjo kot pa z nižjo izobrazbo.
- Zmanjšuje se dokaj velika stopnja vključenosti odraslih v izobraževanje in usposabljanje.
- V izobraževanju odraslih je največji delež vključenih zgolj enkrat.
- Enostavni in t. i. industrijski poklici so v neformalne oblike izobraževanja in usposabljanja vključeni najmanj.

PRILOŽNOSTI

- Uvajanje koncepta VŽU in s tem povečanje dodane vrednosti njegovih udeležencev.
- Intenziviranje usposabljanja in izobraževanja v podjetjih (motiviranje delodajalcev za vseživljenjsko izobraževanje in vlaganje v razvoj človeških virov).
- Intenzivnejša uporaba IKT v gospodarstvu ter obstoječe infrastrukture IKT.
- Povezanost formalnega z neformalnim in priložnostnim znanjem.
- Izboljšanje uporabnih znanj delovno aktivnega prebivalstva.
- Rast poklicne in prostorske mobilnosti na skupnem evropskem trgu delovne sile (zaposlovanje v tujini in vračanje z izkušnjami).
- Vzpostavitev spodbujevalnih mehanizmov za izobraževanje in usposabljanje tudi s pomočjo štipendijskih shem in sklada za razvoj kadrov.
- Možnost večanja kompetenc šolajoče se mladine na področju učenja tujih jezikov s pomočjo gostujočih tujih učiteljev.
- Uresničevanje bolonjske deklaracije – večja mednarodna primerljivost in privlačnost terciarnega izobraževanja.
- Spodbujena večja mobilnost študentov in dijakov, profesorjev, raziskovalcev in drugih zaposlenih (delni študij in prakse v tujini, prenos znanja iz držav EU in od drugod ter internacionalizacija, predvsem MSP).
- Vzpostavitev močnejših lokalnih partnerstev (šole, centri VŽU, gospodarstvo).
- Relativno dovolj razvito omrežje javnih razvojno-raziskovalnih institucij za uveljavljanje strategije vseživljenjskega učenja

NEVARNOSTI

- Nadaljevanje nizke učinkovitosti študija (velikih izgub v terciarnem izobraževanju).
- Dolgotrajnost postopkov usklajevanja pri opredelitvi vsebin potrebnih programov, izobraževanja izvajalcev in motiviranju starejših oseb za vključevanje.
- Nadaljnje prestrukturiranje občutljivih panog in s tem povečanje števila brezposelnih, nižje kvalificiranih oseb, ki običajno niso vključene v sisteme vseživljenjskega izobraževanja.
- Nerazvita oz. neustrezno razvita infrastruktura (omrežje kadrov, organizacij, programov, svetovalno omrežje, razvojno-raziskovalna dejavnost, informacijska in promocijska dejavnost) na področju izobraževanja odraslih.

2.2.4 Socialna vključenost in enakost možnosti

Med ranljive skupine³⁵ prebivalstva, ki se srečujejo z večjo stopnjo tveganja socialne izključenosti in neenakih možnosti, uvrščamo predvsem:

- ljudi z nizkimi dohodki, katerih preživetje je pogosto odvisno od socialnih transferjev (brezposelni³⁶, enostarševske družine, starejše samske osebe, starejše samske ženske) – upravičencev do denarne socialne pomoči je bilo v decembru 2005 93.757, brezposelnih prejemnikov denarnega nadomestila in pomoči pa je bilo 23.583;
- invalidi (invalidi brez statusa, s težjimi okvarami, brezposelni) – v letu 2005 je bilo 9,9 % brezposelnih invalidov, kar je še vedno več kot leta 1995, ko jih je bilo 5,2 %, vendar manj, kot jih je bilo leta 2002 – 18,3 %;
- brezdomci (zdravstvene in stanovanjske težave) – v slovenskih centrih za socialno delo pridejo letno v stik s približno 400 brezdomci; predvsem v primeru dalj časa trajajočega brezdomnega načina življenja in daljše odsotnosti iz sfere dela pa pri teh osebah pride do izgube ali do okrnitve delovnih sposobnosti, poklicnih znanj in spretnosti ter delovnih navad;
- Romi (brezposelnost, nizka stopnja izobrazbe, slabe stanovanjske razmere);
- migranti, begunci in iskalci azila (nepoznavanje jezika, zaposlitev, stanovanjski pogoji);
- otroci in mladostniki s težavami v odraščanju ter druge ranljive skupine (žrtve nasilja, odvisniki, osebe s težavami v duševnem zdravju ipd.) – centri za socialno delo obravnavajo letno približno 2200 oseb s težavami v duševnem zdravju in pridejo letno v stik s približno 1300 ženskami z izkušnjo nasilja.

STAREJŠE OSEBE

Demografske spremembe v strukturi prebivalstva so vplivale na širitev obsega oskrbe za starejše, tako da so se v letu 2004 kapacitete institucionalnega varstva povečale za 4 %, kapacitete pomoči na domu pa so rasle nekoliko počasneje. Močno se je povečalo uveljavljanje pravice do izbire družinskega pomočnika za osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine ali vseh življenjskih funkcij. Vsekakor bo treba obseg teh dejavnosti povečati, saj bo v Sloveniji po zadnji projekciji Eurostata od leta 2005 do leta 2013 število oseb, starih 65 let ali več, naraslo za 26.815 oz. bo delež v celotni strukturi prebivalstva 16,5 %.

Stopnja zaposlenosti starejših (55–64 let) v Sloveniji je v letu 2005 znašala 30,8 %³⁷. Situacija se sicer počasi izboljšuje, saj je bila v letu 2004 29 % in v letu 2003 23,5 %, vendar še vedno ostaja nizka. V primerjavi z EU (v EU-25 42,5 %, v EU-5 44,1 %) sodi Slovenija med države, ki imajo najnižjo stopnjo zaposlenosti starejših. Opazna je tudi razlika med spoloma, saj je stopnja zaposlenosti starejših žensk v letu 2005 znašala 18,5 % (v letu 2004 17,8 % in v letu 2003 14,6 %) in je nižja od stopnje zaposlenosti starejših moških, ki je v letu 2005 znašala 43,1 % (v letu 2004 40,9 % in v letu 2003 33,2 %).

Vzroke za takšno stanje najdemo v tem, da je Slovenija v preteklosti imela velik del proizvodnje usmerjen v tekstilno, oblačilno-obutveno industrijo ter kovinsko in strojno opremo. Velika podjetja so zaposlovala manj izobraženo delovno silo, na področju tekstilij predvsem ženske ter starejše, z malo možnosti za hitro prekvalifikacijo. Zgodnje upokojevanje je v tedanjih hitro spreminjajočih se razmerah omogočalo ohranjanje socialne varnosti za omenjene kategorije ljudi ter jih varovalo pred prihodom v odprto brezposelnost. Omenjene razmere so posledično vodile do statistično nizkega deleža zaposlenih starejših oseb

³⁵ Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja 2006–2008; Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve; Ljubljana 2006.

³⁶ Med brezposelnimi so v slabšem položaju dolgotrajno brezposelni (predvsem starejši in ženske brez izobrazbe oz. nizko stopnjo izobrazbe), brezposelni mladi, zlasti tisti z nizko izobrazbo (osipniki, iskalci prve zaposlitve, zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj).

³⁷ Vir podatkov: Eurostat.

ter do nizke povprečne starosti ob upokojitvi. Dejstvo je, da postajajo starejši delavci z leti manj naklonjeni spremembam, potrebujejo čas za prilagoditev na nove delovne pogoje, po drugi strani pa jih odlikujejo dolgoletne izkušnje in znanja, ki lahko pozitivno vplivajo na konkurenčnost podjetja.

TUJCI V SLOVENIJI

Na podlagi sprememb zakona o zaposlovanju in delu tujcev, ki so to področje uredile na bistveno drugačen način, se je v letu 2001 občutno zmanjšalo število veljavnih delovnih dovoljenj za tujce v Sloveniji. Konec leta 2001 smo tako imeli 33.982 veljavnih dovoljenj, kar je za 15,7 % manj kot konec leta 2000. Pri tem je treba poudariti, da gre pretežno za tujce, ki že dlje časa delajo v Sloveniji, in ne toliko za novo zaposlovanje. Večina tujcev se je zaposlovala (podobno kot v preteklih letih) predvsem v gradbeništvu in kmetijstvu. Razlogi za zaposlovanje tujcev so predvsem strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela in s tem pomanjkanje delavcev ter pripravljenost tujih delavcev za delo v težjih delovnih razmerah.

Na slovenskem trgu dela je bilo konec oktobra 2006 53.841 tujih delavcev z različnimi delovnimi dovoljenji. Od tega je bilo državljanov EU 3552, ki skladno z uveljavitvijo prostega pretoka delavcev ne potrebujejo delovnega dovoljenja in so pri zaposlovanju izenačeni s slovenskimi državljani, ter 50.289 državljanov tretjih držav, med njimi največ državljanov bivše Jugoslavije, in sicer kar 42.776. Število ekonomskih migrantov pomeni dobrih 6 % aktivnega prebivalstva RS. Bistveni problem pri zaposlovanju migrantov je njihova nizka izobrazbena raven, nepoznavanje slovenskega jezika in nepoznavanje delovanja trga dela v Sloveniji. Zato je pomemben na področju zaposlovanja v okviru ukrepov APZ tudi dvig izobrazbene ravni in usposobljenosti migrantov.

NARODNE MANJŠINE

Za pripadnike italijanske narodnosti se je ob popisu prebivalstva v letu 2002 opredelilo 2258 oseb (701 oseb manj kot ob popisu v letu 1991 ali 23,7 %), kar v celotni državi pomeni 0,11 % delež prebivalstva. V šolskem letu 2003/04 je 3 vrtce z italijanskim učnim jezikom na narodnostno mešanem območju obalnih občin obiskovalo skupaj 264 otrok, 3 osnovne šole s podružnicami z italijanskim učnim jezikom je v šolskem letu 2004/05 skupaj obiskovalo 385 učencev, medtem ko je 3 srednje šole z italijanskim učnim jezikom v šolskem letu 2004/05 skupaj obiskovalo 291 dijakov.

Za pripadnike madžarske narodnosti se je izreklo 6243 oseb (1757 oseb manj kot ob popisu v letu 1991 ali 22 %), kar pomeni 0,32 % prebivalstva glede na narodnostno opredelitev. Na narodnostno mešanem območju v 5 prekmurskih občinah (Lendava, Dobrovnik, Hodoš, Šalovci, Moravske Toplice) skupaj živi 5212 pripadnikov madžarske narodne skupnosti, kar zajema 83,5 % vseh opredeljenih Madžarov v Republiki Sloveniji. Izven narodnostno mešanega območja pa živi 1031 pripadnikov te skupnosti in pomeni 16,5 % od skupno vseh opredeljenih za pripadnike madžarske narodne skupnosti.

Po podatkih za šolsko leto 2003/04 je dvojezične vrtce na narodnostno mešanem območju v Pomurju obiskovalo 249 otrok, dvojezične osnovne šole s podružnicami je v šolskem letu 2004/05 obiskovalo 942 učencev, medtem ko je dvojezično srednjo šolo Lendava v šolskem letu 2004/05 obiskovalo 280 dijakov.

ROMSKA ETNIČNA MANJŠINA

Ob popisu prebivalstva leta 2002 se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 3246 prebivalcev, 3834 oseb pa je kot materni jezik navedlo romski jezik. Podatki popisa prebivalstva za leto 1991 kažejo, da se je takrat za Rome opredelilo 2259 prebivalcev, kar je za 30,5 % manj kot ob popisu leta 2002. Po podatkih centrov za socialno delo iz leta 2003 naj bi bilo v Sloveniji 6264 Romov, po podatkih občin iz leta 2004, v katerih so Romi zgodovinsko poseljeni, pa v teh občinah živi 6448 pripadnikov romske etnične skupnosti. Kljub uradnim podatkom popisa prebivalstva ocenjujemo, da v Republiki Sloveniji živi 7000–10.000 Romov. Romske skupnosti so v Sloveniji teritorialno različno zastopane. Največ jih je v severovzhodni in jugovzhodni Sloveniji, kjer pa so problemi integracije najočitnejši.

Leta 1996 so bile v novo šolsko zakonodajo prvič vnesene pravne podlage za posebne pogoje glede izobraževanja romskih otrok, leta 2000 in 2001 pa so bile vnesene dodatne spremembe v zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, zakon o vrtcih in zakon o osnovni šoli. K boljšemu stanju na področju izobraževanja bo zagotovo pripomoglo tudi izvajanje »Strategije vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji«, ki jo je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport sprejelo maja 2004, medtem ko bo k boljšemu vključevanju Romov v izobraževanje pripomoglo zgodnje vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo (vsaj 2 leti pred vstopom v osnovno šolo oz. najpozneje s 4 leti). Zgodnje vključevanje v vrtce je umestno predvsem

zaradi učenja jezika (slovenskega in romskega) in s tem čimprejšnje socializacije. Prav tako se kot zelo dobre ideje kažejo uvajanje romskih pomočnikov v razrede z Romi, fakultativno učenje romščine, stalno strokovno izpopolnjevanje učiteljev, nesegregacija romskih učencev itd. Problematika vključevanja Romov v sistem vzgoje in izobraževanja se veže predvsem na problem nedokončane osnovne šole in zgodnjega izstopanja iz sistema, ne da bi pridobili izobrazbo za opravljanje poklica.

Osnovno za izboljšanje celotnega družbenega in ekonomskega položaja Romov ter njihove družbene integracije je področje zaposlovanja. Sedanje razmere na trgu delovne sile (z relativno visoko stopnjo brezposelnosti ter izrazito strukturno in regionalno brezposelnostjo) so Romom še posebej nenaklonjene, predvsem zaradi neuskladenosti ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Zaposlenih je le približno 2 % Romov, medtem ko je nezaposlenih približno 98 %. Ti so odvisni od socialne pomoči države, del pa se ukvarja tudi s sivo ekonomijo (zbiranje odpadnih surovin, nabiranje gozdnih sadežev itd.).

INVALIDI

Kot posebej ranljivo skupino moramo izpostaviti tudi invalide. Analiza stanja na področju zaposlovanja je pokazala, da je položaj invalidov na trgu dela manj ugoden, da se invalidi v manjši meri vključujejo na trg dela, da je stopnja brezposelnosti višja od splošne stopnje brezposelnosti, trajanje brezposelnosti pri invalidih pa je daljše. Podatki kažejo, da je prvi korak, tj. da se invalid prijavi kot brezposeln, že odločilen za to populacijo, ki se pogosto ne odloča za prijavo. Na trgu dela (brezposelni in zaposleni invalidi) namreč zasledimo le četrtino populacije invalidov (od 170.000 le 43.000).

V preteklosti je bilo v procesu tranzicije za to populacijo poskrbljeno predvsem za njihovo socialno varnost s sistemom upokojevanja, kar sedaj pomeni, da je ta populacija nadpovprečno upokojena – med prejemniki 500.000 pokojnin je kar 100.000 invalidskih upokojencev! Tudi sredstva iz državnega proračuna za invalide se še vedno pretežno namenjajo za nadomestila (pasivne ukrepe), ne pa za ukrepe usposabljanja. Po študiji OECD 2003 je delež, ki ga namenjajo države, tudi države EU, za invalide večinoma namenjen pasivnim prejemkom (nadomestila, pokojnine) in v glavnem ne presega 10 % za aktivna sredstva v celotni masi sredstev. Delež aktivnih sredstev (10–15 %) imajo le nordijske države, srednjeevropske države, med njimi tudi Slovenija, pa vse namenjajo pod 10 % sredstev aktivnim programom. Če se invalidi odločajo za prijavo, jim njihove strukturne značilnosti – starost in izobrazba – ne pomagajo pri pridobivanju služb, ampak ravno obratno. Po letu 2000 imamo stabilno število brezposelnih invalidov (približno 20.000) med vsemi brezposelnimi (približno 100.000), kar pomeni, da znaša delež invalidov kar 20 % v vsej strukturi brezposelnih. V vse ukrepe aktivne politike zaposlovanja (vključno z zaposlitveno rehabilitacijo) pa je vključen le vsak 7. invalid, kar pomeni, da večina invalidov ostaja prepuščena sebi in pasivnim prejemkom.

NEENAKOST MED SPOLOMA

Delovna aktivnost žensk v Sloveniji je bila leta 2003 (57,6 %) nad povprečjem EU (blizu lizbonskega cilja 60 %), delovna aktivnost moških (67,4 %) pa pod povprečjem EU³⁸. Razlika med Slovenijo (in drugimi novimi članicami EU) in povprečjem EU je še večja, če analiziramo podatke o spolni vrzeli v zaposlovanju, izračunani kot ekvivalent polnega delovnega časa. Ker ženske v Sloveniji večinoma delajo polni delovni čas, je spolna vrzel 10,6 %, če merimo v ekvivalentu polnega delovnega časa v primerjavi s povprečjem EU, ki je 21,9 %. Tako moški (41,8 ure na teden) kot ženske (40,9 ure na teden) v Sloveniji opravijo v povprečju več delovnih ur na teden, kot je povprečje za EU, obseg nadurnega dela obeh spolov pa je pod povprečjem EU. S povečevanjem zahtev delodajalcev, številčnim zmanjševanjem delovne sile, diverzifikacijo delovnega procesa in uvajanjem novih tehnologij so se zmanjševale možnosti staršev za usklajevanje delovnega in družinskega življenja tako v Evropi kot pri nas.

Neenakopraven položaj žensk na trgu dela se kaže v razliki med plačami moških in žensk z enako stopnjo izobrazbe. Zakon o delovnih razmerjih uvaja načelo enakega plačila za delo enake vrednosti, po katerem je delodajalec dolžan izplačati enako plačilo delavcem ne glede na spol. Kot v analizi stanja iz februarja 2005 ugotavljajo na UEM, ženske z enako stopnjo strokovne usposobljenosti kot moški za svoje delo v povprečju zaslužijo 10 % manj. Največje razlike med plačami moških in žensk so med kvalificiranimi in visoko kvalificiranimi delavkami in delavci ter med delavkami in delavci z visoko stopnjo izobrazbe.

Kljub boljši osnovi, vsaj kar zadeva izobrazbo, je, kot ugotavljajo na UEM, število žensk na najvišjih vodstvenih položajih v podjetjih izredno nizko. Čeprav je število žensk na najvišjih položajih v zadnjih letih naraslo, je bilo leta 2003 med predsedniki uprav največjih podjetij le 4 % žensk, med člani pa 22 %. Na menedžerskih položajih so ženske zasedale 29 % mest, med predsedniki 100 najuspešnejših podjetij v Sloveniji pa so bile 3.

³⁸ Vir podatkov: Zaključno poročilo, Raziskava: Starši med delom in družino.

Zagovornica enakih možnosti žensk in moških ter zagovornica načela enakosti je v letu 2005 obravnavala skupno 49 primerov diskriminacije; od tega je bilo zaključenih 42. Med pobudniki je bilo 17 žensk, 24 moških, 5 nevladnih organizacij, 2 sindikata, 1 pobuda pa je bila anonimna. Med prejetimi pobudami jih je bilo 17 s področja diskriminacije zaradi spola, 32 pa zaradi diskriminacije na podlagi drugih osebnih okoliščin. Od izdanih mnenj v letu 2005 je zagovornica v 6 primerih ugotovila obstoj diskriminacije na podlagi spola ali drugih osebnih okoliščin, v 11 primerih pa niso bili podani vsi znaki neenakega obravnavanja. O diskriminaciji zaradi starosti najpogosteje poročajo v gostinstvu (7 %), finančnem posredništvu (5 %), komunalnih podjetjih, rudarstvu, prometu in industriji (4 %).

SOCIALNA EKONOMIJA

Razvoj Slovenije in skladen regionalni razvoj ne bosta mogoča brez razvijanja oblik moderne socialne ekonomije, ki omogoča enakopravno vključevanje na trg dela tudi tistim skupinam prebivalstva, ki iz različnih razlogov niso dovolj konkurenčne in zanimive za delodajalce. Razvoj, kvantitativen, še bolj pa kvalitativen (diverzifikacija), socialne ekonomije je ena bistvenih priložnosti na področju spodbujanja zaposlovalne reintegracije in enakih možnosti ter socialnega vključevanja.

V Sloveniji se s socialno ekonomijo srečujemo že dolgo, vendar še zdaleč ne izkoriščamo in spodbujamo vseh možnosti in oblik, ki jih ta inštitut nudi. Ena od zelo razširjenih oblik socialne ekonomije v Sloveniji so invalidska podjetja, ki jih je po podatkih za leto 2004 156 in zaposlujejo 13.580 delavcev, med njimi 6348 invalidov. Ta oblika socialne ekonomije temelji na primarnem poslanstvu invalidskega podjetja, ki je usposabljanje in zaposlovanje invalidov. Naloge, ki so povezane z integracijo oz. reintegracijo invalidov v delovno in življenjsko okolje, so strokovna obravnava invalidov, humanizacija njihovega dela in povečanje kakovosti njihovega življenja.

Poleg invalidskih podjetij kot oblike socialne ekonomije se je v Sloveniji pričela uveljavljati tudi druga oblika, tj. zaposlitveni centri. Podlaga za zaposlitvene centre je tako kot za invalidska podjetja v zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (2004). V letu 2006 deluje 7 zaposlitvenih centrov, ki skupaj zaposlujejo približno 100 invalidov.

SOCIALNA VKLJUČENOST NA PODROČJU KULTURNIH VSEBIN

Ključne naloge na področju socialne vključenosti ranljivih ciljnih skupin so na področju ohranjanja in razvoja njihovih posebnih kulturnih identitet. Zaskrbljivo je stanje glede odnosa do drugačnosti, zaradi česar je povečana potreba po razvoju kulturnega pluralizma. Z večanjem strpnosti in uveljavitvijo multikulturalizma je pričakovati pozitivne vplive na višanje delovne motivacije ljudi, kar bo omogočalo bolj kakovosten prispevek socialnega vključevanja ranljivih ciljnih skupin k razvoju slovenske družbe, k dvigu kakovosti bivanja ter večji odprtosti in privlačnosti Slovenije za priseljevanja in tuja vlaganja.

Na sistemski ravni je poseben problem velika razpršenost in majhnost organizacij (povezano s splošnim problemom usposobljenosti in absorpcije NVO), ki skrbijo za interese ranljivih skupin ter iz tega izhajajoče nezadostne upravljalvske, organizacijske in razvojne kapacitete, kar ima za posledico omejene sistemske razvojne možnosti za večjo vključenost socialnih skupin tudi s kulturno ustvarjalnostjo. Indikativni so npr. podatki za krovne organizacije, ki delujejo na področju kulture obravnavanih ciljnih skupin, po katerih je redno zaposlenih, ki zastopajo kulturne interese omenjenih ciljnih skupin v Sloveniji (Zveza slepih in slabovidnih, Zveza prijateljev mladine, Gerontološko društvo, Zveza gluhih in naglušnih, italijanska in madžarska narodna skupnost, romska skupnost, druge manjšinske in etnične skupnosti in priseljenci) »le« približno 40. Te organizacije pa v svoje dejavnosti redno vključujejo več 1000 prostovoljcev, npr. v delo animatorjev in mentorjev.

REGIONALNI VIDIKI SOCIALNE IZKLUČENOSTI

Dolgotrajna brezposelnost je v Sloveniji tudi močan vir socialne izključenosti. Razmere se sicer izboljšujejo v vseh slovenskih regijah, vendar pa se problem koncentrira (preko 50-odstotna dolgotrajna brezposelnost) v Pomurski, Savinjski in Spodnjeposavski regiji ter v Jugovzhodni Sloveniji. Najbolj zadovoljivo je stanje v Obalno-kraški regiji in na Gorenjskem.

Tabela 18: Delež dolgotrajno brezposelnih po regijah po letih

STATISTIČNE REGIJE	% dolgotrajno brezposelnih med vsemi brezposelnimi						
	31. 12. 2000	letna povprečja					
		2001	2002	2003	2004	2005	I–VI 2006
Osrednjeslovenska	61	57,5	50,5	43,2	42	44,9	47,7
Obalno-kraška	51,7	51,2	51,2	42,5	39,8	39,3	35,9
Gorenjska	59,2	55,8	47	38,5	37,2	35,8	35,4
Goriška	58	55,5	48	44,6	41,9	44,7	43,5
Savinjska	62,1	58,3	55,2	52	48,7	50,3	52,4
Jugovzhodna Slovenija	67,1	65,4	59,5	53,3	48,6	50,6	50,8
Pomurska	58,4	58,7	54,2	52,8	50,1	53,3	53,2
Notranjsko-kraška	58,5	56	52,9	41,4	41,6	44,7	43,6
Podravska	64,4	62,2	59,3	53,4	48,6	47,7	46,6
Koroška	58	55,6	50,9	44,4	49,1	50	47,1
Spodnjeposavska	60	57,4	56,2	51,3	52,3	51,6	50,7
Zasavska	63,2	59,1	53,1	48	48,8	48,4	46,6
SLOVENIJA	61,4	58,9	54,4	48,6	46,2	47,3	47,5

Vir: Janja Pečar: Regije 2006 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, UMAR, Delovni zvezek št. 15, Ljubljana, 2006.

Pogost vzrok socialne izključenosti je nizka izobrazbena struktura prebivalstva. Z njo se relativno najbolj soočajo Notranjsko-kraška regija, Pomurje in Podravje. Relativno manjši problem predstavljajo ljudje brez osnovnošolske ali z nepopolno osnovnošolsko izobrazbo na Gorenjskem in v Osrednjeslovenski regiji.

Tabela 19: Izobrazbena struktura prebivalstva po regijah

Statistične regije	Brez izobrazbe, nepopolna osnovnošolska ali osnovnošolska izobrazba (leto 2004)
Osrednjeslovenska	29,2
Obalno-kraška	23,2
Gorenjska	25
Goriška	28,1
Savinjska	32,4
Jugovzhodna Slovenija	31,2
Pomurska	36,2
Notranjsko-kraška	41,5
Podravska	34,1
Koroška	27,5
Spodnjeposavska	31,7
Zasavska	35
SLOVENIJA	33,3

Vir: Janja Pečar: Regije 2006 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, UMAR, Delovni zvezek št. 15, Ljubljana, 2006.

Prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in slabosti socialne vključenosti in enakih možnosti

PREDNOSTI

- Razvite storitve za zaposlene (zdravstvo, sociala, izobraževanje).
- Okrepljen socialni dialog in partnerstvo.
- Sorazmerno nizka stopnja revščine, ki zmanjšuje tveganje socialne izključenosti (ta se zmanjšuje, prav tako dohodkovna neenakost).
- Tretji (neprofitni) sektor kot partner pri kreiranju in izvajanju programov delovne in socialne vključenosti ter izvajalec aktivnih ukrepov politike zaposlovanja.
- Širitev obsega oskrbe za starejše osebe, na kar so vplivale predvsem demografske spremembe v strukturi prebivalstva.
- Vzpostavljene osnove osveščanja javnosti glede boja proti diskriminaciji in problematiki vključevanja ranljivih skupin.
- Relativno dobro vključene narodnostne manjšine.
- Dokaj ugodno razmerje plač med moškimi in ženskami.
- Enakost dostopa do izobrazbe za vse družbene skupine.

POMANJKLJIVOSTI

- Nezadostna socialna vključenost specifičnih družbenih skupin in diskriminatorna obravnava (narodne skupnosti, Romi in druge etnične skupine in priseljenci, invalidi, posamezne starostne skupine idr.).
- Pomanjkanje podporne mreže za razvoj tretjega (neprofitnega) sektorja, socialnega podjetništva ter mreže za trajno in zanesljivo partnerstvo z nevladnimi organizacijami na področju vključevanja in obstoja na trgu dela.
- Večje stopnje tveganja socialne izključenosti in revščine za težje zaposljive na trgu dela za ljudi z zelo nizkimi dohodki, invalide, mlade s posebnimi potrebami, Rome, begunce, migrante.
- Demografski trendi, ki kažejo staranje prebivalstva in manjše deleže mlajših starostnih skupin.
- Šibko je nastajanje podjetij v rokah žensk.
- Premalo je podjetništva na ruralnih območjih.
- Neustrezen sistem spodbud za razvoj socialnega podjetništva in drugih oblik spodbujanja razvoja novih virov zaposlovanja.
- Nizka stopnja zaposlenosti starejših delavcev (nad 55 let).
- Vztrajna razlika med spoloma glede stopnje zaposlenosti starejših žensk.
- Premajhna vključenost žensk in moških v atipične oblike zaposlitev.
- Nizek delež žensk na vodilnih položajih in javnih funkcijah.
- Slaba vključenost romske narodnostne skupnosti.
- Slab dostop do zaposlitve za invalide in druge ranljive skupine prebivalstva.
- Neobstoje podjetij, ki bi izkoriščala edinstvene sposobnosti ranljivih skupin, kar bi tudi dodatno motiviralo te skupine.
- Kulturna zaprtost družbe in s tem nestrpnost do ranljivih skupin.

PRILOŽNOSTI

- Motiviranost in pripravljenost različnih ciljnih skupin civilne družbe, da se (tudi) netržno in neprofitno angažirajo pri reševanju lastnih socialnih problemov.
- Možnost večje vključitve ranljivih družbenih skupin (invalidi, Romi, manjšine, starejši itd.) v programe socialne vključenosti povečuje njihove možnosti za zaposlitev in izobraževanje, za večjo socialno vključenost in kulturno raznolikost ter dostopnost do storitev v zasebnem, javnem in nevladnem sektorju.
- Možnost prepoznavanja kulturne raznolikosti ranljivih skupin, temelječe na ustvarjalnosti, kot razvojnega potenciala.
- Izgradnja sistema in poudarjanje socialnega podjetništva z zaposlovanjem ranljivih skupin.
- Razvoj inovativnih oblik ter povezovanje na različnih (lokalnih, regionalnih, mednarodnih) ravneh v smislu izvajanja programov boja proti diskriminaciji in socialnega vključevanja.

NEVARNOSTI

- Izključitev ranljivih družbenih skupin s trga dela ogroža njihove možnosti za socialno vključenost.
- Izgubljanje kulturnih identitet in kulturne raznolikosti ter posledično večanje izključenosti in šibitev dobrih medsebojskih odnosov in odnosov z etničnimi skupnostmi nekdanje skupne države.
- Povečevanje socialnih razlik med posameznimi kategorijami zaposlenih in družbenih skupin povzroči socialno izključenost.
- Nadaljnje povečanje nestrpnosti, vključno z diskriminatornim odnosom javnosti ter delodajalcev do problematike ranljivih skupin na trgu dela.
- Nepovezanost investicijskih vlaganj v okviru ESS z drugimi investicijskimi vlaganji v okviru drugih strukturnih skladov (ERDF).

2.2.5 Učinkovita in cenejša država ter administrativna usposobljenost vladnega in nevladnega sektorja

Izdatki sektorja države v primerjavi z BDP so se znižali šele v zadnjih dveh letih, delno tudi s krčenjem izdatkov za investicije. Izdatki so se v primerjavi z BDP v letih 2004 in 2005 skupaj zmanjšali za 0,8 % in v letu 2005 znašali 47,3 % BDP, kar je le nekoliko nad povprečjem EU-25 – 47,1 % v letu 2004. Zmanjšanje deleža izdatkov je bilo delno doseženo z večjo racionalnostjo države (nižjim deležem vmesne porabe in plačil prihodkov od lastnine) in s pokojninsko reformo (rahal upad deleža teh izdatkov v BDP), delno pa s krčenjem deleža izdatkov za investicije. Delež t. i. »produktivnih izdatkov« države v BDP, ki najbolj prispevajo h gospodarski rasti, je bil v Sloveniji leta 2004 16,1 %, kar je manj kot v EU-15 leta 2003, ki je bil 16,8 %.

ZDRAVSTVO

Celotni izdatki za zdravstvo v letu 2004 so se glede na leto prej povečali, vendar v manjšem obsegu, kot se je povečal BDP. Nominalno povečanje vrednosti celotnih izdatkov v letu 2004 glede na njihovo vrednost v preteklem letu (za 5 %) je bilo nižje od povečanja BDP (za 7,9 %). Zaostajanje nominalne rasti izdatkov za zdravstvo za rastjo BDP se je izrazilo v zmanjšanju deleža celotnih izdatkov v BDP (od 8,7 % v letu 2003 na 8,5 % v letu 2004). Delež tekočih izdatkov oz. celotnih izdatkov za zdravstvo brez investicij v BDP pa se je zmanjšal z 8,2 na 8,1 %. Četrtnina izdatkov za zdravstvo se financira iz zasebnih virov.

Skoraj tri četrtine izdatkov za zdravstvo (v letu 2004 74,6 %) so bile porabljene za financiranje storitev kurativnega zdravljenja ter za zdravila in medicinskotehnične pripomočke. Po deležu v celotnih izdatkih so sledili izdatki za storitve dolgotrajne zdravstvene oskrbe (v letu 2004 8 %). Ti izdatki (v letu 2004 v znesku 42.548 mio. SIT oz. 177 mio. evrov) skupaj z izdatki za dolgotrajno oskrbo – socialne storitve (v tem letu 28.362 mio. SIT oz. 118 mio. evrov) – so se glede na leto 2003 nadpovprečno povečali (za 10,3 %).

Kljub temu da je skupno v zagotavljanje zdravstvenih in socialnih storitev vključeno povprečno letno 29.000 oseb, so čakalne dobe za sprejem v institucionalno varstvo ponekod še vedno dolge in dosega 12 mesecev. Trenutna ocena potencialnih uporabnikov dolgotrajne oskrbe je v Sloveniji okoli 45.000 oseb, ki pa bo že v nekaj letih narasla glede na demografske projekcije na več kot 60.000.

Kar zadeva zdravstvene delavce, se v zadnjih letih ugotavlja deficit zdravnikov (primarna raven) in medicinskih sester (sekundarna in terciarna raven). Slovenija ima na 1000 prebivalcev okoli 2,48 zdravnika, 0,65 zobozdravnika, 1,8 medicinske sestre (oz. 6,4 izvajalca zdravstvene nege) in 5,96 bolniške postelje. Na prebivalca ima na voljo 1370 USD (javna in zasebna sredstva po metodi PPP) oz. okrog 8,23 % BDP za zdravstveno varstvo. S temi viri dosega sorazmerno dobro dostopnost do zdravstvenih storitev, saj pride po statističnih podatkih letno okrog 6 obiskov na prebivalca pri zdravnikih primarne in sekundarne ravni, okrog 153 sprejemov na bolnišnično zdravljenje na 1000 prebivalcev (leta 2003) in 1,5 bolniškooskrbnega dne v bolnišnici. Poleg tega predpiše zdravstvena služba v povprečju vsakemu prebivalcu okrog 6 receptov za zdravila letno. Vse to kaže na sorazmerno dobro dostopnost prebivalstva do zdravstvenih storitev, ki je v marsikaterem pogledu na ravni držav, ki so gospodarsko razvitejše.

Slabo telesno in duševno zdravje je namreč povezano z visokimi stroški posameznikov in države, povzroča slabšo zaposljivost in socialno izključenost. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) o bolniški odsotnosti od dela ugotavljamo, da se Slovenija na tem področju ne razlikuje od povprečja evropskih držav. Število odsotnosti od dela se je zaradi bolezni in poškodb od leta 1990 do leta 2003 v Sloveniji precej zmanjšalo: s 17,1 v letu 1990 na 13,6 delovnega dne v letu 2003 na zaposlenega. Tovrstni zadnji podatki, ki pa so zaradi pomanjkljivega zajetja v nekaterih državah rahlo podcenjeni, so za EU-25 v letu 2003 znašali 12,78 delovnega dne oz. za EU-15 v letu 1999 12,94 delovnega dne (WHO, 2005). Poleg tega samo Slovenija vštevava v te podatke odsotnost brezposelnih, ki so upravičeni do nadomestila v obdobju bolezni ali poškodb. V letu 2003 je bilo 152.862 takšnih dni. Prav tako je sem všteta odsotnost z dela zaradi darovanja krvi. Po študiji Evropske ustanove za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer (EUD) iz leta 2003 je Slovenija med evropskimi državami z največjim deležem delovno aktivnih žensk in zaposlenosti žensk. Zaradi majhnih otrok, in ker so oblike fleksibilnega dela pri nas še nerazvite, je razumljiva tudi pogostejša odsotnost žensk zaradi nege in spremstva. Znano je, da je manj bolniške odsotnosti pri zaposlenih s skrajšanim delovnim časom.

Poškodbe pri delu v Sloveniji naraščajo, zato je pri nas njihovo število na 100.000 zaposlenih večje kakor v skoraj vseh evropskih državah (WHO, 2005), najbolj pa so jim izpostavljeni mladi. 52 % zaposlenih je najmanj četrtino delovnega časa izpostavljenih bolečim položajem; med novimi pristopnicami je pri nas med zaposlenimi največ fizičnega nasilja sodelavcev; 66 % zaposlenih prizadene splošna utrujenost, ki je posledica občutka, da sta zdravje in varnost zaposlenega ogrožena zaradi dela; 70 % jih je prepričanih, da enakega dela, kakor ga opravljajo zdaj, pri starosti 60 let ne bodo več zmogli; delež zaposlenih, nezadovoljnih z delovnimi razmerami, je pri nas skoraj dvakrat večji kakor v EU-15 in precej večji kakor v drugih evropskih državah (EUD, 2003). Alkohol, kajenje, prometne nezgode, nezdravo prehranjevanje in povečan stres na delovnem mestu dodatno prispevajo k odsotnosti od dela. Poleg tega so zaposleni v Sloveniji v primerjavi s tistimi v drugih evropskih državah med najbolj obremenjenimi – Slovenija je med državami, kjer so polno zaposleni v letu 2003 v povprečju opravili največ delovnih ur na teden (EUD, 2005). Tako so npr. samo zaradi duševnih motenj, predvsem zaradi izgubljene produktivnosti, stroški v RS po oceni Statističnega urada RS v letu 2005 znašali več kot 3 % BDP, pri tem pa so preventiva in javnozdravstveni ukrepi na področju duševnega zdravja še zelo omejeni. V Sloveniji opazamo velike razlike v zdravju med regijami in posameznimi skupinami prebivalstva, zlasti osebe z duševnimi motnjami so zaradi hude stigme zelo ranljiva skupina.

V *zdravstvenih sistemih* je informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT)³⁹ eno temeljnih orodij, ki skupaj z organizacijskimi spremembami in razvojem novih veščin pripomorejo k učinkovitejšemu razvoju, večji učinkovitosti in produktivnosti, boljši dostopnosti in promociji izboljševanja kakovosti. IKT mora državljanom zagotoviti boljše in lažje dostopne zdravstvene storitve, zdravstvenim strokovnjakom pa lažje delo ter hitrejši dostop do potrebnih informacij.

V slovenskem zdravstvu so v obdobju 1992–2002 uspešno izvedli prve korake opismenjevanja: osnovno opremljanje z računalniško tehnologijo, uvedba računalniške izmenjave podatkov, vzpostavitev standardov in podatkovnih zbirk, uveljavitev sistema KZZ. Infrastruktura je bila uvedena za celotno zdravstvo, aplikacije pa so bile razvite predvsem za zdravstveno zavarovanje in delno za zdravstveno statistiko. S sistemom KZZ smo zagotovili zanesljivo identifikacijo pacienta in zdravstvenega delavca na vseh točkah zdravstvenega sistema ter poenostavili postopke uveljavljanja zdravstvenega zavarovanja, z mrežo samopostrežnih terminalov pa povezali 250 največjih lokacij slovenskega zdravstva. Tako smo dosegli visoko prepoznavnost v evropskem prostoru, naše izkušnje pa uporabljajo v podobnih kartičnih projektih po drugih državah. Kljub zgodnji osnovni informatizaciji zdravstvenih organizacij pa v letu 2005 še nimamo enovitega ali vsaj povezljivega zdravstvenega informacijskega sistema. Številni zdravstveni informacijski sistemi so bili razviti znotraj ali za potrebe javnih zdravstvenih institucij in so namenjeni predvsem zadovoljevanju lastnih potreb, niso pa zadostno povezljivi med seboj.

PRAVOSODJE

Učinkovitost pravosodja je ključnega pomena za ustvarjanje razvojno spodbudnega okolja, ključni problem pravosodnega sistema v Sloveniji pa so veliki sodni zaostanki. Med njimi so posebej problematični tisti, ki povzročajo poleg neposredne tudi posredno veliko gospodarsko škodo (blokada naložb). Sodni zaostanki v statističnem smislu so nerešeni sodni spisi na posameznem pravosodnem organu, katerih število presega polovico povprečnega letnega pripada zadev na posameznem pravosodnem organu z območja RS.

³⁹ Decembra 2005 sprejeta nacionalna strategija razvoja informatike v zdravstvu e-zdravje 2010 vsebuje pregled dosežkov in nerešeno problematiko na področju zdravstvene informatike ter potrebe po strateških nalogah za obdobje do leta 2010.

Iz sodnih statistik v letih 1990–2000 izhaja, da je bil pripad zadev največji v letu 1990, najmanjši pa v letu 1995 (v času reorganizacije sodstva). Število novih zadev (pripad), ki je v letu 1990 še znašalo 592.505 zadev, se je v letu 2000 zmanjšalo na 527.856. V istem obdobju se je število vseh nerešenih zadev (zaostanki) povečalo od 199.893, kolikor je znašalo v letu 1990, kar na 533.225 v letu 2000. Poudariti je treba, da je bilo v tem obdobju največje število nerešenih zadev v letu 1998, od takrat pa se skupno število sodnih zaostankov postopno zmanjšuje. Tudi na podlagi podatkov o gibanju nerešenih zadev in sodnih zaostankov iz sodne statistike za leto 2002 in leto 2003 lahko ugotovimo, da se nadaljuje trend zadnjih nekaj let pri zmanjševanju nerešenih sodnih zadev in sodnih zaostankov. Skrb vzbujajoč pa je trend povečevanja nerešenih manj pomembnih zadev. Pri tem postaja razmerje med nerešenimi zadevami konec leta in rešenimi zadevami med letom enako pri pomembnih in manj pomembnih zadevah. Državno tožilstvo je (izhajajoč iz poročila DT za leto 2002) kazenski postopek sprožilo zoper 15.484 oseb. V 76 % preiskovalnih zadev je uspelo dokazati utemeljen sum storitve kaznivega dejanja. V letu 2002 je bilo 7440 oseb obsojenih, 867 oproščenih, zoper 2936 oseb pa je bila izdana zavrnilna sodba. V 66 % je tožilstvo uspelo z obtožbo; 27 % je zavrnilnih sodb (pretežno zaradi zastaranja). V 448 pritožbenih zadevah, odločenih v enem letu, je tožilstvo uspelo v 325 primerih (78 %). Od leta 1998 se število ovadenih znanih storilcev letno giblje okoli 30.000. Na podlagi ocen je mogoče zaključiti, da delo tožilstva ne vpliva zaviralno na delo sodišč. Izhajajoč iz poročila za leto 2002, je državno pravobranilstvo obravnavalo v enem letu 61.646 zadev. Letni pripad novih zadev je 22.998, nerešenih zadev na koncu leta je imelo pravobranilstvo 38.111. Državno pravobranilstvo ima posebno vlogo tudi v t. i. predhodnih postopkih pred pravnim ali drugim postopkom ter povrnitvijo škode zaradi neupravičenih obsodb. Iz statistike za leto 2002 izhaja, da je imelo državno pravobranilstvo skupaj 61.400 zadev. Skupna vrednost sporov je bila 681.071.013.630 tolarjev oz. 2,8 milijarde evrov in še raste.

Glede na število nerešenih zadev konec leta 2004, tj. 566.588 spisov (v tem številu ni zajeto področje prekrškov), bi bilo treba to do konca leta 2010 zmanjšati za polovico, in sicer na 284.000 spisov. Pravosodni organi so v letu 2005 prejeli v reševanje 620.345 novih zadev. Pravosodni organi so imeli skupaj z nerešenimi zadevami iz preteklih let v delu 1.186.856 vseh zadev. Rešili so 662.840 zadev ali 55,8 % vseh zadev v delu. Na dan 31. 12. 2005 je ostalo nerešenih 524.016 zadev, kar je za 7,5 % manj kot na začetku leta 2005. Pri upoštevanju le pomembnejših zadev pa podatki kažejo na zmanjšanje zaostankov za 4,2 %. Število sodnikov se je 2005 v primerjavi z letom 2004 povečalo za 195, tako da je v letu 2005 sodilo 969 sodnikov. Eden izmed ključnih faktorjev za velike sodne zaostanke je neustreznost informacijskega sistema pravosodnih organov.

JAVNE STORITVE

Bolj kot struktura izdatkov države pa je za razvoj pomembna učinkovitost zagotavljanja javnih storitev. Analize učinkovitosti delovanja države, npr. svetovne lestvice konkurenčnosti, uvrščajo Slovenijo zelo nizko. V tem okviru je treba posebej izpostaviti institucionalno in administrativno ureditev, ki opredeljuje tako poslovno okolje podjetij kot tudi institucionalno okolje za posameznike, npr. na področju zagotavljanja sodnega varstva. V zadnjem času se kot problem vse pogosteje pojavlja tudi neučinkovito delovanje zdravstva, podobno pa velja tudi na področju institucij socialnega varstva.

Institucionalno okolje v Sloveniji je med najmanj spodbudnimi za gospodarski razvoj in konkurenčnost. Največje slabosti so na področju davkov, poslovnega okolja in obremenjenosti s predpisi, liberalizacije in regulacije mrežnih dejavnosti, privatizacije, trga dela in pravne države. Po oceni EBRD⁴⁰ in Svetovne banke (BEEPS⁴¹) se je institucionalna konkurenčnost Slovenije v razdobju 2002–2005 celo malce poslabšala (ocena temelji na mnenjih slovenskih podjetij). Slovenija je bila leta 2005 po indeksu enostavnosti poslovanja na 20. mestu med 22 državami članicami EU (brez Luksemburga, Cipra in Malte) in na 63. mestu med vsemi državami, uvrščenimi v analizo (Svetovna banka). Najbolj problematično je povprečno število dni, potrebnih za odprtje novega podjetja, saj je Slovenija s 60 dnevi za 9 zahtevanih postopkov krepko preseгла povprečje drugih evropskih držav (povprečje EU je 27,6 dne za 7,5 postopka). Slovenija je do leta 2006 naredila napredek predvsem na področju registracije samostojnega podjetnika posameznika – državni portal za poslovne subjekte e-VEM (vse na enem mestu) je namenjen sedanjim in prihodnjim samostojnim podjetnikom. Storitve je mogoče opravljati po elektronski poti po spletu od doma ali na

⁴⁰ Evropska banka za obnovo in razvoj od leta 1994 ocenjuje potek tranzicijskih reform v 27 državah, v katerih deluje, s posebnimi indeksi tranzicije (*transition index*). Indeks tranzicije s pomočjo 11 kazalnikov pokrije 6 ključnih področij reform (liberalizacijo, privatizacijo podjetja, infrastrukturo, finančne institucije in pravno okolje). Vsak posamezen kazalnik izraža sintetično oceno napredka s strani glavnih ekonomistov EBRD, ugotovljenega na podlagi različnih podatkov, deskriptivnih informacij o reformah in njihove analize.

⁴¹ EBRD in Svetovna banka sta v letih 1999, 2002 in 2005 izvedli analizo poslovnega okolja in uspešnosti podjetij (*Business Environment and Enterprise Performance Study* – BEEPS) za 26 »tranzicijskih« držav in Turčijo ter za izbrane primerjalne države. Anketa BEEPS je oblikovana za spremljanje učinkovitosti države na dveh temeljnih vprašanjih, pomembnih za učinkovitost podjetij: vprašanja o regulaciji podjetij (licenciranje, davki, carine ter regulacija trga dela in trgovine) ter vprašanja o institucijah in lastninskih pravicah (korupciji, kriminalu in pravnem sistemu). Na tej podlagi BEEPS analizira sedem temeljnih področij učinkovitosti države, v okviru katerih poskuša prepoznati ovire poslovanju podjetij s posamičnimi indeksi.

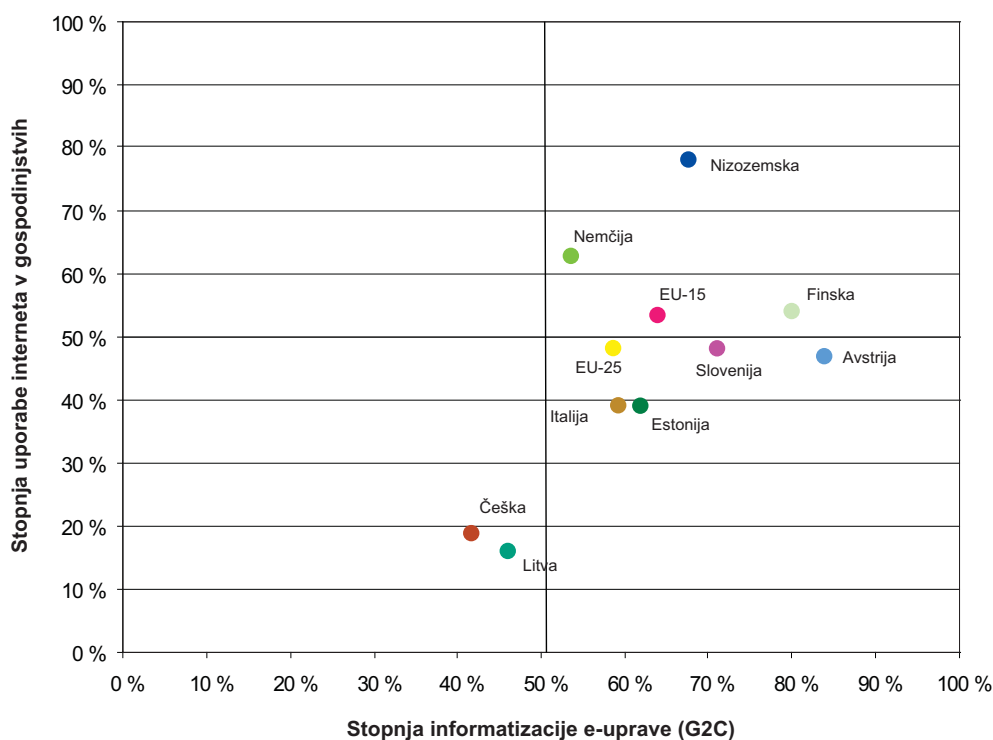
eni izmed številnih vstopnih točk po Sloveniji. Portal e-VEM je spletna trinivojska rešitev, v celoti razvita v okolju J2EE, ki je integracijsko povezano z različnimi ustanovami javne uprave.

V državah članicah EU se že od sprejetja akcijskega načrta e-Europe 2002 spremlja razvitost e-uprav. Države so se med seboj primerjale po stopnji razvitosti e-storitev za prebivalce (G2C) in za poslovne subjekte (G2B) ter po stopnji uporabe teh storitev. Za merjenje je bila določena metodologija (»eGovernment indicators for benchmarking eEurope«), ki je še sedaj v uporabi, trenutno pa se pripravlja nova. V obdobju 2001–2006 je tako slovenska javna uprava doživela številne organizacijske spremembe. Vzporedno in skladno z njimi, pa tudi v skladu z možnostmi se je razvijala e-uprava, ki so jo v tem obdobju zaznamovali strateški in programski dokumenti, kakršni so SEP-2004, Strategija elektronskega poslovanja v lokalni samoupravi, Strategija Slovenije v informacijski družbi idr.

Vlada je konec leta 2005 sprejela Program ukrepov za odpravo administrativnih ovir, s katerim želimo doseči cilj učinkovite javne uprave za državljane in gospodarstvo ter uvajamo boljše reguliranje na področju priprave predpisov in sprejemanja odločitev. V okviru področja odprave administrativnih ovir je skupni seštevek vseh prispelih predlogov v predalu OAO 2005 in 2006 147; od tega je bilo odgovorjeno na 103 predloge. Na nekatere dokumente ni mogoče odgovoriti, ker so anonimni ali pa se ne nanašajo na reševanje posamezne problematike. Poleg zgoraj omenjenih predlogov je koordinacija načelnikov UE za OAO že v začetku leta poslala še 16 predlogov.

Slovenija je kljub nekaterim kritičnim ocenam na področju uresničevanja e-uprave dosegla velik napredek v primerjavi z drugimi državami EU. Zadnje meritve je junija 2006 objavila EK. Meritve so bile opravljene v 25 državah EU ter Norveški, Islandiji in Švici. Na področju e-uprave so se izvedla merjenja za 12 osnovnih e-storitev za državljane in 8 osnovnih e-storitev za poslovne subjekte. E-storitve, ki so se na tak način spremljale, so le manjši, vendar pomemben del e-storitev, ki ga lahko primerjamo z EU in drugimi državami. Rezultati raziskave teh 28 držav so pokazali, da imajo najbolj razvite spletne storitve na Švedskem (89 %) in v Avstriji (87 %), Slovenija pa je na 15. mestu, toda med novimi članicami zaostaja zgolj za Estonijo. V primerjavi z EU-25 pa se Slovenija uvršča na 13. mesto in nad povprečje EU-25.

Slika 6: Primerjava uresničevanja e-storitev za EU-25 za državljane

Vir podatkov: Strategija e-uprave Republike Slovenije za obdobje 2006 do 2010 (SEP-2010), »E-uprava za boljšo javno upravo«, 2006.

Za ugotovitev realnega stanja e-uprave pa ni dovolj, da se spremlja le število storitev e-uprave oz. njihova razvitost, ampak je treba hkrati spremljati tudi uporabo. V EU so bile izvedene meritve uporabe, ki bi se lahko smiselno primerjale s stopnjo razvoja e-uprave, vendar ažurni in primerljivi podatki žal niso na voljo. V nadaljevanju je zato prikazana primerjava med podatki, ki so razpoložljivi, in sicer med stopnjo razvitosti e-uprave za prebivalce (G2C) in deležem gospodinjstev, ki uporabljajo internet (redni uporabniki) v posameznih državah (podatki za 1. četrtino leta 2005). Slovenija se uvršča v spodnji desni kvadrant in ima še veliko razvojnih priložnosti. Hkrati se lahko ugotovi, da ima Slovenija glede na stopnjo redne uporabe interneta v gospodinjstvih razmeroma primerno stopnjo razvitosti e-uprave. Pred njo sta le Finska in Avstrija s podobnim deležem gospodinjstev, ki so redni uporabniki interneta⁴².

INSTITUCIJE NA TRGU DELA

Osrednja izvajalska institucija aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji je Zavod RS za zaposlovanje, ki izvaja aktivnosti za nižanje števila brezposelnih oseb, zmanjševanje strukturnih neskladij na trgu dela, zmanjševanje regionalnih razlik v stopnji brezposelnosti in povečevanje zaposljivosti in socialne integriranosti težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb.

V Sloveniji je strukturni delež, namenjen javnim zavodom za zaposlovanje, v skupnih sredstvih za aktivno politiko zaposlovanja dokaj stabilen. V letu 2005 se je delež povečal predvsem zaradi povečanih izdatkov obnove za poslovne zgradbe. V teh izdatkih se izražajo tudi programi za poglobljena svetovanja in motiviranja, ki so pomemben del celotne politike zaposlovanja in nujno potrebni tako pri nadaljnjem vključevanju ljudi v druge programe, ki bodo imeli uspešen izid za brezposelne, kot tudi za neposredno zaposlitev. V Sloveniji se je obseg programov za poglobljena in intenzivna svetovanja v zadnjih letih zniževal, povečevali pa so se programi krajših delavnic.

Do leta 2008 naj bi učinkovitost zavoda med drugim povečali tudi z večjim številom svetovalcev, saj trenutno en svetovalec obravnava 320 brezposelnih; cilj je število prepoloviti. Cilj je tudi svetovalce dodatno izobraževati ter jih tako usposobiti za informativno in svetovalno pomoč brezposelnim, hkrati pa bi bilo treba voditi stalno evidenco o potrebah in aktivnostih brezposelnih, saj bi le tako lahko ustrezneje usmerili finančne vire. Po podatkih ankete, ki jo letno izvaja Zavod RS za zaposlovanje med delodajalci, so v letu 2005 delodajalci s pomočjo zavoda kandidate iskali za 60,1 % prostih delovnih mest.

V povezavi z modernizacijo zavoda je nadvse potrebna tudi reforma drugih institucij, ki posegajo na trg dela in zaposlovanje, kot so npr. centri za socialno delo ali sklad za razvoj kadrov in štipendije. Zaradi velike razpršenosti različnih transferjev, ki otežujejo učinkovito sledenje in transparentnost dodeljevanja pomoči, se bo vzpostavila enotna vstopna točka na centrih za socialno delo.

Pomemben prispevek k reformi institucij na trgu dela pa bo zagotovitev informacijske podpore in povezave med evidencami ter zagotavljanje e-storitev strankam za odstranjevanje birokratskih ovir.

NEVLADNE ORGANIZACIJE (NVO) IN SOCIALNI PARTNERJI

Ob zagotavljanju podpore javnim institucijam je treba zagotoviti ustrezno podporo tudi *socialnim partnerjem in NVO* oz. programom in projektom, ki bodo omogočili razvoj in krepitev kadrovskih potencialov partnerjev na nacionalni, regijski in lokalni ravni. Ugotovljeno je bilo, da v Sloveniji NVO še ne izkoriščajo vseh svojih potencialov. Izsledki najnovejše raziskave⁴³ na to temo namreč kažejo na nestimulativno okolje za razvoj NVO, ki se kaže v nizki stopnji administrativno-tehnične usposobljenosti nevladnih organizacij. Primerjava podatkov med letoma 1996–2004 po eni strani kaže na 39-odstotno rast skupnega števila registriranih NVO (na več kot 20.000), v katere je vključenih preko 900.000 ljudi. Pri tem pa se delež zaposlenih kljub povečanemu številu organizacij ni bistveno spremenil in sedaj obsega 0,74 % delovno aktivnega prebivalstva, kar Slovenijo uvršča na dno evropske lestvice. Slovenski nevladni sektor so večinoma organizacije, v katerih delujejo prostovoljci; večina, kar 80,6 %, nima zaposlenih. Prihodki NVO predstavljajo 1,92 % BDP. Slovenija tudi po tem kazalniku močno zaostaja za drugimi državami EU, saj je že leta 1995 povprečen delež prihodkov NVO v 22 državah sveta znašal 4,7 % BDP. Raziskave so nadalje pokazale, da se je v 8 letih realno zmanjšal povprečen prihodek na nevladno organizacijo. Struktura prihodkov NVO kaže, da so v letu 2004 najpomembnejši vir prihodkov pomenili prihodki občin (28,7 %), drugi najpomembnejši vir so članarine (18,9 %), skoraj povsem neizkoriščena pa ostaja možnost črpanja sredstev iz virov EU. Relativno slabo razvit oz.

⁴² Upoštewane so le države, za katere so bili podatki na voljo, vir: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_infidruzba.asp, april 2006.

⁴³ Z. Kolarič, A. Črnak-Meglič, L. Rihter, R. Boškič, T. Rakar: Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji, FDV, 2006.

spodbujen je razvoj neprofitnih, družbenokoristnih storitev, ki bi lahko npr. vključevale večje število ranljivih skupin na trgu dela, kar se med drugim kaže tudi v nezadostno razvitem storitvenem sektorju. Po stopnji zaposlenosti v storitvenem sektorju tako Slovenija zaostaja za povprečjem EU-25, ki je bilo 67,7 % v letu 2005, v Sloveniji pa 53,8 %. Največji zaostanek je opaziti na področjih zdravstva in socialnega varstva.

NVO so v Sloveniji organizirane v tri pravnoorganizacijske oblike: društva, zasebne zavode in ustanove. Država je v letu 2005 financirala od skupno več kot 20.000 NVO približno eno desetino, in sicer: 1827 društev, 245 zasebnih zavodov in 99 ustanov. NVO so glede na posamezno pravnoorganizacijsko obliko v povprečju dobile naslednja finančna sredstva: ustanove 14,9 mio. SIT, zasebni zavodi 6,9 mio. SIT, najmanjši znesek pa so prejela društva, in sicer 2,6 mio. SIT na posamezno društvo, kar pomeni letni dohodek za 1/3 zaposlenega človeka.

Obseg dela prostovoljcev v NVO, preračunan v ure polno zaposlenih delavcev, pomeni, da opravijo delo, ki bi ga opravilo več kot 7000 polno zaposlenih delavcev (7125). Prispevek prostovoljcev celo za 26 % presega obseg dela polno zaposlenih delavcev NVO in tistih delavcev v NVO, ki za svoje delo prejemajo plačilo.

Tabela 20: Delež zaposlenih v NVO v Sloveniji

Zaposleni v NVO	1996	2004
0	85,3 %	82 %
1	4,9 %	5,4 %
2	3 %	4,4 %
Nad 2	6,8 %	9,1 %

Vir podatkov: Z. Kolarič, A. Črnak-Meglič, L. Rihter, R. Boškić, T. Rakar: Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji, FDV, 2006.

V nasprotju z nerazvito kulturo civilnega dialoga lahko za Slovenijo trdimo, da jo odlikuje aktivno razvit socialni dialog, ki je tako po mnenju analitikov kot socialnih partnerjev omogočil uspešen prehod Slovenije v tržno gospodarstvo. Slovenski sindikati so se kot del avstrijskih sindikatov pojavili že konec 19. stoletja; najprej so delovali kot izobraževalne organizacije in organizacije za samopomoč in se postopno razvili v organizacije, ki se borijo za pravice delavcev. S spremembo delovnopravne zakonodaje ob koncu 80. let 20. stoletja so bile vzpostavljene podlage za razvoj kolektivnega dogovarjanja kot temeljnega instrumenta industrijskih razmerij. Industrijski odnosi v modernem smislu so se v Sloveniji pospešeno razvijali po letu 1990, ko so socialni partnerji v Sloveniji prevzeli nove vloge in postali pomembnejši⁴⁴. Hkrati je v obdobju od vzpostavitve tripartitnega dialoga po osamosvojitvi pa vse do danes v razvoju sindikatov prišlo do pluralizacije in večjega upada članstva. Danes v Sloveniji deluje 7 reprezentativnih konfederacij sindikatov, poleg tega pa še 28 sindikatov, ki so reprezentativni v posamezni dejavnosti ali poklicu. Vključenost v sindikate je v prvi polovici 90. let upadla na približno 60 % aktivnega prebivalstva Slovenije. V drugi polovici 90. let so sindikati izgubili približno tretjino članstva. Leta 1998 je stopnja včlanjenosti v sindikate padla na 42,8 % in se od tedaj ohranja na približno isti ravni. Kljub temu je treba omeniti, da je 40-odstotna stopnja organiziranosti aktivnega prebivalstva v sindikatih najvišja med novimi državami članicami EU in prekaša tudi številne stare članice EU.

Na področju delodajalskih organizacij danes v Sloveniji delujejo štiri organizacije, ki so predstavnice delodajalskih interesov in so vključene v proces kolektivnih pogajanj na vseh ravneh, in sicer Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Združenje delodajalcev Slovenije ter Združenje delodajalcev obrtnih dejavnosti Slovenije. S strukturnimi spremembami na strani delodajalskih organizacij (npr. sprememba zakona o Gospodarski Zbornici Slovenije) pa so se pojavile večje spremembe v organiziranosti in moči posameznih delodajalskih organizacij (zmanjševanje njihove moči). Na ta način je tudi na strani socialnega dogovarjanja moč opaziti nevarnost poslabšanja kakovosti tripartitnega in bipartitnega socialnega dialoga.

Sredstva za delovanje sindikati in združenja delodajalcev pridobijo iz članarin, manjši delež sredstev pa iz javnih virov (kot izvajalci projektov na nacionalni ali evropski ravni).

Socialni partnerji v Sloveniji sodelujejo v Ekonomsko-socialnem svetu (E-SS), ki je bil ustanovljen leta 1994 in pomeni okvir, v katerem so se utrdila demokratična razmerja med socialnimi partnerji. E-SS je posvetovalno telo, njegove odločitve, ki jih sprejema soglasno, pa so zavezujoče za vse tri partnerje. Moč E-SS se kaže tudi v stališču Državnega zbora RS, po katerem morajo biti vsi zakoni in politike, ki kakor koli zadevajo interese socialnih partnerjev, predhodno usklajeni na nivoju E-SS. Administrativni stroški E-SS so financirani iz državnega proračuna.

⁴⁴ Raziskave, opravljene med člani Državnega zbora RS so pokazale, da so parlamentarci sindikate ocenjevali kot eno izmed najvplivnejših interesnih skupin pri oblikovanju politik, medtem ko je bila GZS kot predstavnik delodajalcev na četrtem mestu.

Kljub občasnim ocenam o manj razvitem bipartitnem dialogu v Sloveniji pa primerjalne analize z novimi državami članicami kažejo, da je ta na zavidljivo visoki ravni in tudi v primerjavah z državami evropske petnajsterice ne kaže prevelikega zaostanka v razvoju. Seveda je pri različnih delodajalskih in delojemalskih organizacijah opaziti nekatere pomanjkljivosti. V analizi⁴⁵, ki obravnava usposobljenost socialnih partnerjev, so socialni partnerji (sindikati in delodajalci) izpostavili predvsem premajhno število usposobljenih za vodenje kolektivnih pogajanj ter pomanjkanje informacij.

Socialni dialog v Sloveniji je dobro razvit na tripartitni ravni, z dodatnim usposabljanjem socialnih partnerjev pa bi bilo treba spodbujati nadaljnji razvoj avtonomnega bipartitnega socialnega dialoga na panožni in podjetniški ravni.

Prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in slabosti institucionalne in administrativne usposobljenosti

PREDNOSTI

- Razvite storitve za zaposlene (zdravstvo, sociala, izobraževanje).
- Okrepljen socialni in civilni dialog ter partnerstvo.
- Uveden sistem osnovnih e-storitev po spletni strani ZRSZ.
- Vzpostavljen in delujoč sistem VEM omogoča enostavnejšo pot do podjetja.
- Delujoč sistem t. i. socialne države.
- Zagotovljene osnovne storitve tudi za ranljive oz. deprivilegirane skupine prebivalstva.
- Nprestano izboljševanje javnih storitev.

POMANJKLJIVOSTI

- Administrativne ovire in neučinkovita javna uprava (ni partner podjetjem).
- Relativno nizka učinkovitost izrabe finančnih in kadrovskih virov v javni upravi.
- Pomanjkanje motivacijskih dejavnikov za spodbujanje menedžmenta k racionalizaciji poslovanja.
- Sistematičen pristop k samoocenjevanju in stalnemu procesu izboljševanja je uveljavljen le v nekaterih organizacijah javne uprave.
- Področje upravljanja kakovosti je kljub deklarirani visoki prioriteti pogosto zanemarjeno.
- Pomanjkanje horizontalnega povezovanja.
- Nizka rast obsega elektronskega poslovanja med uporabniki in javno upravo.
- Šibka administrativna usposobljenost nevladnega sektorja: nedostopnost specifičnih izobraževalnih programov in programov usposabljanja za potrebe profesionalizacije kadrov in prostovoljcev v NVO, neverificiranost programov, ki že potekajo v NVO, nerazviti sistemi nadzora, kontrole in evalvacije programov NVO, nestabilne upravljalne strukture, ki ne zagotavljajo trajnosti in stalnosti poteka programa; neustrezna infrastruktura IKT kot pomembni podporni mehanizem za partnersko delovanje NVO, premajhno število profesionalnih kadrov na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju; nezadostno usposobljeni kadri za delo s ciljnim skupinami (invalidi, Romi itd.).
- Nepovezanost in nizka stopnja sodelovanja v sektorju NVO.
- Nejasnost meril in ukrepov v javni upravi v primeru nedoseganja zastavljenih ciljev in strategij.
- Nerazvita kultura civilnega dialoga.
- Konflikt interesov različnih skupin, vprašanje izbora reprezentativnih organizacij.
- Šibka usposobljenost za izvajanje programske opredeljenih ciljev.
- Deprivilegirana nekaterih ranljivih družbenih skupin (npr. dostop do zdravstvenih storitev).

⁴⁵ Barbara Lužar (2006): »Social Dialogue Capacity Building at the sectoral and local level Slovenia«, prispevek na delavnici, organizator, European foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Ireland.

PRILOŽNOSTI

- Povečana institucionalna zmogljivost NVO, neprofitnega sektorja z ustrezno usposobljenim profesionalnim in prostovoljnimi kadrom.
- Preobrazba in modernizacija državne uprave in drugih javnih institucij, ki izvajajo in kreirajo politike.
- Motiviranost in pripravljenost različnih ciljnih skupin civilne družbe, da se (tudi) netržno in neprofitno angažirajo pri reševanju lastnih socialnih problemov.
- Vzpostavitev vrhunske in odgovorne menedžerske strukture v javni upravi in NVO.
- Uveljavitev programske/projektne naravnosti upravnih organizacij.
- Racionalizacija javnih naročil.
- Razvoj in implementacija standardov merjenja učinkovitosti in uspešnosti institucij in posameznikov.
- Modernizacija uradnih evidenc.
- Povečana administrativno-tehnična usposobljenost nevladnih organizacij.
- Naraščajoče in hitro spreminjajoče se potrebe prebivalstva in zmožnost NVO, da jim sledijo v večji meri kot javni sektor.
- Neprofitna naravnost NVO kot prednost pri oblikovanju javno-zasebnega partnerstva na področju družbenih dejavnosti.
- Pripravljenost NVO na angažiranje in prevzem partnerske vloge.
- Preobrazba in modernizacija državne uprave in drugih javnih institucij, ki izvajajo in kreirajo politike.
- Pospešeno izkoriščanje priložnosti, ki jih ponuja IKT na vseh področjih.
- Poenostavitev in poenotenje postopkov izvajanja programov in socialnih transferjev.
- Sodelovanje organov in ustanov v samooценjevanju.
- Vrednotenje novih predpisov v smislu odprave administrativnih ovir.
- Sistem za merjenje kakovosti v javni upravi in njegova uporaba za boljšo kakovost storitev.
- Uporaba sistema za ugotavljanje zadovoljstva strank.
- Velik razvojni potencial NVO: visoka stopnja motiviranosti, iniciativnosti in inovativnosti delujočih v sektorju NVO.
- Program modernizacije ZRSZ in nova doktrina dela z brezposelnimi in delodajalci.
- Vzpostavitev osrednje institucije za razvoj kadrov.
- Javna uprava v službi prebivalstva in gospodarstva.

NEVARNOSTI

- Institucionalna negotovost zaradi številnih upravnih in organizacijskih sprememb.
- Prepočasna rast učinkovitosti in uspešnosti javne uprave – zaostajanje za EU.
- Ovire pri povezovanju javne uprave za kompleksne medresorske naloge in projekte.
- Nevarnost poslabšanja tripartitnega in bipartitnega socialnega dialoga zaradi uvajanja načela prostovoljnosti združevanja delodajalcev.
- Prehitra in preobsežna reforma lahko vpliva na kakovost in transparentnost storitev institucij na trgu dela.
- Delovanje javne uprave na podlagi strankarske pripadnosti in ne sposobnosti.

3. STRATEGIJA ZA RAZVOJ

3.1 Dosedanje izkušnje

Na področju vsebin, ki jih financira Operativni program razvoja človeških virov, ima Slovenija že precej bogate izkušnje iz obdobja 2004–2006. Enotni programski dokument Republike Slovenije (EPD) je namreč v ospredje, torej kot svoje ključne cilje, postavil gospodarsko rast, ustvarjanje delovnih mest in skladni regionalni razvoj, kar je bilo po svoji vsebini zelo blizu lizbonskim usmeritvam. Sredstva so bila tako usmerjena v zaposlovanje in človeške vire, ki naj bi prispevali k razvoju širšega nabora prilagodljivih in posebnih veščin in znanj na trgu dela. Z dualnim pristopom je EPD spodbujal preventivne in aktivne ukrepe na področjih vseživljenjskega učenja, aktivnih politik trga dela, spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti človeških virov, spodbujanja prilagodljivosti trga dela in socialne vključenosti. Opredeljene so bile tudi horizontalne prednostne naloge spodbujanja enakih možnosti, vidiki trga dela s področja informacijske družbe in pobude za lokalno zaposlovanje.

Na splošni ravni je moč ugotoviti primerjalno zahtevnejše upravljanje sredstev ESS glede na druge sklade, saj gre v velikem delu za podporo posameznikom. To pomeni, da so posamezni upravičeni stroški po vrednosti lahko zelo majhni, kar se kaže v bistveno večji administrativni obremenitvi na enoto dodeljenih sredstev. S časom si izvajalci programov pridobivajo dodatne izkušnje, ki bodo v povezavi z novimi možnostmi, ki jih omogočajo nove uredbe, omogočile uvedbo poenostavitve. Poenostavitve pri izvedbi programov so v kontekstu povečanega obsega sredstev za več kot štirikrat prvi pogoj za normalno izvajanje OP ESS.

Administrativna zahtevnost pomeni veliko preizkušnjo za sistem upravljanja in nadzora. Veliko število majhnih projektov (ob hkratni začetni administrativni neizkušenosti) in težave z informacijskim sistemom kot ključnim elementom za podporo spremljanju so v začetku povzročale precej nevednosti v sistemu upravljanja ESS. Nekaj dodatnih težav je povzročala tudi specifičnost slovenske ureditve izobraževalnega sistema, v okviru katerega je bilo v nekaterih programih otežkočeno spremljanje aktivnosti na ravni posameznega projekta. Slovenija je odkrile pomanjkljivosti v sistemu upravljanja in kontrol v največji možni meri sproti odpravljala. Tako je konec leta 2005 pripravila predlog spremembe in dopolnitve EPD zaradi prenosa funkcij posredniških teles za ESRR in ESS na organ upravljanja z namenom doseganja učinkovitejšega izvajanja EPD za programsko obdobje 2004–2006 (zlasti s poenostavitvijo izvedbe in s tem postopkov porabe sredstev strukturne politike v RS). Predlog je bil potrjen na seji NO za EPD 16. decembra 2005 in na seji Vlade RS 22. decembra 2005 (sklep Vlade RS št. 54402-10/2005/5), 8. avgusta 2006 pa je bila sprememba EPD uradno potrjena z *Odločbo Komisije 8/VIII/2006 o spremembi Odločbe C (2004) 2122 o odobritvi EPD za strukturno pomoč Skupnosti v okviru cilja 1 v Sloveniji CCI 2003 SI 16 1 DO 001 (št. 3083-3/2003-445)*. S tem se je odprla možnost za celovitejši pristop k reševanju problemov upravljanja. Tako so se v letu 2006 okrepile funkcije kontrol, pospešeno se je začel uvajati t. i. projektni pristop pri instrumentih, pri katerih ta ni bil v popolnosti zagotovljen, ravno tako so se pospešeno začele odvijati aktivnosti v zvezi z informacijskim sistemom (vključno z informacijskim sistemom ZRSZ) – vse zaradi optimizacije procesov upravljanja ESS.

Kljub zgoraj naštetemu je bila Slovenija pri izvajanju ukrepov ESS relativno uspešna. Tako je bilo na plačilni organ do 31. 12. 2006 posredovanih za okoli 30 mio. EUR zahtevkov (41,7 %), medtem ko je na isti dan kumulativno prispevek skupnosti znašal skoraj 19 mio. EUR. Še boljši pa so vsebinski kazalniki izvajanja; na podlagi kumulativnih vrednosti kazalnikov v obdobju 2004–2006 izvajanja EPD lahko sklepamo o napredku pri uresničevanju ciljev 2. prednostne naloge. Tako je bila ciljna vrednost števila udeležencev na nivoju prednostne naloge za celotno programsko obdobje do konca leta 2006 že presežena, in sicer za 37,4 % na ravni celotne prednostne naloge (planirano 42.400 udeležencev, do sedaj vključenih 58.275). Prav tako so bile presežene ciljne vrednosti števila podprtih podjetij in števila projektov. Tudi število bruto delovnih mest, ustvarjenih v FTE, je bilo preseženo, saj je bila ciljna vrednost za obdobje 2004–2006 1500, realizirano število pa 5088. Realizacija je bila torej 339,2 %. Delež udeležencev, ki so uspešno končali program, se zaposlili ali uspešno dokončali program usposabljanja, se iz leta v leto zvišuje. Relativni kazalnik deleža dolgotrajno brezposelnih glede na druge brezposelne osebe sicer raste, vendar je treba poudariti, da je število dolgotrajno brezposelnih v absolutnem številu upadlo za 4485 oseb. Kazalniki na nivoju celotne 2. prednostne naloge v okviru EPD kažejo na uspešno zastavljene in izvedene aktivnosti, ki so ponekod tudi bistveno presegle postavljene kazalnike.

Na ravni povpraševanja sicer ni možno mimo velikih potreb na področju razvoja človeških virov na celotnem segmentu, od neaktivnih in socialno izključenih pa vse do nezadostnega števila vrhunsko usposobljenega kadra v podjetjih in raziskovalno-izobraževalnih institucijah. Zato bo v naslednjem obdobju ključnega pomena omogočiti t. i. odprt pristop pri dodeljevanju sredstev, tj. pristop, ki po eni strani ne bo po nepotrebnem omejeval kroga prejemnikov, predvsem pa bo omogočal oz. spodbu-

jal inovativne rešitve in projekte. Zlasti projektni pristop k izvajanju projektov je eno od področij, kjer se možnosti v prihodnje lahko precej razširijo.

V okviru javne razprave je bilo ugotovljeno, da je za uspešnost programa ključnega pomena navezanost na potrebe gospodarstva, kar velja tako za modernizacijo izobraževalnih programov kot tudi za usposabljanje posameznikov (brezposelni, izobrazbeni primanjkljaj ipd.).

V okviru 2. prednostne naloge EPD je bilo sicer pri nekaterih ukrepih opaziti precej razdrobljeno strukturo instrumentov, kjer obstaja nekaj pomislekov glede doseganja kritične mase za doseganje vplivov in problema transparentnosti. V smislu učinkovitosti je neodvisno vrednotenje v pozitivnem smislu posebej izpostavilo programe usposabljanja neaktivnih na delovnem mestu, usposabljanje zaposlenih ter (zlasti s stališča potrebnosti) prilagajanje šolskih programov potrebam gospodarstva.

Področje človeških virov je bilo prav tako podprto v okviru pobude Interreg, kjer so bile najpogostejše aktivnosti:

- sodelovanje med izobraževalnimi institucijami,
- čezmejni programi usposabljanja za regionalno delovno silo,
- pospeševanje čezmejnega prenosa strokovnega znanja,
- spodbujanje razvoja in uporabe e-dela in e-učenja,
- programi usposabljanja, povezani z izboljšanjem podjetniškega znanja,
- programi za izmenjavo in izkušnje z njimi.

Največ projektov je bilo namenjenih povezovanju institucij, organizaciji delavnic na področju tradicionalnih obrti in pripravi e-orodij. Manj je bilo zanimanja za projekte, v katerih bi udeleženci v okviru čezmejnega izobraževanja lahko pridobili formalno potrdilo. Pričakovati je bilo več projektov, v katere bodo vključeni mladi, še posebej kot stimulacija, da ostanejo v svojem okolju. Prav tako je bilo manj projektov, ki bi vključevali starejše osebe ali manjšine. V programih teritorialnega sodelovanja bo tako spodbujanje vidikov usposabljanja predvideno predvsem kot horizontalna tema, skladno s potrebami projektov in lastnikov projektov v jasnem čezmejnem okviru. Za uspešnost izvajanja bo ključnega pomena čim večja poenostavitev postopkov, saj že samo večnacionalni karakter projektov zahteva dodatne obremenitve pri prijaviteljih.

Podobno so se temeljna načela EQUAL (eksperimentiranje, inovativnost in transnacionalnost) pokazala kot zelo pomembna za reševanje skupnih problemov, zato so ta načela in dobre prakse EQUAL upoštevana pri nadaljnjem programiranju ESS. Vključevanje dobrih praks v obstoječe politike poteka na horizontalni (raven organizacij, ki delujejo na istem ali podobnem področju) in vertikalni ravni (raven regionalnih in nacionalnih politik) ter v različnih okoljih.

Tudi pri izvajanju PPS EQUAL se je Slovenija srečevala s težavami, ki so izvirale predvsem iz začetnih težav pri programiranju in izvajanju kontrol, podobnih težavam pri izvajanju EPD. Dodatno so izvajanje PPS EQUAL oteževale različne specifične situacije v RS – obstoj mnogih manjših NVO in nepovezanosti manjših izvajalcev projektov. Tako je bilo na javnem razpisu za izbor projektov PPS EQUAL izbranih kar 26 različnih projektov. Omejili smo se na izvajanje 4 od 9 možnih ukrepov z namenom zagotoviti koncentracijo aktivnosti in razvoj kakovostnih razvojnih partnerstev:

- ukrep 1: omogočanje lažjega dostopa in vrnitve na trg dela za tiste, ki imajo težave pri vključevanju ali vnovičnem vključevanju na trg dela, ki mora biti odprt za vse (zaposljivost);
- ukrep 5: spodbujanje vseživljenjskega učenja in všteti delovnih praks, ki spodbujajo, da na trg dela pridejo in ostanejo tisti, ki trpijo zaradi diskriminacije in neenakosti v povezavi s trgov delu (prilagodljivost);
- ukrep 8: zmanjševanje razlik med spoloma na delovnem mestu (enake možnosti);
- ukrep 9: pomoč pri integraciji prosilcev za azil (iskalci azila).

Zaradi pomanjkanja izkušenj razvojnih partnerstev z načinom izvajanja in pravili, ki jih je vzpostavila PPS EQUAL, so se projekti pričeli izvajati relativno pozno in zamik pri izvajanju se je v programskem obdobju še povečeval. Tudi Nacionalna podpora struktura (v nadaljevanju NPS), ki zagotavlja pomoč razvojnim partnerstvom pri izvajanju projektov in je most med izvajalci in organom upravljanja, je bila na MDDSZ kot organu upravljanja za PPS EQUAL ustanovljena z zamudo, šele konec leta 2005. Ob hkratni administrativni podhranjenosti tako na OU kot tudi v okviru NPS in pri razvojnih partnerstvih so se zaostanki pri izvajanju projektov in kontrol še povečali, kar je vodilo tudi v zamude v izplačilih. Slovenija je zaostanke poskušala reševati sproti, predvsem s spremembami organizacijske strukture organa upravljanja in z okrepitevijo izvajanja kontrol, tudi s pomočjo usposobljenih zunanjih izvajalcev. Ključni napredek lahko vidimo v dejstvu, da bo večina projektov dosegla zastavljene vsebinske cilje kljub nekoliko nižji porabi finančnih sredstev, kot je bilo prvotno predvideno. Prav tako večina razvojnih part-

nerstev izpostavlja kot ključni uspeh projektov povezavo s transnacionalnimi partnerji in izmenjavo izkušenj ter dobrih praks, kar je eden glavnih ciljev PPS EQUAL.

V novem programskem obdobju bodo pridobljene izkušnje pri izvajanju PPS EQUAL pripomogle k učinkovitejši porabi sredstev ESS. Predvsem pridobljene izkušnje na področju izvajanja kontrol in programiranja bodo v pomoč pri upravljanju sredstev ESS v novi finančni perspektivi. Izvajalci in razvojni partnerji bodo gradili na pridobljenih izkušnjah izvajanja inovativnih projektov, vzpostavljeni kontakti, ki so se stkali med transnacionalnimi partnerji, pa so dobra popotnica za nadaljnjo izmenjavo dobrih praks in izkušenj.

3.2 Ključne usmeritve, cilji in kazalniki

3.2.1 Razvojni kontekst

Skladno z uredbo mora država članica pripraviti programske dokumente na dveh hierarhičnih ravneh. Tako je bil v Sloveniji na prvi ravni pripravljen Nacionalni strateški referenčni okvir (v nadaljevanju NSRO), ki opredeljuje generalno strategijo države članice za doseganje hitreje konvergence. V okviru tega programa so bile pripravljene analiza stanja, strategija in opredelitev osnovnih mehanizmov doseganja zastavljenih ciljev, vključno z določitvijo števila operativnih programov in osnovnimi finančnimi razdelitvami. Pri tem je ključnega pomena, da je v omenjenem dokumentu izražena usklajenost s Strateškimi smernicami Skupnosti za kohezijo in Nacionalnim programom reform (Lizbonska strategija) na eni ter Skupnim poročilom o socialni vključenosti na drugi strani. Splošna usmeritev, opredeljena v NSRO, je

*izboljšanje blaginje prebivalcev Republike Slovenije
s spodbujanjem gospodarske rasti, ustvarjanja delovnih mest in krepitev človeškega kapitala ter zagotavljanjem
uravnoveženega in skladnega razvoja, še posebej med regijami.*

Navedena usmeritev opredeljuje blaginjo kot globalni cilj, daje pa tudi poseben poudarek spodbujanju rasti in ustvarjanju delovnih mest, torej ključnima ciljema Lizbonske strategije, ter skladnemu razvoju.

Specifični tematski in teritorialni cilji, ki jih bo Slovenija skušala uresničiti s sredstvi kohezijske politike, so:

- spodbuditi podjetništvo, inovativnost in tehnološki razvoj,
- izboljšati sistem izobraževanja in usposabljanja ter raziskovalno-razvojne dejavnosti,
- izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve, zlasti z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti,
- zagotoviti razmere za rast z zagotavljanjem trajnostne mobilnosti, izboljšanjem kakovosti okolja in ustrezno infrastrukturo,
- skladen razvoj regij.

Pri tem bo imelo posebno težo pri doseganju teh ciljev izboljšanje institucionalne in administrativne usposobljenosti, predvsem v javnem sektorju, kar je nujno za pospešitev gospodarske rasti v Sloveniji.

Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 opredeljuje razvojne prioritete, ki so neposredno in posredno povezane s prioritetami, opredeljenimi v evropskih in nacionalnih razvojnih dokumentih, izhaja pa iz razmer na trgu dela, potreb za razvoj konkurenčnosti ter moderne socialne in učinkovite države. Operativni program bo tako ključno prispeval k uresničevanju Strategije razvoja Slovenije, Državnega razvojnega programa, integriranih smernic za rast in zaposlovanje za uresničevanje prenovljene Lizbonske strategije, Nacionalnega programa reform za izvajanje Lizbonske strategije, okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje. Ključne usmeritve operativnega programa na ravni EU poleg strateških smernic skupnosti za kohezijo torej pomenijo integrirane smernice za rast in zaposlovanje, v njihovem okviru pa zlasti smernice zaposlovanja, ki se konkretno nanašajo na:

- izvajanje politike zaposlovanja, usmerjene v doseganje polne zaposlenosti, izboljšanje kakovosti in storilnosti dela ter krepitev socialne in ozemeljske kohezije;
- spodbujanje zaposlovanja po življenjskih obdobjih;
- zagotavljanje vključujočih trgov dela, izboljšanje privlačnosti dela in zagotavljanje, da se delo izplača, tudi težje zaposljivim in nedejavnim osebam;
- izboljšanje ujemanja s potrebami na trgu;
- spodbujanje prožnosti v povezavi z varnostjo zaposlitve in zmanjševanje deljenja trgov dela;

- zagotavljanje zaposlovanju prijaznih gibanj stroškov dela in načinov določanja plač;
- razširjanje in izboljšanje naložb v človeški kapital;
- prilagajanje sistemov izobraževanja in usposabljanja novim zahtevam glede usposobljenosti.

V kontekstu nacionalnih dokumentov je OP razvoja človeških virov prioriteten vezan na drugi in tretji cilj NSRO, tj. »izboljšati kvaliteto sistema izobraževanja in raziskovalno–razvojne dejavnosti« ter »izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve še posebej z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti«. Program je tesno povezan tudi s petim ciljem zagotavljanja skladnega regionalnega razvoja, posredno pa tudi s prvim ciljem okrepitev podjetništva, inovativnosti in tehnološkega razvoja. Za uresničevanje navedenih strateških dokumentov so po posameznih področjih že pripravljene podrobnejši sektorski strateški, akcijski oz. izvedbeni programi, kjer so med drugim oblikovani cilji, instrumenti in potencialni viri sredstev (državni in lokalni proračun, zasebna sredstva in sredstva iz evropskih virov). Med njimi so za razvoj človeških virov posebej pomembni:

1. program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji,
2. okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje,
3. program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje, ki je sedaj pripravljen za celotno obdobje nove finančne perspektive 2007–2013 in temelji na OP ESS,
4. program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti 2007–2013,
5. resolucija o nacionalnem programu razvoju visokega šolstva,
6. resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih,
7. strategija vseživljenjskega učenja,
8. nacionalna strategija za razvoj pismenosti,
9. akcijski program o socialnem vključevanju ter skupni memorandum o socialnem vključevanju,
10. nacionalno poročilo o strategijah za socialno zaščito in socialno vključevanje 2006–2008,
11. akcijski program za invalide 2007–2013,
12. resolucija o nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu,
13. reforma študentske politike,
14. program ukrepov za odpravo administrativnih ovir ipd.

Pri tem velja izpostaviti nekatere posebej relevantne ukrepe iz programa reform za izvajanje Lizbonske strategije, ki se nanašajo na smernice zaposlovanja in ki imajo v OP ESS posebno težo:

- programi povečevanja zaposljivosti brezposelnih in zaposlenih,
- spodbujanje kasnejšega izstopa iz delovne sile,
- izboljšanje prilagodljivosti delavcev in podjetij s spodbujanjem uporabe prilagodljivih oblik zaposlovanja in vseživljenjskega učenja,
- povečanje zasebnih vlaganj v človeški kapital,
- prenova visokošolskega študija (uresničevanje bolonjskega procesa in Lizbonske strategije),
- uveljavljanje aktivnega staranja in vseživljenjskega učenja,
- visoka zastopanost žensk v programih aktivne politike zaposlovanja in posebni programi za spodbujanje zaposlovanja žensk,
- uvedba zaposlenim prijaznega delovnega časa in njegova razporeditev,
- povečevanje prilagodljivih oblik zaposlovanja,
- posebni programi za težje zaposeljive skupine oseb in intenzivnejše delo z njimi,
- uvedba in izvajanje programov zaposlitev v nepridobitnem sektorju,
- spodbujanje prijaznih oblik fleksibilnega trga dela,
- s pomočjo vseživljenjskega učenja povečanje sposobnosti zaposlenih za dolgotrajno ohranitev zaposlitve in zmanjšanje strukturnih neskladij glede na potrebe dela,
- posodobitev univerz s povečanjem števila ponudnikov, večjo prilagodljivostjo potrebam gospodarstva, večjo kakovostjo in konkurenco,
- zagotavljanje izobraževanja za trajnostni razvoj,
- širjenje zaposlitvenih možnosti z vrednotenjem in priznavanjem neformalnega in priložnostnega učenja ter zagotavljanje preglednosti vseh postopkov v zvezi s tem,
- izboljšanje ustreznih finančnih spodbud za delodajalce in zaposlene.

Za uspešno izvedbo posameznih aktivnosti in uresničevanje ciljev področnih politik pomenijo viri evropskih strukturnih skladov potreben pogoj, saj sicer ne bi bilo možno zagotoviti ustreznega obsega financiranja, pozitivne učinke pa lahko pričakujemo tudi na osnovi načel izvajanja, npr. načel vrednotenja in partnerstva.

3.2.2 Strateški cilji s kvantificiranimi indikatorji

Eno osnovnih izhodišč OP je združiti in poiskati sinergije med posameznimi področnimi politikami. Obseg pravic črpanja v primerjavi s prejšnjim programskim obdobjem je namreč za ESS več kot štirikrat večji, zato na področju razvoja človeških virov omogoča široko paleto pozitivnih učinkov. Kljub široki paleti so aktivnosti v posamezni razvojni prioriteti osredotočene na področja, ki prinašajo predvsem razvoj in izvedbo novih pristopov, a tudi tistih obstoječih, ki so učinkoviti in sledijo osredotočeni razvojni politiki. Namen programa torej ni razpršiti sredstva na široko paleto upravičenih aktivnosti, ampak na koherenten paket dejavnosti, ki bodo v največji možni meri izkoriščale priložnosti in reševale ključne težave na trgu dela. Predvsem bodo vsebinsko podprte aktivnosti, ki bodo omogočile izvedbo ekonomsko-socialnih reform, kjer gre sicer pri mnogih ukrepih predvsem za spreminjanje pravnih okvirov, vendar pa imajo enako težo tudi finančno zahtevnejši ukrepi, s katerimi bo država omogočila ljudem večjo prilagodljivost spreminjajočim se zahtevam delodajalcev, podprla tehnološki razvoj in konkurenčnost gospodarstva, prenos znanja med gospodarstvom in (visoko)šolskimi ter znanstvenimi institucijami, vseživljenjsko učenje, večjo aktivnost posameznikov in pravičnejšo socialno državo ter razvoj učinkovite države. Prav tako bo upoštevan vidik administrativne obremenitve, ki je tudi povezan z načelom koncentracije, tj. z usmerjanjem sredstev na omejeno število aktivnosti, s čimer se bo tako povečala transparentnost dodeljevanja sredstev kot stroškov njihovega upravljanja.

Ključna splošna usmeritev v izvajanju OP ESS je tako:

vlagati v ljudi,
katerih človeški kapital bo zagotavljal
večjo stopnjo inovativnosti, zaposljivosti in gospodarske rasti,
kar je tudi najboljši način za
večjo zaposlenost, socialno vključenost, zmanjšanje regionalnih razlik in
visok življenjski standard.

Na tej osnovi bo Slovenija v okviru OP ESS skušala doseči naslednje **strateške cilje**:

1. krepitev (vrhunskih) potencialov ljudi za doseganje večje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva in s tem ustvarjanje kvalitetnejših delovnih mest;
2. v okviru fleksibilizacije trga dela povečati in pospešiti odliv in mobilnost iz brezposelnosti oz. neaktivnosti ter zmanjšati problem dolgotrajne brezposelnosti in regionalnih razlik;
3. posodobiti sistem vzgoje in izobraževanja ter usposabljanja v smeri vrhunske kvalitete, odprtosti za mednarodne tokove in standarde ob upoštevanju potreb gospodarstva;
4. okrepiti socialno vključenost ranljivih skupin ter z bojem proti vsem oblikam diskriminacije prispevati k uveljavljanju koncepta enakih možnosti;
5. razvoj ustrezne institucionalne in administrativne usposobljenosti za učinkovito strukturno prilagajanje, rast, delovna mesta in ekonomski razvoj gospodarstva in vsakega posameznika, v okviru dobro razvitega in kvalitetnega civilnega in socialnega dialoga.

Slovenija si bo z razpoložljivimi sredstvi prizadevala doseči čim večje učinke, zlasti na dolgi rok, s sistematičnim in neprestanim vlaganjem v ljudi in krepitevijo njihove usposobljenosti, izobrazbene ravni ter kompetenc, s čimer lahko tudi najbolj pripomoremo k zmanjševanju razlik med posameznimi regijami ter k skupnemu dvigu stopnje zaposlenosti, konkurenčnosti gospodarstva ter realizaciji končnega cilja – blaginji prebivalstva.

Med skupnimi kvantificiranimi cilji, opredeljenimi v NSRO za vse tri operative programe, bo OP ESS posebej prispeval:

- k rasti BDP, ki naj bi bila v povprečju višja za 0,75 %;
- k skupnemu številu ustvarjenih bruto delovnih mest iz naslova ukrepov kohezijske politike 33.900;
- k povečanju stopnje zaposlenosti, ki naj bi se skladno z napovedjo iz NSRO povečala s 65,9 % za 1,7 %;
- stopnja registrirane stopnje nezaposlenosti naj bi se znižala z 10,2 % za 2,2 %;
- k zmanjšanju razlike med žensko in moško stopnjo brezposelnosti, ki trenutno znaša 3,6 % za 10 %.
- povečanju deleža zaposlenih s krajšim delovnim časom v skupni zaposlenosti z 10,1 na 15 %;
- k prenovitvi 150 javno veljavnih programov izobraževanja in usposabljanja;
- k povečanju deleža inovativnih podjetij v Sloveniji z 21 na 44 %;
- k zaustavitvi negativnega trenda povečevanja regionalnih razlik – izražen v koeficientu variacije »indeks razvojne ogroženosti« v višini 34,2 %.

Uspešnost doseganja zgoraj zastavljenih strateških ciljev se bo ugotavljala na osnovi naslednjih kazalnikov, pri čemer so specifični cilji (prav tako z ustrežno kvantifikacijo) opredeljeni tudi na ravni posameznih razvojnih prioritet⁴⁶:

Cilji OP razvoja človeških virov		Stanje (zadnji razpoložljivi podatek)	Cilj konec obdobja	Vir
1	Število vključenih oseb v aktivnosti OP ESS		270.000	CIS
2	Delež odraslih, vključenih v vseživljensko učenje (pop. 25-64 let po anketi)	15,3%	20,7%	Eurostat
3	Delež raziskovalcev v gospodarstvu med vsemi raziskovalci	41%	50%	SURS
4	Število novo ustvarjenih bruto delovnih mest		22.300	CIS
5	Stopnja delovne aktivnosti za skupino 15-24 let	35,3%	38%	SURS
6	Stopnja delovne aktivnosti za skupino 55-64 let	33,5	43,5	SURS
7	Povečati povprečno stopnjo zaposlenosti po anketi delovne sile v štirih regijah z najnižjo stopnjo	51,9	53,9%	SURS
8	Koeficient variacije regionalne brezposelnosti	30,7%	26%	SURS
9	Znajšanje razlike med stopnjo registrirane brezposelnosti moških in žensk	3,6 odst. točke	-10%	SURS

CIS: centralni informacijski sistem; SURS: Statistični urad RS

V okviru celotnega operativnega programa je treba v okviru splošnih usmeritev OP ESS izpostaviti dve ciljni skupini oz. usmeritvi, ki jima bo posvečena posebna pozornost. Po eni strani gre za osredotočanje na skupino **mladih**, ki bodo ena od prednostnih skupin po horizontalnem načelu. Povečanje stopnje zaposlenosti mladih, razvijanje njihovih podjetniških potencialov, podpiranje njihovega izobraževanja, pa tudi preprečevanje izključenosti, ki je v modernem svetu vse pogostejši pojav med mladimi, bodo prednostne usmeritve operativnega programa. Na tej osnovi je tudi na ravni OP povečanje stopnje delovne aktivnosti za skupino 15–24 let s 35,3 na 38 % opredeljeno kot eden od osnovnih ciljev. Naveden pristop sledi usmeritvam »pakta za mlade«, ki v svojih razvojnih ciljeh in usmeritvah predvideva vlaganja v na znanju temelječe gospodarstvo. Strategija vlaganja v mlade, z izobraževanjem, usposabljanjem, motiviranjem, svetovanjem in usmerjanjem omogoča hitrejšo in učinkovitejšo integracijo mladih na trg dela.

Podobno velja za skupino **starejših**, kjer je s stopnjo delovne aktivnosti starejših na ravni 33,5 % Slovenija na repu evropskih držav. V tem segmentu ima Slovenija še neizkoriščene priložnosti, ki ne pomenijo priložnosti samo za gospodarstvo, ampak tudi za zmanjševanje problema socialne izključenosti in revščine. Omogočanje aktivnega staranja pomeni namreč vrednoto, ki prispeva tako h gospodarski rasti, vzdržnim javnim financam, predvsem pa k večji družbeni blaginji in trajnostnemu razvoju, ki pomenita prvo izhodišče NSRO in OP ESS.

⁴⁶ Razen tam, kjer je drugače navedeno, se bodo kazalniki spremljali na letni osnovi.

Obe usmeritvi sta skladni tudi s »Priporočili Sveta z dne 27. marca 2007 o posodobitvah širših smernic ekonomskih politik držav članic in Skupnosti v letu 2007 ter o izvajanju politik zaposlovanja držav članic« za Slovenijo. V njih namreč Svet ugotavlja, da je treba pospešiti izvajanje ukrepov aktivnega staranja, prav tako pa se ovire za zaposlovanje mladih ne odpravljajo dovolj hitro.

Na ravni NSRO, torej vseh treh OP, si je Slovenija zadala indikativni cilj, da bo za lizbonske izdatke namenila preko 60 % razpoložljivih sredstev, kar ne pomeni samo dodatnih prizadevanj v smeri doseganja lizbonskih ciljev, ampak tudi enega višjih deležev med prejemnicami sredstev kohezijske politike. Pretežni del operativnega programa razvoja človeških virov je zajet v ta okvir, in sicer: v celoti razvojne prioritete ena do štiri, v okviru pete razvojne prioritete »institucionalna in administrativna usposobljenost« pa le tisti del, ki se nanaša na »modernizacijo in krepitev institucij trga dela«. **Skupni indikativni delež v okviru OP ESS, ki bo namenjen t. i. lizbonskim izdatkom, tako znaša preko 85 %.**

Instrumenti se bodo izvajali po logiki **nadsektorskega pristopa**, ki bo omogočal dostop do javnih spodbud vsem projektom, ki bodo prispevali k zastavljenim ciljem in bodo hkrati ustrezno pripravljene. Prav tako bo velikega pomena zagotavljanje sinergij tako med operativnimi programi, posameznimi razvojnimi prioritetami in tudi pri posameznih projektih, saj bodo na ta način na skupni ravni doseženi večji učinki. Tako je bilo že v NSRO ugotovljeno, da bo treba zagotavljanju sinergij in usmerjenosti na izkoriščanje priložnosti v implementacijski strukturi dati posebno težo. To bo možno doseči tako s kvalitetnejšim načrtovanjem, aktivnejšo vsebinsko vlogo organa upravljanja ter večjo vključenostjo zunanjih neodvisnih strokovnjakov v pripravo, spremljanje in vrednotenje izvajanja instrumentov.

3.2.3 Temeljna načela

Kot prvo izmed temeljnih načel, na katerih temelji OP ESS, je načelo **nediskriminacije** ter spoštovanje in spodbujanje **enakosti možnosti**, znotraj slednjega pa še posebej **enakosti spolov**.

Načelo nediskriminacije bo zagotovljeno s preprečevanjem neenakosti oz. vsakršne diskriminacije pri upravljanju in dostopanju do sredstev strukturnih skladov na osnovi spola, rase ali etničnega porekla, vere ali prepričanja, starosti, spolne usmerjenosti in invalidnosti.

Enakost možnosti in enakost med spoloma je načelo, ki bo horizontalno upoštevano pri oblikovanju vseh ukrepov znotraj prioritete, kjer bo to smiselno in utemeljeno.

V okviru analize stanja je bilo ugotovljeno, da ima Slovenija sorazmerno nizko stopnjo revščine in tudi relativno dobro dostopnost do izobraževanja, kar se kaže v zmanjševanju splošne socialne izključenosti, da pa je hkrati opaziti večje stopnje tveganja socialne izključenosti in revščine za težje zaposljive na trgu dela, za ljudi z zelo nizkimi dohodki, invalide in druge funkcionalno ovirane osebe, starejše in mlade s posebnimi potrebami, Rome, begunce, migrante. Prav tako je ugotovljen nezadostno razvit sistem spodbud za reševanje tega problema (npr. na področju socialnega podjetništva). Kot bo razvidno v nadaljevanju, je za neposredno ukrepanje temu področju namenjena posebna razvojna prioriteta, medtem ko se bo vidik enakih možnosti obravnaval tudi horizontalno, torej pri izvajanju drugih razvojnih prioritete.

Posebna pozornost je namenjena področju enakosti med spoloma, kjer lahko v Sloveniji na pozitivni strani ugotovimo dokaj ugodno razmerje plač med moškimi in ženskami, na drugi pa lahko vendarle opazimo podpovprečno nastajanje podjetij v rokah žensk, vztrajno razliko pri stopnji zaposlenosti starejših žensk ter nizek delež žensk na vodilnih položajih. Pristop k reševanju problematike enakosti med spoloma bo podoben kot na področju enakosti možnosti: po eni strani bodo predvidene posebne aktivnosti za ženske v okviru aktivnosti četrte razvojne prioritete, predvsem pa se bo načelo enakosti spolov izvajalo z vključevanjem tega načela v vsebino in kriterije drugih razvojnih prioritete (*gender mainstreaming*). Tako bodo npr. ženske na osnovi ugotovitve o nizki stopnji zaposlenosti starejših žensk prioriteta skupina pri aktivnostih v okviru četrte razvojne prioritete, v okviru prve razvojne prioritete pa bo npr. poseben poudarek na spodbujanju ženskega podjetništva nasploh. Vidik enakosti spolov bo proaktivno upoštevan povsod, kjer je to smiselno in utemeljeno. Pri spremljanju aktivnosti se bodo upoštevali tudi cilji, zapisani v Resoluciji o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških do 2013 na področju trga dela.

Ukrepi za zagotavljanje enakih možnosti za vse in tudi enakosti spolov se bodo v OP ESS izvajali na dva načina. Izključno tem ciljem so namenjene aktivnosti četrte razvojne prioritete za izboljševanje zaposlitvenih možnosti ranljivih skupin. Po horizontalnem principu pa se v OP ESS spodbuja vključevanje teh ciljnih skupin v vse aktivnosti, ki sicer niso ciljno namenjene ranljivim skupinam na trgu dela.

Ključni cilji, ki jih želimo s horizontalnim ukrepanjem enakih možnosti doseči, so:

- vključujoč trg dela – spodbujanje zaposljivosti in zaposlovanja za vse;
- vseživljenjsko učenje – zagotavljanje ustrezne izobrazbe za vse;
- razvoj tistih vidikov v programih OP ESS, ki pripomorejo k socialni reintegraciji, motiviranosti, samoiniciativnosti in vključevanju ranljivih skupin na trg dela.

Za uresničevanje ciljev zagotavljanja enakih možnosti velja v okviru OP ESS še posebej izpostaviti ukrepe na naslednjih področjih:

- dostopnost in vključevanje na trg dela: spodbujanje zaposlovanja ranljivih skupin nasploh ter žensk in moških na področjih, na katerih so manjšinsko zastopani (nestandardni poklici); pomoč delodajalcem, ki razvijajo in izpeljujejo načrte enakopravnega zaposlovanja; spodbujanje zaposlovanja ranljivih skupin nasploh, zlasti žensk na področju podjetništva. Aktivnosti se bodo izvajale predvsem v okviru 1. (spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti), 2. (spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih) in 4. (spodbujanje socialne vključenosti) razvojne prioritete;
- izobraževanje in usposabljanje: intenziviranje vključevanja ranljivih skupin v ukrepe poklicnega usposabljanja, ki vodi do strokovne izobrazbe (kvalifikacij) in poklicev; večja udeležba ranljivih skupin v ukrepih izobraževanja in usposabljanja, ki večajo zaposljivost in zaposlenost v storitvenem sektorju. Aktivnosti se bodo izvajale predvsem v okviru 1. (spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti), 3. (razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja) in 4. (spodbujanje socialne vključenosti) razvojne prioritete;
- ustanavljanje podjetij: oblikovanje podpornih storitev za spodbujanje samostojnega podjetništva in razvoj poslovnih aktivnosti za ciljne ranljive skupine; izboljšanje finančnih storitev za vse, ki začnejo in razvijajo posle; pomoč mrežnim povezavam in združenjem za ciljne skupine. Aktivnosti se bodo izvajale predvsem v okviru 1. razvojne prioritete (spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti) in 4. razvojne prioritete (spodbujanje socialne vključenosti);
- usklajevanje poklicnega in družinskega življenja: pomoč delodajalcem, ki omogočajo svojim delavcem prekinitev kariere zato, da poskrbijo za otroke, in jim nudijo možnost opravljanja storitev (kot pomoč družini); boljši dostop do usposabljanja in priložnosti za delo za starše, ki imajo težave pri transportnih povezavah, da se jim omogoči teledelo ali delo na domu. Aktivnosti se bodo izvajale predvsem v okviru 1. (spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti) in 4. (spodbujanje socialne vključenosti) razvojne prioritete.

OP ESS temelji nadalje na načelu **trajnostnega razvoja**, ki je kot osrednje načelo opredeljeno tudi v strateških in izvedbenih dokumentih Republike Slovenije (SRS), medtem ko je okoljska dimenzija podrobneje obdelana v Nacionalnem programu varstva okolja (NPVO), seveda pa so bili cilji trajnostnega razvoja opredeljeni kot ključni tudi na ravni EU (Göteborg). Navedena usmeritev pomeni zavezo k usmerjanju razvoja in posledično aktivnosti tega operativnega programa, ki bo zagotavljal ravnotežje med ekonomskimi, socialnimi in okoljskimi vidiki. OP ESS bo glede na naravo sofinanciranih aktivnosti lahko še posebej veliko prispeval h krepitvi socialne dimenzije razvoja s spodbujanjem zaposlenosti in zmanjšanjem brezposelnosti, povečevanjem enakosti možnosti in zniževanjem socialne izključenosti – zadnjemu je namenjena tudi posebna razvojna prioriteta, ki vključuje aktivnosti za izboljševanje zaposlitvenih možnosti ranljivih skupin. Z vidika okoljskih ciljev bo v okviru OP ESS v največji možni meri uporabljen proaktiven pristop, ki bo omogočal integracijo okoljskih vidikov tudi v doseganje drugih ciljev. Takšen pristop je še posebej relevanten v t. i. situacijah »win-win«, torej situacijah, ki na osnovi spremenjenih vzorcev obnašanja ustvarjajo dodano vrednost za vse vključene. Z investicijami v izobraževanje in usposobljenost bo tako dan pomemben prispevek ne samo k oblikovanju razmer za pospešeno gospodarsko rast, ampak se bo v tem okviru tudi krepilo in spodbujalo zavedanje in poznavanje o pomenu, potrebnih aktivnostih in usposobljenosti za doseganje trajnostnega razvoja, pomena okolja oz. sonaravnega razvoja, družbene tolerance ipd. Omenjena področja pomenijo tudi pomemben vidik modernizacije šolskih programov, saj gre za ključne kompetence, brez katerih si ni mogoče predstavljati moderne, odprte in kohezivne družbe, predvsem pa je vključitev trajnostnega razvoja in okoljskih vprašanj v okvir šolskega sistema prvi pogoj za celostno vključitev teh načel v normalne vzorce obnašanja in poslovanja na srednji in dolgi rok. Prav tako se bo v okviru spodbujanja vseh vrst podjetništva, vključno s socialnim, zlasti spodbujalo ustvarjanje delovnih mest, ki izkoriščajo okoljske potencialne (ekoinovacije, tretji sektor na področju trženja in ohranjanja naravnih vrednosti ipd.). Vse navedene aktivnosti seveda neposredno prispevajo tudi k ekonomskim ciljem, predvsem s krepitvijo in mobilizacijo vrhunškega kadra v trikotniku gospodarstvo, raziskovalna in akademska sfera ter tudi z investicijami v zaposlene v podjetjih. Komplementarno bodo v okviru OP ESS podprti tudi ukrepi, ki bodo zagotavljali ustrezno usposobljen kader na srednji in dolgi rok (študentska politika, modernizacija šolskega sistema itd.). OP ESS bo torej komplementarno z aktivnostmi OP RR in OP ROPI zagotavljal potrebne neposredne in posredne spodbude v okviru upravičenih dejavnosti ESS za zagotavljanje trajnostnega razvoja Slovenije. V tem duhu že NSRO jasno določa, da se bodo sofinancirane aktivnosti izvajale skladno z načelom medgeneracijske in sonarvne trajnosti, torej po načelu, da se potrebe današnjih generacij zadovoljujejo na način, ki ne omejuje možnosti prihodnjih rodov za vsaj enako uspešno zadovoljevanje njihovih potreb.

Pri izvajanju OP bo izpostavljeno tudi načelo »**inovativnosti**«, ki je utemeljeno z dodano vrednostjo glede na že obstoječe programe. Inovativni so programi, ki se dotikajo še ne razrešenih ali s kakršnegakoli vidika zapostavljenih, a perečih problemov in vsebin na trgu dela in zaposljivosti, zapostavljenih t. i. ranljivih ciljnih skupin, hkrati pa ponujajo novo perspektivo in vidik razreševanja problematike. Promocija in razširjanje ideje inovativnih aktivnosti in pristopov pomeni predvsem spodbujanje izvajalcev aktivnosti k takim pristopom na trgu dela, ki bodo hitro in učinkovito pripomogli k prilagajanju in fleksibilnosti tako delodajalcev kot iskalcev dela v hitro se spreminjajočih tržnih razmerah. To načelo se v izvedbo OP uvaja na osnovi upoštevanja ustreznih meril, ki spodbujajo inovativen pristop, oz. s posebnimi razvojnimi instrumenti. Iskanje novih idej, inovativnost v pristopih in njihova promocija naj bi pomenila verigo dobrih praks, ki bi spodbujala tudi druge akterje na trgu dela k takim pristopom in načinom dela. Pri tem z inovativnostjo razumemo predvsem nove načine organiziranja dela, nove pristope k izobraževanju in usposabljanju, k razvoju kadrov, nove vidike vključevanja na trg dela, nove pristope k promociji aktivnosti na trgu dela ipd.

Poleg inovativnosti je za izboljšanje doseganja zastavljenih ciljev pomembno načelo **transnacionalnosti**. V okviru OP ESS se Slovenija ni odločila za opredelitev posebne razvojne prioritete, ampak bo spodbujala dodano vrednost iz naslova transnacionalnih projektov po horizontalnem načelu. To pomeni, da se bodo v okviru postopkov izbora operacij posebej spodbujali prijavitelji, katerih projekti so pripravljene v sodelovanju s partnerji iz več držav. V tem okviru so najzanimivejša tista področja, kjer je dodana vrednost še posebej velika (tematski pristop), kar je tudi opisano v programskem delu operativnega programa (razvojne prioritete 2, 3 in 4). Pri tem bo posebnega pomena nadaljevanje in nadgradnja vseh učinkovitih inovativnih ukrepov, ki so bili razviti v okviru PPS EQUAL. Načelo transnacionalnosti je zlasti relevantno v okviru 4. razvojne prioritete, za razreševanje problematike socialnega vključevanja ter preprečevanje diskriminacije na trgu dela. Gre predvsem za ukrepe, ki so namenjeni ranljivim skupinam na trgu dela, npr. projekti za usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, posebne aktivnosti za mlade, projekti za invalide in druge funkcionalno ovirane osebe, projekti za socialno vključevanje bivših kaznjencev in odvisnikov od drog ipd. Drugače kot pri aktivnosti cilja 3, kjer je poudarek na izmenjavi dobrih praks in vzpostavljanju mrež, se bodo v okviru OP ESS podpirali konkretni izvedbeni projekti. To pomeni, da se pripravljalne faze projektnih idej načeloma financirajo v okviru cilja 3, medtem ko se celoviti transnacionalni projekti, ki vključujejo tudi realizacijo predvidenih aktivnosti financirajo iz naslova OP ESS.

Končno je treba kot eno temeljnih načel OP ESS izpostaviti tudi **načelo partnerstva**, ki bo upoštevano tako v fazi izvedbe kot pri spremljanju in vrednotenju. Tesno sodelovanje med vlado in partnerji po eni strani zagotavlja boljše izvajanje oz. boljše doseganje ciljev operativnega programa, partnerjem daje vpogled in možnost spremljanja izvajanja operativnega programa ter tudi možnost podajanja predlogov za vrednotenje posameznih vidikov oz. strateških ciljev OP. Na ta način se bo prispevalo tudi h krepitvi socialnega in civilnega dialoga pri vodenju razvojne politike RS na splošno.

3.2.4 Opredelitev in utemeljitev razvojnih prioritete

Razdelitev med posameznimi razvojnimi prioritetaми je uravnotežena in je izraz pomena vsebin, ki bodo financirane v okviru posameznih prioritete, izkazanih potreb, ki izhajajo iz analize stanja po posameznih razvojnih področjih, in opisane analize SWOT:

Operativni program razvoja človeških virov; Raven razvojnih prioritete		Sredstva ESS; € (tekoče cene)	%
Skupaj		755.699.370	100,0
1	Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti	262.114.965	34,7
2	Spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih	140.018.678	18,5
3	Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja	164.661.965	21,8
4	Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti	63.848.517	8,4
5	Institucionalna in administrativna usposobljenost	97.051.506	12,8
6	Tehnična pomoč	28.003.739	3,7

Tako je nekaj čez tretjino sredstev predvidenih za **spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti**, kar kaže na velike potrebe na tem področju, saj se razpoložljiva sredstva v povprečju na leto povečujejo za več kot petkrat glede na prejšnje obdobje. Razlog za takšen poudarek je po eni strani nizka stopnja nezaposlenosti, kar neizogibno pomeni potrebo po še intenzivnejšem povečevanju produktivnosti med delovno aktivnimi, po drugi pa neizkoriščeni potenciali zlasti pri spodbujanju in izkoriščanju inovativnosti, tehnološkega razvoja in podjetništva nasploh. Poudarek bo zato na krepitvi raziskovalno-razvojne sposobnosti podjetij s povečanjem deleža razvojnikov in drugega vrhunškega kadra med zaposlenimi ter na spodbujanju razvoja človeških virov v podjetjih, zlasti izobrazbene strukture in usposobljenosti zaposlenih zaradi povečevanja zaposljivosti in mobilnosti delojemalcev na eni strani ter krepitve konkurenčnosti delodajalcev na drugi. Z vlaganji v človeške vire se bo tako veliko prispevalo tudi k dvigu deleža inovativnih podjetij v Sloveniji, kar pomeni enega od ciljev iz NSRO. Ob tem je treba ustrezno usposobljen priliv kadra v gospodarstvo zagotoviti na srednji in dolgi rok, pri čemer imajo pomembno vlogo tudi ukrepi in institucije izven šolskega sistema. Tako bo s sistematičnim in celovitim pristopom vzpostavljen sistem spodbud za povezovanje izobraževanja in potreb na trgu dela (npr. štipendijske sheme) z namenom odpravljanja strukturnih neskladij v zaposlovanju, izboljšani kvalifikacijski strukturi človeških virov in povečani zaposljivosti. Ob zagotavljanju varnosti zaposlitve je za doseganje večje zaposlenosti, zaposljivosti in gospodarske rasti pomembna tudi fleksibilizacija trga dela, kar je eden ključnih ciljev tako SRS kot NSRO in OP ESS. Na tej osnovi je bil v kontekstu padajoče brezposelnosti tudi določen cilj povečanja deleža zaposlenih s krajšim delovnim časom, ki ne pomeni le večje fleksibilnosti, ampak tudi boljše prilagojenost delovnih razmer, npr. za mlade družine. Vse navedene aktivnosti se bodo izvajale s skupnim in usklajenim pristopom s socialnimi partnerji, ki bodo imeli pomembno vlogo pri spodbujanju in omogočanju večje fleksibilizacije trga dela ob hkratnih izboljšavah zaposlitvenih možnosti.

Pogoj za uspešen razvoj gospodarstva in podjetništva je usposobljena delovna sila, kar je odvisno od kakovosti sistemov vzgoje, izobraževanja in usposabljanja ter od intenzivnosti vključevanja prebivalstva v vseživljenjsko učenje. Temu področju Slovenija sicer že namenja precejšnja sredstva, kljub temu pa je s sredstvi ESS treba dodatno prispevati h kvalitetnemu premiku šolskega sistema ter k spodbuditvi odraslih k rednemu izobraževanju in usposabljanju. Na tej osnovi je **razvoju človeških virov in vseživljenjskega učenja** namenjenih nekaj čez petino sredstev OP, kar pomeni 3,2-kratno povprečno letno povečanje glede na prejšnje obdobje. S povečanjem sredstev bo možno pristopiti k celovitemu posodobitvenemu pristopu na celotni vertikali vzgojno-izobraževalnega sistema ter sistemov usposabljanja. Ti morajo zagotavljati vrhunsko kakovost, ki ne bo samo mednarodno primerljiva, ampak bo neposredno vključena v mednarodne tokove znanja. Pri tem je bistvenega pomena okrepitev povezanosti med sistemom izobraževanja in usposabljanja s trgom dela in potrebami gospodarstva, na kar posebej opozarja tudi Svet v svojih priporočilih z dne 27. marca 2007. Po drugi strani je treba povečati udeležbo posameznika v procesu izobraževanja in usposabljanja in s tem dvigniti njegovo izobrazbeno raven ter zagotoviti tudi večje zaposlitvene možnosti in mobilnost. Eden ključnih ciljev na tem področju je zato dvig deleža odraslih, vključenih v vseživljenjsko učenje, na vsaj 20,7 % ob koncu obdobja.

Nekoliko manjše je povečanje sredstev glede na prejšnje obdobje pri razvojni prioriteti **spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih** (nanjo odpade slaba petina sredstev), in sicer zaradi precejšnjega upada v stopnji brezposelnosti. Kljub temu ostaja problem brezposelnosti v Sloveniji predvsem v smislu dolgotrajne oz. strukturne brezposelnosti, zato se sredstva tudi za ta namen povečujejo. Aktivnosti bodo usmerjene v odpravljanje tistih lastnosti brezposelnih oseb, ki so ključna ovira za zaposlitev – navedeno zlasti velja za izobrazbeno strukturo ter usposobljenost brezposelnih in neaktivnih. V zvezi z zadnjimi je v Sloveniji premalo podpornih mehanizmov, ki bi neaktivne motivirali in spodbujali k aktivnemu iskanju zaposlitve, zato je navedeni cilj tudi eden ključnih na tem področju. Bistveni cilj razvojne prioritete pa je seveda povečati priliv brezposelnih oseb v zaposlitev, kar se neposredno povezuje s splošnim ciljem ustvarjanja delovnih mest. Z aktivnim in, kjer se le da, preventivnim pristopom želimo vsaki brezposelni osebi omogočiti dostop do ukrepov aktivne politike zaposlovanja, od informiranja, motiviranja, vseživljenjske karijerne orientacije, usposabljanja in izobraževanja ter drugih shem (vse z namenom povečanja možnosti posameznika za zaposlitev). Posebna pozornost bo namenjena tudi zmanjševanju razlik v stopnji zaposlenosti in brezposelnosti med posameznimi regijami, tako da bi se v celoti izkoristili potenciali ljudi na vseh območjih RS.

Izkoriščanju zaposlitvenega potenciala ranljivih in izključenih skupin je namenjena razvojna prioriteta **enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti**, za katero je rezerviranih 8,4 % sredstev, kar je 3,8-kratno povečanje glede na obdobje 2004–2006. Cilj te prioritete je predvsem omogočiti dostop do zaposlitve in usposabljanja ranljivim skupinam z razvojem socialnega in drugih inovativnih oblik podjetništva, ki ustvarjajo nova delovna mesta ter širijo socialne in druge storitve javnega pomena. Med ranljive skupine se uvrščajo mladi, starejši, ženske, invalidi in druge funkcionalno ovirane osebe, Romi, migranti, begunci, starši majhnih otrok, bivši kaznjenci, odvisniki od drog, otroci s posebnimi potrebami in druge ranljive skupine s težavami socialnega vključevanja na trgu dela in zaposlovanja. Za doseg navedenega cilja je izjemnega pomena tudi splošna osveščenost javnosti o enakih možnostih kot pozitivni družbeni vrednoti, kar bo tudi prispevalo k odpravi diskriminatorskih

praks pri zaposlovanju. Načelo enakosti možnosti pomeni horizontalno prioriteto OP in je posebej opredeljeno v poglavju 3.4. Izvajanje vseh navedenih aktivnosti je priložnost za kvalitativen razvoj nevladnega sektorja, pričakovati pa je tudi zelo aktivno delovanje na področju izmenjave dobrih praks in projektov na področju spodbujanja socialne vključenosti s transnacionalnimi partnerstvi.

Novost v okviru ESS je področje institucionalne in administrativne usposobljenosti, ki še posebej v kontekstu učinkovitosti zagotavljanja javnih storitev pomeni enega ključnih faktorjev konkurenčnosti države. Ravno v tem segmentu je bila Slovenija do sedaj v mednarodnih primerjavah označena kot nekonkurenčna. Razvojni prioriteti **krepitev institucionalne in administrativne usposobljenosti** je tako namenjena dobra osmina sredstev, vključuje pa tudi ukrepe za spodbujanje razvoja NVO, civilnega dialoga ter nadaljnega razvoja in krepitev socialnega dialoga. Na področju institucionalne in administrativne usposobljenosti posebno mesto zavzemajo ukrepi, ki izboljšujejo učinkovitost in uspešnost storitev javnega sektorja za prebivalstvo in gospodarstvo, tudi s področjem pravosodja in ukrepi, ki vodijo k vzpostavitvi takega okolja za poslovne subjekte, da bo Slovenija postala eno podjetništvu najprijaznejših okolij v Evropi in svetu. Tako se npr. nadejamo bistvenega skrajšanja potrebnega časa za ustanovitev gospodarske družbe s sedanjih 61 dni na 7 dni ob koncu obdobja. Podobno ambiciozno so postavljeni cilji na področju učinkovitosti javne uprave, pravosodja (skrajšanje sodnega postopka in zmanjševanje sodnih zaostankov) in tudi na področju učinkovitosti zagotavljanja zdravstvenih storitev, ki zaradi slabe dostopnosti pomenijo večjo stroškovno obremenitev gospodarstva, hkrati pa povzročajo neposredne stroške prebivalstvu zaradi izgubljenega časa. Posebna pozornost je posvečena institucijam na trgu dela, pri katerih želimo na osnovi izboljšane organiziranosti in usposobljenosti izboljšati uspešnost posredovanja zaposlitev, na kar v svojih priporočilih z dne 27. marca 2007 o noveliranih smernicah za vodenje gospodarskih politik držav članic in za vodenje politik zaposlovanja opozarja tudi Svet. Pomemben del razvojne prioritete se nanaša tudi na krepitev civilnega in socialnega dialoga ter sposobnosti nevladnega sektorja in socialnih partnerjev za zagotavljanje storitev, ki prispevajo k rasti in ustvarjanju delovnih mest.

Slovenija želi v finančni perspektivi 2007–2013 spodbuditi razvoj **nevladnega sektorja** z dveh vidikov: po eni strani je v peti razvojni prioriteti del sredstev namenjen neposredno razvoju usposobljenosti nevladnega sektorja za opravljanje storitev, po drugi strani pa je na horizontalni osnovi pri praktično celotnem OP ESS predvidela NVO kot izvajalce razvojnih prioritete. V predvidenih aktivnostih je nevladni sektor celo prioriteta skupina upravičencev, kar zlasti velja za dejavnosti v okviru četrte razvojne prioritete. Da bi tudi na tem področju (vključevanje NVO) dosegli želene rezultate in učinke, se v okviru OP ESS predvideva delež v višini 7 % sredstev oz. 53 mio. evrov, ki naj bi ga pridobil nevladni sektor.

Podoben, a še bolj osredotočen pristop je predviden za socialne partnerje, kakor to predvideva tudi uredba o ESS. Tako je za **krepitev socialnega dialoga in usposobljenosti socialnih partnerjev** v okviru razvojne prioritete »krepitev institucionalne in administrativne usposobljenosti« za dejavnosti socialnih partnerjev okvirno predvidenih vsaj 2,7 mio. evrov, dodatno pa se bo iz naslova prve razvojne prioritete za skupne akcije namenilo vsaj še 4,1 mio. evrov sredstev ESS. Iz tega naslova se bodo financirale aktivnosti, ki na osnovi tesnega sodelovanja med socialnimi partnerji in državo prinašajo dodano vrednost. Takšen primer je npr. napovedovanje potreb po kadrih ali skupno reševanje problematike presežnih delavcev, pri katerih ni možno pričakovati dobrih rezultatov brez skupnega in usklajenega pristopa. Na podlagi ocene obsega in stroškov predvidenih aktivnosti ocenjujemo skupaj indikativno alocirani obseg sredstva za socialne partnerje v višini najmanj 0,9 % sredstev OP ESS kot ustrezen, saj pomeni dobro osnovo za dodatno krepitev socialnega dialoga in partnerjev neposredno, hkrati pa je tudi dobra osnovo za krepitev skupnih aktivnosti z državo. Ne glede na navedeno se lahko v primeru učinkovitega in uspešnega doseganja zadanih ciljev pri izvajanju skupnih aktivnosti v okviru vmesnega vrednotenja navedeni znesek skladno s priporočili tudi poveča⁴⁷.

⁴⁷ Uspešnost vključevanja socialnih partnerjev v izvajanje OP ESS bo predvidoma vključeno v vrednotenje doseganja zastavljenih ciljev, ki se bo izvedlo sredi programskega obdobja.

3.3 Razvojne prioritete OP ESS

3.3.1 Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Doseganje cilja polne zaposlenosti, ki si ga je zastavila EU, je močno odvisno od sposobnosti in zmožnosti gospodarstva, da ustvarja kakovostna in produktivna delovna mesta, kakor tudi od inovativnosti, znanja in prilagodljivosti posameznikov glede na predvidene ekonomske spremembe in pozitivno naravnani menedžment. Rast zaposlenosti bo dosegljiva le ob stabilni gospodarski rasti, ki bo temeljila na pospeševanju tehnološke preнове industrije, povečanih investicijah v znanje in inovativnost, oblikovanju podjetniških mrež, pospeševanju podjetništva, oblikovanju spodbudnega okolja za naložbe, tako domače kot tuje neposredne naložbe, spodbujanju rasti malih in srednjih podjetij ter vzpostavljanju fleksibilnega trga dela.

V prioriteti se bodo aktivnosti osredotočile predvsem na spodbujanje mobilnosti visoko strokovno izobraženega kadra ter na usposabljanje in izobraževanje zaposlenih. Upoštevati je namreč treba, da večja varnost zaposlitve ob fleksibilnem trgu dela izhaja predvsem iz večje usposobljenosti posameznikov. Večja usposobljenost je pomembna še z vidika vzročno-posledične povezave med večjo usposobljenostjo in rastjo zahtevnosti delovnih mest, inovativnostjo in razvojem novih storitev. Vendar je za razvojni preboj na strani trga dela treba dati poseben pomen razvoju novih, zahtevnejših oz. boljših delovnih mest, predvsem tistih z večjo dodano vrednostjo, za katera bodo potrebni posebni instrumenti. Na tej točki je treba izpostaviti sinergijo z aktivnostmi v razvojnih prioritetah drugega operativnega programa (OP RR), ki bo s svojimi spodbudami krepil ponudbo in kakovost raziskovalno-razvojnih dejavnosti v javnem sektorju ter povečeval njihov obseg v zasebnem sektorju. To bo neizogibno povečalo povpraševanje po visoko usposobljenem kadru, kar pomeni ključno usmeritev te razvojne prioritete. Fleksibilen trg dela oz. nove oblike organizacije dela ponujajo dodatne priložnosti za ustvarjanje, zahtevajo pa tudi spodbujanje raznih fleksibilnih oblik dela in nadaljnji razvoj novih delovnih mest v okviru spodbujanja podjetništva.

Cilj razvojne prioritete je:

**vzpostavljanje prilagodljivega in konkurenčnega gospodarstva
z vlaganji v razvoj človeških virov za pridobitev znanj in spretnosti,
z usposabljanjem, izobraževanjem, štipendiranjem ter povezovanjem gospodarske,
izobraževalne, razvojno-raziskovalne in zaposlovalne sfere.**

Z aktivnostmi, ki se bodo izvajale v okviru prve razvojne prioritete, želimo uresničiti predvsem naslednje **specifične cilje**:

1. krepitev raziskovalno-razvojne sposobnosti podjetij ter izboljšana povezanost med akademsko, raziskovalno in gospodarsko sfero;
2. spodbujanje razvoja človeških virov v podjetjih z namenom povečevanja zaposljivosti in mobilnosti delojemalcev na eni strani ter krepitev konkurenčnosti delodajalcev na drugi;
3. s sistematičnim in celovitim pristopom vzpostaviti sistem spodbud za povezovanje izobraževanja in potreb na trgu dela, ki bodo odpravljale strukturna neskladja v zaposlovanju, izboljšala kvalifikacijsko strukturo človeških virov in povečevala zaposljivost;
4. ustvariti nove zaposlitvene možnosti s spodbujanjem podjetništva, fleksibilnejših oblik zaposlovanja in drugih inovativnih pristopov k preprečevanju prehoda v brezposelnost.

Aktivnosti za povečanje prilagodljivosti in usposobljenosti posameznikov in prenos znanja se bodo osredotočile zlasti na tri vidike:

- (i) podpora tehnološkim, visokošolskim ter znanstvenim potrebam gospodarstva in prenosu znanja (visoko usposobljeni kadri, raziskovalci);
- (ii) podpora razvoju konkurenčnosti gospodarstva (usposabljanje zaposlenih);
- (iii) podpora manj izobraženih, predvsem tistih zaposlenih, ki jih podjetja običajno ne vključujejo v usposabljanja in so v največji nevarnosti prehoda med brezposelne (med njimi tudi mlajši starejši).

Za povezavo med gospodarstvom in potrebami trga dela se bo dodatno k usposabljanju in izobraževanju pozornost namenila tudi izvajanju nove štipendijske politike in posodobljenega sistema ter ogrožja nacionalnih poklicnih kvalifikacij.

Poseben sklop, ki povezuje gospodarstvo in razmere na trgu dela, bo osredotočen na spodbujanje fleksibilnih oblik dela in prenos znanja med generacijami, kar bo imelo dolgoročen pozitiven vpliv na zaposlenost in zaposljivost tako starejših kot mladih ob upoštevanju smernic »pakta za mlade« in nadaljnji razvoj novih delovnih mest v okviru spodbujanja podjetništva.

Ob izvajanju in spremljanju učinkovitosti horizontalne teme »zagotavljanja enakih možnosti« bo v okviru 1. razvojne prioritete poudarek predvsem na (I) izvajanju aktivnosti za starejše, skladno s strategijo aktivnega staranja (zaposlovanje in ohranjanje zaposlitve starejših, medgeneracijske inštruktorske in mentorske sheme za prenos znanja med generacijami, »job rotation«; (II) na »gender mainstreaming« (npr. spodbujanje ženskega podjetništva), (III) na fleksibilnih oblikah organizacije dela, tako za delodajalce kot za delojemalce, zlasti na področju zagotavljanja boljših možnosti za prilagajanje in usklajevanje poklicnega in družinskega življenja; (IV) na mladih in povezovanju s potrebami gospodarstva – štipendijske sheme, medgeneracijske inštruktorske in mentorske sheme za prenos znanja med generacijami.

Po zaključku finančne perspektive bo z investiranimi sredstvi Slovenija dosegla napredek na področju posameznih, zgoraj opredeljenih specifičnih ciljev⁴⁸:

Kazalniki RP Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti		Stanje (zadnji razpoložljivi podatek)	Cilj konec obdobja	Specifični cilj	Vir
Učinek					
1	Število "mladih raziskovalcev" v gospodarstvu na osnovi OP ESS	181	500	1	CIS
2	Število prehodov visokokvalificiranega kadra v gospodarstvo oz. med gospodarstvom na osnovi OP ESS (celotno obdobje)		450	1	CIS
3	Število zaposlenih (posameznikov), ki so vključeni v vseživljensko učenje (celotno obdobje)		70,000	2	CIS
	od tega žensk	50	50 %	2	CIS
4	Število razvitih poklicnih standardov	30	500	3, 4	CIS
5	Število razvitih poklicnih katalogov		400	3, 4	CIS
6	Število prejemnikov iz ukrepov štipendijske sheme (celotno shemo)		470,500	3	
7	Število štipenditorjev, ki štipendirajo skladno s štipendijsko shemo	1,100	2,200	3	CIS
8	Število projektov uvajanja fleksibilnih oblik zaposlovanja (celotno obdobje)		175	4	CIS
9	Število podprtih novonastalih podjetij – samozaposlitev (celotno obdobje)	1527*	8,400	4	CIS
Rezultat					
10	Število aplikativnih tehnologij, patentov ali inovacij za potrebe gospodarstva kot posledica podprtih aktivnosti (celotno obdobje)		115	1	CIS
11	Povprečno število ur izobraževanja na zaposlenega v podprtih podjetjih po zaključku projekta		povečanje za 10 %	2	CIS
12	Delež vseh štipendistov, ki so ohranili zaposlitev 12 mesecev po zaključku pogodbenih obveznosti		90 %	3	CIS
13	Število samozaposlenih – ustvarjenih bruto delovnih mest – na osnovi podprtih aktivnosti, 12 mesecev po njihovem zaključku (celotno obdobje)		7,000	4	CIS/ ZRSZ
14	Povečanje deleža zaposlenih s krajšim delovnim časom v skupni zaposlenosti	10 %	15 %	4	SURZ

CIS: centralni informacijski sistem; SURS: Statistični urad RS; ZRSZ: Zavod RS za zaposlovanje; CPI: Center za poklicno izobraževanje; * se nanaša na letno povprečje v obdobju 2004–2006

⁴⁸ Razen tam, kjer je drugače navedeno, se bodo kazalniki spremljali na letni osnovi.

Med ključnimi cilji je treba poleg novih ustvarjenih delovnih mest izpostaviti dvig raziskovalne intenzivnosti kakor tudi splošne usposobljenosti v gospodarstvu, kar je pogoj za hitrejšo povečevanje dodane vrednosti in tudi za preprečevanje odlivanja delovnih mest iz Slovenije. Prav tako je pomembno, da se z uvajanjem fleksibilnejših oblik zaposlovanja prispeva k prožnejšemu trgu dela, kar bo prebivalstvu omogočalo večjo stopnjo delovne aktivnosti, gospodarstvu pa večjo prilagodljivost globalnim trendom. Oboje je v interesu povečevanja konkurenčnosti in blaginje v RS.

RAZVOJNI KONTEKST

Razvojna prioriteta je utemeljena na evropskih in nacionalnih razvojnih dokumentih ter izhaja iz razmer na trgu dela v Sloveniji. Vsebinski okvir predstavljajo naslednji dokumenti:

- SRS, zlasti četrta razvojna prioriteta: moderna socialna država in večja zaposlenost;
- Integrirane smernice za rast in zaposlovanje (2005–2008), ki jih je za uresničevanje prenovljene Lizbonske strategije in njenih ciljev sprejel Evropski svet;
- nacionalni program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, ki hkrati vključuje strateške usmeritve Republike Slovenije na področju zaposlovanja in cilje integriranih smernic, predvsem smernica 8: spodbujati in omogočati inovacije, smernica 15: spodbujanje podjetniške kulture in ustvarjanje podpornega okolja za MSP, večje sodelovanje podjetij z izobraževalnimi in razvojno–raziskovalnimi ustanovami ter spodbujanje mobilnosti kadrov, smernica 18: spodbujanje zaposlovanja po življenjskih obdobjih, smernica 21: spodbujanje prožnosti v povezavi z varnostjo zaposlitve in zmanjševanja deljenja trgov dela, smernica št. 23: razširjanje in izboljšanje naložb v človeški kapital;
- okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji;
- osnutek DRP 2007–2013 in NSRO;
- lizbonska naravnost kohezijske politike se kaže v sredstvih, ki jih Slovenija namenja za programe ESS ter podporo programom spodbujanja konkurenčnosti in inovativnosti; drugi način vključevanja lizbonskih ciljev v kohezijsko politiko je dopolnjevanje ukrepov za povečevanje gospodarske rasti in zaposlovanja;
- resolucija o Nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu;
- resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih.

Vsebina in cilji razvojne prioritete prav tako dopolnjujejo aktivnosti 7. okvirnega programa za raziskave in tehnološki razvoj, ki na področju razvoja človeških virov spodbuja zlasti mednarodno mobilnost raziskovalcev oz. njihove skupne, vseevropske projekte (zahteva po sodelovanju partnerjev iz več držav članic). To pomeni, da gre za zahtevne projekte, ki od sodelujočih zahtevajo visoko stopnjo usposobljenosti, h kateri pa lahko ključno pripomore ravno OP ESS. Ta je namreč namenjen krepitvi usposobljenosti in konkurenčnosti slovenskega raziskovalnega prostora in gospodarstva, kar ustvarja ustrezno podlago za nadgradnjo aktivnosti v okviru 7. okvirnega in tudi drugih programov. Glede na opredeljene cilje gre torej za izrazito komplementarno zasnovane programe.

Vsebine razvojne prioritete spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti se smiselno povezujejo v okviru naslednjih **prednostnih usmeritev**, in sicer:

1. strokovnjaki in raziskovalci za konkurenčnost podjetij,
2. usposabljanje in izobraževanje za konkurenčnost in zaposljivost,
3. štipendijske sheme,
4. pospeševanje razvoja novih zaposlitvenih možnosti.

3.3.1.1 Strokovnjaki in raziskovalci za konkurenčnost podjetij

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Krepitev znanja v gospodarstvu kot enega ključnih konkurenčnih dejavnikov je nujno povezana z vlaganji v RR. To je pogoj za povečanje inovativnosti in ustvarjene dodane vrednosti in produktivnosti gospodarstva.

Kakovostni človeški viri so ključnega pomena za gospodarski razvoj države ter s tem tudi za njeno konkurenčnost in prepoznavnost na globalni ravni. Te cilje bomo uresničevali z ukrepi, usmerjenimi v vzgojo, razvoj in ohranjanje kompetentnih človeških virov za potrebe gospodarstva. Gre za krepitev znanja in sposobnosti kadrov, povečevanje deleža vrhunsko izobraženih kadrov v gospodarstvu, prednostno razvijanje naravoslovno–tehničnih znanj, povečanje kakovosti in aplikativnosti znanstvenega in raziskovalno–razvojnega dela, spodbujanje mobilnosti razvojnih kadrov iz institucij znanja v gospodarstvo, iz velikih v mala in srednja podjetja ter priliv drugih kadrov za potrebe gospodarstva. Raziskovalna odličnost za gospodarsko konkurenčnost bo dosežena tudi s povezovanjem raziskovalnih in razvojnih potencialov za podporo gospodarski

konkurenčnosti Slovenije, s poudarkom na inovativnosti, razvoju storitev ter področju raziskav in tehnološkega razvoja (npr. tehnološke platforme, tehnološke mreže, tehnološki centri, raziskovalni centri odličnosti, spodbujanje povezovanja v razvojno-raziskovalna in visokošolska središča).

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

a) Mladi raziskovalci za gospodarstvo, krepitev podiplomskega znanja kadrov v gospodarstvu
V programu mladih raziskovalcev za gospodarstvo se mladi usposablajo z delom pri konkretnih raziskovalnih projektih, ki se izvajajo v posameznem podjetju oz. organizaciji. Program Mladi raziskovalci za gospodarstvo je program doktorskega izobraževanja in usposabljanja človeških virov za raziskave in razvoj na prednostnih področjih raziskav in tehnološkega razvoja, tj. na področjih, kjer podjetja potrebujejo nova znanja za razvoj visokotehnoloških izdelkov in storitev. Pri doktorskem študiju za potrebe gospodarstva bo ukrep med drugim omogočal, da kandidat ter delodajalec skupaj z institucijo znanja določita predmetnik študija, ki bi najbolje ustrežal razvojnemu delu kandidata pri delodajalcu ter omogočal, da je mentor raziskovalca zaposlen v gospodarstvu. Prednostno bodo obravnavani tisti projekti, ki izkazujejo interdisciplinarnost. Pri tem bodo imeli delodajalci in njihovi kadri možnost podiplomskega študija tudi na tujih, vrhunskih institucijah znanja.

b) Spodbujanje mobilnosti visoko kvalificiranega osebja
Iz prakse preteklih let so mladi raziskovalci iz znanosti po končanem doktoratu ali magisteriju pretežno ostajali v razvojno-raziskovalnih institucijah. S tem so se onemogočili direktno plasiranje in aplikacija njihovega znanja v gospodarstvo ter pridobitev ustreznega aplikativnega znanja. Spodbujanje prehoda raziskovalcev iz institucij znanja v gospodarstvo ima pozitivne učinke tako zaradi pridobivanja aplikativnega znanja raziskovalca kot zaradi krepitev ustreznih strokovnih znanj v samem gospodarstvu. Posredno vpliva tudi na povečan pretok raziskovalcev skozi institucije znanja.

Prav tako se bo spodbujal prehod razvojnikov in drugega visoko kvalificiranega kadra iz velikih v mala in srednja podjetja: verjetnejše je, da bodo velika podjetja zaposlila visokokvalificirano osebje, saj to običajno meni, da velika podjetja ponujajo boljše delovne razmere ter varnejše in privlačnejše kariere. Nasprotno imajo lahko mala in srednje velika podjetja korist od prenosa znanja in povečanih inovacijskih zmožnosti, če zaposlujejo visokokvalificirano osebje za izvajanje dejavnosti na področju raziskav, razvoja in inovacij. Ukrep bo spodbujal plasiranje znanja visokokvalificiranih kadrov v naše gospodarstvo in stimuliral slovenska podjetja, da pridobivajo ustrezne vrhunske kadre tudi iz tujine, zlasti na področjih, kjer je v Sloveniji primanjkljaj znanja ali tovrstnih kadrov.

c) Oblikovanje interdisciplinarnih skupin (timov) za delo na tehnološko-razvojnih projektih v gospodarstvu
Dejavnost je namenjena kreiranju posebnih razvojnih skupin (timov), v katerih bodo sodelovali visokokvalificirani kadri (raziskovalci, inženirji, tržniki ipd. z vsaj univerzitetno izobrazbo in ustreznimi delovnimi izkušnjami), ki so zaposleni v institucijah znanja ali v podjetjih ter visokoizobraženi kadri, ki so ravnokar končali vsaj univerzitetni študij (»sveži« dodiplomski ali podiplomski diplomiranci), domači in iz tujine.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

Dejavnosti bodo namenjene podjetjem z njihovimi zaposlenimi in posameznikom, torej tako raziskovalcem v institucijah znanja in v podjetjih kot tudi mlademu, domačemu in tujemu visokoizobraženemu kadru, ki je ravnokar končal študij.

3.3.1.2 Usposabljanje in izobraževanje za konkurenčnost in zaposljivost

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Na trgu dela v Sloveniji obstaja premajhna fleksibilnost delodajalcev in tudi posameznikov v smislu geografske in poklicne mobilnosti ter sposobnosti hitrejšega prilagajanja potrebam na trgu dela. S tem sta povezana potreba po večjem vlaganju v človeški kapital in udeležba odraslih zaposlenih v vseživljenjskem učenju. Z zastavljenimi ukrepi se bodo izvajale začrtane usmeritve povečane zaposljivosti z dvigom izobrazbenega nivoja, usposobljenosti in temeljnih veščin (ključnih kompetenc), predvsem za zaposlene, in sicer po eni strani za najvišje izobražen kader oz. ključni kader za zagotavljanje konkurenčnosti v gospodarstvu, po drugi pa za ciljne skupine, ki jim grozi izguba zaposlitve. Gre zlasti za tisto skupino zaposlenih, kjer je zaradi potrebnih investicij v izobraževanje in usposabljanje zaposleno osebo ceneje odpustiti in nato zaposliti drugo osebo, kar pomeni, da bi imele tako odpuščene osebe brez podpore precej manjše možnosti ponovne zaposlitve. Instrumentarij, ki se nanaša na reševanje problematike presežnih delavcev, je sicer vključen v prednostno usmeritev »pospeševanje razvoja novih zaposlitvenih možnosti«.

Prav tako je treba izboljšati ozaveščenost delodajalcev o pomenu vlaganj v razvoj človeških virov in na tej osnovi tudi samo kakovost upravljanja človeških virov v podjetjih. Posebna pozornost bo namenjena programom za starejše zaposlene v okviru ukrepov strategije aktivnega staranja, mladim pa v skladu s smernicami evropskega pakta za mlade. To so aktivnosti, ki se navezujejo na spodbujanje starejših k aktivnosti in kasnejšemu izstopu s trga dela, ter aktivnosti za spodbujanje prenosa znanja na mlajše generacije v povezavi z delovnim upokojevanjem. Širše mentorske sheme poudarjajo pomen izmenjave znanja med zaposlenimi oz. prenos znanja na novozaposlene, predvsem mlade (brez delovnih izkušenj, iskalce prve zaposlitve). To je dragoceno znanje, obogateno z delovnimi izkušnjami ter konkretnimi veščinami, ki se pridobijo na delovnih mestih.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

1. spodbujanje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih za njihovo večjo zaposljivost in povečevanje konkurenčne sposobnosti podjetij (shema »job rotation«, razvoj karier, karierno svetovanje – regionalne kariernne sheme, posodabljanje in širitev poklicnih standardov in katalogov ipd.);
2. mentorske in inštruktorske sheme prenosa znanja, veščin in kompetenc (medgeneracijsko, povezano z delovnim upokojevanjem, na novozaposlene, interna znanja, interni inštruktorji, usposabljanje mladih brez delovnih izkušenj, »coaching« ipd);
3. različne oblike spodbujanja podjetij za dvig kakovosti in povečanje vlaganj v človeške vire ter merjenje kakovosti teh vlaganj.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

Zasebni sektor – podjetja in njihovi zaposleni, vključno s socialnimi podjetji, zlasti srednja in mala podjetja ter podjetja na območjih, ki zaostajajo v razvoju.

3.3.1.3 Štipendijske sheme

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Razvoj tehnološke in poslovne infrastrukture je temeljni kamen za razvoj in konkurenčnost gospodarstva v državi. Ta mora zagotavljati ustrezen pritok kadra v gospodarstvo skladno z njegovimi potrebami, pri čemer pa analize kažejo, da sedanji sistem financiranja dodiplomskega, zlasti pa podiplomskega študija ne zagotavlja enakih možnosti vključenosti v izobraževanje vsem socialnim slojem, predvsem pa obstaja problem neustrezne strukture diplomantov. Kot ugotavljamo v analitičnem delu, je za znati primanjkljaj diplomantov v naravoslovju, matematiki in računalništvu, zdravstvu in socialni ter presežek na družboslovju, ekonomsko-poslovnih vedah, pravu ipd. V ta namen je treba stimulirati in usmerjati študente za študij na smereh z deficitarno ponudbo; tudi sicer lahko opazimo v gospodarstvu relativno odsotnost dolgoročnih zaposlitvenih politik, kar je vse večji problem za konkurenčnost. Podpora iz naslova OP ESS na področju štipendijskih shem bo torej izvedena skladno s potrebami gospodarstva, saj se bodo v okviru te prednostne usmeritve vse aktivnosti izvajale v neposrednem partnerstvu z gospodarstvom. Človeške vire je treba s pomočjo štipendiranja namreč stimulirati tako, da se zagotovijo gospodarstvu ustrezno kvalificirani kadri za prenos novih znanj in tehnologij v smeri pospešitve razvoja produktov in storitev.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

1. Spodbude poenotenih regionalnih štipendijskih shem:
Gre za omogočanje sofinanciranja kadrovskih štipendij, ki jih podeljujejo delodajalci in nosilci regijskih štipendijskih shem in občine. Namen dodeljevanja kadrovskih štipendij iz regijskih štipendijskih shem je uskladitev interesov delodajalcev, nosilcev regijske sheme in države. S pomočjo regijskih štipendijskih shem, ki bodo temeljile na partnerstvu med regionalnimi nosilci razvoja, bo tako mogoče:
 - (i) uskladiti razmerje med ponudbo in potrebami po kadrih v posamezni regiji;
 - (ii) dvigniti raven izobrazbene strukture v regiji;
 - (iii) vplivati na znižanje strukturne brezposelnosti;
 - (iv) vplivati na vračanje izšolanih kadrov iz univerzitetnih središč v regijo;
 - (v) spodbuditi podjetja v regiji za kadrovske štipendiranje in načrtovanje razvoja kadrov;
 - (vi) približati kadrovske funkcije potrebam trga delovne sile;
 - (vii) zmanjšati odliv kadrov v velike centre, kar bo vplivalo na zmanjševanje razvojnih razlik posameznih regij v Sloveniji.

2. Druge oblike in načini štipendijskih shem:

V tem okviru je bistveno predvsem dodeljevanje kadrovskega štipendij za delodajalce, ki niso vključeni v regionalne štipendijske sheme. Na ta način se bo število štipendij povečevalo, s spodbudami za delodajalce pa se bo ponovno uveljavilo kadrovske štipendiranje kot osnovna oblika štipendiranja v skladu z zahtevami gospodarstva in trga dela. Omenjene sheme bodo lahko vključevale posebne spodbude za tiste vidike, ki pomenijo prioriteto na strateški ravni (npr. dodatki na vrsto in področje izobraževanja ipd.).

3. Inovativne sheme za povezovanje študija s potrebami gospodarstva:

Poleg običajnih štipendijskih shem se lahko sofinancirajo tudi inovativnejše sheme oz. spodbude, kot so npr. sistem kratkotrajnih denarnih spodbud študentom za povezovanje njihovega študija s potrebami gospodarstva ali posebne nagrade za dijake in študente, npr. za prispevek k trajnostnemu razvoju družbe.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

- Podjetja (vključno s socialnimi podjetji) in gospodarska združenja,
- regionalne razvojne institucije,
- občine,
- dijaki in študenti na dodiplomski in podiplomski stopnji študija.

3.3.1.4 Pospeševanje razvoja novih zaposlitvenih možnosti

OPIS Z UTEMELJITVIJO

S ciljem ustvarjanja novih zaposlitvenih možnosti in oblik se bodo s predvidenimi aktivnostmi izvajale začrtane usmeritve: (i) povečanje fleksibilnosti in konkurenčnosti podjetij in zaposlenih ter spodbujanje regijske in sektorske mobilnosti, (ii) spodbujanje novega zaposlovanja ter aktiviranja in motiviranja človeških virov za iskanje in prepoznavanje podjetniških potencialov, (iii) spodbujanje samozaposlovanja, (iv) izvajanje projektov za uvajanje fleksibilnih oblik zaposlitve, inovativne in produktivnejše oblike organiziranosti dela, vključno z boljšimi razmerami za zdravje in varstvo pri delu ter dela na domu in (v) vzpostavitev fleksibilnejšega trga dela; vse zaradi povečevanja zaposlitvenih možnosti in preprečevanja prehoda v brezposelnost.

S ciljem krepitev podjetniškega duha in miselnosti kot ene izmed poti za ustvarjanje novih zaposlitvenih možnosti bo v prvi vrsti v okviru te usmeritve Slovenija nadaljevala in še naprej razvijala program pomoči pri samozaposlitvi. Ta je namenjena osebam iz ciljne skupine, ki želijo uresničiti svojo poslovno idejo ter izpolnijo pogoje in možnosti za uresničitev samozaposlitve, kar vpliva na odpiranje novih delovnih mest tako v pridobitnih kot tudi nepridobitnih dejavnostih. Posebna pozornost bo v okviru tega instrumenta namenjena spodbujanju samozaposlovanja žensk.

Poseben izziv pomenijo panoge in dejavnosti, katerih konkurenčna prednost praviloma ne temelji na znanju, ampak na cenovni konkurenčnosti. V preteklem obdobju je že prišlo do precejšnjega prestrukturiranja stran od teh dejavnosti, pri čemer pa je bila hitrost preusmerjanja v dejavnosti z višjo zahtevnostjo vendarle počasnejša kot v drugih državah. Zato je utemeljeno pričakovati, da bo v teh panogah še precej zaposlenih opredeljenih kot *presežni delavci*. V teh primerih je izjemnega pomena pravočasno investiranje v prekvalifikacije in alternativne zaposlitve, ki omogočajo preusmerjanje zaposlenosti v druge panoge in dejavnosti. S ciljem preprečevanja prehoda presežnih delavcev v odprto brezposelnost bo tej ciljni skupini zagotovljena pomoč pri iskanju nadomestne zaposlitve (vključno z informiranjem, svetovanjem in motiviranjem), posebna pozornost pa bo namenjena projektom (znotraj in izven samih podjetij), ki spodbujajo presežne delavce k realizaciji samozaposlitve⁴⁹. Pomembna institucija v tem segmentu so skladi dela, ki delujejo na lokalni in regionalni ravni ter vzpostavljajo in krepijo povezave med socialnimi partnerji z namenom aktiviranja presežnih delavcev.

Razreševanje problematike zaposlenih v postopku izgubljanja zaposlitve ter zastavljanje ciljnih aktivnosti in izvajanje projektov na tem področju se bo izvajalo predvsem v sodelovanju s subjekti, ki v planiranju in izvajanju aktivnosti lahko bistveno pripomorejo k razreševanju problematike. V tem kontekstu se pričakuje, da se bodo v neposredno izvajanje vključevali tudi **socialni partnerji** (delodajalci in sindikati). Skupne aktivnosti s socialnimi partnerji pa ne bodo omejene zgolj na zgoraj omenjeno področje, ampak bodo razvijane tudi druge oblike skupnih aktivnosti (npr. napovedovanje potreb v prihodnosti po posameznih profilih poklicev in s tem povezani programi usposabljanj), saj je prispevek socialnih partnerjev na tem področju

⁴⁹ Število posameznikov, vključenih v te programe, se predstavi v okviru rednega letnega poročanja.

ključnega pomena za doseg zastavljenih ciljev. Za namene skupnih aktivnosti s socialnimi partnerji, kot so opredeljeni v členu 5 uredbe o ESS, bo v okviru te prednostne usmeritve namenjenih najmanj 4,1 mio. EUR.

Programi se bodo usmerjali tudi v zagotavljanje in spodbujanje delnih in začasnih oblik zaposlitve, dela na domu, inovativnih oblik organizacije dela, ki delodajalcu in delojemalcu omogočajo večjo fleksibilnost ter s tem boljše možnosti za prilagajanje in usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, posledično pa na večjo produktivnost in učinkovitejšo izrabo delovnega časa. Pogoj za učinkovito sodelovanje na področju razvoja človeških virov med javno in zasebno sfero pa pomeni ustrezno dodelana nacionalna kvalifikacijska struktura, vključno z razvojem novih poklicnih standardov, novih kvalifikacij in razvitim kvalifikacijskim ogrodjem. Ogrodje bo pripomoglo k učinkovitejši in prožnejši izrabi posameznikovih sposobnosti in znanj, povezovalo bo poklicne in akademske poti pridobivanja kvalifikacij v enoten, prehodni in pregleden sistem, ki ga bo mogoče dopoljevati glede na potrebe družbe, gospodarstva in posameznikov v luči vseživljenjskega učenja. Tako se bo krepila dostopnost do izobraževanja in usposabljanja, prenosljivost pridobljenega znanja, spretnosti in zmožnosti ter omogočilo priznavanje neformalno pridobljenega znanja in nadaljevanje izobraževanja. Glede na to, da bodo tako kvalifikacijsko ogrodje kot novi poklicni standardi in kvalifikacije bistveno izboljšali prilagodljivost in zaposljivost posameznikov, zlasti zaposlenih, kakor tudi glede na pomen usklajenosti s socialnimi partnerji ter usklajenosti pristopa z drugimi komplementarnimi dejavnostmi se bodo navedene aktivnosti financirale v okviru razvojne prioritete spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

Spodbujanje in promocija podjetništva in inovativnosti (iskanje idej, inovacij), vključno s spodbujanjem ženskega podjetništva:

1. spodbujanje samozaposlovanja brezposelnih, s poudarkom na spodbujanju samozaposlovanja žensk, ki želijo uresničiti podjetniško idejo (informiranje, motiviranje in svetovanje, usposabljanje in izobraževanje za samozaposlitev, podpora pri oblikovanju poslovnega načrta – v okviru vavčerskega sistema se vključujejo tudi programi za pomoč brezposelnim pri samozaposlitvi);
2. spodbujanje fleksibilnejših oblik dela (projekti na področju rotacije za večopravnost zaposlenih na delovnih mestih, razvoj, spodbujanje in uvajanje fleksibilnih oblik zaposlitve in dela na domu itd.);
3. slovensko ogrodje kvalifikacij in podporne strukture, metodologija za ocenjevanje in priznavanje neformalnega in priložnostnega znanja, razvoj in sprejem nacionalnih poklicnih standardov, uvedba kvalifikacijskega ogrodja, nadaljnji razvoj koncepta ključnih kompetenc in razvoj sistema za usmerjanje in svetovanje uporabnikom.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

- Gospodarski in javni sektor (podjetja, agencije, zbornice, združenja, zavodi, socialna podjetja, NVO, socialni partnerji itd.);
- posamezniki (zaposleni, posamezniki v izgubljanju zaposlitve, v primeru spodbujanja samozaposlovanja so upravičenci tudi brezposelne osebe).

3.3.2 Spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih

Razvojna prioriteta je usmerjena k spodbujanju in podpori neaktivnim in brezposelnim, da aktivno pristopijo k reševanju lastne brezposelnosti, da se zaposlijo in ohranijo zaposlitev, zajeta pa je v integriranih smernicah EU.

Predvidene aktivnosti bodo namenjene neposrednim intervencijam na trgu dela, odpravljanju tistih kratkoročnih in drugih problemov na področju zaposlovanja in trga dela, ki jih z drugimi sistemskimi rešitvami in ukrepi drugih politik ni mogoče učinkovito reševati. Razvojna prioriteta je tako osnova za uresničevanje prenovljene aktivne politike zaposlovanja.

Cilj razvojne prioritete je tako:

**izboljšanje pogojev vstopa na trg dela in v zaposlenost
iskalcev zaposlitev in neaktivnih oseb.**

Z aktivnostmi, ki se bodo izvajale v okviru druge razvojne prioritete, imamo predvsem naslednje **specifične cilje**:

1. spodbuditi neaktivne osebe za uspešen vstop na trg dela,
2. povečati priliv brezposelnih oseb v zaposlitev,
3. izboljšati izobrazbeno strukturo in usposobljenost brezposelnih in neaktivnih.

Po zaključku finančne perspektive bo z investiranimi sredstvi Slovenija dosegla napredek na področju posameznih, zgoraj opredeljenih specifičnih ciljev⁵⁰:

Kazalniki RP Spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih		Stanje (zadnji razpoložljivi podatek)	Cilj konec obdobja	Specifični cilj	Vir
Učinek					
1	Število vključenih oseb v ukrepe 2. razvojne prioritete (celotno obdobje)		80.000	1–3	CIS
	od tega žensk		45.000	1–3	CIS
	od tega neaktivnih		8.000	1	CIS
2	Število subvencioniranih delovnih mest za brezposelne – celotno obdobje		6.400	2	CIS
	od tega za ženske		3.600	2	CIS
Rezultat					
3	Delež vključenih mladih do 25. leta starosti v ukrepe aktivne politike zaposlovanja pred dopolnjenimi 4 meseci brezposelnosti ter odraslih pred dopolnjenim 12 mesecem brezposelnosti*	75 %	100 %	2	CIS/ ZRSZ
4	Delež vključenih dolgotrajno brezposelnih v ukrepe aktivne politike zaposlovanja*	26,1 %	28 %	2	CIS/ ZRSZ
5	Število oseb, ki so pridobile nacionalno poklicno kvalifikacijo	1.600	3.200	2	CIS/ CPI
6	Znižanje deleža brezposelnih brez izobrazbe oz. z nizko stopnjo izobrazbe*	39 %	29 %	3	ZRSZ
7	Število zaposlenih 12 mesecev po zaključku projekta – celotno obdobje		14.300	1,2	CIS/ ZRSZ
8	Delež ohranjenih delovnih mest iz naslova subvencioniranja leto po zaključku projekta		60 %	1,2	CIS/ ZRSZ
Vpliv					
8	Skrajšanje povprečnega trajanja brezposelnosti*	2 leti 1 mesec	50 %	2	ZRSZ

RAZVOJNI KONTEKST

Razvojna prioriteta je utemeljena na evropskih in nacionalnih razvojnih dokumentih ter izhaja iz razmer na trgu dela v Sloveniji. Vsebinski okvir pomenijo naslednji dokumenti:

- SRS, zlasti četrta razvojna prioriteta: moderna socialna država in večja zaposlenost;
- Integrirane smernice za rast in zaposlovanje (2005–2008), ki jih je za uresničevanje prenovljene Lizbonske strategije in njenih ciljev sprejel Evropski svet;
- nacionalni program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, ki hkrati vključuje strateške usmeritve Re-

⁵⁰ Razen tam, kjer je drugače navedeno, se bodo kazalniki spremljali na letni osnovi.

publike Slovenije na področju zaposlovanja v skladu z integriranimi smernicami, predvsem smernica 17: izvajanje politike zaposlovanja, usmerjene v doseganje polne zaposlenosti, izboljšanje kakovosti in storilnosti dela ter krepitev socialne in ozemeljske kohezije, smernica 20: izboljšanje ujemanja s potrebami na trgu, smernica 21: spodbujati prožnost v povezavi z varnostjo zaposlitve in zmanjševanja deljenja trgov dela;

- okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji;
- osnutek DRP 2007–2013 in NSRO;
- zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti;
- resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih;
- lizbonska naravnost kohezijske politike se kaže v sredstvih, ki jih Slovenija namenja za programe ESS ter podporo programom spodbujanja konkurenčnosti in inovativnosti; drugi način vključevanja lizbonskih ciljev v kohezijsko politiko predstavlja dopolnjevanje ukrepov za povečevanje gospodarske rasti in zaposlovanja.

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Razvojna prioriteta je usmerjena na ključne kritične točke na slovenskem trgu dela, tj. odpravljanje vrzeli med povpraševanjem delodajalcev in ponudbo na trgu dela ter premajhno fleksibilnost tako delodajalcev kot tudi posameznikov, ki jo izraža potreba po večjem vlaganju v človeški kapital in udeležbi odraslih brezposelnih in neaktivnih v vseživljenjskem učenju.

Pred identifikacijo ukrepov za brezposelne je treba ugotoviti, da je Slovenija do sedaj premalo storila na področju spodbujanja neaktivnih za njihovo aktivno vključitev na trg dela. Zato bo v okviru novih instrumentov, ki bodo spodbujani v okviru ESS, posebna pozornost namenjena ravno ciljni skupini neaktivnih, da se reaktivirajo in vključijo v programe aktivne politike zaposlovanja, ki posameznikom povečujejo možnost zaposlitve.

Med ukrepi za brezposelne je spodbujanje aktivnega pristopa k reševanju lastne brezposelnosti in ustrezne karijerne orientacije prav tako potrebno, poleg tega pa so prednostna področja še zmanjševanje neskladij med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, ki so posledica nizke stopnje izobrazbe iskalcev zaposlitve oz. njihove usposobljenosti, ki ne ustreza povpraševanju delodajalcev na trgu dela, ter nadaljevanje in spodbujanje politike aktivnega staranja, velik poudarek pa bo dan tudi programom vključevanja na trg dela za mlade v skladu s smernicami evropskega pakta za mlade.

Spodbujanje aktivnosti mora vključevati ukrepe pomoči pri iskanju zaposlitve in odpravljanju ovir za uspešno nastopanje na trgu dela (veščine iskanja zaposlitve, postavitev zaposlitvenih ciljev, identifikacija manjkajočih znanj, veščin in kompetenc ipd.) in za pospeševanje zaposlovanja ne glede na to, ali gre za prvo zaposlitev, vrnitev v zaposlitev po premoru ali željo po podaljšanju delovne aktivnosti.

Eno izmed najpomembnejših področij delovanja v okviru te razvojne prioritete bo seveda nadaljevanje aktivnosti, namenjenih brezposelnim osebam za njihov nadaljnji osebni razvoj z vključevanjem v projekte izobraževanja in usposabljanja (z že do sedaj izredno uspešnim programom usposabljanja na delovnem mestu), zaradi izboljšanja izobrazbene strukture in usposobljenosti brezposelnih oseb, njihovega položaja na trgu dela in doseganja njihove čim hitre in stabilne zaposljivosti, s čimer se bomo približali cilju povečanja priliva brezposelnih oseb v zaposlitev. V okviru aktivnosti za usposabljanje in izobraževanje brezposelnih so predvidene tudi akcije ozaveščanja o pomenu izobrazbene ravni in usposobljenosti ter pridobljenih znanj, veščin in kompetenc za vsakega posameznika.

Za doseganje največjih učinkov je smiselno aktivnosti izobraževanja in usposabljanja izvajati sistematično in strateško, in sicer na nacionalnem, regionalnem, lokalnem in podjetniškem nivoju. S stališča posameznika govorimo o celostnem in integriranem pristopu k ureditvi karijerne orientacije v Sloveniji, kjer je trenutno ugotovljena precejšnja razpršenost institucij, ki se ukvarjajo s storitvami za različne ciljne skupine na področju usmerjanja, usposabljanja, izobraževanja in razvoja kadrov. V ta namen bo v okviru 5. razvojne prioritete za modernizacijo institucij na trgu dela okrepljena sposobnost ZRSZ za izvajanje karijerne orientacije, tako da bo lahko učinkovito predstavljal enotno vstopno točko sistema vseživljenjske karijerne orientacije. Samo svetovanje na osnovi zgrajenega sistema za brezposelne in neaktivne pa je seveda domena te razvojne prioritete.

Pri izvajanju razvojne prioritete je poleg utečenih mehanizmov spodbud treba razvijati nove zaposlitvene možnosti z izvedbo pilotnih projektov, ki bodo iskali nove rešitve za vključevanje ciljnih skupin na trg dela, zlasti v perspektivnih dejavnostih, ter mednacionalnih projektov, ki bodo omogočali izmenjavo izkušenj, rezultatov, dobrih praks. Pri tem je treba uporabiti tudi izkušnje in rezultate do sedaj izvedenih projektov v okviru PPS EQUAL ter drugih dobrih praks (npr. projekt ICTEM, razvit v okviru programa Leonardo da Vinci).

V okviru izvajanja razvojne prioritete bo zagotovljen tudi transnacionalni pristop, ki se bo izvajal po horizontalnem načelu, kar pomeni, da bodo v razpisnih pogojih prednostni kriteriji, ki bodo spodbujali transnacionalno sodelovanje in izmenjavo dobrih praks.

Predvideni preventivni in kurativni ukrepi tako na ravni razvoja sistemov zaposlovanja kot usposabljanja bodo povečali zaposljivost brezposelnih oseb, jim omogočali večje možnosti dolgoročnega ohranjanja zaposlitve oz. večjo fleksibilnost na trgu dela glede na spreminjajoče se potrebe delodajalcev (glede zahtevanih in opredeljenih znanj, veščin ter splošnih in poklicno specifičnih kompetenc). Učinek izvedenih aktivnosti se bo spremljal v 6- ali 12-mesečnem obdobju po vključitvi v programe, kar pomeni čim hitrejšo vključitev oseb v aktivnost zaposlovanja – izobraževanje, usposabljanje, informiranje ter končno zaposlitev (*prevention, new start*).

Ob izvajanju in spremljanju učinkovitosti horizontalne teme »zagotavljanja enakih možnosti« bo v okviru 2. razvojne prioritete poudarek predvsem na (I) programih spodbujanja zaposlovanja brezposelnih žensk kot tudi drugih brezposelnih ali neaktivnih ranljivih oseb; (II) aktivnostih usposabljanja in izobraževanja za večjo zaposljivost ranljivih oseb, predvsem brezposelnih invalidov in drugih brezposelnih funkcionalno oviranih oseb; (III) programih, ki bodo reševali problematiko zaposljivosti in zaposlovanju mladih brezposelnih in mladih neaktivnih na trgu dela; (IV) programih, ki bodo reševali problematiko zaposljivosti in zaposlovanju starejših brezposelnih in starejših neaktivnih na trgu dela; (V) aktivnostih, ki bodo preprečevale možnost prehoda brezposelnih oseb v dolgotrajno brezposelnost in potencialno socialno izključenost.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

1. krepitev informiranja, svetovanja, motiviranja in vseživljenjske karijerne orientacije ter razvoj multimedijskih pripomočkov za učinkovito karierno svetovanje brezposelnim in neaktivnim;
2. programi oz. projekti za spodbujanje neaktivnih za uspešen vstop na trg dela;
3. usposabljanje in izobraževanje brezposelnih za pridobivanje potrebnih znanj in veščin;
4. usposabljanje na delovnem mestu in druge krajše oblike usposabljanja;
5. spodbujanje zaposlovanja v regijah z nizkim gospodarskim potencialom;
6. podpora inovativnim ukrepom in specifičnim pristopom na področju aktivnih politik trga dela in mednacionalnim projektom (npr. povezava z EQUAL in EIM) ter razvoj in uveljavitev novih oblik preventivnih dejavnosti za preprečevanje prehoda v odprto brezposelnost.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

- Posamezniki (neaktivni, brezposelne osebe, iskalci dela, vključeni v izobraževanje in usposabljanje, ipd.),
- gospodarski in javni sektor (delodajalci, NVO, zbornice, društva, drugi).

3.3.3 Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Tretja razvojna prioriteta *razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja* se bo osredotočila na aktivnosti, ki bodo namenjene na eni strani posameznikom, na drugi pa razvoju in posodabljanju izobraževalnih sistemov ter sistemov usposabljanja.

Eden najpomembnejših dejavnikov in hkrati pogojev družbenega razvoja je razvoj človeških virov. Družba znanja pomeni, da ni mogoče pričakovati ustrezne usposobljenosti človeških virov samo v okviru formalnega izobraževanja niti samo v omejenem obdobju. Prav zato je treba razviti elemente in mehanizme vseživljenjskega učenja, ki omogočajo kakovostno vključevanje posameznika v življenje in delo.

Kakovostnega usposabljanja človeških virov v okviru kompleksne družbe, ki ima visoko zastavljene razvojne cilje, ni mogoče zagotoviti brez sprememb na nekaterih področjih vzgoje in izobraževanja. Tako je treba ob visokih stroških formalnega izobraževanja, ki so značilni za vse razvite razvojno naravnane države, zagotoviti ustrezen sistem ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti na vseh ravneh formalnega izobraževanja. Vpeljati je treba učinkovite mehanizme spremljanja in nadzora kakovosti, tako z instrumenti zunanje evalvacije kot samoevalvacije. Kakovost vzgoje in izobraževanja je treba zagotavljati z instrumenti za dvig kompetenc in različnih vrst pismenosti. Nujno je treba okrepitev nekatere elemente vzgojno-izobraževalnih programov, kot so zgodnje uvajanje učenja tujih jezikov, spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti ter medkulturna dimenzija v učnih načrtih.

Na vseh ravneh izobraževanja je treba razviti različne oblike in možnosti izobraževanja s tem, da se razvijejo različne poti in možnosti šolanja (zasebno šolstvo) in zagotovi uvajanje pluralnih programov. Še posebej na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja je treba odpreti različne poti za zagotavljanje poklicne usposobljenosti. Na področju poklicnega in strokovnega usposabljanja je nujno treba okrepiti sodelovanje s socialnimi partnerji in civilno družbo in ustvariti razmere za povezovanje šol z gospodarstvom na lokalni in regionalni ravni in drugimi zaposlovalnimi sistemi v negospodarstvu (npr. kultura) ter izboljšati kakovost in povečati privlačnost poklicnega izobraževanja.

Razvoj človeških virov v sodobni družbi vse bolj temelji ne samo na formalnem, temveč tudi na drugih, neformalnih oblikah in načinih izobraževanja. Prav zato postaja vseživljenjsko učenje imperativ sodobne družbe. Elemente vseživljenjskega učenja je treba krepiti z vključevanjem in priznavanjem različnih oblik izobraževanja in učenja (formalno, neformalno, priložnostno), z zagotavljanjem mehanizmov za vključevanje v izobraževanje tudi po pridobitvi poklicne usposobljenosti, s spodbujanjem izobraževanja odraslih in zagotavljanjem potrebne infrastrukture za podporo uresničevanja teh ciljev.

Strateške smernice Skupnosti za kohezijo poudarjajo tudi, da je treba pri pripravi programskih dokumentov upoštevati že obstoječe pobude skupnosti za IKT, med drugim tudi pobudo i2010-Evropska informacijska družba za rast in zaposlovanje, hkrati pa pospešiti razvoj proizvodov in storitev IKT (tako javnih kot zasebnih) ter okrepiti vlaganja v človeški kapital, ki bo z znanjem in kreativnostjo omogočil nastanek konkurenčnega gospodarstva.

V okviru razvoja človeških virov in vseživljenjskega učenja je treba pozornost posvetiti razvoju visokošolske infrastrukture in prenavljanju visokošolskih študijskih programov. V tem segmentu je treba upoštevati načela odprtosti in mednarodne konkurenčnosti, tako da bo večja pozornost posvečena npr. povečanju števila gostujočih tujih strokovnjakov in vzpostavitvi sistema mednarodne evalvacije visokega šolstva.

Z vidika transnacionalnega sodelovanja je treba na evropski ravni z mreženjem tistih, ki izpolnjujejo merila interdisciplinarnosti in transdisciplinarnosti, okrepiti prizadevanja za odličnost na diplomski in doktorski ravni. Navedeno je še posebej pomembno na področju medinstitucionalnega sodelovanja, ki vodi k oblikovanju skupnih študijskih programov (*joint degrees*).

Aktivnosti tretje razvojne prioritete so komplementarne programu EU »Vseživljenjsko učenje«, ki je temeljni programski instrument na področju izobraževanja in usposabljanja ter krovno povezuje vsebine programov, npr. Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Jean Monnet. Komplementarnost med programoma temelji na diseminaciji dobrih praks v funkciji internacionalizacije, transverzalnih aktivnosti, mednarodne mobilnosti in nujnem mednarodnem partnerstvu na izvedbeni ravni, saj formalno zahteva partnerstvo vsaj treh držav članic EU. Nadalje velja omeniti vsaj še »Education and training 2010 programme«, »VII. Research framework programme« in nekatere evropske komunitarne programe s področja informacijske družbe, npr.: e-vsebine, varnejši internet itd. Prav tako se v okviru razvojne prioritete upoštevajo mednarodno uveljavljene metodologije (OECD, IEA), npr. pri projektih evalvacije sistema oz. preverjanja kakovosti sistema. Posledično bodo rezultati tudi mednarodno primerljivi, medtem ko bodo na nacionalni ravni podlaga za t. i. »evidence-based policy« in za oblikovanje ukrepov za dvig kakovosti v prihodnje. Ustreznih dokumentov na ravni EU, ki programsko usmerjajo aktivnosti razvojne prioritete, je seveda veliko, pa vendarle velja izpostaviti predvsem kompleksnost Lizbonske (prenovljene) strategije in načrtovano sprejetje t. i. »sklepe Sveta o usklajenem okviru kazalnikov in primerljivih ciljev za spremljanje napredka k doseganju lizbonskih ciljev na področju izobraževanja in usposabljanja« (*Council conclusions on a coherent framework of indicators and benchmarks for monitoring progress towards the Lisbon objectives in education and training*).

Razvojna prioriteta je vsebinsko uokvirjena tudi v nacionalnih resornih (pod)zakonskih in razvojnih dokumentih, kot so npr. Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o izobraževanju odraslih, Zakon o otrocih in mladostnikih s posebnimi potrebami, Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja v RS do leta 2010, Memorandum in strategija vseživljenjskega učenja v Sloveniji, Nacionalna strategija za razvoj pismenosti, Smernice za analizo, obvladovanje in preprečevanja nasilja v šolah, Smernice za uspešnejše vključevanje Romov v sistem vzgoje in izobraževanja, Prerez jezikovne politike v Sloveniji, Izhodišča za oblikovanje programov na področju otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Izhodišča za oblikovanje programov na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja, Izhodišča za prenavo gimnazijskega programa, Nacionalni program za vključevanje državljsanske vzgoje, Strategija za vključevanje učencev migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, Strategija razvoja informacijske družbe v Republiki Sloveniji SI2010, Nacionalna strategija e-izobraževanja 2006–2010, Akcijski načrt nadaljnje informatizacije šolstva itd.

V okviru 3. razvojne prioritete se bodo pri »zagotavljanju enakih možnosti« spodbujali predvsem programi za izboljšanje usposobljenosti posameznika za delo in življenje v družbi, temelječi na znanju, medtem ko se to na prednostno usmeritev, v

kateri se bodo izvajali programi za izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja, neposredno ne nanaša. Pri izboljšanju usposobljenosti posameznika se bo horizontalno ukrepanje kazalo predvsem pri zmanjševanju izobrazbenega primanjkljaja, večji udeležbi posameznika v izobraževanju in usposabljanju, izboljšanju njegove funkcionalne pismenosti, pa tudi pri izboljšanju usposobljenosti učiteljev in drugih izobraževalcev ter njihovem pridobivanju novih kompetenc (v povezavi z uporabo IKT). Pri opredeljevanju in razvoju vsebin in programov v okviru sistema vzgoje, izobraževanja in usposabljanja bo pozornost namenjena tako področju enakosti možnosti in nediskriminacije kakor tudi področju trajnostnega razvoja. Izobraževalni sistem namreč veliko prispeva k ozaveščenosti in tudi usposobljenosti prebivalstva za aktiven prispevek k doseganju ciljev na obeh področjih.

Cilj razvojne prioritete je:

**razvoj človeških virov za delo in življenje v družbi, temelječi na znanju,
s posodabljanjem sistemov izobraževanja in usposabljanja ter spodbujanjem
vseživljenjskega učenja.**

Z aktivnostmi, ki se bodo izvajale v okviru tretje razvojne prioritete, uresničujemo predvsem naslednja specifična cilja:

1. dvig kakovosti vzgojno-izobraževalnega sistema na celotni vertikali in sistema usposabljanja, vključno z izboljšanjem usposobljenosti učiteljev in izobraževalcev;
2. povečanje udeležbe posameznikov v procesu izobraževanja in usposabljanja z namenom povečanja zaposlitvenih možnosti in mobilnosti.

Po zaključku finančne perspektive bo z investiranimi sredstvi Slovenija dosegla napredek na področju posameznih, zgoraj opredeljenih specifičnih ciljev⁵¹:

Kazalniki RP Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja		Stanje (zadnji razpoložljivi podatek)	Cilj konec obdobja	Specifični cilj	Vir
Učinek					
1	Število vzgojno izobraževalnih ustanov, vključenih v ugotavljanje kakovosti	193 (oz. 10 % vseh)	1205 (oz. 61 % vseh)	1	CIS/ MŠŠ
2	Število javno veljavnih programov izobraževanja in usposabljanja (brez visokošolskih) vključenih v ugotavljanje kakovosti	72 (oz. 31 % vseh)	294 (oz. 87 % vseh)	1	CIS/ MŠŠ
3	Število javnih veljavnih študijskih programov z izvedeno zunanjo evalvacijo (celotno obdobje)	0	200 (oz. 75 % vseh)	1	CIS/ MVZT
4	Število vzgojno izobraževalnih ustanov, vključenih v izvajanje programov za ključne kompetence	0	1370 (oz. 43 % vseh)	1	CIS/ MŠŠ
5	Število projektov razvoja e-vsebin za potrebe izobraževanja in usposabljanja	0	130	1	CIS
6	Število udeležencev programov izobraževanja in usposabljanja (celotno obdobje)		63.000	1, 2	CIS
	od tega odraslih izven sistema izobraževanja in usposabljanja		33.000	2	CIS
7	Število oseb, ki so pridobili nacionalno poklicno kvalifikacijo		10	2	CIS/ MŠŠ

⁵¹ Razen tam, kjer je drugače navedeno, se bodo kazalniki spremljali na letni osnovi.

Rezultat					
8	Delež implementiranih prenovljenih javno veljavnih programov na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja	5 %	100 %	1	CIS/ MŠŠ
9	Delež implementiranih prenovljenih/novih javno veljavnih programov brez poklicnega izobraževanja in usposabljanja	28 %	52 %	1	CIS/ MŠŠ
10	Delež prenovljenih študijskih programov	30 %	100 %	1	CIS/ MVZT
11	Število tujih gostujočih profesorjev in raziskovalcev vključenih v visoko šolstvo (celotno obdobje)		150	1	CIS/ MVZT
12	Delež vključenih odraslih, ki so uspešno zaključili izobraževanje oz. usposabljanje		80 %	2	CIS/ MŠŠ

CIS: centralni informacijski sisteme; MŠŠ: Ministrstvo za šolstvo in šport; MVZT: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo

Ključne kompetence oz. sposobnosti, na katere se nanaša cilj iz tabele kvantificiranih ciljev so: 1. sporazumevanje v maternem jeziku; 2. sporazumevanje v tujih jezikih; 3. matematična sposobnost ter osnovne sposobnosti v znanosti in tehnologiji; 4. digitalna sposobnost; 5. učenje učenja; 6. socialne in državljanske sposobnosti; 7. samoiniciativnost in podjetnost; 8. kulturna zavest in izražanje. Sposobnosti so opredeljene kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov, ustreznih okoliščinam. Ključne sposobnosti so tiste, ki jih vsi ljudje potrebujejo za osebno izpolnitev in razvoj, dejavno državljanstvo, socialno vključenost in zaposlitev.

Vsebine razvojne prioritete razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja se smiselno povezujejo v okviru naslednjih **prednostnih usmeritev**:

1. izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja;
2. izboljšanje usposobljenosti posameznika za delo in življenje v družbi, temelječi na znanju;
3. kakovost, konkurenčnost in odzivnost visokega šolstva.

Opis z utemeljitvijo za prvi dve prednostni usmeritvi:

(izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja, izboljšanje usposobljenosti posameznika za delo in življenje v družbi, temelječi na znanju)

Kljub razmeroma visokemu deležu BDP za izobraževanje in široki mreži izobraževalnih institucij in institucij za usposabljanje ter visoki ravni izobrazbe mlajše populacije še vedno opazamo premajhno udeležbo odraslih v izobraževanju in usposabljanju. Prav tako je še vedno preveč mladih, ki jim ne uspe zaključiti šolanja in vstopijo na trg dela brez ustrezne poklicne izobrazbe. Sistemi izobraževanja in usposabljanja se ne odzivajo dovolj hitro na potrebe dela in življenja v ekonomskem in socialnem okolju, ki ga zaznamujejo hiter tehnološki razvoj, procesi evropskih integracij in procesi globalizacije. Izobraževanje odraslih v Sloveniji dobiva enakovredno mesto v sistemu izobraževanja tudi z Resolucijo o izobraževanju odraslih v RS do leta 2010 (2004), kjer je priznana potreba po dodatnih vlaganjih v vseživljenjsko učenje. Navedeno je osnova za doseganje višje stopnje izobraženosti odraslih, dvigovanje izobrazbene ravni, pri čemer je 12 let uspešno dokončanega šolanja temeljni izobrazbeni standard, večje zaposlitvene zmožnosti in povečanje možnosti za učenje in vključevanje v izobraževanje. Slovenija mora torej pospešiti razvoj in posodabljanje raznolike izobraževalne ponudbe, ki bo temeljila na potrebah posameznika in družbe ter na spreminjajočih se potrebah dela.

Za doseg ciljev je treba razvijati in izvajati izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev, kakovost, razvijati svetovalno in informativno dejavnost, organizacijsko infrastrukturo ter promocijsko in animacijsko dejavnost. Pomena vseživljenjskega učenja za gospodarsko rast in konkurenčnost ter za dvig blaginje prebivalcev Slovenije se morajo zavedati tako posamezniki kot socialni partnerji, zato je treba razvijati spodbude in ukrepe za povečanje povpraševanja po izobraževanju in usposabljanju pri posameznikih, v podjetjih in lokalnih skupnostih, zagotavljati večje vlaganje v izobraževanje in usposabljanje pri posameznikih in socialnih partnerjih, usklajevati spodbude in ukrepe na nacionalni in regionalni ravni, razvijati in vzdrževati temeljne infrastrukture za izobraževanje in usposabljanje. Aktivnosti v okviru izvajanja vseživljenjskega učenja bodo spodbujale uresničevanje strateških usmeritev in smernic na področju izobraževanja in usposabljanja v povezavi s prednostnimi nalogami gospodarskega in socialnega razvoja ter razvoja zaposlovanja na nacionalni in lokalni ravni.

Elemente vseživljenjskega učenja, ki posamezniku zagotavljajo boljšo usposobljenost za delo in bolj kakovostno vključevanje v sodobno družbo, je mogoče krepiti na različne načine, in sicer z razvojem različnih vrst in oblik izobraževanja in usposabljanja tako v javnem kot zasebnem šolstvu, z uvajanjem različnih izobraževalnih programov, z oblikovanjem celovitega podpornega sistema in infrastrukturnih dejavnosti. Boljšo usposobljenost posameznika na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja je mogoče doseči z izboljšanjem kakovosti izobraževalnih programov, ki so oblikovani s tesnejšim sodelovanjem s socialnimi partnerji, s posodabljanjem obstoječih in razvijanjem (naj)sodobnejših načinov izobraževanja ter z ustvarjanjem razmer za povezovanje šol z gospodarstvom na lokalni in regionalni ravni.

Pomemben dejavnik, s katerim omogočamo vseživljenjsko učenje, so učitelji. Kakovostno in sistematično usposabljanje učiteljev in drugih izobraževalcev, da iz klasičnih učiteljev postanejo »iskalci, raziskovalci in razvijalci talentov« in pomagajo vsakemu posamezniku, da razvije svoje potenciale, je bistven pogoj za omogočanje in dvig sposobnosti posameznika za delo in življenje v sodobni družbi. Usposabljanje učiteljev in drugih izobraževalcev prav zaradi vpliva na spremembo oz. razvoj celotnega sistema štejemo med pomembne dejavnike sistemskih sprememb. Zagotavljanje opreme IKT ter zagotavljanje dostopa do e-vsebin in e-storitev (e-dostopnost) je pomembno zlasti za osebe s posebnimi potrebami, starejše in vse druge skupine prebivalstva, za katere obstaja nevarnost, da bodo ob hitrem napredku IKT na vseh področjih življenja in aktivnosti ostale zapostavljene. Tako je treba razviti ustrezne e-vsebine ter zagotoviti organizacijske in kadrovske modele v vzgojno-izobraževalnih zavodih.

Neravnovesje med ponudbo programov izobraževanja in usposabljanja ter potrebami gospodarstva, trga dela in posameznikov ima posledico, da se sistem izobraževanja in usposabljanja še ne odzivata dovolj na povpraševanje, kar velja tako za razvoj programov, začetno in sprotno usposabljanje učiteljev in izvajalcev programov, pa tudi za ureditev možnosti usposabljanja ob delu in v podjetjih, torej gre v celoti za intenziviranje poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Reforma na področju izobraževanja in usposabljanja mora zajeti celotno vertikalno sistema ter ustrezno usposabljanje učiteljev in drugih izobraževalcev, in sicer vse od obveznega šolanja do poklicnega z vključitvijo drugih elementov vseživljenjskega učenja za uresničitev koncepta »od zibelke do groba«.

3.3.3.1 Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja

V tej prednostni usmeritvi gre predvsem za naslednja področja delovanja: (i) dvig kakovosti vzgojno-izobraževalnega sistema in sistema usposabljanja, (ii) izboljšanje sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja, (iii) izboljšanje dostopnosti do IKT in do digitalnih vsebin, ki spodbujajo ustvarjalnost in inovativnost ter (iv) izboljšanje usposobljenosti učiteljev in izobraževalcev.

Z aktivnostmi v okviru te prednostne usmeritve želimo doseči predvsem večjo kakovost in učinkovitost sistemov izobraževanja in usposabljanja, ki jih lahko v skladu s področji delovanja hierarhično razdelimo predvsem na razvoj sistemov vrednotenja različnih oblik učenja ob istočasni zagotovitvi kakovostnega svetovanja, informiranja o možnostih izobraževanja in usposabljanja predvsem v lokalnem okolju ter ob spodbujanju izvajanja sistema zagotavljanja kakovosti s posebnim poudarkom na širitvi modela (samo)ocenjevanja in števila svetovalcev za kakovost, večji pestrosti in prožnosti ponudbe (zlasti poklicnega) izobraževanja in usposabljanja v skladu s potrebami gospodarstva in trga dela, ob razvoju in vključitvi e-vsebin v sistem izobraževanja in usposabljanja ter dvigu usposobljenosti učiteljev in izobraževalcev za nove vsebine in naloge. Implementacija sistemskih sprememb je v veliki meri odvisna ravno od kadra, ki usposablja in je nosilec oz. izvajalec sprememb.

Za doseganje zastavljenih ciljev je treba izvesti številne **dejavnosti**, ki jih lahko okvirno strnemo kot:

- posodabljanje ter razvoj novih fleksibilnejših in kvalitetnejših programov vzgoje in izobraževanja, vključno z razvojem široke palete kratkih, individualiziranih formalnih in neformalnih programov, pri čemer bo poseben poudarek na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja ter izobraževanja odraslih;
- razvoj mehanizmov in instrumentov za dvig kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela in sistemov evalvacije;
- razvijanje mehanizmov in instrumentov za dvig jezikovne pismenosti oz. učenja tujih jezikov;
- odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje, zlasti s partnerskim sodelovanjem in zagotavljanjem ustreznega informiranja;
- omogočanje dostopa do IKT, digitalizacija gradiv in razvoj e-vsebin ter njihova vključitev v izobraževalne procese in procese usposabljanja;
- izboljšati usposobljenost učiteljev in drugih izobraževalcev v izobraževanju in usposabljanju mladine in odraslih za uporabo (naj)sodobnejših oblik in metod učenja in poučevanja (v povezavi z uporabo IKT);

- izboljšati usposobljenost ravnateljev in drugih vodilnih delavcev za avtonomno vlogo vzgojno-izobraževalnih zavodov in sodelovanje z okoljem.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

V skladu z navedenimi dejavnostmi bodo upravičenci oz. ciljne skupine sofinanciranja predvsem:

- strokovno usposobljeni izvajalci izobraževanja in usposabljanja (organizacije javnega in zasebnega prava ter posamezniki, ki se ukvarjajo s pripravo, načrtovanjem in izvajanjem izobraževanja in usposabljanja itd.);
- udeleženci usposabljanja (učitelji, vzgojitelji, svetovalni in drugi strokovni delavci, mentorji, izvajalci in svetovalci na področju izobraževanja odraslih ter poklicnega in strokovnega izobraževanja, delodajalci in sindikati, ravnatelji šol in direktorji vzgojno-izobraževalnih organizacij itd.);
- javni skladi, javni zavodi, predstavniki nevladnih organizacij (zavodi, ustanove, društva), posamezniki, gospodarske družbe itd., ki sodelujejo v izgradnji in implementaciji sistema izobraževanja in usposabljanja.

Nabor upravičencev je zaradi sprotne izgradnje sistema smiselno obdržati kar najbolj odprt, saj je zaradi omejenosti človeških virov širok nabor nujen zaradi zagotavljanja kakovosti, učinkovitosti in tudi konkurenčnosti upravičencev.

3.3.3.2 Izboljšanje usposobljenosti posameznika za delo in življenje v družbi temelječi na znanju

V tej prednostni usmeritvi gre predvsem za povečanje udeležbe posameznika v procesu izobraževanja in usposabljanja. Z aktivnostmi v okviru te prednostne usmeritve želimo predvsem:

- zmanjšati izobrazbeni primanjkljaj odraslih, in sicer zlasti tistih, ki imajo samo osnovno ali nižjo poklicno šolo oz. nizko raven pismenosti, ter povečati udeležbo odraslih (zlasti osipnikov) v izobraževanju in usposabljanju;
- povečati število udeležencev iz družbeno ranljivih skupin v procesu izobraževanja in usposabljanja ter število udeležencev v poklicnem izobraževanju in usposabljanju;
- izboljšati funkcionalno pismenost prebivalstva za dejavno vključevanje v življenje in delo.

V splošnem se bodo rezultati izvedenih dejavnosti pokazali v dvigu izobrazbene ravni posameznika ter v večji usposobljenosti posameznika za delo in življenje v sodobni družbi, temelječi na znanju. Prednostna usmeritev bo nudila dodatno podporo prebivalcem pri njihovem vseživljenjskem učenju z dvigom funkcionalne in informacijske pismenosti, predvsem tistih z osnovno ali nižjimi poklicnimi kvalifikacijami.

Osnovno vodilo pri razmejitvi med ukrepi in upravičenci v okviru aktivnosti te prednostne usmeritve oz. tretje razvojne prioritete ter prve in druge razvojne prioritete za spodbujanje in razvoj človeških virov je v ciljnih skupinah in načinu, saj so v okviru prve razvojne prioritete ciljni upravičenci podjetja s svojimi zaposlenimi, ki so napoteni na izobraževanje ali usposabljanje, v okviru druge gre za brezposelne osebe, medtem ko gre v okviru te prednostne usmeritve za aktivnosti spodbujanja vseživljenjskega učenja pri tistih, ki niso brezposelni niti niso vključeni v izobraževanje v okviru kadrovskega načrta v svojih podjetjih ali pa so zaposleni v nepodjetniškem sektorju.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

- sofinanciranje izobraževanja za dvig izobrazbene ravni odraslih,
- najrazličnejše oblike izobraževanja in usposabljanja za zviševanje ravni pismenosti,
- usposabljanje za razvijanje novih kompetenc.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

V skladu z navedenimi dejavnostmi bodo upravičenci oz. ciljne skupine sofinanciranja predvsem:

- strokovno usposobljeni izvajalci izobraževanja in usposabljanja (npr. organizacije javnega in zasebnega prava ter posamezniki, ki se ukvarjajo s pripravo, načrtovanjem in izvajanjem izobraževanja in usposabljanja);
- udeleženci usposabljanja (učitelji, vzgojitelji, svetovalni in drugi strokovni delavci, mentorji, zaposleni v institucijah, ki posredujejo digitalne vsebine, izvajalci in svetovalci na področju izobraževanja odraslih ter poklicnega in strokovnega izobraževanja, delodajalci in sindikati, ravnatelji šol in direktorji vzgojno-izobraževalnih organizacij itd.);
- javni skladi, javni zavodi, predstavniki nevladnih organizacij (zavodi, ustanove, društva), posamezniki, gospodarske družbe itd.

3.3.3.3 Kakovost, konkurenčnost in odzivnost visokega šolstva

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Lizbonska strategija se na področju visokega šolstva, ki je eden njenih ključnih vzvodov, uresničuje z bolonjskim procesom. Univerze so gonilna sila za razvoj in prenos znanja, zato je za Slovenijo strateškega pomena, da se prilagajajo potrebam sodobne družbe in gospodarstva, ki temeljita na znanju. Za doseganje čim večje učinkovitosti in kakovosti visokošolskih institucij je treba ustvariti odprt visokošolski prostor v smislu oblikovanja novih institucij ter s tem večjo konkurenčnost. Hkrati je treba zaradi diverzifikacije znanj vzpostaviti fleksibilen sistem razvijanja študijskih programov in metod poučevanja v skladu z zastavljenimi usmeritvami.

Globalizacija in močna konkurenca zahtevata drugačne oblike in način izobraževanja, kot smo ga v večjem delu Evrope in tudi pri nas imeli doslej. Samo znanje ni več zadosten pogoj za uspešen napredek. Vsem, ki si na različnih ravneh pridobivajo izobrazbo, je treba poleg formalnega znanja posredovati še specifične praktične kompetence za zaposlovanje na posameznih področjih, pripravljenost za stalno izpopolnjevanje na doseženem strokovnem področju ter sposobnost in voljo za priučitev oz. za usvajanje vedno novega znanja zunaj dosežene izobrazbe, kadar koli se to pri njihovem delu izkaže za potrebno.

Temeljni cilj razvoja visokega šolstva v Republiki Sloveniji je omogočiti čim večjemu deležu prebivalstva kakovostno izobrazbo. Pridobivanje takšne izobrazbe je mogoče le na podlagi visoko kvalitetnega izobraževalnega, raziskovalnega, strokovnega in umetniškega delovanja visokošolskih institucij, ki se odzivajo na potrebe lokalne in širše skupnosti. Visokošolske institucije in programi morajo biti zaradi zagotavljanja kakovosti podvrženi stalni evalvaciji in internacionalizaciji.

V Sloveniji želimo razvijati kakovostno, konkurenčno in odzivno visoko šolstvo, ki bo v večji meri prispevalo k razvoju in uspešnosti gospodarstva. Glavne usmeritve za doseganje zastavljenih ciljev so tako:

- odprtost in odzivnost sistema visokega šolstva;
- kakovost in mednarodna primerljivost visokega šolstva;
- fleksibilnost visokega šolstva, ki se bo sposobno odzivati na potrebe družbe, ob upoštevanju uresničevanja vseživljenjskega učenja;
- pospešena izmenjava znanja v trikotniku visoko šolstvo/znanost/gospodarstvo;
- internacionalizacija visokega šolstva in privlačnost slovenskega visokošolskega in raziskovalnega prostora;
- razvijanje študijskih programov ter novih oblik poučevanja in učenja.

Predvideni sta naslednji dve glavni dejavnosti:

- implementacija bolonjskega procesa s poudarkom na posodabljanju študijskih programov in metod poučevanja ter podpora nastajanju novih, prenovljenih visokošolskih institucij. Implementacija bolonjskega procesa je povezana s kakovostnim visokošolskim izobraževanjem, ki temelji na modularnem sistemu študija, na vrednotenju in priznavanju neformalno pridobljenega znanja in izkušenj, tutorskem pristopu k poučevanju, problemskem učenju, odpiranju visokošolskih institucij v okolje s podporo razvoju programov izpopolnjevanja, na spodbujanju partnerskih oblik sodelovanja med gospodarstvom in visokim šolstvom pri povezovanju strokovnjakov v trikotniku gospodarstvo, visoko šolstvo in znanost, na spodbujanju gostovanja tujih visokošolskih učiteljev in raziskovalcev, ki bodo na visokošolskih zavodih lahko med drugim sodelovali tudi pri razvoju študijske in z njo povezane raziskovalne dejavnosti, ter na spodbujanju vračanja slovenskih strokovnjakov iz tujine in njihovem vključevanju v visokošolski in raziskovalni prostor. Poudarjen je razvoj in izvajanje dejavnosti karijerne orientacije, predvsem kariernega svetovanja za študente v visokošolskem izobraževanju z namenom pravočasnega načrtovanja in razvoja karier bodočih visokokvalificiranih kadrov. Z ustreznimi sistemskimi ukrepi in spodbudami je treba vplivati na krajšanje študija ter s tem povečati učinkovitost študija in racionalnejšo rabo javnih sredstev kot tudi zagotavljati enake možnosti vključevanja v dodiplomski in podiplomski študij vsem socialnim slojem ter izenačiti možnosti študija vsem študentom;
- vzpostavitev sistema za zagotavljanje kakovosti z mednarodno primerljivim ekspertnim sistemom visokega šolstva (izvajanje zunanjih evalvacij). Gre za podporo pri izvedbi primerljivega sistema zunanjih in mednarodnih evalvacij ter vzpostavitvi mednarodno primerljivega sistema zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu, ki sledi standardom in smernicam za zagotavljanje kakovosti v evropskem visokošolskem prostoru, oblikovanim v ENQA (*European Association for Quality Assurance*) in EUA (*European University Association*).

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

- Visokošolski zavodi v Republiki Sloveniji, ki so akreditirani pri Svetu Republike Slovenije za visoko šolstvo ter drugi

- javni in zasebni zavodi, ki se ukvarjajo s pripravo in načrtovanjem visokošolskega izobraževanja;
- neodvisni domači in mednarodni eksperti, učitelji in raziskovalci ter študentje.

3.3.4 Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Socialna aktivacija oseb, ki jih pojmuje kot ranljive ali deprivilegirane na trgu dela oz. v družbi, je osnovna predpostavka vseh aktivnosti te razvojne prioritete. Spodbujanje socialne vključenosti je v tesni povezavi z zagotavljanjem enakih možnosti, preprečevanjem neenakosti oz. vsakršne diskriminacije na osnovi spola, rase ali etičnega porekla, vere ali prepričanja, starosti, spolne usmerjenosti ter še posebej invalidnosti oz. druge funkcionalne oviranosti.

Temeljna usmeritev je zagotavljanje možnosti dostopa do zaposlitve in socialnega vključevanja vsem ter na ta način preprečevati kakršnokoli obliko diskriminacije na trgu dela in izboljšati zaposljivost ranljivih skupin. Dolgoročni cilj za ciljno skupino te razvojne prioritete torej ni samo polna zaposlenost, ampak tudi ustrezna kvaliteta dela, produktivnost na delovnem mestu ter posledično socialna kohezija in vključenost v družbo.

Za spodbujanje zaposlenosti, zaposljivosti in socialne vključenosti ranljivih skupin je treba uresničevati in uveljaviti instrumente in programe, ustvarjajoče ustrezno okolje, ki bo po eni strani bolj motiviralo ljudi k večji aktivnosti in v katerem bodo ti ljudje lažje in hitreje našli delo ter imeli potrebno raven socialne zaščite, hkrati pa bo preprečena vsakršna oblika diskriminacije ranljivih skupin na trgu dela. V ta namen je treba razviti in izvesti programe s spremenjeno politiko zaposlovanja in s spodbudami za izobraževanje in usposabljanje, ki bodo povečevali možnosti za aktivnost in preprečevanje pasti brezposelnosti in neaktivnosti ranljivih skupin. Dostopnost do vseživljenjskega izobraževanja in učenja je namreč za ranljive družbene skupine še vedno nezadostna, zato tudi evropske pobude, kot so *e-Learning*, učenje jezikov in lingvistične raznovrstnosti ter evropski načrt veščin in mobilnosti, poudarjajo, da je treba v državah članicah temu področju posvetiti ustrezno pozornost. Na drugi strani bodo ti inovativni programi ob ustreznih promocijskih akcijah dodatno prispevali k ozaveščanju celotne javnosti in spodbudili delodajalce na trgu dela k odpravi diskriminatornih praks pri zaposlovanju ter tako dodatno prispevali k zaposlovanju ranljivih skupin.

V okviru izvajanja razvojne prioritete bo zagotovljen transnacionalni pristop, ki se bo predvidoma izvajal tematsko (npr. na področjih izvajanja projektov za begunce in otroke beguncev, projektov za migrante in otroke migrantov ipd.) ali pa po horizontalnem načelu, kar pomeni, da bodo v razpisnih pogojih prednostni kriteriji, ki bodo spodbujali transnacionalno sodelovanje in izmenjavo dobrih praks. Poudarek bo tudi na povezovanju transnacionalnega pristopa z inovativnimi pristopi ter na izmenjavi dobrih praks in obveščanju javnosti.

Cilj razvojne prioritete je:

doseči večjo socialno vključenost in zmanjšano materialno ogroženost ranljivih skupin ter z bojem proti vsem oblikam diskriminacije prispevati k uveljavljanju koncepta enakih možnosti.

Z aktivnostmi, ki se bodo izvajale v okviru četrte razvojne prioritete, uresničujemo predvsem naslednje **specifične cilje**:

1. omogočiti dostop do zaposlitve in usposabljanja ranljivim skupinam z razvojem socialnega in drugih inovativnih oblik podjetništva, ki ustvarjajo nova delovna mesta ter širijo socialne in druge storitve javnega pomena;
2. spodbujanje enakih možnosti ter socialne vključenosti med mladimi, zlasti v okviru sistema vzgoje in izobraževanja;
3. okrepiti osveščenost javnosti o enakih možnostih kot pozitivni družbeni vrednoti in spodbuditi delodajalce k odpravi diskriminatornih praks pri zaposlovanju.

Po zaključku finančne perspektive bo z investiranimi sredstvi Slovenija dosegla napredek na področju posameznih, zgoraj opredeljenih specifičnih ciljev⁵²:

⁵² Razen tam, kjer je drugače navedeno, se bodo kazalniki spremljali na letni osnovi.

Kazalniki RP enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti		Stanje (zadnji razpoložljivi podatek)	Cilj konec obdobja	Specifični cilj	Vir
Učinek					
1	Število vključenih oseb v ukrepe 4. razvojne prioritete (celotno obdobje)		12.000	1, 2	CIS
	od tega žensk		7.000	1, 2	CIS
	od tega mladih		3.000	2	CIS
2	Število sofinanciranih projektov – celotno obdobje		285	1 – 3	CIS
	od česar projekti s področja kulture		60	1	CIS
3	Število vzgojno izobraževalnih ustanov vključenih v implementacijo programov za dostopnost in enake možnosti v vzgoji in izobraževanju	0	80 (oz. 6 % vseh)	2	CIS
Rezultat					
4	Število ustvarjenih bruto delovnih mest za ranljive skupine – celotno obdobje		1025	1	CIS
5	Število otrok na katere se nanašajo programi dostopnosti in enakih možnosti v vzgoji in izobraževanju – celotno obdobje	0	30.000	2	CIS
Vpliv					
6	Zmanjšanje deleža brezposelnih invalidov*	12 %	8 %	1	ZRSZ
7	Razlika med stopnjo registrirane brezposelnosti moških in žensk*	3,5 odst. točke	-10 %	1	ZRSZ

CIS: centralni informacijski siste; ZRSZ: Zavod RS za zaposlovanje; * k doseganju cilja kazalnika bodo prispevale tudi nekatere aktivnosti izven OP ESS

Uspešnost odpravljanja diskriminatorskih praks pri zaposlovanju se bo ugotavljala z izvedbo vrednotenja.

RAZVOJNI KONTEKST

Razvojna prioriteta je utemeljena na evropskih in nacionalnih razvojnih dokumentih ter izhaja iz razmer na trgu dela v Sloveniji. Vsebinski okvir pomenijo naslednji dokumenti:

- SRS, zlasti četrta razvojna prioriteta: moderna socialna država in večja zaposlenost;
- Integrirane smernice za rast in zaposlovanje (2005–2008), ki jih je za uresničevanje prenovljene Lizbonske strategije in njenih ciljev sprejel Evropski svet;
- nacionalni program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, ki hkrati vključuje strateške usmeritve Republike Slovenije na področju zaposlovanja v skladu z integriranimi smernicami, predvsem smernica 17: izvajanje politike zaposlovanja, usmerjene v doseganje polne zaposlenosti, izboljšanje kakovosti in storilnosti dela ter krepitev socialne in ozemeljske kohezije, smernica 18: spodbujanje zaposlovanja po življenjskih obdobjih, smernica 19: zagotavljanje vključujočih trgov dela, izboljšanje privlačnosti dela in zagotavljanje, da se delo izplača;
- Nacionalna strategija za razvoj pismenosti;
- okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji;
- DRP 2007–2013 in NSRO;
- Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja 2006–2008;
- Enake možnosti za invalide – evropski akcijski načrt;
- Akcijski program za invalide 2007–2013;
- resolucija o spodbujanju zaposlovanja in socialne integracije invalidov;
- Zakon o socialnem varstvu;
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti;
- Zakon o tujcih;
- Zakon o zaposlovanju in delu tujcev;
- lizbonska naravnost kohezijske politike se kaže v sredstvih, ki jih Slovenija namenja za programe ESS ter podporo

programom spodbujanja konkurenčnosti in inovativnosti; drugi način vključevanja lizbonskih ciljev v kohezijsko politiko je dopolnjevanje ukrepov za povečevanje gospodarske rasti in zaposlovanja.

Četrta razvojna prioriteta »enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti« se tako osredotoča zlasti na tri vsebinska področja in se od drugih razvojnih prioritet razlikuje predvsem v vrsti aktivnosti, ki so prednostno usmerjene na ciljne skupine ranljivih oseb na trgu dela, za katere ta razvojna prioriteta pripravlja specifične pristope za njihove večjo družbeno, delovno in socialno vključenost. Ta področja so: socialno vključevanje z vidika socialnovarstvene, zaposlovalne in podjetniške politike; enakost možnosti in podpora socialni vključenosti v procesu vzgoje in izobraževanja; izvajanje inovativnih ukrepov za spodbujanje socialnega vključevanja in dostopa do zaposlenosti na področju kulture. Vsi trije vidiki tako zagotavljajo celovit pristop k povečevanju enakosti možnosti in socialni vključenosti s perspektive izboljšanja položaja posameznika na trgu dela, njegove zaposljivosti in preprečevanja vsakršne diskriminacije na trgu dela. Skladno z navedenim so opredeljene tudi **prednostne usmeritve**:

1. enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti,
2. povečati dostopnost in enake možnosti v sistemu vzgoje in izobraževanja,
3. dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti.

3.3.4.1 Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti

OPIS Z UTEMELJITVIJO

S programi te prednostne usmeritve se osredotočamo na ranljive ciljne skupine na trgu dela. Te skupine imajo praviloma kombinacijo več značilnosti, ki jim poslabšujejo položaj na področju zaposljivosti, jim onemogočajo uspešno vključevanje na trg dela in zaposlovanje. V to skupino lahko uvrstimo predvsem dolgotrajno brezposelne, starejše od 50 let, mlade, predvsem iskalce prve zaposlitve, invalide in druge funkcionalno ovirane osebe, pripadnike etničnih skupin, begunce, bivše kaznjence, odvisnike in zdravljenе odvisnike, Rome, migrante ter ženske.

V okviru te razvojne prioritete skušamo na specifičen, organiziran in celovit način pristopiti k odpravljanju problematike in dostopnosti do zaposlitve za navedene ciljne skupine. Z ustreznimi aktivnostmi se bo s takim pristopom tudi ozaveščala javnost ter odpravljali predsodki in omejitve, ki se pojavljajo v javnosti v zvezi z zaposlovanjem ranljivih skupin.

Razmejitev med aktivnostmi druge in četrte razvojne prioritete (v segmentu ukrepov za neaktivne osebe so predvidene aktivnosti informiranja in svetovanja, v segmentu ukrepov za brezposelne je predvideno usposabljanje, izobraževanje, tudi subvencije za zaposlitev) je v tem, da gre v drugi razvojni prioriteti za ukrepe, oblikovane za potrebe širših ciljnih skupin, v katere je mogoče po horizontalnem načelu tudi vključevanje ranljivih skupin. Praviloma tako osnovani ukrepi niso dovolj za intenziviranje in dejansko vključevanje ranljivih skupin, saj te potrebujejo intenzivnejšo in celovitejšo podporo za integracijo, usposabljanje, izobraževanje, zaposlitev, lahko pa se takšna posebna potreba izkazuje tudi v kasnejših fazah za ohranitev zaposlitve. Druga pomembna razmejitev je v tem, da se aktivnosti te prioritete ne izvajajo v okviru »klasičnih« ukrepov APZ, ampak v skladu z načelom inovativnosti. Gre za aktivnosti, ki spodbujajo razvoj in implementacijo novih oblik integracije ranljivih skupin na trg dela.

S takšnim pristopom bo možno vzporedno bolj spodbujati razvoj tretjega sektorja, ki je bil do sedaj v Sloveniji precej nerazvit. Zlasti velja izpostaviti področje socialnega podjetništva, ki ima v bodoče velik razvojni potencial. Socialno podjetništvo na aktiven način na eni strani vključuje ranljive skupine, ki na fleksibilnem trgu dela ne izpolnjujejo potrebnih zahtev, na drugi strani pa spodbuja razvoj tistih storitev, ki so izrinjene iz trga dela, so pa koristne za lokalno okolje in družbeno blaginjo. To so npr. zagotavljanje raznovrstnih socialnih storitev, humanitarnih dejavnosti, aktivnosti na področju izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja v kulturi, aktivnosti na področju vzgoje in izobraževanja ter drugih storitev v javnem interesu, kot so npr. projekt spodbujanja družabništva v domovih za ostarele, projekti izvajanja učne pomoči učencem s težavami, projekti oskrbe na domu za starejše in odvisne odrasle osebe, projekti vzgoje in varstva otrok, projekti zagotavljanja dnevnega varstva, projekti pomoči socialnega vključevanja azilantov in Romov ipd.

V kontekstu odprave diskriminacije na trgu dela in zagotavljanja enakopravnosti med spoloma se v okviru razvojne prioritete načrtujejo izvajanje in podpora posebnim programom, namenjenih usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, ter spodbujanje delodajalcev k omogočanju usklajevanja poklicnih in zasebnih oz. družinskih obveznosti zaposlenih. To se bo dosegalo s fleksibilnejšimi oblikami dela, s prilagojenim urnikom dela, s promoviranjem in osveščanjem o pomembnosti in dodani vrednosti takšnega delovnega okolja, ki ga nudi družini prijazno podjetje. To se bo dosegalo tudi z razvijanjem obstoječih in

uvajanjem novih programov ter pristopa podjetij do varstva otrok zaposlenih, storitev, prilagojenih različnim potrebam staršev in otrok, ter razvijanjem obstoječih in uvajanjem novih programov ter skrbjo za starejše in druge pomoči potrebne družinske člane zaposlenih.

V času izvajanja OP ESS se bodo izvajala vrednotenja obsega diskriminatornih praks na trgu dela. Rezultati vrednotenj bodo vplivali na razvoj, oblikovanje in izvedbo programov, ki bodo preprečevali takšne prakse in hkrati spodbujali enakost možnosti na trgu dela.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

1. ustvarjanje novih možnosti za dostop do zaposlitve in usposabljanja, ustvarjanje novih delovnih mest in spodbujanje zaposlovanja in aktivnosti v celotnem aktivnem obdobju za ranljive skupine na trgu dela, s posebnim poudarkom na storitvenih dejavnostih in nevladnem sektorju;
2. spodbuda socialnemu podjetništvu in ustvarjanje razmer za njegov razvoj ter s tem širjenje mreže in razvoj novih oblik socialnih, socialnovarstvenih (npr. storitev za skrb otrok in starejših odvisnih oseb) in drugih storitev v javnem interesu (povezovanja družinskega in poklicnega življenja ipd.);
3. podpora inovativnim ukrepom in projektom lokalnega, regionalnega, nacionalnega in mednarodnega povezovanja na področju okrepitve socialne vključenosti in boja proti diskriminaciji na področju zaposlovanja in trga dela;
4. promocijske aktivnosti s področja zaposlovanja pripadnikov ranljivih skupin z namenom promocije njihovega socialnega vključevanja in osveščanja delodajalcev in celotne javnosti o pojavu diskriminacije na trgu dela.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

- Gospodarski, javni in nevladni sektor (delodajalci, podjetja, agencije, zbornice, združenja, zavodi, invalidska podjetja, NVO ipd.),
- vsi posamezniki oz. ranljive skupine na trgu dela.

3.3.4.2 Povečati dostopnost in enake možnosti v sistemu vzgoje in izobraževanja

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Eden pomembnih vidikov, ki jih mora upoštevati vsaka razvojno naravnana družba, je zagotavljanje socialne vključenosti, dostopnosti in zagotavljanje enakih možnosti v sistemu vzgoje in izobraževanja. Prav razvijanje socialnih kompetenc je v kompleksni družbi, v družbi tveganja, vse pomembnejše. Hkrati je šola pomemben dejavnik, ki odločilno vpliva na nadaljnje možnosti uspešnega vključevanja posameznika v življenje oz. v delo ter na njegov položaj na trgu dela. Prav zato je treba okrepiti tiste elemente vzgojno-izobraževalnega dela in šole kot institucije, ki povečujejo dostopnost in možnost uspešnejšega vključevanja socialno ranljivih skupin na trg dela in v vsakodnevno življenje.

Na področju vzgoje in izobraževanja je zato treba razviti mehanizme, ki bodo prispevali k učinkovitejšemu vključevanju ranljivih skupin (Romi, učenci s posebnimi potrebami, migranti) v šolski sistem s ciljem doseganja najvišjih stopenj izobraževanja, s tem pa k boljši vključenosti v družbo in izboljšanju njihovega položaja na trgu dela. Razviti je treba izvedbene kurikule, oblike in načine izobraževanja, ki bodo prilagojeni potrebam te populacije ne samo na ravni osnovne, temveč tudi srednje šole. Za učence s posebnimi potrebami je treba razviti oblike usposabljanja, ki bodo jasneje usmerjene v usposabljanje za samostojno življenje in uspešnejše vključevanje v delo. V skladu s to prednostno usmeritvijo bodo podprte aktivnosti, ki bodo zagotavljale oblikovanje programov izobraževanja in usposabljanja, ki bodo v večji meri upoštevali specifično teh populacij, oblikovanje mehanizmov za zagotavljanje stalne pomoči z namenom uspešnejšega zaključevanja vzgoje in izobraževanja (npr. vključevanja romskega pomočnika), oblikovanje in uvajanje programov za uspešnejše usvajanje učnega jezika, za spoznavanje kulture in za ohranjanje lastne identitete. Brez pravočasne integracije v zgodnjih fazah vzgoje in izobraževanja so za ranljive skupine kasneje njihove možnosti za uspešno vključitev na trg dela bistveno manjše.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

- razvoj programov, ki bodo bolj prilagojeni potrebam te populacije z namenom učinkovitejšega vključevanja v sistem vzgoje in izobraževanja (obvladovanja zahtevanih standardov), in to ne samo na osnovnošolski ravni, razvoj programov za učinkovitejše obvladovanje učnega jezika ter razvijanje programov za učence s posebnimi potrebami, osredotočenih na učinkovitejše usposabljanje za samostojno življenje in vključevanje v delo, oblikovanje informacijskih točk za seznanjanje s pravicami in možnostmi na področju vzgoje in izobraževanja;

- razvoj programov in njihovo uresničevanje za uspešnejše vključevanje socialno ranljivih skupin v sistem vzgoje in izobraževanja, pri čemer naj se upoštevajo izkušnje in programi centrov za socialno delo in NVO, pri njihovi vključitvi v vzgojno-izobraževalni sistem pa naj se podprejo povezave s centri za socialno delo in NVO;
- razvoj in implementacija programov za učinkovitejše izvajanje koncepta vključevanja za otroke s posebnimi potrebami.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

Upravičenci oz. ciljne skupine sofinanciranja bodo predvsem strokovno usposobljeni javni in zasebni zavodi na področju izobraževanja in usposabljanja ter fizične in pravne osebe javnega in zasebnega prava, ki se ukvarjajo z razvojem in implementacijo ustreznih programov. Prav tako so lahko glede na posamezno vsebino vključeni predstavniki oz. nevladne organizacije (zavodi, ustanove, društva) itd.

3.3.4.3 Dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Kultura oz. kreativni sektor je področje posebnega pomena za doseganje cilja, da se omogoči dostop do zaposlitve in usposabljanja ranljivim družbenim skupinam, in to z razvojem socialnega in drugih inovativnih oblik podjetništva in samozaposlitve, ki ustvarjajo nova delovna mesta.

Kultura oz. kreativni sektor pomeni do sedaj slabo izkoriščeno panogo za socialno integracijo in ustvarjanje novih zaposlitev zaradi svoje specifičnosti in trendov rasti kulture in kreativnega sektorja, povsod v EU pa daje priložnost predvsem za zaposlovanje posameznikov iz družbenih skupin, ki so zaradi različnih ranljivosti ali omejitev v neenakem izhodiščnem položaju na trgu dela v drugih panogah.

Namen prednostne usmeritve je mobilizacija, motivacija in proaktivacija delovanja **posameznikov** iz ranljivih družbenih skupin za njihovo večjo socialno vključenost in zaposljivost. Pogoj za doseganje tega cilja je krepitev administrativne usposobljenosti in profesionalnosti delovanja **organizacij in samozaposlenih**, ki delujejo na področju kulture oz. kreativnega ustvarjanja, saj si posameznik sicer ne more trajno zagotoviti potrebnih podpornih storitev.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

Na področju usposabljanja:

- usposabljanje za krepitev zaposlitvenih možnosti predstavnikov ranljivih družbenih skupin v kulturi in kreativnem sektorju;
- usposabljanje za pridobitev znanj s področja menedžmenta kulturnih projektov, ki jih izvajajo organizacije in samozaposleni na področju kulture in kreativnega sektorja;
- razvoj gradiv in metodologij za usposabljanje, prilagojenih področju kulture in kreativnega sektorja, za ranljive družbene skupine;
- usposabljanje izobraževalcev (*trainers*) za ranljive družbene skupine.

Na področju zaposlovanja:

- pomoč pri pridobivanju delovnih izkušenj s podporo samozaposlovanju na področju kulture oz. kreativnega sektorja;
- alternativne oblike storitev pri zaposlovanju (ocena potreb in razvoj specifičnih spretnosti, znanj in sposobnosti za kulturo in kreativni sektor, pomoč pri iskanju zaposlitev, samozaposlitvi in pri integraciji na trg dela v kulturi in kreativnem sektorju);
- svetovanje in informiranje ranljivih skupin glede možnosti razvoja kreativnih potencialov ter (samo)zaposlovanja in poslovnega delovanja na področju kulture in kreativnega sektorja;
- informiranje organizacij in samozaposlenih o kreativnih potencialih ranljivih družbenih skupin za njihovo vključevanje v delo;
- nakup posebne opreme in orodij za zaposlovanje predstavnikov ranljivih družbenih skupin na prilagojenih delovnih mestih.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

- Fizične osebe, ki so pripadniki ranljivih družbenih skupin, in pravne osebe, delujoče na področju ranljivih družbenih skupin, ki jih sestavljajo pripadniki madžarske in italijanske narodne skupnosti, romske etnične skupnosti, druge etnične skupine (še zlasti iz republik nekdanje Jugoslavije) ter priseljenci, ljudje z različnimi vrstami invalidnosti (gibalno ali senzorno ovirani ter duševno prizadeti) in specifične družbene skupine (težko zaposljivi mladostniki, starejši in ženske);
- delodajalci v javnem in nevladnem sektorju ter samozaposleni v kulturi.

3.3.5 Institucionalna in administrativna usposobljenost

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Peta razvojna prioriteta institucionalna in administrativna usposobljenost se s svojim strateškim in celostnim pristopom k izboljšanju administrativne in institucionalne usposobljenosti neposredno zrcali v strategiji gospodarskega razvoja, programu reform za izvajanje Lizbonske strategije in v okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji; v okviru prednostne razvojne naloge učinkovita in cenejša država, posredno pa tudi pri drugih razvojnih prioritetah, kjer je posodabljanje struktur in sistemov pomemben element za doseg ciljev, kot so **večja zaposljivost, usposobljenost in konkurenčnost**. V okviru reform je podan celovit pristop potrebnih sprememb, ki bodo vodile k novim in posodobljenim zakonskim, sistemskim in programskim rešitvam na različnih področjih. Za praktično in učinkovito izvedbo reform so zato dejavnosti na področju administrativne in institucionalne usposobljenosti nujno potrebne.

Rast učinkovitosti in uspešnosti javne uprave je ključnega pomena za doseganje zastavljenih strateških in reformnih ciljev, saj je brez boljšega delovanja sistema javne uprave ogroženo tudi doseganje splošnega cilja NSRO.

Med vsemi potrebnimi področji se bodo aktivnosti osredotočile na učinkovito javno upravo, in sicer na aktivnosti za učinkovitejšo vodenje in kakovost, prenovo upravnih procesov in odpravo administrativnih ovir, projektno vodenje, sistem uspešnega merjenja, e-upravo in s tem povezane rešitve IKT in modernizacijo pravosodja. Za učinkovito izvedbo posameznih reformnih sprememb in večjih prednostnih projektov bo institucionalna podpora namenjena tudi projektnim skupinam ali institucijam, ki bodo nosilci priprave, razvoja, izvedbe, spremljanja in vrednotenja prednostnih projektov, kadar to ne bo urejeno drugače.

Še en pomemben sklop je podpora reformi institucij na trgu dela, brez katerih ne bo mogoča uspešna izvedba razvojnih projektov in reformnih ukrepov, ki se bodo vsebinsko uresničevali pri drugih prioritetah, predvsem pri drugi in četrti razvojni prioriteti operativnega programa. Glede na prioritete razvoja bo posebna pozornost namenjena tudi zdravstvenim institucijam, ki bodo ob demografskih in zdravstvenih trendih čedalje pomembnejše za zagotavljanje boljšega zdravstvenega stanja prebivalstva in s tem za izboljšanje položaja vsakega posameznika na trgu dela. Za razvoj projektov ter pripravo in izvedbo dobrih pravnih okvirov pa je nujen partnerski odnos, zato bo izpostavljena posebna aktivnost za podporo nevladnim in neprofitnim organizacijam ter socialnim partnerjem. V procesih globalizacije, ki zaostrujejo tržne pogoje in povzročajo zmanjševanje vloge socialne države, so namreč ravno NVO tiste, ki pridobivajo pomen, saj so relativno majhne in prožne, sposobne prevajati pobude posameznikov in skupin v javnokoristne interese. S svojim neprofitnim delovanjem lahko veliko prispevajo k trajnostno naravnemu družbenemu razvoju, rasti družbene blaginje in kakovosti življenja.

Cilj razvojne prioritete je:

razvoj ustrezne institucionalne in administrativne usposobljenosti za učinkovito strukturno prilagajanje, rast, delovna mesta in ekonomski razvoj.

Z aktivnostmi, ki se bodo izvajale v okviru te razvojne prioritete, uresničujemo predvsem naslednje **specifične cilje**:

1. učinkovite in uspešne storitve javnega sektorja, vključno s storitvami sodstva in zdravstva, za prebivalstvo in gospodarstvo (primerljivo z drugimi razvitimi državami EU in veljavnimi standardi);
2. povečati raven kakovosti in učinkovitosti institucij trga dela pri posredovanju zaposlitev in zagotavljanju večje zaposljivosti uporabnikov storitev;
3. okrepiti civilni in socialni dialog ter sposobnost nevladnega sektorja in socialnih partnerjev za zagotavljanje storitev, ki prispevajo k rasti in ustvarjanju delovnih mest.

Po zaključku finančne perspektive bo z investiranimi sredstvi Slovenija dosegla napredek na področju posameznih, zgoraj opredeljenih specifičnih ciljev⁵³:

Kazalniki RP enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti		Stanje (zadnji razpoložljivi podatek)	Cilj konec obdobja	Specifični cilj	Vir
Učinek					
1	Število storitev e-uprave dosegljivih na svetovnem spletu	308	323	1	CIS/ MJU
2	Število oseb izobraženih s področja kakovosti in varnosti v zdravstvu – celotno obdobje		500	1	CIS/ MZ
3	Število zdravstvenih organizacij v katerih bo z OP ESS vzpostavljen sistem kakovosti	4	50	1	CIS/ MZ
4	Število izobraževanj in usposabljanj zaposlenih na ZRSZ	50	100	2	CIS/ ZRSZ
5	Število vključenih predstavnikov nevladnega sektorja in socialnih partnerjev v usposabljanje in izobraževanje		500	3	CIS
	od tega socialnih partnerjev		50	3	CIS
6	Število nevladnih organizacij, prejemnikov oz. izvajalcev (beneficiaries) projektov v okviru prednostne usmeritve		85	3	CIS
Rezultat					
7	Število dni potrebnih za ustanovitev gospodarske družbe*	61	7	1	MJU
8	Stopnja razvitosti e-uprave – dosegljivost državnih e-storitev preko spleta (v odstotkih)*	87	95	1	EK
9	Skrajšanje povprečnega časa posamičnega sodnega postopka (v mesecih)*	9,5	6	1	MP
10	Večja uporaba IKT, e-vsebin s področja zdravstva in e-storitev med zdravstvenimi strokovnjaki*	60 %	80 %	1	MZ
11	Povečanje dostopnosti e-zdravstvenih storitev za uporabnike	22 %	40 %	1	MZ
12	Število izobraževanj na zaposlenega na ZRSZ	2,8	5,0	2	ZRSZ
13	Delež zaposlenih brezposelnih oseb od posredovanih v zaposlitev	6 %	10 %	2	ZRSZ
14	Število e-storitev za brezposelne osebe in delodajalce v ZRSZ	7	14	2	ZRSZ
Vpliv					
15	Zadovoljstvo uporabnikov s storitvami javne uprave (1-5)*	3,5	4,2	1	MJU
16	Izboljšanje izkušenj in zadovoljstva uporabnikov zdravstvenega sistema*		4	1	MZ
17	Razlika med stopnjo registrirane brezposelnosti moških in žensk*	4	4,5	2	ZRSZ

CIS: centralni informacijski siste; ZRSZ: Zavod RS za zaposlovanje; MZ: Ministrstvo za zdravje; MJU: Ministrstvo za javno upravo; MP: Ministrstvo za pravosodje; * k doseganju cilja kazalnika bodo prispevale tudi nekatere aktivnosti izven OP ESS

Prispevek operativnega programa h krepitvi institucionalne usposobljenosti nevladnega sektorja za zagotavljanje storitev, ki prispevajo k rasti in ustvarjanju delovnih mest, se bo ugotavljal z izvedbo vrednotenja.

⁵³ Razen kjer je drugače navedeno, se bodo kazalniki spremljali na letni osnovi.

RAZVOJNI KONTEKST

Prednostne usmeritve razvojne prioritete »institucionalna in administrativna usposobljenost« so pomembno področje razvoja Slovenije in jih najdemo tako v SRS (tretja razvojna prioriteta: učinkovita in cenejša država) kot v nacionalnem programu reform (tretja razvojna prioriteta: učinkovita in cenejša država – ukrep 36: racionalizacija delovanja javnega sektorja, ukrep 37: presoja učinkov predpisov, ukrep 38: vzpostavitev centralnega dostopa do evidenc za zagotavljanje pravic iz javnih sredstev, ukrep 40: vzpostavitev registra nepremičnin) ter v DRP – ukrep 41: uveljavljanje JZP in zasebnega financiranja izgradnje velikih infrastrukturnih projektov. Z vidika reform institucij na trgu dela najdemo vsebine opredeljene predvsem v smernici 9: prehod v informacijsko družbo ter spodbujanje razširjenosti in učinkovite uporabe IKT (tudi smernica 17: izvajanje politike zaposlovanja, usmerjene v doseganje polne zaposlenosti, izboljšanje kakovosti in storilnosti dela ter krepitev socialne in ozemeljske kohezije, smernica 20: izboljšanje ujemanja s potrebami na trgu dela, smernici 21: spodbujati prožnost v povezavi z varnostjo zaposlitve in zmanjševanje deljenja trgov dela, nacionalnega Programa reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, ki hkrati vključuje strateške usmeritve Republike Slovenije na področju zaposlovanja in cilje iz Nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do 2006).

Vsebine razvojne prioritete institucionalna in administrativna usposobljenost se smiselno povezujejo v okviru naslednjih prednostnih usmeritev:

1. učinkovita in uspešna javna uprava,
2. reforma institucij na trgu dela,
3. spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga,
4. zdravstvo v informacijski dobi.

3.3.5.1 Učinkovita in uspešna javna uprava

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Kot je ugotovljeno v analizi, je za nadaljnji razvoj izredno pomembna učinkovitost zagotavljanja javnih storitev. Po tem kriteriju je Slovenija v primerjavi z drugimi razvitimi državami kljub nekaterim pozitivnim premikom uvrščena nizko, zaradi česar je nujno pristopiti k modernizaciji javne uprave. Prednostna usmeritev »učinkovita in uspešna javna uprava« tako pristopa k reševanju omenjenega problema celovito in upošteva tri razvojna področja, dve med njimi (razvoj sistema učinkovitosti in uspešnosti javnega sektorja ter e-uprava) sta splošni temeljni razvojni področji, usmerjeni v vzpostavljanje okolja in razmer za učinkovito (najmanjši stroški pri danem obsegu storitev) in uspešno (najboljši rezultati za deležnike pri danem obsegu storitev) upravo. Tretje področje se nanaša na posebno, za doseganje zastavljenih ciljev ključno okolje – modernizacijo pravosodja.

Učinkovitost in uspešnost uprave temelji na učinkovitosti in uspešnosti delovanja uprave, ki je pogojena z usposobljenostjo, znanjem in motiviranostjo zaposlenih v javni upravi. Ključno vlogo pri tem ima menedžment, ki mora biti visoko usposobljen in opremljen z modernimi in kakovostnimi menedžerskimi orodji. Ob tem je smiselno ustrezno pozornost nameniti tudi presoji učinkov predpisov in preprečevanju nadaljnjega vzpostavljanja administrativnih ovir.

Drugi ključ večje učinkovitosti je e-uprava, ki s ponudbo elektronskih storitev, podatkov in informacij močno povečuje dostopnost storitev tako za državljane kot za gospodarske subjekte. V skladu s krivuljo razvoja e-uprave (DeMarco, Gartner Group) je slovenska e-uprava po začetnem velikem entuziazmu in bliskovitem razvoju in kasnejšem usihanju pred ponovnim zagonom, zato bo treba v preobrat vložiti veliko truda in znatna sredstva. Z vzpostavljanjem e-storitev se zmanjšujejo administrativne ovire in optimalno prenavljajo postopki. Posebno pozornost namenja odnosom G2G, saj se ravno s povezavami institucij javne uprave in njihovih evidenc zmanjšuje potreba po poslovanju državljanov z upravo in povečuje učinkovitost delovanja institucij. Glede na dosežene prihranke in pozitivne učinke se bo v e-upravo, ki je po meritvah *Cap Gemini* napredovala v zadnjih dveh letih s 15. na 7. mesto v EU, v prihodnjih letih znatno vlagalo.

Modernizacija pravosodja bo potekala na več vzporedno razvijajočih se področjih. Gre za radikalno modernizacijo postopkov, ustrežnejši sistem nagrajevanja, ki bo upošteval različno stopnjo zahtevnosti zadev v reševanju ter kvaliteto in kvantiteto opravljenega dela, in infrastrukturno podporo učinkovitemu delovanju pravosodja. Vsako od navedenih področij lahko tudi samostojno privede do večje učinkovitosti pravosodja, s skupnim učinkovanjem pa bo nedvomno dosežena trajna učinkovitost.

Za doseganje cilja prednostne usmeritve »učinkovita in uspešna javna uprava« so predvidene predvsem naslednje dejavnosti:

- (1) **razvoj javnega menedžmenta:** uveljavljanje uporabe sodobnih menedžerskih tehnik za vodenje sprememb in doseganje poslovne odličnosti v javnem sektorju; razvoj menedžmenta človeških virov in znanja; razvoj sistema strateškega načrtovanja in spremljanja doseganja zastavljenih ciljev in rezultatov;
- (2) **razvoj sistema za zagotavljanje učinkovitosti, uspešnosti in kakovosti delovanja javne uprave:** aktivnosti bodo usmerjene v razvoj in vzpostavitev standardov uspešnosti in učinkovitosti javne uprave, ki bodo izhajali iz analize poslovanja uprave; uvedba obvezne predhodne presoje učinkov predpisov in razvoj metodologije ocenjevanja vplivov na gospodarstvo; razvoj programa odprave administrativnih ovir in dialoga za sodelovanje javnosti pri pripravi predpisov (metodologija o konzultacijah); uvajanje skupnega ocenjevalnega okvira CAF in vključevanje v EFQM, uvajanje metodologije projektnega vodenja, spremljanje in merjenje učinkov sistema za obvladovanje projektov, vzpostavitev informacijsko podprtega modela spremljanja kakovosti delovanja javne uprave;
- (3) **e-uprava: državni portal e-uprava:** cilj nadaljnjega razvoja državnega portala e-uprava je zagotavljanje stalne razpoložljivosti, podpora e-demokraciji in sodelovanju zainteresirane javnosti pri odločanju in pri odpravi administrativnih ovir ter nadaljnji razvoj elektronskih storitev javne uprave (storitveni portal e-obrazci, življenjske situacije in administracija, integracija z registri, generator e-obrazcev in podpora centralnemu informacijskemu sistemu za sprejem vlog, vročanje in obveščanje ter integracija storitev za lokalno samoupravo); **e-uprava za pravne osebe:** aktivnosti na področju e-uprave za pravne osebe bodo imele jasno ciljno usmerjenost. Cilji, ki se želijo doseči, so: stalno zagotavljanje enotne vstopne točke za pravne osebe, omogočiti opravljanje postopkov v zvezi z registracijo gospodarske družbe in zavarovanjem po spletu, omogočiti spletno poslovanje pravnih oseb z državo (npr. prijava in odjava, javljanje sprememb zaposlenih in njihovih družinskih članov v zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, prijava potrebe po zaposlenem na zavodu za zaposlovanje, pošiljanje letnih poročil, pošiljanje vseh podatkov na davčno upravo, pridobivanje dovoljenj za opravljanje osebnega dopolnilnega dela, dovoljenj za obratovanje, zaključevanje delavskih knjižic). Celoten sistem bo temeljil na sodobni tehnologiji in informacijski arhitekturi z enotno vstopno točko;
- (4) **modernizacija in povezovanje uradnih evidenc ter izmenjava podatkov z EU:** cilji v okviru te dejavnosti so: združevanje zemljiške knjige, zemljiškega katastra in katastra stavb z neposrednimi povezavami na nepremičninske in prostorske podatkovne baze ter zagotoviti infrastrukturo za vzpostavitev enovitega nepremičninskega sistema; izboljšanje kakovosti podatkov zemljiškega katastra; vzpostavitev centralne evidence socialnih transferjev in baz podatkov za odločanje o socialnih pravicah (enotna vstopna točka); vzpostavitev elektronskih arhivov, vzpostavitev metaregistra uradnih evidenc; zagotavljanje varne dostopnosti (varnostne sheme) do uradnih evidenc za končne uporabnike in informacijske sisteme; izmenjava podatkov z institucijami EU; zagotavljanje povezanosti med registri in drugimi uradnimi evidencami RS; elektronska izmenjava podatkov med ustanovami javne uprave RS in drugih članic EU;
- (5) **infrastruktura IKT:** aktivnosti v okviru infrastrukture IKT bodo usmerjene k ciljem vzpostavitve in poenotenja storitev IKT, standardizacije in posodobitve opreme IKT. Konkretni cilji so: optimizacija in standardizacija IKT; posodobitev strežniške in komunikacijske infrastrukture javne uprave; posodobitev storitev IT (poštni sistemi, intranetni sistemi); vzpostavitev enotnega kontaktnega centra (vzpostavitev enotne vstopne točke za učinkovito tehnično in vsebinsko pomoč uporabnikom storitev e-uprave); vzpostavitev enotne arhitekture e-uprave in skupnih rešitev e-uprave;
- (6) **modernizacija pravosodja**
 - (a) *modernizacija postopkov:* optimizacija poslovnih procesov, prilagoditev na nove tehnične rešitve, uvedba novih poslovnih procesov, uskladitev z zakonodajo;
 - (b) *informatizacija:* prenova infrastrukture kot podlaga za optimizacijo procesov, izgradnja novih sistemov za nove poslovne procese (*G2 to C, G2 to B, G2 to G* itd.),
 - (c) *razvoj kadrov:* vzpostavitev sistema za usposabljanje – za obvladanje vsebine, vodenja, tehnologije in uporabo sodobnih orodij.

Ukrepi v okviru te prednostne usmeritve so usmerjeni v optimizacijo procesov, s tem povezana izobraževanja in usposabljanja kadrov ob posodabljanju in uvajanju novih informacijskih orodij in rešitev, ki so nujno potrebne za učinkovito delo za doseganje postavljenih ciljev.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

Ciljne skupine pri razvoju sistema učinkovitosti in uspešnosti v javni upravi so vse ravni menedžerske strukture v javni upravi, pripravljavci predpisov in končno vsi zaposleni v javni upravi. To so vsi, ki morajo s svojim znanjem in delom prispevati k boljšim rezultatom za državljanke in gospodarstvo. E-uprava je namenjena državljanom oz. pravnim subjektom, zagotavljati jim mora kar najlažji dostop do storitev javne uprave, hkrati pa mora nuditi podporo zaposlenim v javni upravi za dvig njihove učinkovitosti in uspešnosti.

Ciljne skupine pri modernizaciji pravosodja so zlasti nosilci odločanja: sodniki, tožilci, pravobranilci, odvetniki, pomožne osebe/pomočniki, strokovni sodelavci na pravosodnih organih, tožilstvih, pravobranilstvih in administracija v vseh pravosodnih organih.

3.3.5.2 Reforma institucij na trgu dela

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Razvojna prioriteta sledi uredbi o ESF, ki opredeljuje dejavnosti povečevanja in izboljšanja institucionalnih zmogljivosti in učinkovitosti javne administracije in storitev na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Z vidika podpore izvajanju reform in dobrega vođenja bodo dejavnosti povezane z izboljšanjem kakovosti storitev institucij na trgu dela: z vzpostavitvijo informacijskega sistema v podporo kakovosti storitev, spremljanju, vrednotenju in podpori koordinaciji ter dialogu med javnimi in zasebnimi akterji, zmanjšanju administrativnih obremenitev in papirnatega poslovanja javnih institucij (ZRSZ, CSD ipd.), s povečevanjem zmogljivosti izvajanja (usposabljanje zaposlenih v ustreznih institucijah, socialni partnerji, NVO) ipd.

Modernizacija Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) kot osrednje institucije na trgu dela je v prihodnjem obdobju bistvenega pomena. Po eni strani gre za potrebo po nenehnem vsebinskem in organizacijskem prilagajanju njegovih dejavnosti zahtevam vse bolj dinamičnega trga dela, po drugi strani pa za usvajanje in uvajanje novih IKT, ki so predpostavka za povečevanje učinkovitosti izvajanja storitev ter njegove večje odzivnosti. ZRSZ je v okviru razpoložljivih virov sledil razvojnemu trendom izvajanja dejavnosti, ki so značilni za sodobne evropske javne službe za zaposlovanje, kljub temu pa se je razvojni zaostanek povečal in ga je treba zmanjšati. Podprta bo tudi nova vloga centrov za socialno delo in ena vstopna točka za uveljavljanje pravic do socialnih transferjev.

Posebne aktivnosti bodo namenjene tudi razvoju partnerstva in sodelovanja med institucijami na trgu dela, podpori socialnega partnerstva in nevladnemu sektorju za njihovo usposobljenost in vključitev v pripravo in spremljanje izvedbe programov in politik. Posebna pozornost bo namenjena regionalni in lokalni ravni s ciljem večje lokalne usmerjenosti in usklajenosti politike zaposlovanja ter povezanosti razvoja človeških virov s procesom regionalizacije Slovenije.

Za doseganje cilja prednostne usmeritve so predvidene naslednje dejavnosti:

(I) Modernizacija ZRSZ – prilagoditev in okrepitev organizacije, poslovanja in delovanja ZRSZ novim razmeram na trgu dela:

- uvajanje individualnega in bolj osebnega pristopa do brezposelnih oseb in zmanjšanje razmerja med številom svetovalecev na število brezposelnih oseb;
- dvig kakovosti storitev z izobraževanjem in usposabljanjem zaposlenih na ZRSZ;
- informacijska tehnologija pri poslovanju ZRSZ kot podpora pri izvajanju ukrepov politike zaposlovanja;
- zagotavljanje informiranosti in obveščenosti delodajalcev in širše javnosti o ukrepih politike zaposlovanja tudi s promocijskimi aktivnostmi;
- zagotavljanje učinkovitosti ukrepov APZ in učinkovitosti njihovega izvajanja s sprotnim spremljanjem izvajanja in izvedbo evalvacij ukrepov;
- nadgrajevanje storitev za pospeševanje zaposlitvene mobilnosti v EU: nacionalni portal Eures, integracija portal Eures z IS ZRSZ; *Eures Cross-border partnership*, razvoj partnerstva in sodelovanja med institucijami na trgu dela.

(II) Reorganizacija centrov za socialno delo v skladu z Nacionalnim programom socialnega varstva 2006–2010:

- poglobljanje sodelovanja med centri za socialno delo in uradi za delo ZRSZ;
- uvedba ene vstopne točke v sistem socialnih pravic na CSD.

(III) Mobiliziranje reform na področju zaposlovanja, usposabljanja in vključevanja s spodbujanjem razvoja partnerstva (*networks*) akterjev na nacionalni, regionalni in lokalni ravni:

- razvoj partnerstva z NVO in socialnimi partnerji;
- ustanovitev in vzpostavitev delovanja nacionalne koordinacijske točke (strokovne podporne organizacije) za podporo implementaciji koncepta vseživljenjske karijerne orientacije na nacionalnem nivoju, ki bo povezovala, načrtovala, usklajevala, predlagala načine in vsebino dela za posamezne partnerje in izvajalce ter skrbela za razvoj in sistemsko umestitev ter enotno izvajanje vseživljenjske karijerne orientacije;
- mobiliziranje delovanja sklada za razvoj kadrov in štipendije za podporo implementacije koncepta razvoja kadrov in vlaganja v človeške vire na nacionalnem nivoju, ki bo organiziral, povezoval, načrtoval, usklajeval, predlagal načine in

vsebinsko delo za posamezne partnerje in izvajalce ter skrbel za sistemsko umestitev in izvajanje razvoja in vlaganja v človeške vire, za njihovo večjo zaposljivost, konkurenčnost, prenos znanja in povezovanje izobraževalnega sistema s potrebami trga dela.

Aktivnosti, ki bodo sofinancirane za modernizacijo ZRSZ in drugih institucij na trgu dela, se nanašajo na krepitev institucionalne sposobnosti delovanja teh institucij za učinkovito in uspešno opravljanje nalog, medtem ko se v okviru tehnične pomoči zagotavlja le neposredna podpora za izvajanje OP ESS. Aktivnosti te prednostne usmeritve izboljšujejo delovanje sistema in institucij trga dela, medtem ko se samo sofinanciranje storitev za uporabnike financira iz drugih razvojnih prioritet.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

- Institucije na trgu dela (ZRSZ, centri za socialno delo, sklad za razvoj kadrov in štipendije, agencije za posredovanje dela ipd.).

3.3.5.3 Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

a) Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga

OPIS Z UTEMELJITVIJO

NVO v modernem pomenu besede (NVO s področja varstva okolja, zastopanja človekovih pravic ipd.) so se na teritoriju Slovenije začele razvijati v 80. letih prejšnjega stoletja. Vlada RS je leta 2003 sprejela strategijo sodelovanja z NVO, v kateri je opredelila najširši okvir dolgoročnega sodelovanja. Vladni ukrepi so bili v največji meri usmerjeni v spodbujanje medsebojnega informiranja in povezovanja NVO, vendar sprejetih ukrepov niso v zadostni meri spremljale finančne spodbude, tako da se dejanska usposobljenost sektorja NVO ni opazno povečala in tudi civilni dialog ni zaživel v zaželeni meri. Slovenske NVO so bile tudi edine med NVO v novih državah članicah EU, ki niso prejemale znatne podpore tujih donatorjev. Tako slovenski sektor NVO označuje velika nepovezanost in nizka stopnja sodelovanja, večina deluje na ravni lokalnih skupnosti in na prostovoljni osnovi (80 % NVO nima zaposlene niti ene osebe). NVO kot ključne ovire za svoj nadaljnji razvoj navajajo neustrezne finančne mehanizme (spodbude države za krepitev sektorja NVO), odsotnost ukrepov za povečanje zaposlovanja v nevladnem sektorju, neurejeno sistemsko pravno okolje in nizko stopnjo ozaveščenosti ljudi o vlogi in pomenu NVO. Država s svojimi ukrepi do danes ni uspela zagotoviti zadostne usposobljenosti NVO, da bi te lahko pomembneje prispevale k uveljavljanju načel dobrega upravljanja – pripravi boljših javnih politik in izvajanju javnih služb v delu, kjer to lahko počnejo bolje oz. ceneje od države. Zato si bomo s predvidenimi dejavnostmi v tem delu prednostne usmeritve zadali predvsem 3 specifične cilje:

1. zagotoviti podporno okolje za delovanje tistih NVO, ki s pomočjo dodatnih usposabljanj in izobraževanj lahko s civilnim dialogom (posvetovalnimi procesi) prispevale k oblikovanju bolj kakovostnih in trajnostno naravnanih politik predvsem na področju politike zaposlovanja;
2. okrepiti usposobljenost za delovanje tistih NVO, ki imajo potencial za izvajanje javnih storitev, ker lahko s svojo bližino neposrednim potrebam državljanov te zadovoljijo bolje in ceneje, kot to lahko stori država;
3. promocija sektorja NVO kot podpora prvemu in drugemu strateškemu cilju.

Predvidene dejavnosti bodo upoštevale strateške cilje, ki imajo podlago v naslednji določbi uredbe ESS:

- 1.) *krepitev institucionalne usposobljenosti in učinkovitosti* (javne uprave in javnih služb na nacionalni, regionalni in lokalni ravni in, kjer je to ustrezno, socialnih partnerjev) *NVO z ozirom na reforme;*
- 2.) *krepitev zmogljivosti za izvajanje politik in programov na ustreznih področjih.*

Za realizacijo **prvega strateškega cilja**, ki je skladen z zgoraj navedeno prvo točko določbe uredbe ESS, so predvidene naslednje dejavnosti:

- a) podpora horizontalnim mrežam NVO na nacionalni ravni,
 - b) podpora področnim/vsebinskim mrežam,
 - c) podpora stičiščem NVO na regionalni ravni;
- a.) horizontalne mreže bodo zagotavljale informacijske in druge servisne storitve za NVO predvsem z namenom izboljšanja možnosti za izvajanje civilnega dialoga/posvetovalnih procesov med vlado in NVO, kar lahko pomeni izboljšanje političnih strategij in programov tudi na področju politike zaposlovanja;
 - b.) področne/vsebinske mreže bodo z informiranjem in artikuliranjem skupnih interesov prispevale h krepitevi NVO in njihovega glasu na posameznih vsebinskih področjih delovanja. Na ta način se bo lahko okrepila njihova vloga v

posvetovalnih procesih s pristojnimi ministrstvi tudi glede vprašanj o možnosti prenosa nekaterih funkcij z države na NVO;

- c.) stičišča NVO na regionalni ravni bodo prispevala k bolj usklajenemu delovanju NVO, ki delujejo na regionalni/lokalni ravni, s tem pa tudi k doseganju temeljnega cilja kohezijske politike – zmanjševanje regionalnih razlik in povečanju dostopnosti do storitev.

Podpora mrežam in stičiščem NVO bo vključevala predvsem naslednje dejavnosti:

- informiranje NVO o javnih politikah na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni,
- izmenjava izkušenj in dobrih praks NVO,
- nudenje servisnih storitev in svetovanja NVO,
- usposabljanje in izobraževanje predvsem za vodenje in neprofitno upravljanje.

Za realizacijo **drugega strateškega cilja**, ki se veže na reformo javne uprave in možnost prenosa posameznih funkcij na NVO in je skladen z zgoraj navedeno drugo točko določbe uredbe ESS, so predvidene naslednje dejavnosti:

- a.) usposabljanje in izobraževanje dosedanjih in potencialnih izvajalk javnih storitev:
- za vodenje in neprofitno upravljanje organizacij,
 - pridobivanje strokovnih in praktičnih znanj in veščin na posameznih področjih, vezanih na izvajanje javnih storitev za uvajanje sistema kakovosti v delovanje NVO;
- b.) uvajanje sistema kakovosti v NVO.

Za doseganje prvega in drugega strateškega cilja bodo potrebne dejavnosti, ki podpirajo **tretji strateški cilj** – promocijo sektorja NVO.

Pri tem gre predvsem za promocijo dobrih praks NVO z namenom ozaveščanja širše javnosti, pa tudi posebnih delov javnosti (medijev in gospodarstva) o pomenu in vlogi NVO v družbi. Zaradi povečane dojemljivosti gospodarstva se pričakuje tudi njegova večja pripravljenost za investiranje v sektor NVO, kar pomeni možnost dela za več ljudi pri izvajanju projektov in programov. Tako lahko tudi večje število posameznikov po različnih združenjih sodeluje v posvetovalnih procesih in izkoristi možnost vplivanja na zadevne politike (davčno politiko glede stimuliranja vlaganja v NVO, zaposlitvene politike, da v fazi načrtovanja aktivnosti preverijo inovativnost zamisli glede zaposlitvenih možnosti).

CILJNE SKUPINE

- NVO (po sedanji zakonodaji ustanove, društva, zasebni zavodi). Sofinanciranje bo v skladu s strateškimi cilji namenjeno omejenemu številu NVO.

b) Spodbujanje socialnega dialoga

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Institucionaliziran socialni dialog je v nasprotju s civilnim dialogom uveljavljen tako na ravni EU kot v Sloveniji in omogoča upoštevanje različnih interesov in oblikovanje širokega razvojnega soglasja. Socialni dialog ima tako v Sloveniji kot na ravni EU vse pomembnejšo vlogo pri razvoju socialne politike in njene harmonizacije z evropskimi zaposlovalnimi smernicami. Na podlagi opravljenih analiz med socialnimi partnerji (sindikati in delodajalci) je bila izpostavljena predvsem potreba po zagotavljanju dodatnih usposabljanj tako za vodenje kolektivnih pogajanj, s čimer bi spodbujali nadaljnji razvoj socialnega dialoga in večjo vključenost vseh socialnih partnerjev v oblikovanje politik in izvajanje reform, kot tudi drugih področij delovanja socialnih partnerjev.

Za prevzemanje aktivnejše vloge v socialnem dialogu na ravni EU je treba slovenskim socialnim partnerjem zagotoviti krepitev znanj s tega področja.

Zato bomo s predvidenimi dejavnostmi v tem delu prednostne usmeritve uresničevali predvsem naslednji specifični cilj:
– krepitev usposobljenosti socialnih partnerjev za vodenje socialnega dialoga v Republiki Sloveniji in na ravni EU.

Orientacijsko je za socialne partnerje namenjeno 2,7 mio. evrov.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

- najrazličnejše oblike izobraževanj in usposabljanj socialnih partnerjev,
- druge oblike krepitev usposobljenosti socialnih partnerjev.

CILJNE SKUPINE

- Socialni partnerji (sindikati, delodajalci).

3.3.5.4 Zdravstvo v informacijski dobi

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Zdravstvo je močan dejavnik blaginje in gospodarskega razvoja ter zadovoljstva posameznikov vsake družbe, zato ga tudi pogosto povezujemo z življenjskim standardom. Razvoj informatike v zdravstvu in zagotavljanje celovite kakovosti v zdravstvenem sistemu sta področji, ki zdravstvenemu sistemu lahko prineseta dodano vrednost in ponujata priložnosti za odgovore na vprašanja, ki jih razvoj sodobne družbe postavlja zdravstvenemu sistemu. Slovenski zdravstveni sistem je tako kot tudi drugi sodobni evropski zdravstveni sistemi postavljen pred naslednje preizkušnje:

- povečanje potreb po zdravstvenih storitvah nasploh ter potrebe po sodobnih oblikah zdravstvenih in sorodnih storitev (npr. integriranih s socialnimi) zaradi demografskih (staranje prebivalstva) in drugih sprememb v družbi;
- večje pričakovanje pacientov glede učinkovitosti in dostopnosti zdravstvenih storitev;
- pričakovanja gospodarstva glede podaljšanja delovne dobe in učinkovitega prispevanja posameznika v hitro razvijajočem se gospodarstvu;
- težnje k ustrezni oskrbi in vključevanju ranljivih skupin prebivalstva v družbene aktivnosti;
- učinkovito obvladovanje in uporaba velike količine zdravstvenih informacij v korist državljanom.

Zato se v sklopu e-zdravja strateško usmerjamo v:

- večanje dejavne vloge in odgovornosti državljanov v skrbi za zdravje, izboljšanje informiranosti in možnosti sodelovanja v razvoju kakovostnih zdravstvenih storitev;
- omogočanje varnega in zanesljivega dostopa zdravstvenim strokovnjakom do ključnih informacij v elektronskih zdravstvenih zapisih (EZZ) in drugih zbirkah podatkov, ki jih potrebujejo pri vsakdanjem delu, z učinkovito elektronsko komunikacijo, boljšim učenjem in upravljanjem znanja;
- lažje načrtovanje in upravljanje zdravstvene organizacije oz. zdravstvenega sistema kot celote na podlagi kakovostnih in verodostojnih ekonomskih, administrativnih in kliničnih podatkov zdravstvenega sistema;
- izboljšanje dostopnosti zdravstvenih storitev za tiste skupine državljanov, ki bi bili sicer zaradi svojih zmanjšanih zmožnosti, starosti ali drugih razlogov izključeni.

Vse navedeno je ključnega pomena tako za zmanjšanje stroškovnih obremenitev gospodarstva, pa tudi za povečanje dostopnosti, kakovosti in učinkovitosti zagotavljanja zdravstvenih storitev, kar izboljšuje možnosti vključevanja posameznika v delovno aktivnost.

Predvidene so predvsem naslednje dejavnosti:

E-zdravje, skupaj z zagotavljanjem celovite kakovosti zdravstvenega sistema, je osrednji projekt prehoda v informacijsko družbo na področju zdravstva in zajema posodobitev in/ali razvoj informacijskih sistemov in storitve, ki skupaj z organizacijskimi spremembami in razvojem novih veščin prispevajo k napredku zdravstva, njegovi poveztljivosti (znotraj in navzven) in njegovim izboljšavam ter tako tudi k njegovi učinkovitosti in produktivnosti. Rešitve e-zdravja ter celovite kakovosti in usposobljenosti zdravstvenega osebja v zdravstvenem sistemu skupaj z raziskavami podpirajo napredek v zdravstveni dejavnosti, omogočajo boljše upravljanje zdravstvenih podatkov in informacij, ozaveščanje, širjenje zdravstvenega znanja ter nadaljnji razvoj zdravstvene dejavnosti, temelječi na dokazih.

1. Modernizacija zdravstvenih procesov:
 - prenova obstoječih in uvedba novih poslovnih procesov ter njihovo usklajevanje z zakonodajo in dobrimi praksami EU s ciljem optimizacije in prilagoditve sodobnim trendom e-poslovanja;

- prenova/nadgradnja ali vzpostavitev infrastrukture v podporo prenovljenim in na novo opredeljenim procesom (povezava vseh zdravstvenoinformacijskih sistemov v enotni sistem eZIS);
 - vzpostavitev enotne vstopne zdravstveno informacijske točke v nacionalni zdravstveni sistem z vpeljavo koncepta ZVEM (Zdravstvo – vse na enem mestu) za vse ciljne skupine, vključno z vzpostavitvijo sistema avtorizacije in avtentifikacije uporabnikov digitalnih zdravstvenih podatkov;
 - vzpostavitev in vpeljava enotnih standardov za povezljivost informacijskih komponent zdravstvenega sistema ter vzpostavljanje programov, metod in orodij za nadzor, certificiranje in akreditacijo tovrstnih informacijsko-komunikacijskih komponent in sistemov;
 - vzpostavitev in vpeljava elektronskega zdravstvenega zapisa (EZZ) ter usposabljanje za njegovo učinkovito rabo.
2. Dvig kakovosti zdravstvenih procesov z izobraževanjem in usposabljanjem ciljnih skupin:
- razvoj in vzdrževanje programov za večanje dejavne vloge in odgovornosti državljanov v skrbi za zdravje (vključno z vsebinami ZVEM);
 - razvoj in vzdrževanje programov za vključevanje vseh zainteresiranih partnerjev v uravnotežen razvoj zdravstvenega sistema (vključno z vsebinami ZVEM, strategijo razvoja EZZ);
 - razvoj in vzdrževanje programov strokovnih usposabljanj s področja:
 - kakovosti v zdravstvu,
 - zdravstvene informatike,
 - specialnih znanj, kot so tista s področja javnega zdravja, npr. za odzive na grožnje zdravju in proučevanje ključnih javnozdravstvenih problemov (vštevši področje varnosti in zdravja pri delu),
 - upravljanja in vodenja;
 - promocija in razširjanje informacij o koristnosti uporabe orodij e-zdravja v različnih delih javnosti.
3. Zagotavljanje celovite kakovosti v zdravstvenem sistemu:
- mobilizacija virov za kakovost v zdravstvu in zdravstveno informatiko;
 - razvoj programov za vzpostavitev in implementacijo sistemov kakovosti;
 - razvoj programov, metod in orodij za nadzor kakovosti ter akreditacije sistemov kakovosti v zdravstvu;
 - izobraževanje in usposabljanje za nudenje strokovne pomoči pri uvajanju celovitih sistemov kakovosti v zdravstvene institucije.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

Rešitve projekta e-zdravja so namenjene vsem udeležencem v zdravstvu: državljanom in pacientom za zagotovitev pravih informacij in e-storitev v njim prilagojeni obliki, zdravstvenim delavcem za dostop do elektronskega zdravstvenega kartona pacienta, oblikovanega skozi čas in na več ravneh zdravstvenega sistema, ki bo omogočil učinkovitejši vpogled v zdravstveno stanje posameznika in učinkovitejše izvajanje zdravstvenih storitev, in upravljavcem za zagotovitev organizacijskih in poslovnih informacij ter v podporo strateškim odločitvam, kreiranju zdravstvene politike in ustreznih preventivnih in korektivnih ukrepov.

3.3.6 Tehnična pomoč

OPIS Z UTEMELJITVIJO

Namen tehnične pomoči je zagotoviti učinkovito izvajanje operativnega programa, razvojnih prioritet, prednostnih usmeritev in operacij. Z aktivnostmi, ki se bodo izvajale v okviru tehnične pomoči, se bodo povečali prepoznavnost programa in njegovih sestavnih delov, kakovost njihove izvedbe, njihovo spremljanje in nadzor nad njihovim izvajanjem ter usklajenost med partnerji. V okviru tehnične pomoči se bo spodbujala priprava projektnih predlogov, izvajale se bodo različne študije in vrednotenja, aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti za podporo projektnim aktivnostim ter zagotavljala ustrezna kadrovska podpora za izvedbo aktivnosti.

Glavni cilji, ki se bodo uresničili v okviru tehnične pomoči, so:

- zagotoviti nemoteno in dobro izvedbo ter spremljanje programa s pripravo in izbiro projektov, izvedbo študij in vrednotenij, strokovnih ocen, poročil in ustrezno administrativno usposobljenostjo upravičencev;

- zagotoviti usklajenost in razpoznavnost programa (razvojnih prioritet/prednostnih usmeritev in operacij) med partnerji ter splošno in strokovno javnostjo;
- zagotoviti informacijsko podprto vodenje, spremljanje in poročanje o programu.

RAZVOJNI KONTEKST

Aktivnosti tehnične pomoči podpirajo razvojne prioritete, določene v NSRO in razvojne prioritete (prednostne usmeritve in operacije), določene v OP ESS.

Programi tehnične pomoči bodo vključevali zlasti naslednje aktivnosti:

- aktivnosti za pripravo in izbiro operacij;
- študije za izvedbo razvojnih prioritet (prednostnih usmeritev/operacij operativnega programa);
- vrednotenja, poročila, strokovne ocene;
- ukrepe, namenjene partnerjem, upravičencem, splošni in strokovni javnosti, vključno z aktivnostmi informiranja in obveščanja javnosti, ukrepe usklajevanja in spodbujanja sodelovanja med partnerji – v tem okviru se bodo lahko podpirale tudi promocijske aktivnosti na področju horizontalnih vsebin (enakost možnosti in trajnostni razvoj);
- aktivnosti za vzpostavitev, nadgradnjo in povezovanje informacijskih sistemov za vodenje, spremljanje, vrednotenje, poročanje in nadzor izvajanja operacij (prednostnih usmeritev/razvojnih prioritet);
- podporne aktivnosti pri izvajanju operativnega programa in aktivnosti za dvig administrativne usposobljenosti njegovih upravičencev (dodatne zaposlitve, usposabljanja, izmenjava izkušenj, delovanje nadzornega odbora idr.).

V okviru tehnične pomoči se bodo po potrebi uporabljale določbe 34. člena splošne uredbe o t. i. dopolnilnem financiranju za zadovoljivo izvajanje operacij nujnih vsebin, ki jih sicer financira ESRR, v okviru česar je še posebej pomemben nakup računalniške opreme ipd.

Poleg vsebin OP ESS se bodo v okviru tehnične pomoči OP ESS financirale tudi vsebine, ki se nanašajo na aktivnosti zaključevanja EPD za obdobje 2004–2006.

UPRAVIČENCI OZ. CILJNE SKUPINE

Upravičenci za projekte tehnične pomoči v okviru OP ESS so:

- pravne osebe javnega prava, vključene v izvajanje operativnega programa (ministrstva, vladne službe, javne agencije, javni zavodi, javni skladi, subjekti spodbujanja razvoja na regionalni ravni, pokrajine, občine, zbornice, univerze) in
- pravne osebe zasebnega prava, ki so upravičenci programa (NVO, invalidska podjetja, gospodarske družbe, ki izvajajo izobraževalno dejavnost, subjekti spodbujanja razvoja na regionalni ravni, združenja malih in srednje velikih podjetij, socialni partnerji), katerih projekti tehnične pomoči so izbrani s postopki oddaje javnih naročil.

4. DOPOLNJEVANJE UKREPOV: KREPITEV REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV, RAZVOJ PODEŽELJA IN RIBIŠTVO

4.1 Dopolnjevanje z Operativnim programom krepitve regionalnih razvojnih potencialov

Usklajenost med OP RR in OP ESS je izjemnega pomena, saj brez medsebojnega dopolnjevanja aktivnosti iz obeh operativnih programov ne bo možno doseči zastavljenih ciljev, ne v enem ne v drugem OP. OP RR namreč zagotavlja potrebne materialne investicije, ki po eni strani ne morejo uspešno delovati brez ustrezno usposobljenega kadra, po drugi strani pa zaradi multiplikacijskih učinkov spodbujajo povpraševanje po dodatnem in vseživljenjskem izobraževanju, prav tako pa zahtevajo stalno prilagajanje izobraževalnega sistema novim potrebam. To pomeni, da mora biti osnovo načelo izvajanja OP ESS zagotavljanje takšnih spodbud za izobraževanje, usposabljanje, štipendiranje, izobraževalni sistem, fleksibilnost trga dela ipd., kar bo skladno s potrebami gospodarstva. Nekatere aktivnosti seveda upoštevajo pomembne in splošnejše družbene cilje (npr. toleranca), kar je prav tako potrebno, vendarle pa je treba glede na pretekle izkušnje bistveno izboljšati povezanost reform in spodbud s potrebami gospodarstva. V tem okviru so zato tudi predvidene na osnovi načela partnerstva skupne aktivnosti s socialnimi partnerji in gospodarstvom neposredno, na osnovi česar bodo podprte aktivnosti zagotavljale zgornje cilje. Gre torej za celovit sistem, ki mora delovati usklajeno, kar je tudi naloga pristojnih služb, zlasti organa upravljanja, da se v fazi izvedbe zagotavlja medsebojna komplementarnost izvajanja OP.

V nadaljevanju je predstavljenih nekaj pomembnejših povezav in razmejitev, za katere je smiselno zagotoviti posebno pozornost ne samo v fazi izvedbe, ampak tudi pri spremljanju napredka izvajanja OP ESS.

- (1) Pri spodbujanju podjetništva ter vzpostavitve gospodarskorazvojnih logističnih središč v okviru OP RR je pri OP ESS treba zagotoviti prilagojen sistem izobraževanja in usposabljanja, ki bo spodbujal podjetniško miselnost in zagotavljal za to potrebna znanja in kompetence. Pri tem je pomembno, da se bodo že v fazi priprav gospodarskorazvojnih logističnih središč naredile potrebne podlage za ugotavljanje potrebnih aktivnosti na strani razvoja človeških virov. Le na ta način bo namreč mogoče v okviru OP ESS zagotoviti predvsem pravočasno podporo.
- (2) Podobno velja za področje štipendij, ki se morajo dodeljevati skladno s potrebami gospodarstva, te pa se sooblikujejo glede na razvojne priložnosti in projekte, ki se izvajajo tudi s pomočjo OP RR. Navedene aktivnosti morajo biti usklajene in usmerjene v doseganje istih strateških ciljev na podjetniški ravni, saj se sicer lahko soočimo s problemom razdrobitve omejenih sredstev. Omenjeno je posebej očitno na regionalni ravni, zato bo morala biti tudi vzpostavljena jasna vsebinska povezava med razvojno prioriteto razvoj regij in regijskimi štipendijskimi shemami.
- (3) Neposredno za podjetja, zlasti mala in srednja, so prav tako nujno potrebne neposredne spodbude za investicije v človeške vire, saj bistveno izboljšujejo prilagodljivost in konkurenčnost podjetij.
- (4) Podjetja potrebujejo enostavno, prilagodljivo in učinkovito zagotavljanje javnih storitev, kar predvsem velja za področje e-uprave za pravne osebe. Zagotavljanje enotne vstopne točke za pravne osebe, omogočanje opravljanja postopkov v zvezi z registracijo gospodarske družbe in zavarovanjem po spletu ter omogočanje spletnega poslovanja pravnih oseb z državo bodo bistveno olajšali tako ustvarjanje kot privabljanje podjetij v Slovenijo. Prav tako bo skrajšan postopek izvedbe razvojnih projektov v samem OP RR.
- (5) Tesna povezava med obema OP je prav tako pri usposabljanju brezposelnih, npr. pri programu usposabljanja na delovnem mestu, kar lahko pomeni medsebojno dopolnjujoč podporni mehanizem za zagon gospodarskega središča, kar po drugi strani tudi za brezposelno osebo pomeni večjo gotovost zaposlitve na srednji in dolgi rok.
- (6) Prav tako mora biti poudarjen pomen dopolnjevanja vsebin med razvojno prioriteto »povezovanje naravnih in kulturnih potencialov« v okviru OP RR in zagotavljanjem ustrezno usposobljene delovne sile. Brez močne podpore na strani investicij v ljudi iz OP ESS ne bo možno uspešno razvijati in tržiti turističnih, kulturnih in drugih objektov, saj je neposreden stik gosta ključen za njegovo zadovoljstvo. Pri tem ne gre le za znanja, povezana s samim trženjem in ponudbo, ampak tudi za znanja pri upravljanju in razvoju storitev, projektnem menedžmentu ipd.
- (7) Končno bo OP RR zagotavljal tudi sredstva za izgradnjo izobraževalno-raziskovalne infrastrukture, kar mora biti usklajeno z razvojem sistema šolstva v Sloveniji, pa tudi podprto s potrebnimi investicijami v programe, ki se bodo izvajali v okviru podprtih objektov: od razvoja programov do investicij v učitelje.

Poleg predstavljene vsebinske koordinacije bo v okviru OP RR izkoriščena tudi možnost sofinanciranja vsebin, ki jih sicer financira ESRR, kot to določa 34. člen splošne uredbe, in sicer v okviru vseh petih razvojnih prioritete OP ESS, pa tudi pri tehnični pomoči. T. i. dopolnilno financiranje bo omogočeno, če bo šlo za neposredno navezavo na vsebino projekta in če bo to financiranje pogoj za uspešno izvedbo projekta. V okviru aktivnosti ESS se bo praviloma financiral nakup nujno potrebne opreme, neposredno povezane z namenom in doseganjem ciljev projekta. Na konkretni ravni to po razvojnih prioritetah pomeni predvsem:

- razvojna prioriteta »spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti«: financiranje opreme v projektih, kjer bo ta nujno potrebna za realizacijo ciljev na nivoju razvojne prioritete; npr. nakup raziskovalne opreme za mlade raziskovalce, oprema v primeru uvajanja novih fleksibilnih oblik dela ipd.;
- razvojna prioriteta »spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih«: možnost financiranja nakupa sodobne opreme kot podpora za doseganje ciljev predvsem pri programih, kot je razvijanje vseživljenjske karijerne orientacije s pomočjo novih multimedijskih pripomočkov, pri inovativnih ukrepih in specifičnih pristopih na področju aktivnih politik trga dela (nadaljevanju vsebin iz EQUAL) ipd.;
- razvojna prioriteta »razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja«: v primeru te razvojne prioritete lahko pričakujemo omejeno uporabo možnosti dopolnilnega financiranja predvsem pri projektih za izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov vzgoje in izobraževanja, zlasti z vidika nakupa sodobnih pripomočkov oz. dostopnosti do IKT ter do digitalnih vsebin, ki spodbujajo ustvarjalnost in inovativnost;
- razvojna prioriteta »enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti«: tu se predvideva, da bo možnost dopolnilnega financiranja uporabljena v okviru vseh treh prednostnih usmeritev, torej tako v projektih spodbujanja socialne vključenosti in enakih možnostih na trgu dela kot pri vzgoji in izobraževanju ter na področju kulture, kjer v skladu z uredbo predvidevamo do 15-odstotno sofinanciranje (do 9,5 mio. evrov);
- razvojna prioriteta »institucionalna in administrativna usposobljenost«: v okviru te razvojne prioritete se zaradi narave projektov predvideva uporaba dopolnilnega financiranja bolj ali manj pri vseh aktivnostih, saj so projekti modernizacije in učinkovitosti javnega sektorja kot tudi do sedaj precej »podhranjenega« nevladnega sektorja neizogibno povezani z IKT oz. nakupom sodobne tovrstne opreme.

Eden od osnovnih namenov tehnične pomoči je zagotavljanje ustreznih pogojev in podlag za uspešno upravljanje in izvajanje aktivnosti, zato gre v okviru optimizacije črpanja pričakovati tudi sredstva namenjena IKT oz. nakupu sodobne tovrstne opreme.

4.2 Razmejitev z razvojem podeželja

Podlago oz. referenčni okvir za pripravo Programa razvoja podeželja 2007–2013 (v nadaljevanju PRP) predstavlja Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja (v nadaljevanju NSN). Tako celotna politika razvoja podeželja, prednostne naloge PRP ter aktivnosti in ukrepi odsevajo nacionalne prioritete, ki so skladne z evropsko strategijo in opredeljene v NSN. Ravnovesje med ključnimi področji ukrepanja na nacionalni ravni je skladno z najpomembnejšimi evropskimi usmeritvami na tem področju. Gre za skladnost med konkurenčnostjo kmetijstva, živilstva in gozdarstva, varovanjem okolja in ohranjanjem kulturne krajine ter izboljšanjem kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanjem diverzifikacije.

Prednostne naloge NSN so zasnovane v skladu s smernicami Skupnosti za razvoj podeželja⁵⁴, z usmeritvami Lizbonske strategije in z vodilnimi načeli skupne kmetijske politike, ki jih je leta 2001 določil Evropski svet v Göteborgu. Poleg strateških smernic Skupnosti je bila za oblikovanje nacionalnih prednostnih nalog PRP vodilo tudi leta 2000 sprejeta Lizbonska strategija za EU in njena prenovljena verzija, ki poudarja dve ključni nalogi – ustvarjanje novih in boljših delovnih mest ter vzpostavitev močnejše in trajnejše gospodarske rasti.

V skladu s strateškimi smernicami Skupnosti mora politika razvoja podeželja podeželskim območjem pomagati, da dosežejo cilje večje konkurenčnosti, ustvarjanja delovnih mest in inovativnosti. Potrebna je večja osredotočenost na naložbe v ljudi, znanje in izkušnje, v kapital v kmetijskem in gozdarskem sektorju, v nove načine izvajanja okoljskih storitev in ustvarjanje številnejših in boljših delovnih mest na podeželju.

Politika razvoja podeželja pomaga podeželskim območjem, da izpolnjujejo svoj potencial kot privlačen kraj za naložbe, delo in življenje. S tem ko so vse aktivnosti prilagojene stanju okolja in narave, se neposredno podpira trajnostni razvoj. Razvoj

⁵⁴ Splet: http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Leon/doc/5966_06_slo.doc.

podeželja prispeva k povečanju konkurenčnosti v kmetijskem in živilskem sektorju, pri čemer je treba izpostaviti inovacije in IKT. Za spodbujanje inovacij in podjetništva so pomembne lokalne pobude (npr. LEADER), ki prispevajo k ustvarjanju novih delovnih mest, zvišanju dohodkov in promociji enakih možnosti na podeželju. Prav tako so pomembne podpore za razširitev dejavnosti. Precejšen vir dohodka in zaposlitvenih možnosti na podeželju pomenijo tudi z okoljem povezane aktivnosti, kot je npr. turizem. Poleg politike razvoja podeželja so za razvoj podeželskega območja pomembne tudi druge politike, predvsem ukrepi strukturnih skladov.

Uresničevanje PRP bo Slovenija izvajala z ukrepi po 4 prednostnih oseh. V nadaljevanju so predstavljene 4 osi PRP z okvirno določitvijo oz. razmejitvijo vsebin s kohezijsko politiko, pri čemer se bosta organ upravljanja kohezijske politike in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju MKGP) redno in sproti usklajevala o natančnih določbah izvedbenih dokumentov, ki bodo preprečevale dvojno financiranje.

Aktivnosti 1. osi (izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja) bodo prispevale k dvigu produktivnosti in s tem h konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja, poleg tega pa bodo posredno in neposredno vplivale tudi na ohranjanje okolja in izboljšanje kakovosti življenja na podeželju. Pri opredelitvi ukrepov za aktivnosti, ki bodo omogočali posodobitev obstoječih in uvedbo novih tehnologij, bodo posebej izpostavljene okoljske zahteve in uporaba obnovljivih virov energije. S tem bodo aktivnosti prve osi posredno prispevale k ugodnejši bilanci hranil v tleh ter boljši kakovosti vode in zraka (2. os). Aktivnosti v podporo posodobitvi in dvigu dodane vrednosti v kmetijstvu, živilskopredelovalni industriji in gozdarstvu bodo z multiplikativnimi učinki prispevale k iskanju zaposlitvenih možnosti ter izboljšanju kakovosti življenja na podeželju, tj. k temeljnemu cilju politike na 3. osi. Izrazito sinergijske učinke lahko kažejo tudi ukrepi v podporo shemam kakovosti, ki prispevajo tudi k diverzifikaciji dohodka (3. os) in k uveljavitvi okolju prijaznejših proizvodnih praks (2. os).

Ukrepi 1. osi PRP 2007–2013 za dvig ravni usposobljenosti in povečanje zaposljivosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu so namenjeni ciljni skupini zasebnikov, ki se ukvarjajo s pridelavo in predelavo kmetijskih in gozdarskih proizvodov iz Priloge I k Pogodbi ES, ter lastnikom zasebnih gozdov, in sicer za skupino potrjenih nacionalnih poklicnih kvalifikacij in katalogov znanj. Usposabljanje za pridobitev navedenih kvalifikacij ne bo upravičeno do podpore iz OP ESS, razen v primeru usposabljanja brezposelnih, ki pa niso upravičeni do podpor iz naslova razvoja podeželja.

Aktivnosti 2. osi (izboljšanje okolja in podeželja) skupaj vodijo k obdelanosti podeželskih območij in izvajanju naravi prijaznih tehnologij v kmetijstvu in gozdarstvu ter pripomorejo k varovanju okolja, ohranjanju naravnih virov in proizvodnih danosti za kmetijstvo. Poseljenost podeželja in aktivnost prebivalstva na področju kmetijstva sta ključni za zagotavljanje trajnostnega razvoja podeželskih območij. Uveljavljeni način upravljanja gozdov ter ohranjanje in spodbujanje sonaravnega kmetovanja bodo v veliki meri zagotavljali ugodno stanje biotske raznovrstnosti in ohranjanje habitatov na območjih Natura 2000. Aktivnosti 2. osi se dopolnjujejo predvsem z aktivnostmi 1. in 3. osi. Pripomorejo, da se kmetijska gospodarstva in prebivalci na podeželju usmerjajo k inovativnim praksam, ki so povezane z ohranjanjem podeželja in varovanjem okolja, so dohodkovno zanimivejše in omogočajo izboljšanje standarda na podeželju. Ukrepi 2. osi so usmerjeni predvsem v doseganje ciljev, ki jih določa strateška smernica Skupnosti na področju izboljšanja okolja in podeželja. Izvajanje ukrepov v okviru 2. osi vključuje uresničevanje ciljev ohranjanja območij Natura 2000, zaustavitve upadanja biotske raznovrstnosti iz göteborgske zaveze, ohranjanja kakovosti voda v skladu z Direktivo 2000/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta ter blaženja podnebnih sprememb iz Kjotskega protokola. Vsi predvideni ukrepi bodo pripomogli k učinkovitemu izvajanju NSN, ki v svoji strategiji predvideva enake ukrepe za doseganje ciljev na področju varovanja okolja. Ukrepi 2. osi ravno tako v največji meri upoštevajo mnenja in priporočila predhodnega vrednotenja programa in so v večini usklajeni s podanimi smernicami.

Ukrepi 2. osi se izvajajo v obliki neposrednih plačil in se ne prekrivajo z aktivnostmi OP ESS.

Aktivnosti 3. osi (kakovost življenja na podeželju in gospodarska diverzifikacija podeželskega gospodarstva) spodbujajo podjetništvo in so namenjene dvigu kakovosti življenja na podeželju. Omogočajo večjo zaposljivost in pozitivno vplivajo na gospodarski razvoj podeželja ter ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Uporaba drugih danosti na podeželju omogoča diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti na podeželju. Aktivnosti tretje osi nadgrajujejo, dopolnjujejo in plemenitijo učinke prve in druge osi. Nove zaposlitvene možnosti sproščajo pritisk na delovna mesta v kmetijstvu in gozdarstvu, obenem pa s širjenjem dejavnosti na podeželju lahko prispevajo k povečanju dodane vrednosti gospodarske verige.

Pri ukrepih 3. osi bo podobno, kot to velja za 1. os, razmejitev na področju razvoja človeških virov opredeljena z vidika upravičencev oz. ciljnih skupin v povezavi z vrsto usposabljanja. Iz naslova PRP se bo namreč financiralo usposabljanje v sklopu naložbe za uspešno delovanje dejavnosti (neposredno povezano z naložbo v dejavnost), pri čemer tovrstno usposa-

bljanje ne bo upravičeno do podpore iz OP ESS, razen v primeru usposabljanja brezposelnih, ki pa niso upravičeni do podpor iz naslova razvoja podeželja.

Namen 4. osi (pobude LEADER) in njenih ukrepov je spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu od spodaj navzgor preko lokalnih akcijskih skupin (LAS). Lokalno prebivalstvo mora biti sposobno samo odločati o razvoju svojega okolja in razvojne ideje tudi uresničevati. Za uspešno nastajanje LAS in vključevanje podeželskega prebivalstva v proces nastajanja in uresničevanja razvojnih programov (lokalnih razvojnih strategij) je treba spodbujati tudi izobraževanje za pridobivanje ustreznih strokovnih znanj. Prednostne naloge, ki bodo prispevale k doseganju ciljev 4. osi, morajo hkrati prispevati k doseganju ciljev 1., zlasti pa ciljev 3. osi.

Pri ukrepih 4. osi gre torej predvsem za informiranje in tudi usposabljanje lokalnega prebivalstva na področju razvoja podeželja. Razmejitev je pomembna predvsem v povezavi s prednostno usmeritvijo v okviru pete razvojne prioritete OP ESS – spodbujanje razvoja NVO, civilnega in socialnega dialoga, ki vključuje ukrepe za spodbujanje razvoja NVO ter civilnega dialoga. V okviru PRP 2007–2013 bodo namreč financirana usmerjena izobraževanja in usposabljanja z namenom spodbujanja razvoja v lokalnem okolju in na lokalni ravni, torej programi, ki so usmerjeni predvsem h krepitvi organizacijsko-institucionalne usposobljenosti na lokalni ravni, ki pa do sredstev OP ESS ne bodo upravičena, tako da ni nevarnosti za podvajanje s PRP 2007–2013.

Kljub zgoraj opisanim razmejitvam med OP ESS in PRP bosta organa upravljanja zaradi izoginitve dvojnemu financiranju, predvsem za aktivnosti iz naslova 3. in 4. osi PRP, zagotavljala medsebojno sprotno obveščanje.

4.3 Razmejitev z razvojem ribištva

Stanje na področju ribištva narekuje aktivnosti Operativnega programa razvoja ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 (v nadaljevanju PRR), ki so opredeljene še v Nacionalnem strateškem načrtu razvoja ribištva in vodijo k trajnostnemu razvoju ribištva v Sloveniji. Tako Republika Slovenija s PRR izvaja glavne aktivnosti v okviru 4 prednostnih osi. Izbrani nabor aktivnosti izhaja iz analize stanja ribiškega sektorja, rezultatov ankete o socioekonomskih podatkih za plovila in podatkih za ribogojstvo ter zastavljenih ciljev in prioritet skupne ribiške politike in nacionalne strategije, ki bodo prispevali k učinkovitemu doseganju skupnih ciljev in usmeritvenih načel EU, ciljev Lizbonske strategije in iz Göteborga.

V novi finančni perspektivi namerava tako Slovenija izvajati 9 ukrepov na 4 prednostnih oseh Evropskega sklada za ribištvo (v nadaljevanju ESR) in ukrep tehnične pomoči. Na ta način bo doseženo ravnovesje med ključnimi področji ukrepanja. Nacionalne prednostne naloge, ki jih je Slovenija opredelila na podlagi analize stanja, potencialov in specifičnih potreb ribičev ter ribogojcev, bodo prispevale k učinkovitemu doseganju skupnih ciljev EU in usmeritvenih načel za PRR, določenih v členu 19 osnovne uredbe, ciljih Lizbonske strategije in ciljnih iz Göteborga.

Prednostne naloge razvoja ribištva v programskem obdobju 2007–2013 v Republiki Sloveniji bodo pripomogle k posodabljanju slovenske ribiške flote in večji selektivnosti, in sicer:

- **v okviru 1. prednostne osi** OP razvoja ribištva so sredstva ESR namenjena trajni ukinitvi ribolovnih dejavnosti (razrez in prerazporeditev plovil v dejavnosti izven ribištva), za naložbe za posodobitev plovil pod in nad krovom (zamenjava motorjev z bolj ekološkimi, tj. energijsko učinkovitejšimi, vendar tako, da se ne poveča ribolovni napor) ter zamenjavo ribolovne opreme;
- **v okviru 2. prednostne osi** OP razvoja ribištva so sredstva iz ESR namenjena zlasti posodabljanju in izgradnji ribogojških in predelovalnih objektov (ob upoštevanju ciljev, naštetih v členu 35 osnovne uredbe razvoja ribištva⁵⁵);
- **v okviru 3. prednostne osi** OP razvoja ribištva so sredstva ESR namenjena zlasti izboljšanju delovnih razmer za ribiče na morju (skupni ukrepi) ter v obstoječih ribiških pristaniščih in mestih iztovarjanja, ureditvi trga z ribami ter povečanju porabe rib in ribiških proizvodov na prebivalca;
- **v okviru 4. prednostne osi** OP razvoja ribištva so sredstva ESR namenjena zlasti dopolnjevanju drugih osi v skladu z osnovno uredbo. Ker je morsko ribolovno območje glede na število ribiških plovil majhno, je npr. predvidena diverzifikacija dejavnosti v turizmu. Izbrano obalno območje je v glavnem omejeno na tri lokalne skupnosti, Piran, Koper, Izolo; prihodnost v okviru 4. prednostne osi je predvsem v njihovem povezovanju, ustvarjanju lokalnih akcijskih skupin, pridobivanju strokovnih znanj in spodbujanju prebivalcev tega območja.

⁵⁵ Uredba Sveta 1198/2006 z dne 27. julija 2006 o Evropskem skladu za ribištvo.

Med OP ESS in razvojem ribištva glede na postavljeno strategijo in predvidene vsebine financiranja ni potencialnih prekrivanj. Predvideni ukrepi so namreč komplementarni in večinoma vezani na (dez)investicije v osnovno dejavnost in ne v človeške vire. Če bi vendarle prišlo do sofinanciranja aktivnosti usposabljanj, izobraževanj in svetovanj v okviru PRR, se bo upoštevala enaka temeljna razmejitev kot v primeru PRP, tj. da brezposelne osebe niso upravičene do vključevanja v aktivnosti iz PRR, ampak v programe iz naslova OP ESS.

5. FINANČNI NAČRT

5.1 Finančni načrt pravic porabe po letih

Referenčna številka operativnega programa (številka CCI): CCI 2007SI051PO001

Preglednica 1: Pravice porabe po letih glede na vir financiranja, v evrih, tekoče cene

	Strukturalni skladi ESS (1)	Kohezijski sklad (2)	Skupaj (3) = (1) + (2)
2007			
V regijah brez predhodne podpore	126.208.034		126.208.034
V regijah s predhodno podporo			
Skupaj 2007	126.208.034		126.208.034
2008			
V regijah brez predhodne podpore	120.787.061		120.787.061
V regijah s predhodno podporo			
Skupaj 2008	120.787.061		120.787.061
2009			
V regijah brez predhodne podpore	114.984.183		114.984.183
V regijah s predhodno podporo			
Skupaj 2009	114.984.183		114.984.183
2010			
V regijah brez predhodne podpore	108.784.002		108.784.002
V regijah s predhodno podporo			
Skupaj 2010	108.784.002		108.784.002
2011			
V regijah brez predhodne podpore	102.170.608		102.170.608
V regijah s predhodno podporo			
Skupaj 2011	102.170.608		102.170.608
2012			
V regijah brez predhodne podpore	95.127.569		95.127.569
V regijah s predhodno podporo			
Skupaj 2012	95.127.569		95.127.569
2013			
V regijah brez predhodne podpore	87.637.913		87.637.913
V regijah s predhodno podporo			
Skupaj 2013	87.637.913		87.637.913

Skupaj v regijah brez predhodne podpore (2007-2013)	755.699.370		755.699.370
Skupaj v regijah s predhodno podporo (2007-2013)	0		0
Skupaj 2007-2013	755.699.370		755.699.370

5.2 Viri financiranja po razvojnih prioritetah

Referenčna številka operativnega programa (CCI številka): CCI 2007SI051PO001

Preglednica 2: Viri financiranja po prednostnih oseh (razvojnih prioritetah), v evrih, tekoče cene

	Sredstva EU (a)	Nacionalna udeležba (b)=(c)+(d)	Okvirna finančna razdelitev nacionalne udeležbe		Skupno financiranje (e)=(a)+(b)	Stopnja sofinan- ciranja (f)=(a)/(e)	Za informacijo	
			Nacionalni javni viri (c)	Nacio- nalni zasebni viri (d)			Prispevek EIB	Ostali viri
1. Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti (ESS - javni)	262.114.965	46.255.583	46.255.583	0	308.370.548	0,85	0	0
2. Spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih (ESS - javni)	140.018.678	24.709.179	24.709.179	0	164.727.857	0,85	0	0
3. Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja (ESS - javni)	164.661.965	29.057.995	29.057.995	0	193.719.960	0,85	0	0
4. Spodbujanje socialne vključenosti (ESS - javni)	63.848.517	11.267.386	11.267.386	0	75.115.903	0,85	0	0
5. Instucionalna in administrativna usposobljenost (ESS - javni)	97.051.506	17.126.737	17.126.737	0	114.178.243	0,85	0	0
6. Tehnična pomoč (ESS - javni)	28.003.739	4.941.838	4.941.838	0	32.945.577	0,85	0	0
SKUPAJ	765.699.370	133.358.718	133.358.718	0	889.058.088	0,85	0	0

6. IZVEDBENE DOLOČBE

6.1 Določitev izvedbene strukture in odgovornih institucij

Izkušnje iz obdobja 2004–2006

Obdobje 2004–2006 je bilo za Republiko Slovenijo prvo programsko obdobje polne vključenosti v kohezijsko politiko. Na podlagi izkušenj, pridobljenih med izvajanjem predpristopnih instrumentov, se je Republika Slovenija odločila ohraniti centralizirano institucionalno ureditev upravljanja strukturnih skladov in Kohezijskega sklada. To je pomenilo, da je imela Slovenija en organ upravljanja – Službo Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko –, ki je tudi koordiniral pripravo EPD, ter en plačilni organ v okviru Ministrstva za finance.

Organ upravljanja strukturnih in Kohezijskega sklada je bil ustanovljen s sklepom Vlade Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 115/02) decembra 2002 v okviru Službe Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj (v nadaljevanju: SVRP), ki je opredelil pravno podlago in določil odgovornosti SVRP znotraj Vlade RS. Temeljne odgovornosti SVRP so bile na eni strani celovito upravljanje strukturnih skladov in Kohezijskega sklada ter na drugi strani usklajevanje dejavnosti za uspešen regionalni razvoj.

Skladno s sklepom vlade je bilo področje strukturne politike v SVRP odgovorno za pripravo programskih dokumentov za kohezijsko politiko EU ter je delovalo kot organ upravljanja strukturnih skladov in Kohezijskega sklada. Vladno službo je vodil minister brez resorja, ki je izvrševal pravice in dolžnosti direktorja službe. Imenovanje ministra brez resorja je dalo politični poudarek gospodarskemu razvoju in strukturni politiki, saj je minister neposredno odgovoren predsedniku vlade.

Z Odlokom o ustanovitvi in delovnih področjih Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (Ur. l. RS, št. 7/05) je bila ustanovljena Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (v nadaljevanju SVLR). Z dnem uveljavitve odloka so prešla vsa pooblastila in naloge Službe Vlade Republike Slovenije za strukturno politiko in regionalni razvoj, določene z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur. l. RS, št. 60/99 in 56/03), podzakonskimi predpisi, sprejetimi na njegovi podlagi, in odločbami Evropske komisije s področja evropske kohezijske politike, na novoustanovljeno Službo Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Na področju evropske kohezijske politike 2004–2006 organ upravljanja:

- vodi priprave in usklajevanje programskih dokumentov z EU, na podlagi katerih lahko Republika Slovenija prejema kohezijska sredstva iz evropskega proračuna;
- opravlja naloge splošnega upravljanja za potrebe evropskih strukturnih skladov in Kohezijskega sklada, ki izhajajo iz veljavnega pravnega reda EU s področja kohezijske politike;
- usklajuje, določa, spremlja in vrednoti delovanje ministrstev, vladnih služb ter drugih organov in služb, vključenih v izvajanje evropske kohezijske politike, ter o tem poroča vladi in opravlja druge naloge s področja evropske kohezijske politike;
- zagotavlja pogoje za vzpostavitev, vzdrževanje in delovanje informacijskega sistema za spremljanje in vrednotenje državnega razvojnega programa in enotnega programskega dokumenta.

Pri izvajanju EPD ter referenčnega okvira za Kohezijski sklad se je pokazalo, da je obstoječi sistem, ki temelji na centralnem koordinativnem telesu ter na močni vlogi ministrstev, pristojnih za posamezna vsebinska področja, ustrezen in učinkovit.

Na strani strukturnih skladov je bila v začetku obdobja predvidena koordinacija na dveh ravneh, ki je temeljila na funkciji organa upravljanja in treh posredniških teles. Izkušnje so pokazale, da navedeni sistem ni bil najučinkovitejši, saj je zmanjševal preglednost in povzročal prekomeren obseg koordinacije. Na seji Vlade RS 22. decembra 2005 so bile sprejete spremembe in dopolnitve EPD, ki so bile potrjene pri nadzornem odboru EPD za programsko obdobje 2004–2006 dne 16. decembra 2005, s čimer so bile sprejete podlage za integracijo posredniških teles za ESRR ter za ESS v organ upravljanja.

Na podlagi pozitivnih izkušenj s spremembami sistema Republika Slovenija v novem programskem obdobju ohranja centraliziran sistem upravljanja, poleg tega pa uvaja dodatne poenostavitve sistema. Potrebne so nekatere prilagoditve dosedanjega sistema upravljanja in kontrol novim uredbam sveta EU oz. izvedbenim uredbam, ki veljajo za programsko obdobje 2007–2013. Po drugi strani je treba pri opredeljevanju sistema upoštevati še nekatere dosedanje izkušnje. Prva je vsekakor pomen

jasnih in pravočasnih navodil, kar je pogoj, da se operacije v vseh podrobnostih izvajajo skladno z OP in predpisanimi pravili. Prav tako so izjemnega pomena jasno opredeljeni postopki ter naloge in pristojnosti posameznih organov in v njihovem okviru tudi posameznih organizacijskih enot in uslužbencev. Dodatno pozornost je v naslednjem razvoju sistemov izvedbe treba posvetiti tudi informacijskemu sistemu za spremljanje. Na področju ESS je bilo na tem področju v preteklem obdobju nekaj težav, saj je treba zagotoviti spremljanje na ravni posameznega projekta oz. posameznega udeleženca, kar lahko pomeni težave tako v smislu dodatnih administrativnih obremenitev sistema kot v smislu zagotavljanja kakovosti izvajanja oz. spremljanja.

Izvedbena struktura za strukturne in Kohezijski sklad – obdobje 2007–2013

Pri določanju pristojnosti in odgovornosti udeležencev, vključenih v izvajanje, so upoštevana pravila EU in zakonodaja Republike Slovenije. Med najpomembnejšimi predpisi v Republiki Sloveniji so: zakon, ki ureja izvrševanje proračuna, zakon, ki opredeljuje temeljna pravila za upravljanje in nadzor javnih financ, ki veljajo tudi za sredstva EU, zakon, ki ureja državno upravo, zakon, ki ureja delovanje vlade, ter zakon, ki ureja nadzor državnih pomoči.

Izvedbene določbe

Za popolno izpolnjevanje zahtev pravnega reda EU ter v interesu oblikovanja ustreznega in učinkovitega sistema za izvajanje strukturnih skladov in Kohezijskega sklada EU sta potrebni jasna razmejitev nalog in določitev medsebojnih razmerij med vpletenimi institucijami, kot je opredeljena v nadaljevanju:

- organ upravljanja: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (notranje organizacijske enote, opredeljene v aktu o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest v SVLR)
- organ za potrjevanje: Ministrstvo za finance, Nacionalni sklad
- revizijski organ: Ministrstvo za finance – Urad RS za nadzor proračuna

Pri opredelitvi in uporabi sistema izvedbe v Sloveniji bodo v celoti upoštewane določbe 58. do 62. člena Uredbe Sveta (ES) št. 1083/2006 z dne 11. julija 2006 o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1260/1999 (UL L, št. 210 z dne 31. 7. 2006, str. 25)(v nadaljnjem besedilu: splošna uredba).

Pristojnosti in medsebojna razmerja institucij, vključenih v črpanje sredstev strukturnih in Kohezijskega sklada EU (z namenom zagotavljanja optimalnega izkoristka sredstev evropske kohezijske politike v Republiki Sloveniji), bodo podrobneje določeni s posebnim predpisom. Pri tem bodo upoštevana načela, kot jih opredeljuje 58. člen splošne uredbe, še posebej načelo delitve funkcij med posameznimi organi in znotraj njih. Tako bo v primerih, ko bodo organ upravljanja, posredniška telesa, organ za potrjevanje ali revizijski organ delovali tudi v funkciji upravičencev ali drugih nezdružljivih funkcij, zagotovljena njihova ustrežna delitev.

Organ upravljanja za strukturne in Kohezijski sklad EU

Funkcijo organa upravljanja (OU), skladno s točko a prvega odstavka 59. člena splošne uredbe, za oba strukturna sklada in Kohezijski sklad opravlja SVLR. Vodja organa upravljanja je predstojnik vladne službe oz. od njega pooblaščen oseba. V okviru službe delujejo notranjeorganizacijske enote, ki upravljajo funkcijo organa upravljanja. Jasna ločitev vloge organa upravljanja od drugih vlog SVLR ter opredelitev odnosov med njima, skupaj z razmejitvijo nalog, pristojnosti in odgovornosti, se določita z internim aktom službe ter vključita v opis sistema upravljanja in nadzora skladno s členom 71.1 splošne uredbe. O vseh morebitnih spremembah se predstavniki EK nemudoma in sproti obvestijo.

Organ upravljanja (skladno s 60. členom splošne uredbe) nosi odgovornost za učinkovito in pravilno upravljanje in izvajanje operativnih programov in je v tem okviru tudi dolžan vzpostaviti sistem izvedbe, kot ga predvidevajo določbe splošne ter izvedbene uredbe. Organ upravljanja je v tem okviru neposredno oz. po potrebi s prenosom določenih nalog na posredniško telo ali posredniška telesa odgovoren predvsem za:

1. skladnost sofinanciranih dejavnosti z določili operativnega programa in drugih veljavnih pravil EU in Republike Slovenije;
2. vzpostavitev sistema administrativnih kontrol in kontrol na kraju samem, vključno s poročanjem o nepravilnostih;
3. vzpostavitev sistema spremljanja in vrednotenja, hkrati pa je dolžan zagotoviti vse potrebne informacije drugim vključenim institucijam v sistemu izvajanja, še posebej organu za potrjevanje ter revizijskemu organu;

4. vzpostavitev sistema obveščanja javnosti skladno z 69. členom splošne uredbe;
5. ustanovitev in vodenje nadzornega odbora, ki je lahko skupen za več operativnih programov, zanj pa zagotovi administrativno-tehnične storitve;
6. zagotavljanje organu za potrjevanje, da je sistem preverjanj vzpostavljen in deluje, da so prijavljeni izdatki realni, da so proizvodi ali storitve dobavljene v skladu z odločitvijo o potrditvi, da so zahtevki za povračilo upravičenca pravilni in da so operacije ter izdatki v skladu s pravili EU in pravili Republike Slovenije;
7. koordinacijo, izvedbo in spremljanje določila načela navzkrižnega financiranja (flexibility rule), ki se bo izvrševal na ravni posamezne razvojne prioritete.

Podrobnejši opis nalog organa upravljanja in morebiten prenos nalog na posredniška telesa se opredeli s posebnim predpisom. Tako kontrole po 13. členu Uredbe 1828/2006/ES izvajata bodisi organ upravljanja bodisi posredniško telo, kadar jih nanju prenese organ upravljanja.

Posredniško telo

Posredniško telo (gre predvsem za resorna ministrstva, odgovorna za področja dela, šolstva, visokega šolstva, gospodarstva, kulture, javne uprave, pravosodja in zdravja) izvaja naloge, ki jih je nanj prenesel organ upravljanja s sklepom organa upravljanja. Med prenesenimi nalogami, ki jih na posredniška telesa lahko prenese organ upravljanja s sklepom, so zlasti:

- izvajanje administrativnih kontrol in priprave zahtevkov za povračilo;
- izvedba postopkov izbora operacij in njihova potrditev;
- pri neposrednem potrjevanju operacij preverjanje administrativne, tehnične, finančne in vsebinske ustreznosti operacije;
- redno spremljanje operacij in poročanje organu upravljanja in organu za potrjevanje o realizaciji njihovega izvajanja.

Organ za potrjevanje

Kot organ za potrjevanje za Evropski sklad za regionalni razvoj, Evropski socialni sklad in Kohezijski sklad se skladno s točko b prvega odstavka 59. člena Uredbe Sveta (ES) št. 1083/2006 določi Ministrstvo za finance, Nacionalni sklad.

Organ za potrjevanje je skladno z 61. členom Uredbe Sveta (ES) št. 1083/2006 odgovoren zlasti za:

- prejemanje plačil iz naslova prispevka Skupnosti s strani Evropske komisije in vodenje obrestnega podračuna za posamezni sklad ter evidence o vseh transakcijah;
- potrjevanje izjave o izdatkih in zahtevkov za plačila ter njihovo posredovanje Evropski komisiji;
- izvrševanje povračil iz naslova prispevka Skupnosti na podlagi posameznega zahtevka za povračilo v državni proračun;
- zagotavljanje za namen izdajanja potrdil, da je od organa za upravljanje prejel dovolj informacij o izvajanju postopkov in preverjanju glede izdatkov, ki so vsebovani na izkazih o izdatkih;
- izvrševanje administrativnega preverjanja na podlagi vsakega posameznega zahtevka za povračilo v državni proračun pred izvršitvijo povračila iz predhodne alineje;
- izvrševanje preverjanja na kraju samem pri organu upravljanja oz. posredniškem telesu in, če je treba, pri upravičencu;
- upoštevanje rezultatov vseh revizij, ki jih je izvedel revizijski organ oz. so bile izvedene v njegovi pristojnosti;
- vzdrževanje računovodskih evidenc izdatkov, predloženih Evropski komisiji, v računalniški obliki;
- izdajanje zahtevkov za vračilo pristojnim ministrstvom;
- vodenje evidence o zahtevanih ter izvršenih vračilih in pripravljanje letne izjave o zahtevanih vračilih, ki jo predloži revizijskemu organu; upoštevanje vračil pri potrjevanju izdatkov in pripravi zahtevka za plačilo;
- sestavo in predložitev napovedi zahtevkov za plačilo sredstev kohezijske politike za tekoče in naslednje leto.

Revizijski organ

Funkcijo revizijskega organa bo skladno s točko c prvega odstavka 59. člena splošne uredbe opravljal Urad RS za nadzor proračuna (UNP), in sicer za oba strukturalna sklada ter za Kohezijski sklad EU. UNP je organ v sestavi Ministrstva za finance, ki opravlja nalogo usklajevanja notranjega nadzora javnih financ (sistem NNJF) in neodvisnega nadzora vseh skladov EU ter je pooblaščen za koordinacijo boja proti goljufijam (izvaja funkcije AFCOS).

Naloge revizijskega organa, ki so opredeljene v 62. členu Uredbe 1083/2006/ES ter v 16. do 18. členu Uredbe 1828/2006/ES, so zlasti:

- zagotavljanje izvedbe revizij, s katerimi se preveri učinkovitost sistema upravljanja in nadzora⁵⁶;
- zagotavljanje, da se revizije projektov izvajajo na podlagi ustreznega vzorca, da se preverijo prijavljeni izdatki;
- priprava in posredovanje revizijske strategije Evropski komisiji najkasneje v devetih mesecih od potrditve operativnega programa;
- posredovanje letnega poročila o nadzoru Evropski komisiji;
- izdaja mnenja na podlagi nadzora in revizij o učinkovitosti delovanja sistema upravljanja in nadzora;
- sporočanje informacij o vseh pomembnih ugotovitvah glede sistema poslovanja in notranjega nadzora vseh udeležencev v postopkih izvajanja kohezijske politike organu upravljanja, organu za potrjevanje in revidiranim udeležencem;
- priprava in posredovanje zaključne izjave in, kadar je treba, izjave o delni zaključitvi.

Revizije se bodo izvajale na osnovi mednarodnih revizijskih standardov.

UNP obvešča organ upravljanja in organ za potrjevanje o vseh izjavah in priporočilih v skladu s sistemskimi in vzorčnimi revizijami kakor tudi o vseh nepravilnostih, ki so bile javljene UNP.

Revizijski organ je odgovoren za pripravo poročila in mnenja o skladnosti vzpostavitve sistemov upravljanja in nadzora operativnih programov, kot je določeno z drugim, tretjim in četrtem odstavkom 71. člena Uredbe (ES) 1083/2006.

Podrobnejša razdelava nalog revizijskega organa bo opredeljena s posebnim predpisom.

Nezdružljivost funkcij

Pri delitvi nalog bo upoštevano načelo nezdružljivosti funkcij med posameznimi udeleženci in znotraj njih, kar je še posebej pomembno za delitev kontrolne funkcije od funkcije izvajanja.

Načelo nezdružljivosti funkcij bo upoštevano pri opredeljevanju nalog in medsebojnih razmerij med udeleženci, ki sodelujejo pri izvajanju kohezijske politike. V primerih, ko ima udeleženec več vlog, se mora ločenost zagotavljati z delitvijo na več notranjih organizacijskih enot ali delitvijo del in nalog med posameznimi uslužbenci.

Ločenost funkcij organa za potrjevanje ter revizijskega organa je zagotovljena s tem, da sta kot organa sicer istega ministrstva organizacijsko ločena in pristojna za različne naloge, ki jih opravljata neodvisno in samostojno. Notranja organizacija in opredelitev nalog Ministrstva za finance in organov v sestavi Ministrstva za finance je podrobno določena z aktom o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest. Revizijski organ, torej Urad RS za nadzor proračuna, deluje kot neodvisen organ v sestavi Ministrstva za finance. Organi v sestavi v skladu z nacionalno zakonodajo, ki ureja organizacijo in delovanje državne uprave sicer sodijo v notranjo organizacijo ministrstva v širšem pomenu, vendar imajo elemente samostojnosti. Ustanovijo se predvsem za opravljanje specializiranih strokovnih nalog ter nalog inšpekcijskega in drugega nadzora, kadar je treba zagotoviti večjo stopnjo strokovne samostojnosti pri opravljanju nalog.

6.2 Enakost možnosti, nediskriminacija in trajnostni razvoj

Načela enakosti spolov in enakih možnosti, nediskriminacije ter trajnostnega razvoja, s poudarkom na okoljski dimenziji, so osnovna izhodišča operativnega programa razvoja človeških virov, kar poleg strateških usmeritev RS opredeljujejo kohezijske uredbe, in sicer: 16. in 17. člen splošne uredbe ter 6. člen Uredbe Sveta (ES) št. 1081/2006 o Evropskem socialnem skladu.

Za vsa načela velja, da bodo nadzorni odbor, organ upravljanja in resorna ministrstva tem področjem posvečala posebno pozornost v vseh fazah izvajanja, torej tako pri opredeljevanju konkretnih aktivnosti, določanju kriterijev za izbor operacij in izvedbi v širšem smislu kot pri spremljanju in vrednotenju.

To pomeni, da bodo morale biti podprte aktivnosti skladne z zgornjimi načeli (navedeno bo organ upravljanja preverjal ob

⁵⁶ Izvedba revizij se lahko opravlja tudi s pomočjo zunanega izvajalca.

potrjevanju instrumentov), pri tem pa bodo dodatno posebej identificirane tiste operacije, ki so posebnega pomena za posamezno dimenzijo. V teh primerih bo pridobljeno še soglasje pristojnih ministrstev.

Prav tako se bo pri izvedbi (skladno z možnostmi) spodbujala uravnotežena udeležba žensk in moških pri vodenju in izvajanju OP ESS, pa tudi uravnoteženo sodelovanje pri odločanju: enakopravna vključitev in sodelovanje vseh v nadzornih odborih in partnerstvih, odgovornih za menedžment programskih dokumentov; redna posvetovanja z organizacijami, ki zastopajo enakost interesov skozi celotno programsko obdobje; zagotavljanje informacij in pomoči organizacijam ciljnih ranljivih skupin in mrežam za spodbujanje njihovega vključevanja kot promotorju projektov.

6.3 Spremljanje in vrednotenje

Nadzorni odbor in načelo partnerstva

Za usmerjanje in nadziranje izvajanja Operativnega programa razvoja človeških virov bo Vlada Republike Slovenije ustanovila nadzorni odbor. Člane nadzornega odbora na predlog udeležencev in partnerjev imenuje Vlada Republike Slovenije, vodi pa ga predstavnik organa upravljanja. Nadzorni odbor spremlja učinkovitost in uspešnost izvajanja operativnega programa in sprejema usmeritve za njegovo izvajanje. Podrobno se pristojnosti uredijo s posebnim aktom.

Nadzorni odbor je sestavljen ob upoštevanju načela partnerstva. V njem so med drugim zastopani socialni partnerji, predstavniki regij in NVO, v nadzornem odboru pa lahko sodelujejo tudi predstavniki ključnih razvojnih deležnikov, na katere se nanaša operativni program. Na lastno pobudo ali na pobudo nadzornega odbora predstavnik EK sodeluje pri delu organa v svetovalni vlogi. Pri sestavi in delovanju nadzornega odbora bo poseben poudarek na področju enakosti med moškimi in ženskami ter področju trajnostnega razvoja, zlasti varovanju okolja.

Načelo partnerstva se bo upoštevalo tako v fazi izvedbe kot pri spremljanju in vrednotenju. V okviru aktivnosti nadzornega odbora se organ upravljanja in socialni partnerji dogovorijo o konkretnih načinih oz. oblikah sodelovanja na način, ki bo po eni strani omogočal pobudo, spremljanje in obveščenost socialnih partnerjev, po drugi pa ne bo pomenil podaljševanja postopkov izvajanja. V tem smislu se lahko organ upravljanja s partnerji dogovori za posebno skupino, ki se sestaja v rednem intervalu in katere naloga je tekoče spremljanje doseganja strateških ciljev operativnega programa, zlasti v delu, ki zadeva partnerje. Takšen primer so vsekakor aktivnosti, ki se nanašajo na institucionalno usposobljenost socialnih partnerjev in NVO ali na uspešnost njihovega vključevanja v izvajanje drugih razvojnih prioritet ipd.

Spremljanje

Osnova za dodeljevanje sredstev je operativni program (OP), ki mora biti po 9. členu splošne uredbe skladen z nacionalnim strateškim referenčnim okvirom (NSRO), koordiniran z drugimi skladi (EKSRP, ESR itd.), sredstvi Evropske investicijske banke in drugimi finančnimi instrumenti. Spremljanje pomeni dejansko primerjavo načrtovanega, ki je običajno definirano na višjih ravneh razvojnih programov (OP, NSRO) in doseženega, kar se v večini primerov zbira na nižjih ravneh (projekt). Pomembno je, da se sistem spremljanja že v fazi priprave OP načrtuje tako, da bodo procesi izvajanja programov zagotavljali zbiranje in hranjenje takih podatkov, ki jih s pomočjo informacijskega sistema lahko v agregirani obliki na višjih ravneh primerjamo z načrtovanimi, s čimer zagotovimo uspešno spremljanje OP in NSRO.

Izkušnja iz programskega obdobja 2004–2006 kaže, da je predvsem pravočasno planiranje postopkov in vsebin, ki jih mora zajemati informacijski sistem, ključnega pomena za uspešnost izvajanja. To zahteva dobro pripravljenost skrbnika informacijskega sistema, ki mora zagotoviti jasna in nedvoumna navodila ter ustrezno prilagojen informacijski sistem. V primeru naknadnih usklajevanj je namreč zelo težko zajemati podatke, poleg tega pa to tudi precej zmanjša zanesljivost podatkov. To je bistveno ravno za ESS, kjer je treba zagotoviti spremljanje na ravni posameznega projekta in posameznika. Za učinkovitost informacijskega sistema je prav tako pomembno, da se, kjer je to le mogoče, zagotovi vnos podatkov na mestu nastanka, kar v obdobju 2004–2006 praviloma ni bil primer. Končno je treba z vidika izkušenj prejšnjega obdobja izpostaviti pomen ustrezne usposobljenosti kadra za spremljanje in vrednotenje ne samo v finančnem, ampak zlasti v vsebinskem smislu. Za spremljanje sofinanciranih aktivnosti je namreč potrebno dobro poznavanje ne samo informacijskega sistema in spremljanja, ampak tudi obvladovanje tako finančnih kot vsebinskih posledic sofinanciranih aktivnosti, čemur bo v prihodnje posvečeno več pozornosti.

Spremljanje in poročanje, opisano v 66. členu splošne uredbe in upoštevajoč določbe 58. ter 60. člena, se bo sicer izvajalo v okviru **centralnega informacijskega sistema** pri organu upravljanja, ki bo v povezavi z računovodskim sistemom Ministrstva

za finance zagotavljal tekoče podatke o izplačilih iz proračuna in bo povezan s kontrolnim informacijskim sistemom organa za potrjevanje. Za zagotovitev jasne organiziranosti in delovanja informacijskega sistema bo organ upravljanja za potrebe spremljanja pripravil posebna navodila, ki bodo temeljila na naslednjih izhodiščih. Razvoj, koordinacijo, navodila in usmeritve ter usposabljanja za delovanje informacijskega sistema zagotavlja organ upravljanja. Ta tesno sodeluje s posredniškimi telesi oz. z njihove strani pooblaščenimi organizacijami (npr. Zavod RS za zaposlovanje) na način, da se zagotovi najenostavnejši procesni vidik zagotavljanja podatkov, hkrati pa se na vsebinski strani zagotovijo vsi potrebni podatki. Vnos podatkov se praviloma (oz. takoj ko bo to mogoče) zagotavlja pri posredniških telesih oz. pri od njih pooblaščenih organizacijah. Za agente, ki imajo ločen informacijski sistem (IS) za implementacijo programov, bo praviloma zagotovljena elektronska povezanost njihovih IS s centralnim informacijskim sistemom. Za uspešno delovanje povezanih informacijskih sistemov se opredeli jasna medsebojna podatkovna in procesna povezava. Proces povezav, ki ga bo predpisal organ upravljanja, bo zagotavljal vnos in spremembe podatkov samo v izvornem sistemu, tj. sistemu, ki je odgovoren za podatke. Vse vključene institucije bodo zagotovile potreben obseg ustrezno usposobljenega kadra za uspešno delovanje informacijskega sistema.

Gre torej za centraliziran informacijski sistem, ki deluje na lokaciji OU. Dostop uporabnikov je urejen neposredno (internet, terminalski strežnik) in posredno po ločenih informacijskih sistemih nekaterih agentov, temelji pa na naslednjih izhodiščih:

- neposredni dostop bo temeljil na vnosu vseh podatkov o načrtovanju projekta s strani posredniških teles in podatkov o poročanju v obliki zahtevka za izplačilo (izplačila, računi, opravljene naloge ipd.) s strani upravičencev. Proces potrjevanja zahtevkov za izplačilo se bo odvijal neposredno s sodelovanjem različnih odgovornih oseb posredniškega telesa (npr. skrbnik pogodbe, finančna služba, kontrolna enota oz. oddelek za izplačila). Obstoječa povezava z IS ministrstva za finance bo omogočila neposreden prenos podatkov za izpis odredbe za izplačilo iz proračuna. Načeloma bo dostop omogočen neznanim uporabnikom v fazi prijave na razpis, medtem ko bodo za izbrane projekte (proces izbora projektov poteka v okviru posebnega modula) dobili dostop znani uporabniki z dodeljenim certifikatom;
- posredni dostop do centralnega informacijskega sistema bo zasnovan pri tistih agentih, ki že izvajajo programe po svojih IS. Za povezovanje centralnega informacijskega sistema z IS posameznih agentov se bodo pripravili posebni standardi, ki bodo zainteresiranim omogočili pripravo ustreznih struktur podatkov za prenos v centralni informacijski sistem. Trenutno je projekt, ki povezuje IS ZRSZ z IS OU v drugi fazi, kar pomeni, da bomo v kratkem lahko izvedli testni prenos podatkov.

V času usklajevanja OP poteka tudi nadgradnja centralnega informacijskega sistema, ki bo v sklopu posebnega modula pokrival spremljanje, poročanje in izvajanje ESS in zagotavljal vse potrebne podatke v skladu z zgornjimi izhodišči ter skladno z določbami priloge XXIII Uredbe Komisije (ES) 1828/2006 – nadgrajen informacijski sistem bo operativen najkasneje do predložitve prvega letnega poročila o izvajanju OP ESS. Informacijski sistem bo poleg sprotnega finančnega spremljanja omogočal tudi sprotno fizično spremljanje, ki temelji na izkušnjah programskega obdobja 2004–2006, saj smernice organa upravljanja za spremljanje izvajanja EPD (2004–2006) na projektni ravni vsebujejo poseben obrazec za vnos fizičnih ciljev. Informacijski sistem bo torej zagotavljal spremljanje ciljev in kazalnikov na ravni operativnega programa in razvojnih prioritet in bo torej omogočal tako kvantitativno kot kvalitativno spremljanje napredka OP. Osnova je obstoječi nabor kazalnikov v centralnem informacijskem sistemu, ki še pred fazo implementacije omogoča dopolnjevanje in usklajevanje s postavljenimi kvantificiranimi cilji. Zbrani podatki se bodo uporabljali za redno poročanje nadzornemu odboru, predstavljal pa bo tudi ključen pripomoček za spremljanje napredka organu upravljanja in drugih v izvajanje OP vključenih institucij. V okviru IS se bo spremljalo tako upoštevanje načela enakosti spolov ter enakih možnosti kakor tudi vpliv na trajnostni razvoj s poudarkom na okoljski dimenziji.

Razvoj in delovanje informacijskega sistema se financira iz naslova tehnične pomoči.

Vrednotenje

Vrednotenje sofinanciranih dejavnosti je obvezen element, ki ga določa splošna uredba v 47. do 49. členu. Namen vrednotenja je izboljšati kakovost, učinkovitost ter konsistentnost programov glede na okolje, kjer se izvajajo, ter glede na okvire trajnostnega razvoja. OP je že bil predmet predhodnega, med finančno perspektivo pa sledijo tekoča in končna vrednotenja. Medtem ko je za končno vrednotenje OP, ki se izvede do 31. 12. 2015, odgovorna EK, so za predhodno in tekoča vrednotenja odgovorne države članice.

Organizacija in struktura odgovornosti na področju vrednotenja bo zagotavljala usklajen in celovit sistem izvajanja vrednotenja, ki pa mora biti hkrati pregleden in prilagodljiv.

Nadzorni odbor – je telo, ki je glede na svojo generalno nadzorno funkcijo pristojno za kvalitetno izvedena vrednotenja, na podlagi katerih lahko sprejema morebitne odločitve o prilagoditvah programov. S tem namenom bo redno seznanjen s predvidenimi aktivnostmi, prav tako pa bo podajal vsebinske usmeritve, torej prednostna področja, če bodo člani nadzornega odbora menili, da nimajo zadostnih podlag za odločanje. Nadzorni odbor bo torej redno konzultiran glede izvedenih in načrtovanih vrednotenj.

Organ upravljanja – odgovoren je za izvedbo in koordinacijo vrednotenj. Odgovoren je za ustanovitev in koordinacijo interdisciplinarne usmerjevalne skupine, ki jo sestavljajo predstavniki organa upravljanja, ministrstev ter drugih organov državne uprave, ki spremljajo doseganje ciljev lizbonskega procesa na nacionalni ravni. Vloga OU v dialogu s to skupino je predvsem zagotavljanje strateškega in vsebinskega vodenja in koordinacije vrednotenj ter administrativno-tehnične (vzpostavitev administrativnega okvira, zagotavljanje kakovosti in uporabnosti ugotovitev in njihovo posredovanje nadzornemu odboru in EK), podatkovne (posredovanje finančnih in fizičnih podatkov o implementaciji NSRO in OP iz IS spremljanja) in finančne (zagotavljanje sredstev za izvajanje iz naslova tehnične pomoči) podpore za čim večjo učinkovitost sistema vrednotenja. Organ upravljanja in ključna vključena ministrstva (pristojna za področja dela oz. zaposlovanja, šolstva ter visokega šolstva) bodo zagotovili specializiran in ustrezno usposobljen kader za delovanje skupine in kvalitetno izvedbo vrednotenj.

Ministrstva in drugi udeleženci bodo nosilci bolj specializiranih vrednotenj s področja OP ESS, vendar pa bo za zagotavljanje sinergijskih učinkov teh izsledkov na nacionalni in evropski ravni pomembno vključevanje njihovih predstavnikov v usmerjevalno skupino. Z namenom zagotovitve dobre koordinacije na področju vrednotenj OU pripravi načrt vrednotenj za OP ESS, kjer so opredeljeni nosilci in njihova odgovornost za izvedbo posameznih vrednotenj. V okviru načrta bodo tudi podrobneje opredeljeni postopki, predvsem pa potrebni podatki, ki se morajo zagotoviti v okviru sistema spremljanja za potrebe vrednotenja. Pri tem so zlasti pomembni podatki za spremljanje napredka opredeljenih kvantificiranih ciljev. Načrt vrednotenj se pripravi najkasneje v roku 6 mesecev po potrditvi OP ESS.

Izvajanje operativnega programa bo predmet tekočih vrednotenj predvsem na dejavnostih, ki bodo bistveno odstopale od zastavljenih ciljev. Po potrebi bodo izvedena posamezna vsebinska vrednotenja, katerih namen je ugotoviti utemeljenost, učinkovitost, uspešnost in učinke izvajanja programov, vrednotenje izvajalskega in upravljaljskega sistema, preverjanje doseganja horizontalnih ciljev ter vrednotenje ukrepov informiranja in obveščanja. Vrednotenja bodo prispevala priporočila za učinkovitejše izvajanje programov. V navedenem vsebinskem okviru bo posebna pozornost posvečena naslednjim področjem:

- a) uresničevanju zastavljenih ciljev na področju »trajnostnega razvoja s poudarkom na okoljski dimenziji«,
- b) uresničevanju zastavljenih ciljev na področju enakosti možnosti in v tem okviru še posebej na enakosti možnosti med spoloma,
- c) ugotavljanju neto učinkov pri doseganju cilja ustvarjanja delovnih mest, upoštevajoč med drugim metodologijo iz dokumenta »Working document no'6: Measuring structural funds on employment effect«.

Načrt vrednotenja bo identificiral tudi vsa vrednotenja, potrebna za zagotavljanje spremljanja napredka, pri zastavljenih ciljeh – dva takšna primera že identificira OP, in sicer vrednotenje o krepitvi institucionalne usposobljenosti nevladnega sektorja za zagotavljanje storitev, ki prispevajo k rasti in ustvarjanju delovnih mest, ter vrednotenje uspešnosti odpravljanja diskriminatorskih praks pri zaposlovanju. Prav tako se bo okvirno sredi programskega obdobja izvedlo celovito vrednotenje doseganja zastavljenih ciljev OP ESS.

Finančna sredstva za izvedbo vrednotenj bodo zagotovljena iz sredstev tehnične pomoči.

6.4 Finančni tokovi

Prispevek iz skladov se na ravni OP določi glede na upravičene javne izdatke. Upravičeni javni izdatki se financirajo iz prispevka Skupnosti in nacionalnih javnih virov financiranja (sredstva državnega proračuna, sredstva občinskih proračunov in drugi javni viri financiranja). Pristojna resorna ministrstva zagotavljajo, da:

- upravičenci kar se da hitro in v celoti prejmejo znesek javnega prispevka;
- organ za potrjevanje kar se da hitro in v celoti prejme vračilo sredstev iz naslova že povrnjenega prispevka Skupnosti v primeru naknadno ugotovljenih neupravičenih izdatkov.

Neposredni in posredni uporabniki državnega in/ali občinskih proračunov so pristojni, da izkažejo upravičene javne izdatke. Pristojna resorna ministrstva v sodelovanju z organom upravljanja na osnovi izkazanih upravičenih javnih izdatkov pripravijo

zahtevek za povračilo sredstev iz strukturnega oz. Kohezijskega sklada (KS) in ga predložijo organu za potrjevanje, ki izvrši povračilo sredstev posameznega strukturnega oz. KS v državni proračun.

Organ za potrjevanje na podlagi potrjenih zahtevkov za povračilo sredstev strukturnih oz. KS pripravi in potrdi izjave o izdatkih in zahtevke za plačila ter jih posreduje EK.

Organ za potrjevanje je pristojen za prejetje plačil EK, kot je opredeljeno v 76. in 77. členu Uredbe Sveta (ES) št. 1083/2006. V ta namen organ za potrjevanje za sredstva posameznega strukturnega oz. KS vodi v okviru enotnega zakladniškega računa države pri Banki Slovenije podračune za vsak program in sklad posebej. Poleg nakazil sredstev EK se na posebne račune pripisujejo tudi obresti in morebitna vračila sredstev.

Ministrstvo za finance, Nacionalni sklad, je za sredstva ESS za Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 odprlo ločen podračun v okviru Enotnega zakladniškega računa države pri Banki Slovenije IBAN št. SI56011006000020878.

Uporaba evra

V Republiki Sloveniji je od 1. 1. 2007 evro nacionalna valuta.

6.5 Informiranje in obveščanje javnosti

Organ upravljanja je odgovoren za pripravo komunikacijskega načrta, ki bo skupen za vse tri operativne programe, ki so financirani iz sredstev kohezijske politike. V nadaljevanju so podana izhodišča, ki bodo podlaga za pripravo komunikacijskega načrta.

Strategija informiranja in obveščanja javnosti

Cilji informiranja in obveščanja javnosti so:

- predstavitev operativnih programov in vseh udeležencev pri njihovem izvajanju z vidika njihovega prispevka k pomembnim socialnim in ekonomskim koristim za državo;
- opredelitev ukrepov informiranja in obveščanja javnosti s komunikacijskimi sredstvi glede na različne ravni znotraj operativnih programov;
- spodbujanje vključevanja potencialnih upravičencev do evropskih sredstev;
- krepitev partnerstva na nacionalni, regionalni in lokalni ravni;
- seznanjanje splošne javnosti o prispevku EU.

Za doseganje zastavljenih ciljev/smernic informiranja in obveščanja javnosti se uporabi integriran pristop vseh načrtovanih aktivnosti s pomočjo naslednjih usmeritev:

1. Identifikacija različnih ravni znotraj operativnih programov

Za različne ravni znotraj operativnih programov se bodo uporabljala določena komunikacijska sredstva za informiranje in obveščanje javnosti, s čimer bo operativnim programom zagotovljena verodostojnost ter lažji in uspešnejši stik komuniciranja s ključnimi partnerji.

2. Enoten, jasen in enostaven pristop

Za prepoznavnost operativnih programov bo razvita skupna identiteta z jasnim prepoznavnim sloganom. Oblikovanje ustreznega slogana je pomemben dejavnik, s katerim bomo predstavljali operativne programe in bo osnova za vse nadaljnje aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti. Skupaj s sloganom bo oblikovana tudi temu primerna celostna grafična podoba oz. razvoj skupne identitete, ki se bo po izgledu, branju in občutku dopolnjevala in bo tako delovala kot celota. Vse aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti morajo biti dosledne in uporabniku prijazne.

3. Ozaveščanje o skladih EU

Podoba strukturnih skladov in KS EU se gradi na pozitiven način z izpostavljanjem prednosti, ki jih imajo za Slovenijo, s spodbujanjem ciljnih skupin k podpori vizije strukturnih skladov in KS EU. Na takšen način je mogoče doseči tako ozaveščanje ljudi o obstoju možnosti porabe evropskih sredstev kot tudi obveščanje posameznikov in podjetij o koristih evropskih sredstev za vsak sklad posebej. Za tovrstno usposabljanje ciljnih skupin bodo organizirane različne delavnice, seminarji in promocijske aktivnosti. Prav tako bo zagotovljeno, da bodo vsi vključeni v operacije OP ESS seznanjeni s tem, da je bil program sofinanciran od EU.

4. Spodbujanje udeležbe

K udeležbi in sodelovanju pri operativnem programu se bodo skupaj s partnerji spodbujale vse ciljne skupine in se proti obveščale o možnostih sofinanciranja iz naslova OP ESS. Ciljne skupine se bodo seznanjale s primeri dobrih praks informiranja in obveščanja, ki bodo tako dodatno prispevale h kvalitetnemu načrtovanju projektov in uspešnemu črpanju sredstev. Pri tem je ključnega pomena pravočasnost informacije, ki mora biti prilagojena posamezni ciljni skupini. Skladno s tem se bodo pripravile tudi promocijske kampanje, ki se bodo v nekaterih primerih bolj osredotočale na sredstva javnega obveščanja splošnega značaja, medtem ko bodo druge bolj osredotočene.

5. Transparentnost

V okviru tega ukrepa se bomo trudili za čim lažji dostop javnosti do informacij, povezanih s strukturnimi skladi in KS EU. Javnost bomo redno obveščali s pomočjo medijev o izvajanju operativnih programov. Vsaj enkrat na leto bomo pripravili večjo konferenco z novinarji, kjer bomo predstavili dosežke operativnih programov in uspešnih projektov. Letno bomo objavljali tudi seznam upravičencev skupaj s projekti in višinami javnih sredstev, ki so bila uporabljena za vse operativne programe.

Izvajanje in spremljanje komunikacijskega načrta

Organ upravljanja poroča nadzornemu odboru o komunikacijskem načrtu in napredku izvajanja načrta, izvedenih ukrepih za informiranje in obveščanje javnosti ter uporabljenih komunikacijskih sredstvih na podlagi primerov.

Letna poročila bodo vsebovala primere ukrepov za informiranje in obveščanje javnosti o operativnem programu, ki se uresničujejo pri izvajanju komunikacijskega načrta, ureditev v okviru ukrepov za informiranje in obveščanje javnosti ter vsebino glavnih sprememb komunikacijskega načrta. V letno poročilo 2010 in končno poročilo bomo vključili poleg informacij o izvajanju komunikacijskega načrta tudi vrednotenje ukrepov za informiranje in obveščanje javnosti v smislu prepoznavnosti operativnih programov in ozaveščenosti glede njih ter vloge Skupnosti.

6.6 Opredelitev postopkov med Evropsko komisijo in državo članico o izmenjavi podatkov v računalniški obliki

Evropska komisija (EK) je za programsko obdobje 2007–2013 vzpostavila nov informacijski sistem (SFC2007) za zbiranje podatkov o izvajanju programov v državah članicah. Sistem je vsaki državi dostopen po svetovnem spletu. Podpira tako elektronsko izmenjavo podatkov med EK in državo članico o programih, ki se financirajo iz strukturnih skladov in KS, kot tudi ročni vnos podatkov po spletni aplikaciji. Vsekakor je cilj novega informacijskega sistema zagotoviti brezpapirno izmenjavo podatkov med EK in državo članico na osnovi zahtev uredb za obdobje 2007–2013 znotraj informacijskega sistema EK, ki je skupen za vse sklade. Slovenija bo do nadaljnjega uporabljala možnost vnosa tako strukturiranih kot tudi nestrukturiranih (dokumentov) podatkov po spletni aplikaciji informacijskega sistema SFC2007.

Za zagotavljanje pravilnosti podatkov so v referenčnem sistemu vzpostavljene podatkovne in procesne kontrole, ki se bodo v času izvajanja operativnega programa tudi ustrezno nadgrajevale.

Izmenjava podatkov med EK in državo članico bo zajemala naslednje vsebinske sklope:

- izvedba nacionalnega strateškega referenčnega okvira,
- programiranje,

- letno in zaključno poročanje,
- zahtevki za plačila in napovedi plačil,
- revizija,
- vrednotenje.

Dostop do baze SFC bo določen skladno s pristojnostmi posameznih institucij (skladno z določili posebnega predpisa), koordinacijo, vključno z dodeljevanjem pravic dostopa uporabnikom, pa bo izvajal organ upravljanja.

6.7 Skladnost s pravili konkurence in javnih naročil

V skladu s 87. členom Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti je vsaka pomoč dodeljena od države ali iz državnih virov ne glede na obliko pomoči, ki vpliva ali bi lahko vplivala na konkurenco z dajanjem prednosti določenim podjetjem ali proizvodnji določenih dobrin in vpliva na trgovino med državami članicami, nezdružljiva s skupnim trgom. Slovenija se zaveda, da se pomoči lahko dodelijo le na podlagi shem pomoči, ki so skladne s pravili o državnih pomočeh, kar jasno opredeljuje tudi 60. člen Uredbe Sveta (ES) št. 1083/2006 z dne 11. julija 2006 o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu.

Organ upravljanja bo zagotavljal, da bodo sredstva operativnega programa dodeljena skladno s procesnimi in materialnimi pravili državnih pomoči, veljavnimi ob dodeljevanju sredstev. Skladnost posameznih ukrepov znotraj operativnega programa s pravili o državnih pomočeh in navezava na konkretno shemo državnih pomoči bo urejena v izvedbenih dokumentih.

Slovenija bo prav tako zagotovila, da se bodo pogodbe in koncesije, ki se nanašajo na izvajanje OP ESS, sklenile oz. dodelile skladno z določbami direktiv 2004/17/EC⁵⁷, 2004/18/EC⁵⁸, Uredbe Komisije (ES) št. 1564/2005⁵⁹ in tudi relevantnimi določili pogodb o EU.

⁵⁷ *Directive 2004/17/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 on coordinating the procurement procedures of entities operating in the water, energy, transport and postal services sectors*, OJ L 134, 30. 4. 2004.

⁵⁸ *Directive 2004/18/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 on the coordination of procedures for the award of public works contracts, public supply contracts and public service contracts*, OJ L 134, 30. 4. 2004.

⁵⁹ Uredba Komisije (ES) št. 1564/2005 z dne 7. septembra 2005 o določitvi standardnih obrazcev za objavo obvestil v okviru postopkov javnih naročil v skladu z direktivama 2004/17/ES in 2004/18/ES Evropskega parlamenta in Sveta, OJ L 257, 1. 10. 2005.

Priloga 1: Okvirna razčlenitev prispevka Skupnosti po kategorijah v OP ESS

Referenčna št. EK: CCI 2007SI051PO001

Ime programa: OP razvoja človeških virov 2007–2013

Razsežnost 1		
Prednostna tema		
Koda	Naziv	znesek v €
Raziskave in tehnološki razvoj (RTR), inovacije in podjetništvo		
Informacijska družba		
10	Telefonska infrastruktura (<i> vključno s širokopasovnimi omrežji</i>)	
11	Informacijske in komunikacijske tehnologije (<i> dostop, varnost, interoperabilnost, preprečevanje tveganja, raziskave, inovacije, spletne vsebine itd.</i>)	
12	Informacijske in komunikacijske tehnologije (informacijsko-komunikacijske tehnologije vseevropskih omrežij – TEN-IKT)	
13	Storitve in aplikacije za državljane (<i> e-zdravje, e-vlada, e-učenje, e-vključenost itd.</i>)	47.585.267
14	Storitve in aplikacije za MSP (<i> e-poslovanje, izobraževanje in usposabljanje, povezovanje v mreže itd.</i>)	
15	Drugi ukrepi za izboljšanje dostopa do informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) in njihove uporabe s strani MSP	
Promet		
Energetika		
Varstvo okolja in preprečevanje tveganja		
Turizem		
Kultura		
Obnova mest in podeželja		
Večanje prilagodljivosti delavcev in gospodarskih družb, podjetij in podjetnikov		
62	Razvoj sistemov in strategij vseživljenjskega učenja v podjetjih; usposabljanje in storitve za zaposlene za povečanje njihove prilagodljivosti na spremembe; spodbujanje podjetništva in inovacij	63.848.517
63	Oblikovanje in razširjanje inovativnih in produktivnejših načinov organizacije dela	6.720.897
64	Razvoj posebnih služb za zaposlovanje, usposabljanje in podporo v povezavi s prestrukturiranjem sektorjev in podjetij ter razvoj sistemov za predvidevanje gospodarskih sprememb in prihodnjih zahtev v smislu delovnih mest ter spretnosti in znanja	6.720.897
Izboljšanje dostopa do zaposlitve in trajnostne udeležbe		
65	Posodobitev in okrepitev institucij trga dela	20.162.690
66	Izvajanje dejavnih in preventivnih ukrepov na trgu dela	119.015.876
67	Ukrepi za spodbujanje aktivnega staranja in podaljševanja delovne dobe	21.002.802
68	Podpora za samozaposlovanje in ustanavljanje podjetij	31.364.183
69	Ukrepi za izboljšanje dostopa žensk do zaposlitve, njihove trajne zaposlenosti in poklicnega napredovanja za zmanjšanje razlik med spoloma na trgu dela ter ukrepi, s pomočjo katerih je lažje usklajevati poklicno in zasebno življenje, npr. lažje dostopno varstvo otrok in skrb za nepreskrbljene osebe	19.154.555

Povečanje socialne vključenosti prikrajšanih oseb		
71	Možnosti vključevanja in ponovnega zaposlovanja za prikrajšane ljudi; boj proti diskriminaciji pri dostopu in napredovanju na trgu dela ter spodbujanje sprejemanja različnosti na delovnem mestu	41.501.536
Izboljšanje človeškega kapitala		
72	Načrtovanje, uvajanje in izvajanje reform v sistemih izobraževanja in usposabljanja, da se poveča možnost zaposlitve, ustreznost začetnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja za trg dela ter tega, da izobraževalni kadri nadgrajujejo znanja zaradi inovacij in na znanju temelječega gospodarstva	104.173.896
73	Ukrepi za povečanje udeležbe pri izobraževanju in usposabljanju skozi vsa življenjska obdobja, vključno z ukrepi za zmanjšanje predčasne opustitve šolanja in razlikovanja predmetov glede na spol, ter za boljšo kakovost začetnega poklicnega in terciarnega izobraževanja in usposabljanja oz. za boljši dostop do takšnega izobraževanja in usposabljanja	60.488.069
74	Razvijanje človeških virov na področju raziskav in inovacij, zlasti s pomočjo podiplomskih študijev in usposabljanja raziskovalcev, ter dejavnosti mrežnega povezovanja med univerzami, raziskovalnimi centri in podjetji	153.460.471
Naložbe v socialno infrastrukturo		
Mobilizacija za reforme na področju zaposlovanja in vključenosti		
80	Spodbujanje partnerstva, dogovorov in pobud z mrežnim povezovanjem ustreznih zainteresiranih strani	13.441.793
Krepitev institucionalne zmogljivosti na nacionalni, regionalni in lokalni ravni		
81	Mehanizmi za izboljšanje dobrega načrtovanja, spremljanja in ocenjevanja politike in programov na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, krepitev zmogljivosti pri uresničevanju politike in programov	15.861.756
Zmanjšanje dodatnih stroškov, ki ovirajo razvoj najbolj oddaljenih regij		
Tehnična pomoč		
85	Priprava, izvajanje, spremljanje in pregled	21.002.804
86	Ocena in študije; informacije in komunikacija	7.000.935
Skupaj		755.699.370

Razsežnost 2		
Oblika financiranja		
Koda	Naziv	znesek v €
1	Nepovratna pomoč	755.699.370
2	Pomoč (<i>posojilo, subvencioniranje obresti, jamstva</i>)	
3	Tvegani kapital (<i>udeležba, sklad tveganega kapitala</i>)	
4	Druge oblike financiranja	
Skupaj		755.699.370

Razsežnost 3		
Ozemlje		
<i>Koda</i>	<i>Naziv</i>	<i>znesek v €</i>
1	Urbano	377.849.685
2	Gorsko	
3	Otoško	
4	Redko in zelo redko poseljeno območje	
5	Podeželska območja (<i>razen gorskega območja, otokov ali redko in zelo redko poseljenega območja</i>)	377.849.685
6	Nekdanje zunanje meje EU (po 30. 4. 2004)	
7	Najbolj oddaljena regija	
8	Območje čezmejnega sodelovanja	
9	Območje transnacionalnega sodelovanja	
10	Območje medregionalnega sodelovanja	
0	Se ne uporablja	
Skupaj		755.699.370

Priloga 2: Zbirna tabela ciljev in kazalnikov

1. razvojna prioriteta: spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti			
Cilj razvojne prioritete: vzpostavljanje prilagodljivega in konkurenčnega gospodarstva z vlaganji v razvoj človeških virov za pridobitev znanj in spretnosti, z usposabljanjem, izobraževanjem, štipendiranjem ter povezovanjem gospodarske, izobraževalne, razvojno-raziskovalne in zaposlovalne sfere.			
Specifični cilji: krepko označene številke v drugih stolpcih se nanašajo na označene specifične cilje.	Kazalniki rezultata	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)
<p>1. Krepitev raziskovalno-razvojne sposobnosti podjetij ter izboljšana povezanost med akademsko, raziskovalno in gospodarsko sfero.</p> <p>Upravičenci oz. ciljne skupine: strokovnjaki in raziskovalci za konkurenčnost podjetij: podjetja z zaposlenimi in posamezniki, torej tako raziskovalci v institucijah znanja in podjetjih, kot mladi, domači in tuji visoko izobraženi kadri, ki so ravnokar končali študij.</p>	<p>število aplikativnih tehnologij, patentov ali inovacij za potrebe gospodarstva kot posledica podprtih aktivnosti (celotno obdobje) 1</p>		115
<p>2. Spodbujanje razvoja človeških virov v podjetjih z namenom povečevanja zaposljivosti in mobilnosti delojemalcev na eni strani ter krepitve konkurenčnosti delodajalcev na drugi.</p> <p>Upravičenci oz. ciljne skupine: zasebni sektor – podjetja in njihovi zaposleni, vključno s socialnimi podjetji, in sicer zlasti srednja in mala podjetja ter podjetja na območjih, ki zaostajajo v razvoju.</p>	<p>povprečno število ur izobraževanja na zaposlenega v podprtih podjetjih po zaključku projekta 2</p>		povečanje za 10 % 90 %
<p>3. S sistematičnim in celovitim pristopom vzpostaviti sistem spodbud za povezovanje izobraževanja in potreb na trgu dela, ki bodo odpravljale strukturna neskladja v zaposlovanju, izboljšala kvalifikacijsko strukturo človeških virov in povečevala zaposljivost.</p> <p>Upravičenci oz. ciljne skupine: podjetja (vključno s socialnimi podjetji) in gospodarska združenja, regionalne razvojne institucije, občine, dijaki in študenti na dodiplomski in podiplomski stopnji študija.</p>	<p>delež vseh štipendistov, ki so ohranili zaposlitev 12 mesecev po zaključku pogodbenih obveznosti 3</p>	10 %	7000 15 %
<p>4. Ustvariti nove zaposlitvene možnosti s spodbujanjem podjetništva, fleksibilnejših oblik zaposlovanja in drugih inovativnih pristopov k preprečevanju prehoda v brezposelnost.</p> <p>Upravičenci oz. ciljne skupine: gospodarski in javni sektor, posamezniki.</p>	<p>število samozaposlitev – ustvarjenih bruto delovnih mest – na osnovi podprtih aktivnosti; 12 mesecev po njihovem zaključku 4</p> <p>povečanje deleža zaposlenih s krajšim delovnim časom v skupni zaposlenosti 4</p>		

Vir	Opis poglavitnih dejavnosti	Kazalniki učinka	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
CIS	– mladi raziskovalci za gospodarstvo, krepitev podiplomskega znanja kadrov v gospodarstvu	število »mladih raziskovalcev« v gospodarstvu zaradi aktivnosti iz OP ESS – letno 1	181	500	CIS
CIS	– spodbujanje mobilnosti visokokvalificiranega osebja	število prehodov visokokvalificiranega kadra v gospodarstvo oz. znotraj gospodarstva zaradi aktivnosti iz OP ESS – celotno obdobje 1		450	CIS
CIS	– oblikovanje interdisciplinarnih skupin (timov) za delo pri tehnološko-razvojnih projektih v gospodarstvu			70.000	CIS
CIS	– spodbujanje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih	število zaposlenih (posameznikov), ki so vključeni v vseživljenjsko učenje, celotno obdobje 2	1100	50 %	CIS
CIS	– mentorske in inštruktorske sheme prenosa znanja, veščin in kompetenc	– od tega žensk		47.500	CIS
CIS	– različne oblike spodbujanja podjetij za dvig kvalitete in povečanje vlaganj v človeške vire ter merjenja kakovosti teh vlaganj			2200	CIS
CIS/ ZRSZ	– spodbude poenotениh regionalnih štipendijskih shem	število prejemnikov iz ukrepov štipendijske sheme – celotno obdobje 3	50	500	CPI
SURS	– druge oblike in načini štipendijskih shem	število štipenditorjev, ki štipendirajo skladno s štipendijsko shemo 3	30	400	CPI
SURS	– inovativne sheme za povezovanje študija s potrebami gospodarstva		1527	8400	CIS
	– razvoj podporne strukture, evalvacij in metodologije za ocenjevanje in priznavanje neformalnega in priložnostnega znanja, razvoj in sprejem nacionalnih poklicnih standardov	število razvitih poklicnih standardov 3, 4			
	– spodbujanje samozaposlovanja brezposelnih, s poudarkom na spodbujanju samozaposlovanja žensk	število razvitih poklicnih katalogov 3, 4			
	– spodbujanje fleksibilnejših oblik dela	število projektov uvajanja fleksibilnih oblik zaposlovanja – celotno obdobje 4			
		število podprtih novonastalih podjetij (<i>start-ups</i>) – celotno obdobje 4			

2. razvojna prioriteta: spodbujanje zaposljivosti iskalcev dela in neaktivnih				
Cilj razvojne prioritete: izboljšanje pogojev vstopa na trg dela in v zaposlenost iskalcev zaposlitev in neaktivnih oseb.				
Specifični cilji: krepro označene številke v drugih stolpcih se nanašajo na označene specifične cilje.	Kazalniki rezultata	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
1. Spodbuditi neaktivne osebe za uspešen vstop na trg dela.	število zaposlitev 12 mesecev po zaključku pro- jekta – celotno obdobje 1, 2		14.300	CIS/ZRSZ
	delež ohranjenih delovnih mest iz naslova subven- cioniranja leto po zaključku projekta – 1, 2	75 %	60 % 100 %	CIS/ZRSZ CIS/ZRSZ
2. Povečati odliv brezposelnih oseb v zaposlitev.	delež vključitev mladih do 25. leta starosti v ukrepe aktivne politike zapo- slovanja pred dopolnjenimi 4 meseči brez- poselnosti ter odraslih pred dopolnjenim 12. mesečem brezposelnosti –2	26,1 %	28 %	CIS/ZRSZ
		1600	3200	CIS/CPI
		39 %	29 %	ZRSZ
3. Izboljšati izobrazbeno strukturo in usposobljenost brezposelnih in neaktivnih. Upravičenci oz. ciljne skupine 1, 2, 3: posamezniki (neaktivni, brezposelne os- ebe, iskalci dela, posamezniki, vključeni v izobraževanje in usposabljanje), gospodarski in javni sektor (delodajalci, NVO, zbornice, društva, drugi).	delež vključenih dolgotrajno brezposelnih v ukrepih aktivne politike zapo- slovanja 2			
	število oseb, ki so pridobile nacio- nalno poklicno kvalifikacijo 2			
	znižanje deleža brezposelnih brez izobrazbe oz. z nizko stopnjo izobrazbe 3			

Opis poglavitnih dejavnosti	Kazalniki učinka	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
– krepitev informiranja, svetovanja, motiviranja in vseživljenjske karijerne orientacije – programi oz. projekti za spodbujanje neaktivnih za uspešen vstop na trg dela – usposabljanje na delovnem mestu in druge krajše oblike usposabljanja – spodbujanje zaposlovanja v regijah z nizkim gospodarskim potencialom – inovativni ukrepi zaposlovanja – usposabljanje in izobraževanje brezposelnih za pridobivanje potrebnih znanj in veščin	število vključenih oseb v ukrepe 2. razvojne prioritete (celotno obdobje) 1–3		80.000	CIS
	– od tega žensk 1–3		45.000	CIS
	– od tega neaktivnih 1		8000	CIS
	število subvencioniranih delovnih mest za brezposelne (celotno obdobje) 2		6400	CIS
	– od tega za ženske 2		3600	CIS

3. razvojna prioriteta: razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja				
Cilj razvojne prioritete: razvoj človeških virov za delo in življenje v družbi, temelječi na znanju, s posodabljanjem sistemov izobraževanja in usposabljanja ter spodbujanjem vseživljenjskega učenja.				
Specifični cilji: krepko označene številke v drugih stolpcih se nanašajo na označene specifične cilje.	Kazalniki rezultata	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
1. Dvig kakovosti vzgojno-izobraževalnega sistema na celotni vertikali in sistema usposabljanja, vključno z izboljšanjem usposobljenosti učiteljev in izobraževalcev. Upravičenci oz. ciljne skupine: strokovno usposobljeni izvajalci izobraževanja in usposabljanja, udeleženci usposabljanja, javni skladi, javni zavodi, predstavniki NVO, posamezniki, gospodarske družbe itd., ki sodelujejo v izgradnji in implementaciji sistema izobraževanja in usposabljanja; seznam ciljnih skupin je čim bolj širok oz. odprt.	delež implementiranih prenovljenih javno veljavnih programov na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja 1	5 %	100 %	CIS/ MŠŠ
	delež implementiranih prenovljenih javno veljavnih programov brez poklicnega izobraževanja in usposabljanja 1	28 %	52 %	CIS/ MŠŠ
	delež prenovljenih študijskih programov v visokem šolstvu 1	30 %	100 %	CIS/ MVZT
	delež vključenih odraslih, ki so uspešno zaključili izobraževanje oz. usposabljanje 2	30 %	150 80 %	CIS/ MVZT CIS/ MŠŠ
2. Povečanje udeležbe posameznika v procesu izobraževanja in usposabljanja z namenom povečanja njegovih zaposlitvenih možnosti in mobilnosti. Upravičenci oz. ciljne skupine: strokovno usposobljeni izvajalci izobraževanja in usposabljanja, udeleženci usposabljanja, javni skladi, javni zavodi, predstavniki nevladnih organizacij (zavodi, ustanove, društva), posamezniki, gospodarske družbe itd.	število tujih gostujočih profesorjev in raziskovalcev, vključenih v visoko šolstvo (celotno obdobje) 1			

Opis poglavitnih dejavnosti	Kazalniki učinka	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
<ul style="list-style-type: none"> – posodabljanje ter razvoj novih, fleksibilnejših in kvalitetnejših programov vzgoje in izobraževanja – razvoj mehanizmov in instrumentov za dvig kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela ter sistemov evalvacije – razvijanje mehanizmov in instrumentov za dvig jezikovne pismenosti oz. učenja tujih jezikov – odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje – dostop do IKT, digitalizacija gradiv in razvoj e-vsebin ter njihova implementacija v izobraževalne procese in procese usposabljanja – izboljšati usposobljenost učiteljev in drugih izobraževalcev v izobraževanju – izboljšati usposobljenost ravnateljev in drugih vodilnih delavcev – implementacija bolonjskega procesa s poudarkom na posodabljanju študijskih programov in metod poučevanja ter podpora nastajanju novih, prenovljenih visokošolskih institucij – vzpostavitev sistema za zagotavljanje kakovosti z mednarodno primerljivim ekspertnim sistemom visokega šolstva (izvajanje zunanjih evalvacij) – sofinanciranje izobraževanja za dvig izobrazbene ravni odraslih – najrazličnejše oblike izobraževanja in usposabljanja za zviševanje ravni pismenosti – usposabljanje za razvijanje novih kompetenc 	<p>število vzgojno-izobraževalnih ustanov, vključenih v ugotavljanje kakovosti 1</p> <p>število javno veljavnih programov izobraževanja in usposabljanja (brez visokošolskih), vključenih v ugotavljanje kakovosti 1</p> <p>število vzgojno-izobraževalnih ustanov, vključenih v izvajanje programov za ključne kompetence 1</p> <p>število projektov razvoja e-vsebin za potrebe izobraževanja in usposabljanja 1</p> <p>število javno veljavnih študijskih programov z izvedeno zunanjo evalvacijo (celotno obdobje) 1</p> <p>število udeležencev programov izobraževanja in usposabljanja (celotno obdobje) 1–2</p> <p>– od tega odraslih, ki niso zaposleni v sistemih izobraževanja in usposabljanja 2</p> <p>število izvedenih dni izobraževanja in usposabljanja na udeleženca 2</p>	193 (oz. 10 % vseh)	1205 (oz. 61 % vseh)	CIS/ MŠŠ
		72 (oz. 31 % vseh)	294 (oz. 87 % vseh)	CIS/ MŠŠ
		0	1370 (oz. 43 % vseh)	CIS/ MŠŠ
		0	130	CIS
		0	200 (oz. 75 % vseh)	CIS/ MVZT
		0		CIS
			63.000	CIS
			33.000	CIS/ MŠŠ
			10	

4. razvojna prioriteta: enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti			
Cilj razvojne prioritete: doseči večjo socialno vključenost in zmanjšano materialno ogroženost ranljivih skupin ter z bojem proti vsem oblikam diskriminacije prispevati k uveljavljanju koncepta enakih možnosti.			
Specifični cilji: krepko označene številke v drugih stolpcih se nanašajo na označene specifične cilje.	Kazalniki rezultata	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)
<p>1. Omogočiti dostop do zaposlitve in usposabljanja ranljivim skupinam z razvojem socialnega in drugih inovativnih oblik podjetništva, ki ustvarjajo nova delovna mesta ter širijo socialne in druge storitve javnega pomena.</p> <p>Upravičenci oz. ciljne skupine: gospodarski, javni in nevladni sektor (delodajalci, podjetja, agencije, zbornice, združenja, zavodi, invalidska podjetja, NVO ipd.), vsi posamezniki oz. ranljive skupine na trgu dela.</p> <p>Upravičenci oz. ciljne skupine (zaposljivost ranljivih skupin na področju kulture): fizične osebe, ki so pripadniki ranljivih družbenih skupin, in pravne osebe, delujoče na področju ranljivih družbenih skupin, ki jih sestavljajo pripadniki madžarske in italijanske narodne skupnosti, romske etnične skupnosti, druge etnične skupine (še zlasti iz republik nekdanje Jugoslavije) ter priseljenci, ljudje z različnimi vrstami invalidnosti (gibalno ali senzorno ovirani ter duševno prizadeti) in specifične družbene skupine (težko zaposljivi mladostniki, starejši in ženske).</p> <p>Delodajalci v javnem in nevladnem sektorju ter samozaposleni v kulturi.</p>	<p>število ustvarjenih bruto delovnih mest za ranljive skupine (celotno obdobje) 1</p>	0	1025
<p>2. Spodbujanje enakih možnosti in socialne vključenosti med mladimi še posebej v okviru sistema vzgoje in izobraževanja.</p> <p>Upravičenci oz. ciljne skupine: strokovno usposobljeni javni in zasebni zavodi na področju izobraževanja in usposabljanja ter fizične in pravne osebe javnega in zasebnega prava, ki se ukvarjajo z razvojem in implementacijo ustreznih programov, predstavniki oz. NVO (zavodi, ustanove, društva) itd.</p>	<p>število otrok, na katere se nanašajo programi dostopnosti in enakih možnosti v vzgoji in izobraževanju (celotno obdobje) 2</p> <p>analiza o učinkovitosti zmanjševanja oz. odpravljanja diskriminatornih praks pri zaposlovanju</p>		30.000
<p>3. Okrepiti osveščenost javnosti o enakih možnostih kot pozitivni družbeni vrednoti in spodbuditi delodajalce k odpravi diskriminatornih praks pri zaposlovanju.</p>			

Vir	Opis poglavitnih dejavnosti	Kazalniki učinka	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
CIS	<ul style="list-style-type: none"> – ustvarjanje novih možnosti za dostop do zaposlitve in usposabljanja, ustvarjanje novih delovnih mest in spodbujanje zaposlovanja in aktivnosti v celotnem aktivnem obdobju za ranljive skupine na trgu dela, s posebnim poudarkom na storitvenih dejavnostih in nevladnem sektorju – spodbuda socialnemu podjetništvu in ustvarjanje ugodnih razmer za njegov razvoj – podpora inovativnim ukrepom in projektom lokalnega, regionalnega, nacionalnega in mednacionalnega povezovanja na področju okrepitve socialne vključenosti in boja proti diskriminaciji na področju zaposlovanja in trga dela – promocijske aktivnosti s področja zaposlovanja pripadnikov ranljivih skupin z namenom promocije njihovega socialnega vključevanja in osveščanja delodajalcev ter celotne javnosti o pojavu diskriminacije na trgu dela <p>Zaposljivost ranljivih skupin na področju kulture:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usposabljanje za krepitev zaposlitvenih možnosti predstavnikov ranljivih družbenih skupin v kulturi in kreativnem sektorju – usposabljanje za pridobitev znanj s področja menedžmenta kulturnih projektov, ki jih izvajajo organizacije in samozaposleni na področju kulture in kreativnega sektorja – razvoj gradiv in metodologij za usposabljanje, prilagojenih področju kulture in kreativnega sektorja za ranljive družbene skupine – usposabljanje izobraževalcev za ranljive družbene skupine – pomoč pri pridobivanju delovnih izkušenj s podporami samozaposlovanju na področju kulture oz. kreativnega sektorja – alternativne oblike storitev pri zaposlovanju (ocena potreb in razvoj specifičnih spretnosti, znanj in sposobnosti za kulturo in kreativni sektor, pomoč pri iskanju zaposlitev, samozaposlitvi in pri integraciji na trg dela v kulturi in kreativnem sektorju) – svetovanje in informiranje ranljivih skupin glede možnosti razvoja kreativnih potencialov ter (samo)zaposlovanja in poslovnega delovanja na področju kulture in kreativnega sektorja – informiranje organizacij in samozaposlenih o kreativnih potencialih ranljivih družbenih skupin za njihovo vključevanje v delo – nakup posebne opreme in orodij za zaposlovanje predstavnikov ranljivih družbenih skupin na prilagojenih delovnih mestih – razvoj programov, ki bodo bolj prilagojeni potrebam te populacije z namenom učinkovitejšega vključevanja v sistem vzgoje in izobraževanja – razvoj programov in njihovo implementacijo za uspešnejše vključevanje socialno ranljivih skupin v sistem vzgoje in izobraževanja – razvoj in implementacija programov za učinkovitejše izvajanje koncepta vključevanja za otroke s posebnimi potrebami – podpora inovativnim ukrepom in projektom, katerih namen je boj proti diskriminaciji pri zaposlovanju ali na trgu dela – aktivnosti osveščanja za izogibanje diskriminatornim praksam na trgu dela 	<p>število vključenih oseb v ukrepe 4. razvojne prioritete (celotno obdobje) 1, 2</p> <ul style="list-style-type: none"> – od tega žensk 1, 2 – od tega mladih 2 <p>število sofinanciranih projektov (celotno obdobje) 1, 3</p> <ul style="list-style-type: none"> – od česar projekti s področja kulture 1 	0	<p>12.000</p> <p>7000</p> <p>3000</p> <p>285</p> <p>60</p> <p>80 (oz. 6 % vseh)</p>	<p>CIS</p> <p>CIS</p> <p>CIS</p> <p>CIS</p> <p>CIS</p> <p>CIS</p>
CIS	<ul style="list-style-type: none"> – razvoj programov, ki bodo bolj prilagojeni potrebam te populacije z namenom učinkovitejšega vključevanja v sistem vzgoje in izobraževanja – razvoj programov in njihovo implementacijo za uspešnejše vključevanje socialno ranljivih skupin v sistem vzgoje in izobraževanja – razvoj in implementacija programov za učinkovitejše izvajanje koncepta vključevanja za otroke s posebnimi potrebami – podpora inovativnim ukrepom in projektom, katerih namen je boj proti diskriminaciji pri zaposlovanju ali na trgu dela – aktivnosti osveščanja za izogibanje diskriminatornim praksam na trgu dela 	<p>število vzgojno-izobraževalnih ustanov, vključenih v implementacijo programov za dostopnost in enake možnosti v vzgoji in izobraževanju 2</p>			

5. razvojna prioriteta: institucionalna in administrativna usposobljenost				
Cilj razvojne prioritete: razvoj ustrezne institucionalne in administrativne usposobljenosti za učinkovito strukturno prilagajanje, rast, delovna mesta in ekonomski razvoj.				
Specifični cilji: krepko označene številke v drugih stolpcih se nanašajo na označene specifične cilje.	Kazalniki rezultata	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
<p>1. Učinkovite in uspešne storitve javnega sektorja, vključno s storitvami sodstva in zdravstva, za prebivalstvo in gospodarstvo; primerljivo z drugimi razvitimi državami EU in veljavnimi standardi. Upravičenci oz. ciljne skupine: a) pri razvoju sistema učinkovitosti in uspešnosti v javni upravi: menedžerske strukture v javni upravi, pripravljavci predpisov in končno vsi zaposleni v javni upravi, ki izvajajo storitve javne uprave; e-uprava je usmerjena v državljane oz. pravne subjekte, zagotavljati jim mora kar najlažji dostop do storitev javne uprave, hkrati pa mora nuditi podporo zaposlenim v javni upravi za dvig njihove učinkovitosti in uspešnosti, b) pri modernizaciji pravosodja: nosilci odločanja/sodniki, tožilci, pravobranilci, odvetniki, pomožno osebje/pomočniki, strokovni sodelavci na pravosodnih organih, tožilstvih, pravobranilstvih in administracija v vseh pravosodnih organih, c) zdravstvo v informacijski dobi: učinkovitejše delovanje sistema zdravstva; vsi vključeni v sistem javnega zdravstva.</p> <p>2. Povečati nivo kakovosti in učinkovitosti institucij trga dela pri posredovanju zaposlitev in zagotavljanju večje zaposljivosti uporabnikov storitev. Upravičenci oz. ciljne skupine: institucije na trgu dela (ZRSZ, centri za socialno delo, Sklad za razvoj kadrov in štipendije, agencije za posredovanje dela ipd.).</p> <p>3. Okrepiti civilni in socialni dialog ter sposobnost nevladnega sektorja in socialnih partnerjev za zagotavljanje storitev, ki prispevajo k rasti in ustvarjanju delovnih mest. Upravičenci oz. ciljne skupine: NVO, socialni partnerji.</p>	<p>število dni, potrebnih za ustanovitev gospodarske družbe 1</p> <p>stopnja razvitosti e-uprave »dostopnost on line« (v %) 1</p> <p>skrajšanje povprečnega časa posamičnega sodnega postopka (v mesecih) 1</p> <p>večja uporaba IKT, e-vsebin s področja zdravstva in e-storitev med zdravstvenimi strokovnjaki 1</p> <p>povečanje dostopnosti e-zdravstvenih storitev za uporabnike (delež med vsemi uporabniki) 1</p> <p>število izobraževanj na zaposlenega na ZRSZ – letno 2</p> <p>delež zaposlenih brezposelnih oseb od posredovanih v zaposlitev s strani ZRSZ 2</p> <p>število e-storitev za brezposelne osebe in delodajalce v okviru ZRSZ 2</p> <p>analiza o prispevku oz. vplivu OP h krepitvi institucionalne in administrativne usposobljenosti nevladnega sektorja</p>	<p>61</p> <p>87</p> <p>9,5</p> <p>60 %</p> <p>22 %</p> <p>2,8</p> <p>6 %</p> <p>7</p>	<p>7</p> <p>95</p> <p>6</p> <p>80 %</p> <p>40 %</p> <p>5,0</p> <p>10 %</p> <p>14</p>	<p>MJU</p> <p>EK</p> <p>MP</p> <p>MZ</p> <p>MZ</p> <p>ZRSZ</p> <p>ZRSZ</p> <p>ZRSZ</p>

Opis poglavitnih dejavnosti	Kazalniki učinka	Stanje (zadnji razpoložljiv podatek)	Cilj konec obdobja (2013)	Vir
<ul style="list-style-type: none"> – razvoj javnega menedžmenta – razvoj sistema za zagotavljanje učinkovitosti, uspešnosti in kakovosti delovanja javne uprave – e-uprava; državni portal e-uprava – modernizacija in povezovanje uradnih evidenc ter izmenjava podatkov z EU – informatizacija – modernizacija pravosodja – modernizacija zdravstvenih procesov – dvig kakovosti zdravstvenih procesov z izobraževanjem in usposabljanjem ciljnih skupin – zagotavljanje celovite kakovosti v zdravstvenem sistemu 	<p>število storitev e-uprave, dosegljivih na svetovnem spletu 1</p> <p>število oseb, izobraženih s področja kakovosti in varnosti v zdravstvu (celotno obdobje) 1</p> <p>število zdravstvenih organizacij, v katerih bo s pomočjo aktivnosti iz OP ESS vzpostavljen sistem kakovosti 1</p>	<p>308</p> <p>4</p> <p>50</p>	<p>323</p> <p>500</p> <p>50</p> <p>100</p>	<p>CIS/ MJU CIS/MZ</p> <p>CIS/MZ</p> <p>CIS/ ZRSZ</p>
<ul style="list-style-type: none"> – modernizacija ZRSZ – prilagoditev in okrepitev organizacije, poslovanja in delovanja ZRSZ novim izzivom na trgu dela – reorganizacija centrov za socialno delo – mobiliziranje reform na področju zaposlovanja, usposabljanja in vključevanja, s spodbujanjem razvoja partnerstva (networks) relevantnih akterjev na nacionalni, regionalni in lokalni ravni 	<p>število izobraževanj in usposabljanj zaposlenih na ZRSZ</p>		<p>500</p> <p>50</p> <p>85</p>	<p>CIS</p> <p>CIS</p> <p>CIS</p>
<p>Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga s:</p> <ul style="list-style-type: none"> – krepitev institucionalne usposobljenosti in učinkovitosti NVO – krepitev zmogljivosti za izvajanje politik in programov na ustreznih področjih NVO – izobraževanjem in usposabljanjem socialnih partnerjev ter drugih oblik za krepitev njihove usposobljenosti 	<p>število vključenih predstavnikov nevladnega sektorja in socialnih partnerjev v usposabljanje in izobraževanje 3</p> <p>– od tega socialnih partnerjev 3</p> <p>število NVO, prejemnikov ali izvajalcev projektov 3</p>			

